

Polis

ISSN 1811-900X

Biblioteca Municipală B.P. HASDEU Vol. 69 (2018) Nr. 2

Biblioteca

The logo for BiblioPolis is a grey square containing the words "Biblio" and "Polis" in a white, stylized, serif font. "Biblio" is positioned above "Polis".

Biblio Polis

Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură,
editată de Biblioteca Municipală
„B.P. Hasdeu” din Chișinău

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

BiblioPolis

Apare din anul 2002

Vol. 69 (2018) Nr. 2

Director fondator:

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI

Director:

dr. Mariana HARJEVSCHI

Redactor-șef:

Vlad POHILĂ

Colegiul de redacție:

Elena BUTUCEL (*Servicii, Imagine*);

acad. Mihai CIMPOI;

Tatiana COȘERIU (*Evaluare*);

Nicolae DABIJA, membru de onoare al Academiei Române;

dr. hab. Aliona GRATI (*Studii și cercetări*);

dr. Mariana HARJEVSCHI (*Legislație, Politică*);

Margarita ȘCELICOVA (*Biblioteci ale minorităților etniculturale*);

conf. univ. dr. Lidia KULIKOVSKI (*Dezvoltare, Inovații*);

prof. univ. dr. Zamfira MIHAIL (București);

Ludmila PÂNZARU (*Tehnologii, Resurse*);

Maria PILCHIN (*Programe și evenimente*);

Vlad POHILĂ (*Editorial, Cultură și spiritualitate*);

dr. Vitalie RĂILEANU (*Procesul literar contemporan*);

drd. Sorina STANCA (Cluj-Napoca);

conf. univ. dr. Vasile ȘOIMARU;

Elena TARAGAN (*Lectură*);

conf. univ. dr. hab. Nelly ȚURCAN (*Teorie și practică*)

Secretar general de redacție:

Genoveva SCOBIOALĂ

Coperta:

Valeriu HERȚA

Machetare:

Ion VÂRLAN

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova

Tel. redacției: 022 210 734; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com;

www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

CUPRINS

EDITORIAL

- Vlad POHILĂ*
Primele biblioteci,
primii bibliotecari..... 5

STUDII ȘI CERCETĂRI

- Lidia KULIKOVSKI*
Străzile Chișinăului vorbesc
limba unirii 15

- Violeta TIPA*
Imaginea tv în pagina scrisă 33

TEORIE ȘI PRACTICĂ

- Bibliotecile sunt valoroase pentru
comunitate: 12 argumente 46

- Elena BUTUCEL*
Lectura copiilor:
realizări și perspective..... 48

SERVICII

- Stela TYMOFTI; Ludmila STOIANOV*
Profesia: coloana vertebrală a vieții ... 53

- Ludmila CAPIȚA*
Idei inovative, servicii moderne: evoluție,
practici, oportunități 56

PLĂCEREA LECTURII SF

- „Ultima noapte a lumii”, de Ray Bradbury
(*Elena TARAGAN*) 61
„Baloanele de foc”, de Ray Bradbury
(*Elena TARAGAN*) 62
Deschide cartea SF (*Elena TARAGAN*) .. 63

DE ZIUA BIBLIOTECARULUI

- Lilia CANȚÎR*
Gardieni ai adevărului
și ai cunoașterii 65

- Elena BUTUCEL*
Suntem pasionați de istoria locală 67

CENTENARUL UNIRII

- Mihai Sultana VICOL*
Mihai Eminescu, precursorul ideii marii
uniri de la 1918 71

- Liliana JUC*
Centenarul Marii Uniri la Biblioteca
„Târgoviște” 73

- Parascovia ONCIU*
Omagiu Marii Uniri din 1918..... 77

- Ioan POPOIU*
Unirea Basarabiei cu România 81

VIAȚA FILIALELOR

- Elena TARAGAN*
Lansarea unui studiu despre problemele
noastre identitare 97

- Larisa ARSENI*
Istoria – un test de verticalitate
și demnitate 99

- Татьяна ИСКИМЖИ*
Шрайбмановские чтения..... 105

- Elena TARAGAN*
Cronica săptămânii creativității și
inovației 106

REPERE

- „Copiii au nevoie de artă și povești,
poezii și muzică la fel de mult cum
au nevoie de dragoste și mâncare, de
aer proaspăt și de joacă” (*trad. de L.*
KULIKOVSKI)..... 114

- Viorel COJOCARU*
Biblioteca parohială „Sfântul ierarh Vasile
cel Mare” din Chișinău..... 115

MANIFESTĂRI CULTURALE

- Larisa ARSENI*
Naiul lui Vasile Iovu – suflet și
spirit românesc 118

- Angela OLĂRESCU*
Conferința științifico-practică
Patrimoniul istorico-cultural al fraților
Chiril și Metodiu 123

CONCLUZĂRI

- Lilia GAMARȚA*
Impresii inedite de la Biblioteca
Județeană „Costache Sturdza”
Bacău..... 127

Stela MORARU

Vizită și experiențe la Biblioteca
Județeană „Octavian Goga” Cluj – ...130

OMAGIERI

Vlad POHILĂ

Un exemplu fericit de modelare prin
cultură: Raia Rogac.....133

Valeriu HERȚA

Din lumea graficii137

Maria COSNICEANU

Decenii la rând consacrate cărții, limbii
materne, culturii (VI. Pohilă
la 65 de ani).....140

PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL

Oxana GHERMAN

„Răzvan și Vidra”: formula romantică a
dramatismului interior143

Ivan PILCHIN

Reprezentări ale naturii în opera poetică
a lui B.P. Hasdeu.....148

REMEMBER

Lilia LUNCĂ

Era o mare îndrăgostită de slova
strămoșească152

RECENZII ȘI CONSEMĂRI

Înscriși în circuitul neuitării
(*Vlad POHILĂ*)156
Încă o carte despre victime și călăi (*Ioan
MIHĂILEANU*).....158

IMPRESII DE LECTURĂ

Jocurile, mașini producătoare de inedit
(*Lidia KULIKOVSKI*).....163

Jocurile (Fragment)166
Arderea trecutului.....175

Cum să-ți construiești un discurs. Sfaturi
de la cei mai buni (*Elena TARAGAN*) ..177

Eseu despre orbire...
(*Elena TARAGAN*).....180

IN MEMORIAM

«Самое любимое открытие»
Александры Юнко (*Маргарита
ЩЕЛЧКОВА*).....188
Și stelele apun... (*Dr. Eugenia MANEA-
CERNEI*)195

PRIMELE BIBLIOTECI, PRIMII BIBLIOTECARI...

Vlad POHILĂ

În memoria afectivă a oamenilor, dincolo de chipuri, evenimente, imagini din viața strict familială, cel mai temeinic sînt înmagazinate, probabil, noțiuni și îmbinări de cuvinte legate de începutul învățaturii. Îmi amintesc și eu cu emoție de ziua cînd am mers în clasa întii, de forfota ce domnea atunci în fața școlii, de chipul blînd al primului meu învățător, Vasile Victorovici Tanasov (cu accentul pe ultima silabă); parcă văd și acum copertele color ale primelor mele manuale: un Abecedar și o Carte de aritmetică. Cu trecerea tot mai grăbită a anilor, aceste chipuri și priveliști se pierd tot mai des în ceața amintirilor, dar, cred că niciodată nu se vor șterge cu totul...

Nu știu cum e în cazul altora, dar în memoria mea stăruie continuu, fără riscul de a se încețoșa cumva, și prima vizită la o bibliotecă, întiiul contact – un scurt schimb de replici – cu un bibliotecar, prima carte împrumutată. Era într-o zi geroasă de ianuarie, după Crăciun, poate chiar și după Sfîntul Vasile, adică atunci cînd reluasem învățătura după vacanța de iarnă. Tocmai terminasem de învățat Abecedarul și vreo 15 elevi din cei 32, care formam clasa întii "A" am fost conduși de învățătorul nostru la biblioteca școlii: o cameră mai dosită față de sălile de clasă, cu o ușă ce avea rol și de catedră unde ne-a întîmpinat bibliotecarul, se numea Pricopie Solcanu și, cum aveam să aflăm mai tîrziu, în „perioada românească” el făcuse cîteva clase la Liceul „Ion Creangă” din Bălți. Învățătorul nostru i-a dat asigurări că toți citim bine (cei care citeau mai greu au fost lăsați pentru mai tîrziu să devină cititori ai bibliotecii școlare). Bibliotecarul a pus „pe catedră” un clid de cărțulii, din care ne dădea cîte una,

după ce întreba cum ne cheamă și ne scria numele și prenumele într-un registru care era exact ca și caietul nostru liniat (verișorii mei de la București numeau aceste „caiete liniate cu linii paralele orizontale” (sic!) sau și mai grozav: „caiete de dictando”...). Cînd a venit și rîndul meu – inițiala numelui de familie m-a „avantajat” cumva, eram întotdeauna pe la mijloc, cum am și rămas, de altfel, după revenirea la grafia latină – mi-a întins o cărțulie cu coperta neagră, și abia cînd am luat-o în mîini am observat că din întunericul de pe copertă răzbate o lumină slabă, „la citește titlul...”, mi-a cerut bibliotecarul și, înțelegînd că trebuie să citească ce e scris pe copertă, am făcut-o cu o doză de mîndrie: *Lampa lui Aladin*, punînd accentul pe al doilea „a”. „Bine, a concluzionat bibliotecarul, numai că este corect să spui Aladin...” La drept vorbind, nu vedeam o problemă că e Aladin sau Aladin, numele acesta nu-mi spunea nimic, însă știam că voi afla numaidecît cine-i el și pentru ce merite a devenit personaj literar. Seara, acasă, am citit dintr-o răsuflare cartea și cum unele momente din povestire mi se păreau cu totul incredibile, înainte de somn am mai citit-o o dată. A doua zi m-am prezentat la bibliotecar să restituiesc cartea și să iau cu împrumut alta – așa ne îndrumase chiar el. Numai că, luînd de la mine cărticica, nu mi-a întins imediat alta, ci a zis: „la povestește-mi despre ce-i vorba în povestea cu lampa lui Aladin...” Bucuros, am început să-i povestesc cu lux de amănunte conținutul și după ce m-a ascultat un minut-două, mi-a zis surîzînd: „Bine, bine, se vede că ai citit-o. Acum îți dau una nouă, al cărei conținut se povestește mai greu...”. Și mi-a întins o carte

ceva mai „solidă” decât prima: *Pasteluri* de Vasile Alecsandri. Conținea exact zece pasteluri despre toate cele patru anotimpuri, dar am ținut cartea mai multe zile, am citit-o de câteva ori, încercînd să rețin ce face fumul iarna după ce iese din hogoacuri, de unde vine primăvara cocostîrcul pe malul Răutului, ce flori cresc vara în lunca „noastră” de pe la marginea Putineștilor etc.

Prin clasa a șasea am înțeles – și eu, și bibliotecarul Pricopie Solcanu – că nu mai am ce solicita din modesta bibliotecă a școlii și mi s-a spus să merg la bibliotecă sătească. Avusesem acest gînd și mai înainte, independent, dar ceva mă oprea: acolo mergeau să împrumute cărți surorile mele mai mari, învățători și profesori din școala mea, alți frunțași ai satului – numai persoane adulte, nu văzusem elevi să dea tîrcoale bibliotecii sătești. Chit că bibliotecară era *Nina Ivanovna*, o verișoară bună (dreaptă) a tatei – deși avea acum, după soț, numele Cubleac, acasă, de mică, se numise ca și noi, căci era fiica lui *Ion* Pohlă, un unchi și un tiz mai în vîrstă al lui tata. Însă în anii aceia, elevii, cel puțin, nu concepeau să profite de gradul de rubedenie, nu aveau habar de protecție, pile, relații, alte forme de cumetism sau nepotism.

Pe cînd era „pur și simplu” domnișoara *Nina Pohlă*, *Nina Ivanovna* din anii mei de școală făcuse doi ani la faimoasa Școală Normală de fete din Iași. Revenirea, în vara anului 1944, a ocupanților sovietici a împiedicat-o să o absolvească, însă în anumite cercuri și în anumite situații studiile de la Iași, fie ele și incomplete, constituiau obiectul unei nedisimulate mîndrii. La drept vorbind, avea pentru aceasta și destule temeieri. Cunoștea bine istoria românilor, istoria antică, medievală și modernă, literatura română, clasică și post-clasică, adică de la începutul sec. XX și din epoca interbelică; era la curent cu cele mai izbutite creații ale scriitorilor de la Chișinău. Știa bine franceza, căci făcea uneori, în această

frumoasă limbă, schimb de replici cu profesorul nostru de franceză, Aurel Antonovici Matache, un bucureștean get-beget, rudă apropiată cu celebra, iubită de toți cîntăreață Margareta Pîslaru. Era o enigmă cum nimerise profesorul Matache la Putinești – explicația cu o dragoste de la prima privire și o căsătorie „fulgerătoare” nu prea ținea, cert e însă că vorbea românește ca la București, iar franceza ca la Paris, unde hălăduise mai mulți ani ca jucător al unei echipe de fotbal dintr-o divizie doar ceva mai jos decât cea superioară și atunci cînd o provoca pe bibliotecara noastră la discuții în franceză nu-i zicea altfel decât „Superbe madame...” sau ceva de genul acesta. Iar *Nina Ivanovna* chiar că era o doamnă superbă, o femeie frumoasă, elegantă, atrăgînd și prin aceasta la bibliotecă, de pildă, aproape toți membrii corpului didactic erau cititori ai bibliotecii sătești. Îi atrăgea și pentru lecturi, dar și pentru discuții „mondene”, intelectuale, libere – atît cît era posibil într-un sat ca Putineștii noștri, cu vreo 800 de gospodării și circa trei mii locuitori; situat la 15 kilometri de Bălți și la tot atîta distanță de la Florești, pe calea ferată, și la 40 kilometri de Soroca, pe șoseaua națională numită în popor „șleaul cel mare”. Peste ani, era să înțeleg cu toată limpezimea gîndului că *Nina Cubleac* [1926-1994] a deschis o listă impresionantă de bibliotecare simpatice, inteligente, dedicate muncii de culturalizare prin lectură a celor din preajmă...

Spre norocul meu, *Nina Ivanovna* m-a primit cu multă căldură, la sigur și din motivul că le avea de cititoare harnice și inteligente pe surorile mele mai mari. Această primire a fost un element foarte important pentru atașarea mea de bibliotecă sătească. Dar a contat nu mai puțin și grandoarea – exact așa mi se părea mie – bibliotecii din satul meu natal. La intrare avea o sală cu câteva mese, pe care se aflau colecții de ziare și reviste; la aceste mese

se putea răsfoi sau chiar citi câte ceva și din cărțile expuse sau împrumutate. În spatele meselor, erau amenajate diferite expoziții de carte – cele mai multe, de broșuri „În ajutorul agricultorilor” (învățătorilor, lucrătorilor sectorului zootehnic...), dar și expoziții mai ciudate, ca, de pildă, una permanentă, adică prezentă de-a lungul anilor, intitulată „Azi alte clopote bat... – știința combate religia”. Știam de la mama că nimeni nu poate combate credința în Dumnezeu, din care motiv mi-am îndreptat atenția la altă expoziție, numită simplu de tot, dar extrem de tentant: „Cărți noi”. Astfel, am făcut primul pas spre fondul de carte: altă cameră, mai mare decât „sala de lectură și de expoziții” cu patru rînduri de rafturi masive, fiecare raft avînd cîteva „etaje” de cărți, dintre care, după cum mi-a spus verișoara tatei, alias bibliotecara, primul rînd „nu este pentru tine”, dat fiind că acolo erau depozitate cărți de politică (opere complete de Lenin, materialele congreselor de partid...) și de „luminare a colhoznicilor” – tot felul de sfaturi și recomandări inutile pentru țărani, despre cum se stropește vița-de-vie sau cum se îngrașă porcii și vitele cornute mari...

Nu știam, nu aveam cum să știu, pe atunci, de spusa unui înțelept potrivit căruia biblioteca ar fi un paradis pe pămînt, dar cînd am căpătat acces liber, nelimitat, la colecțiile de literatură artistică, istorică, de referință, de arte etc. ale bibliotecii de la Putinești (vreo patru mii de titluri), am avut o nebanuită senzație de bucurie fără margini... Poate și mai tare era presimțirea că mi-am găsit un refugiu perfect pentru informare, satisfacere a oricărui interes, a oricărei curiozități, de desfătare, delectare, alinare... I-am mulțumit și îi voi mulțumi cît voi fi și voi trăi bibliotecarei din satul natal că m-a tratat de la început și continuu ca pe un cititor matur, „serios”, marcat de dragoste dar și de grijă față de carte, căci nu concepeam să las o carte să fie

murdărită, „desenată”, ruptă, deteriorată. Mai mult, în orele (mai) libere, îi ajutam cu plăcere să „repare” unele cărți deteriorate, apoi să le și aranjeze la locul convenit de pe rafturi. Astfel, încet-încet, am prins a mă descurca în clasificarea literaturii (clasificare sovietică, desigur, în care poziția unu (1) o aveau cărțile de politică comunistă, pictura, teatrul, filmul, alte arte aveau cota tocmai 8, iar religiei și credințelor abia de li se rezervase un loc la coadă...). Și mai repede am învățat a înscrie în fișe speciale (un fel de carnețele) cărțile împrumutate de mine, apoi și de alții – atunci cînd bibliotecara era asaltată de griji obștești sau gospodărești. Cînd eram prin clasa a opta, văzînd cît de avid citesc și astfel îi făceam multe probleme, Nina *Ivanovna* mi-a încredințat cheile de la bibliotecă și mi-a spus: „Vii serile (după muncile agricole în care eram deja antrenat de-a binelea), te încui și stai pînă cînd știi că badea Ion (tata) nu-ți va zice nimic...”

La biblioteca din sat m-am dumerit definitiv că existau cărți de autori de-ai noștri, dar și de autori străini, delimitarea celei de a doua categorii o făceam pe două criterii: după numele neobișnuite ale autorilor și după o mențiune făcută sub titlul cărții, cu litere mici, abia observabile: „Traducere de...” Mă atrăgeau și mă impresionau puternic mulțimea și varietatea numelor de scriitori străini: rusești (cele mai ușor identificabile! - mi se păreau că toate se termină în **-ov**, **-in** ori în **-ski!**), franceze, italiene, germane, evreiești... Atunci mi-am oprit atenția, în premieră, și asupra numelor baltice: citisem poezii de letonul Jānis Rainis, nuvele de lituanianul Kazys Saja, un roman de estonul Eduard Vilde... Însă cea mai puternică impresie mi-a lăsat-o povestirea *Zānaticul Dauka*, de letonul S. Edžus (1860-1941). Peste ani, aflîndu-mă în capitala Letoniei, tot întrebam prin librării cărți de acest autor – în traducere rusă, desigur, însă nu am avut

norocul să dau și de alte lucrări de S. Edžus (1860-1941). Într-un fel sau altul, datorită acestei proze letone am precizat sensurile adjectivului zănatic - „zăpăcit, bezmetic, zălud, smintit; om lipsit de facultatea de a judeca normal...”, constatînd, ce-i drept, cu o doză subțire de regret, că trebuie să mă înscriu și eu în categoria celor zănatici.

Biblioteca din sat nu mă punea să-i povestesc conținutul cărților citite, în schimb mă antrena în discuții despre anumite romane, povestiri, plachete de versuri, piese dramatice. Observasem, însă, că o făcea cu anumite rezerve, dictate, evident, de diferența de vîrstă și de percepție ce exista între noi. Căci cu totul altfel – pasionant, îndelung – discuta, de exemplu, cu soră-mea mai mare, țața Dusia, o fostă și actuală, la 80 de ani, prietenă extrem de fidelă a lecturilor. Am mai observat că Nina *Ivanovna* îi dădea țaicăi, uneori, și cărți învelite în ziar, pe care le scotea dintr-un ungher al cărui loc mult timp a constituit pentru mine o enigmă. Și iată că, prin clasa a noua, într-un tîrziu de seară de vară, curiozitatea m-a dus la o ladă lungă și care parcă nu avea capac – era, de fapt, un raft „subteran”, acoperit cu clituri de ziare și reviste vechi, probabil pentru a nu atrage atenția „străinilor”, a unor cititori alde mine – cu acces mai larg la fondurile de carte. Cînd am deschis, totuși, „lada secretă”, am simțit că, pe o clipă, mi s-a curmat răsufierea: acolo erau dosite cărți românești! Nu erau multe, vreo 60-70, poate o sută, iar sub ele zăceau Opere alese de Stalin, vreo 30 de volume, în limba „moldovenească” - nu-mi puteam imagina că au fost tălmăcite atîtea volume în nici un deceniu de ocupație sovietică, răstimp cît trecuse de la venirea rușilor și pînă la moartea tiranului. Oricum, opera lui Stalin nu m-a interesat în nici un fel, în schimb cărțile românești... Ce-i drept, am putut „împrumuta” doar două: *Germinal* de Emile Zola și *Singur pe lume*, de Hector Malot; biblioteca

a observat imediat „ravagiile” cauzate de curiozitatea mea mai mult decît infantilă și a luat măsuri grabnice de stopare pentru totdeauna a accesului la „fondul secret”. Totuși, limitările nu erau definitive, deoarece surorii mele mai mari și unor profesoare de la școala din sat le mai împrumuta „cărți învelite în ziar”... Țin să precizez în context că *Germinal*-ul lui Zola mi-a lăsat o impresie dedublată ce s-a menținut chiar cînd, la facultate, a trebuit să citesc mai multe scrieri de Zola – prozatorul și publicistul; dintre toate prozele lui probabil că numai romanul *Nana* mi-a oferit dovezi clare, indubitabile, despre ce înseamnă naturalismul în literatură. Cît privește romanul lui Hector Malot, acesta m-a răvășit enorm, de cîteva ori pe parcursul lecturii a trebuit să mă ascund într-un colț de grădină, să nu vadă mama, frații, surorile, dar mai ales tata! – că nu-mi pot opri lacrimile de compasiune pentru nenorocitul personaj al acestui prozator francez. De fapt, trăiam un fel de continuare a revărsărilor de emoții pe care le avusesem la lectura povestirii letone *Zănaticul Dauka*, amintită mai sus; la fel de mult mă tulburase și *Tă-unul* de Ethel Lilian Voynich, cu deosebire dramatismul din finalul acestui roman. Se vede că de pe atunci mi s-a acutizat sentimentul de drag și de compasiune pentru omul necăjit, ghinionist, nepractic, *zănatic*; pentru omul supus grelelor încercări, pentru sufletele fragile, excesiv de sensibile – și nu numai din literatură, teatru sau film, dar și din viața cotidiană.

Interdicția impusă cu o surprinzătoare strictețe de către biblioteca de la Putinești nu mi-a plăcut, desigur, însă a trebuit să mă conformez – din respect pentru ea, dar și din dorința fierbinte de a rămîne un cititor, totuși, favorizat al bibliotecii sătești. ...Și cum să nu crezi că în lume, dacă nu există un echilibru constant, acesta ori cum se face, din cînd în cînd, într-un fel sau altul?! Căci, în primăvara clasei a 9-a,

directorul (șeful) nostru de studii m-a invitat la el acasă – că să discutăm despre plecarea mea la o olimpiadă republicană de literatură moldovenească și, ca printre altele, profesorul m-a întrebat dacă „citesc ușor” românește. I-am spus că citesc dinainte de a merge la școală, căci am învățat, pe urmele fraților și surorilor mai mari, din cărțile de citire ale mamei, de la mijlocul anilor '20 ai secolului în care trăiam, al XX-lea. „Am înțeles că-ți place poezia, nu-i așa?”, a continuat el. Și primind un răspuns afirmativ, a zis: „Îți voi face un program individual pe lecturi poetice! Pentru început, vei citi aceste poezii... ca să vezi că, după Eminescu, se scrie și altfel de poezie decât cea a lui Emilian Bucov sau a lui Bogdan Istru!” și a rîs surprinzător de familiar. Cartea pe care mi-a dat-o pentru citire acasă – era învelită într-o bucată de ziar, probabil, *Moldova socialistă*, – avea pe copertă un nume ce-mi spunea prea puțin, dar care avea să mă cucerească pentru totdeauna cu poeziile sale: Ion Minulescu. Următoarele cărți pe care mi le-a dat profesorul-director de studii erau cu poezii de Tudor Arghezi, George Topîrceanu, Otilia Cazimir, Lucian Blaga, George Bacovia, Alexandru Macedonski, George Coșbuc, Octavian Goga, alte nume sonore ale liricii românești, dar și cărți de autori mai puțin cunoscuți publicului larg: Ion Pillat, Panait Cerna sau **Ilarie Voronca**, **Maria Banuș** ori **Marcel Breslașu**. Mi-a mai împrumutat o carte cu piese de **Mihail Sebastian** – admirabile, toate!; apoi, un roman emoționant de Mihail Drumeș, *Invitație la vals*; alt roman, ciudat! – de data aceasta polițist, de un oarecare **Haralamb Zincă**... Pe urmă mi-a încredințat lecturarea multor alte cărți „învelite în ziar”, nu numai din literatura română, dar și din cea universală – după cum am putut evolua peste ani, în cl. IX – X, am citit peste 200 de volume din biblioteca personală a acestui profesor neordinar al Școlii medii de cultură generală

„Ion Creangă” (aceasta era titulatura ei oficială și în anii de regim sovietic!). Am dat în acest text, ceva mai sus, cu aldine (litere grase, negre) numele unor scriitori români pentru a-i evidenția pe cei care erau de fapt evrei. Acest amănunt nu-mi provoacă nici un fel de neliniști, pe atunci (ca și acum, de altminteri), iar evidențierea am făcut-o numai pentru a evoca mai complet personalitatea profesorului ce mi-a deschis cu atîta generozitate și înțelepciune biblioteca personală. Cînd am scris despre înțelepciunea lui m-am gîndit nu atîta la spiritul său enciclopedic, ci mai ales la un sfat extraordinar pe care mi l-a dat, iarăși, ca printre altele, atunci cînd i-am restituit prima carte ce mi-o împrumutase, volumul acela albastru, cu *Romanțe* de Ion Minulescu: să citesc prefața, postfața sau referințele la opera autorului abia după ce voi citi cartea respectivă și după ce îmi voi forma o impresie / atitudine proprie asupra operei citite, apoi să-mi confrunt impresiile proprii cu aprecierile unor specialiști (autorul prefeței, al postfeței sau autorii referințelor). A fost o sugestie majoră, de care țin cont și acum și datorită cărei, cred, am putut să-mi dezvolt un anumit spirit analitic, poate chiar și critic.

Așadar, celebrul meu profesor din școala generală se numea **Hermann Strul Weissmann**, sau, în stilul onomastic specific timpului acela – Gherman Izrailovici Vaisman (1910 - 1978). Era, după cum spunea chiar el, „ieșean de viță veche”, așadar, din evrei împămîntenîți înainte de Pacea de la Berlin, din 1878, și făcuse, în „dulcele tîrg al leșilor”, Facultatea de Drept a primei universități române. A practicat un timp avocatura, la Botoșani, apoi în orașul natal, Iași. Din simpatie pentru ideile de stînga, dar, foarte posibil, și din cauza ascensiunii tot mai agresive a cuziștilor (adeptii Partidului Național Creștin condus de prof. A.C. Cuza) și a legionarilor (partizanii și simpatizanții Legiunii Arhanghelul Mihail, numită și

Garda de Fier), în toamna lui 1940, tînărul avocat ieșean Weissmann a trecut în Basarabia, deja sovietică. Peste nici un an era să fie evacuat, împreună cu alte sute de mii de evrei ca el, în Asia Centrală, mai exact, lângă Tașkent, capitala Uzbekistanului. După terminarea celui de-al Doilea Război Mondial, a revenit în Basarabia, lucrînd cîțiva ani ca redactor la ziarul județean din Soroca. A lucrat „în condiții infernale”, după cum spunea el însuși, referindu-se atît la dictatura ideologică, cît și la obligația de „a accepta un oribil jargon româno-rus”, alias transnistrean. Sfătuit de un coleg, a decis „să ia calea apostolatului” – era formula lui preferată privitor la cariera didactică, de la Soroca fiind repartizat la Putinești, în 1950, și unde pînă în 1970 a predat limba și literatura moldovenească, istoria și științele sociale. Două decenii a fost și director de studii – tocmai în această calitate a descoperit și compunerile (compozițiile) mele, cînd eram prin clasa a 8-a, căci, școala noastră fiind destul de mare, cu două-trei clase paralele, nu am avut norocul să-l am nici o oră ca profesor la nici una din cele trei discipline pe care le predă, cu mult succes, cu deosebire printre elevii mai descuiați la minte, cu mai multă aplecare pentru carte.

Avea profesorul Hermann Weissmann o bibliotecă pe drept considerată ca legendară, deși, prea puțini săteni o văzuseră – doar unii profesori, cîte un elev-doi, cei mai buni, din clasele superioare, și unii absolvenți ai școlii noastre care făceau carieră la Bălți, Chișinău, poate și mai departe, dar nu uitau de satul, de școala în care învățaseră, de profesorii ce-i îndrumaseră, printre care Weissmann deținea un loc aparte, după cum am mai zis, în rîndul elevilor mai ageri, mai silitori, mai inteligenți. Se spunea că biblioteca personală a profesorului Weissmann număra peste 1.000 (una mie !) de volume, și erau în majoritate absolută în română, iar

unele, de ordinea zecilor, erau în franceză, altele în germană. „Am văzut cu ochii mei” cărți de proză (Lion Feuchtwanger, Heinrich Mann și Thomas Mann) și poezie (Heinrich Heine, în cîteva exemplare, adică în ediții diferite), opere de Marx, Engels, dar și de unii gînditori „incorecți”, „burghezi”, ca Hegel sau Schopenhauer (despre care știam din studiile consacrate lui Eminescu) – în germană. În franceză avea mai multe plachete de versuri, bunăoară, de Charles Baudelaire, de care auzisem, dar și de Paul Eluard sau Paul Claudel, a căror creație era să o descopăr, frapat, în anii de studii universitare. Unele cărți aveau urme vădite de citire și recitare, printre acestea fiind *L'Âme enchantée* (Inimă vrăjită), *Jean Christophe*, *Clérambaul* și poate, mai ales, *Colas Breugnon* – Romain Rolland fiind unul dintre scriitorii săi preferați. Mare mi-a fost mirarea să depistez printre cărțile de pe „raftul al doilea” – profesorul Weissmann îmi acordase generos acest privilegiu – o biografie a lui Napoleon, și tot în franceză – culmea revelației pentru un elev al școlii generale dintr-un sat ca Putinești! – niște broșuri învechite, îngălbenite de trecerea anilor, cu scrieri de Karl Kautsky și Leon (alias Lev) Trotzky... „Au fost dușmanii lui Lenin!...”, am făcut eu sincer mirat de asemenea prezențe în casa unui profesor atît de cumsecade. „Nu te grăbi să-i critici, chit că, într-adevăr, au fost adversarii ideologici ai lui Lenin! Îi vei critica mai abitar la facultate, cînd vei studia profund opera lui Lenin”, mi-a replicat profesorul întru totul binevoitor, dar, concomitent, și profetic. În rusă avea puține cărți, și vorbea rusește anevoie, cu un ciudat accent și cu greșeli de declinare a substantivelor, dar, am impresia, nu suferea din acest motiv. Era, la acest capitol, desigur, o excepție fantastică între intelectualii evrei (deveniți) basarabeni. Oricum, mă îndemna să învăț cît mai temeinic franceza, dar și

rusa, însă repeta mereu că preocuparea numărul unu trebuie să-mi fie „limba maternă”, insistând că trebuie să scriu, acum și în viitor, numai și numai în română.

Acele compoziții ale mele – la sigur la fel de banale ca și ale majorității colegilor mei, i s-au părut profesorului H. Weissmann „mai dezghețate” – era definiția lui – și datorită acestui amănunt, m-a convocat în biroul său, propunându-mi să scriu câte un articol pentru gazeta de perete a școlii (se numea „Viața comsomolistă”!), și pentru gazeta de perete literară, numită „Luceafărul”. I-au plăcut acele nepretențioase scriituri ale mele – probabil despre Ziua Muncii (1 mai), posibil și despre Ziua Victoriei (9 mai), dar la sigur și o compunere despre ce am de gând să fac la vară, în vacanța mare (spuneam în acel „articol” două mari adevăruri: că voi lucra „la normă”, în colhoz, alături de sora mai mare Eugenia, dar, în zilele și în orele libere, voi citi cât mai multe cărți). I-o fi plăcut profesorului și comportamentul meu: tatăl, aflând că merg după cărți în casa Weissmann (cea mai dărăpănată din sat, ce mai!), mi-a spus că trebuie să mă port cât mai cuviincios, cumsecade, frumos; să nu mănânc nimic dacă îmi vor pune ceva pe masă, dar să nu uit să mulțumesc; să vorbesc cât mai puțin și să ascult cât mai mult, căci „*jupînu Waizman*” este om învățat, cu școală foarte bună la Iași, iar *jupîneasa* Țilea, tot ea și *balabusta*, era felceriță ce se bucura de încrederea putineștenilor tocmai pentru că învățase această profesie nu undeva pe la ruși, ci tot la Iași.

În plus, în discuțiile cu Weissmann, spre deosebire de tata și alți săteni, nu ziceam niciodată „jidani”, cu referire la evrei, știam de la tanti Liuba, sora mai mică a lui tata, din București, ditamai profesoară de istorie la Universitatea din capitala României, că nu e frumos să le zici așa (nu că ar fi fost interzis să utilizezi acest cuvînt, cum este în prezent!). Probabil, toate acestea,

luate împreună, l-au determinat pe profesorul Weissmann să mă atragă și la revista literară a școlii, al cărei redactor-șef fondator era, eu devenind redactor din partea elevilor, în clasele a IX-a și a X-a. „Revista literară” a școlii noastre era, de fapt, un „caiet gros”, de 48 de pagini, apărea de două ori pe an – la 1 mai și la 7 noiembrie – și se numea *Înainte* (se putea altfel?!), umplîndu-se cu cele mai reușite compuneri, precum și cu poezii scrise de elevii din clasele superioare. Nu știam pe atunci că prin acest *Înainte*, prin profesorul Weissmann, școala noastră, în fond, sovietică, se alinia unei frumoase tradiții încetățenite în liceele din România Mare... Revista avea și o rubrică gen *Impresii de lectură*, pentru care am scris și eu vreo trei „recenzii”. Țin minte bine două cărți despre care am scris în revista școlii mele: *Micul Prinț* de aviatorul francez Antoine de Saint-Exupéry și un roman solid, destul de captivant, ce se numea în traducere română *Bătălie în marș* (în rusă: *Bitva v puti*), de rusoica Galina Nikolaeva.

Exemplarul „recenzat” de mine al romanului rusesc era editat în traducere la București și mare mi-a fost bucuria să descopăr în biblioteca de la Putinești un alt roman, cel de debut, al Galinei Nikolaeva, - *Secerișul* – pentru care primise Premiul Stalin, clasa I, și care fusese tradus și la Chișinău, prin 1959. Nu mi-a fost greu să observ că cei mai simpatici eroi din *Bătălie în marș* erau evrei – inginerul *Bahirev*, apoi fiul amantei sale, un copil foarte inteligent, poreclit *Rijik* (*Roșcovanul*), probabil ca și mama acestuia... Puse cap la cap, aceste personaje și cărțile de poezi români-evrei pe care mi-i dădea profesorul meu să-i citesc, accentuau, fără echivoc, evreitatea sa, atașamentul său pentru originile sale evreiești, dar și dorința de a-mi cultiva un interes sporit, dacă nu și o simpatie mai mare pentru evrei. Faptul în sine nu mă deranja în nici un fel, mai mult, peste ani,

familiarizarea cu civilizația evreiască mi-a priit, în mai multe feluri: am putut cunoaște un univers literar-artistic extrem de bogat, de-a dreptul mirific; mi-am putut apropia unii intelectuali evrei de marcă, iar grație comunicării cu ei am putut să-i înțeleg mai bine, cu toate însușirile și scăderile lor, multe de excepție. Totuși, profesorul „ieșean de la Putinești”, Hermann Weissmann, a fost pentru mine, în primul rînd, un element de românizare, el m-a introdus în marea poezie românească, el mi-a cultivat obișnuința, apoi și dragostea de a citi literatura universală exclusiv în traduceri românești, chiar și autorii ruși i-am citit inițial numai în română, apoi, în paralel, în rusă și în română, făcînd astfel o curioasă școală a traducerii. Prof. Weissmann mă corecta cu multă delicatețe la orice abatere de la limba literară, în scris sau în viu grai, el m-a învățat să caut și să rețin cît mai multe sinonime, inclusiv neologisme... Prin el am debutat în jurnalism, și tot datorită lui am scris primele încercări de recenzii. Biblioteca lui H. Weissmann a fost cea de-a treia în satul natal, pînă a merge la studii la Chișinău, și deși îmi rămîn la fel de dragi și biblioteca școlii noastre, și biblioteca sătească, „a Ninei *Ivanovna*”, colecția de cărți din care Weissmann îmi oferea cîte un exemplar *învelit în ziar* ocupă un loc mai aparte în memoria mea afectivă.

Astfel încît, recurgînd la o butadă sau poate la un paradox, pot spune fără a exagera și fără a induce în eroare că prima mea bibliotecă a fost una triplă: a școlii, a satului, și a profesorului „ieșean de la Putinești”. Respectiv, și primul bibliotecar a fost în triplă ipostază: Pricopie Solcanu, Nina Cubleac (n. Pohilă), Hermann Weissmann... (Prin aceasta se explică și pluralul din titlul articolului de față). Despre toate, despre toți, îmi amintesc mereu cu drag, cu emoție și recunoștință. Aceste trei biblioteci mi-au servit drept trambulină temeinică pentru a trece pragul multor

altor biblioteci, făcînd-o, de fiecare dată, cu o anumită încredere dar, în egală măsură, și cu un sentiment al necesității, deasupra căroră se situa o accentuată senzație de pioșenie, de profund respect și tainică duioșie. Iar lista bibliotecilor al căror cititor am fost, episodic sau ceva mai mult timp, după cele din satul natal, este lungă și impresionantă: Biblioteca Universității de Stat din Chișinău, Biblioteca orașenească „Jdanov” (azi, BM „B.P. Hasdeu”), Biblioteca Republicană „Krupskaia” (în prezent, Biblioteca Națională a RM) – în anii studenției; Biblioteca Științifică a Academiei de Științe de la Chișinău, Biblioteca de Stat „Lenin” (azi, Biblioteca de Stat a Rusiei) și Biblioteca de literatură străină, ambele din Moscova; Biblioteca Publică „Saltîkov-Șcedrin” (actualmente, Biblioteca Națională a Rusiei) din Sankt Petersburg – în anii 1976-1989.

Fiecare bibliotecă a lăsat o amprentă distinctă în existența mea intelectuală și pur sentimentală. Un cuvînt cu totul aparte merită Biblioteca Științifică a AȘM, pe atunci se afla în blocul central al Academiei, de pe str. Lenin (acum, bd. Ștefan cel Mare și Sfînt, nr. 1). Avea un fond de carte foarte bogat, dar cu destule limitări chiar și pentru doctoranzi. Ce-i drept, disciplina care mă interesa în mod special – lingvistica, filologia – grație faptului că avea un grad sporit de universalitate, și cărțile din acest domeniu, în diferite limbi, din diferite epoci, erau, în fond, accesibile. Am beneficiat aici, în repetate rînduri, de amabilitatea și de profesionalismul bibliografului Ion Șpac. În genere, pot spune că datorită Bibliotecii academice am făcut o a doua facultate, fie că se numea și altfel – studii de doctorat, și tot aici am pus temeliiile primelor mele cărți, din 1988-1991. Însă, și alte lucrări ale mele, ulterioare, pot fi suspectate de reminiscențe ale unor cunoștințe și deprinderi acumulate în anii de doctorat, sub auspiciile Bibliotecii AȘM.

La Biblioteca „Lenin”, situată la câteva sute de metri de Kremlin, în Sala Mare de lectură, de-a lungul pereților erau expuse pe rafturi joase, la îndemâna tuturor cititorilor, nu numai Opere complete de Marx, Engels, Lenin, dar și o mulțime de enciclopedii, mai noi și mai vechi, rusești și din alte țări; era acolo și o impresionantă expoziție de dicționare bilingve încât răsfoitul a zeci de enciclopedii și dicționare îmi prilejuiau emoționante călătorii prin lume, prin epoci, inclusiv pe frumoase „trasee lingvistice”. La Biblioteca „Saltikov-Șcedrin” din Leningrad (Petersburg), cea mai veche din Rusia (din 1795), am solicitat și am primit fără nici o problemă colecția foarte bine conservată a *Basarabiei* – prima gazetă românească în provincia aflată de un secol deja sub ocupație rusească. Am citit mai multe articole, din câteva zeci de numere, mereu cu o senzație de neverosimil – atât de frumoasă îmi părea limba română din acea epocă. Și deși în genere se știe, amintesc, în context, că *Basarabia* a apărut în perioada mai 1906 – martie 1907, la Chișinău, cu o contribuție decisivă de la Iași, datorată lui Constantin Stere. Biblioteca de literatură străină era poate cea mai elegantă bibliotecă din câte am văzut pe atunci, cu săli spațioase și luminoase, cu mese lungi pe care erau expuse colecții de ziare și reviste din toată lumea (nu obligatoriu numai din cea „socialistă” sau „progresistă”). Fondul de carte românească era destul de bogat și adus la zi, completat cu cele mai recente, pe atunci, apariții editoriale, de care știam din excelenta revistă ilustrată *Universul cărților*, prezentă în marile biblioteci și librării de la Moscova. Cu regret, la răscrucea anilor 80-90, când lagărul socialist își pierduse actualitatea, această frumoasă colecție a fost risipită – din câte știu, mai multe exemplare de carte românească au fost aduse de acolo și la Chișinău, chiar de către dna Lidia Kulikovski, când abia începea fulminanta sa carieră

de director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Nu m-a surprins faptul că în 1991 acestei biblioteci i s-a atribuit numele Margarinei Rudomino (1900-1991), descendentă a unei familii de intelectuali polono-germani rusificați, excelent filolog și bibliolog, întemeietoarea, parcă în 1924, și prima directoare a acestei excelente biblioteci. Dacă nu era prăbușirea Uniunii Sovietice, biblioteca dată ar fi purtat mai curînd numele Ludmillei Kosîghin-Gvișiani, fiica omului politic Alexei Kosîghin și a doua directoare, după M. Rudomino. Prin 1984, a trebuit să obțin iscălitura dnei L. Kosîghin-Gvișiani, pe o cerere pentru dreptul de a xerocopia o carte de lingvistică în limba sîrbo-croată (pe atunci! – acum ar fi „bosniacă”, deoarece era editată acea monografie la Sarajevo...). Precizez că mi-au arătat maximă solitudine atât doamna directoare, cât și secretarul ei (tocmai, că era secretar, nu secretară! – cum se obișnuia în URSS, în alte țări comuniste și, posibil, în întreaga lume).

În ani '70-'80 am mai vizitat, oricît de grăbit, bibliotecile naționale din mai toate republicile ce formau imperiul sovietic, culegînd impresii de neuitat la Vilnius (Lituania), Riga (Letonia), Tallinn (Estonia), Tbilisi (Georgia), Erevan (Armenia)... În condiții similare am intrat și în câteva biblioteci universitare, de excepție, dintre care aș aminti, în primul rînd, de preafrumoasa bibliotecă a Universității din Cernăuți, întemeiată în 1852, acum ruinată, despuiată, jefuită și privată de tot ce este românesc... Și în această bibliotecă am trăit deosebit de puternic sentimentul incredibilului, răsfoind nestingherit colecțiile unor publicații de referință în istoria jurnalismului românesc din sec. XIX – începutul sec. XX: *Albina Românească* și *Curierul Românesc* (ambele din 1829 încoace!), *Dacia Literară*, *România Literară*, *Convorbiri literare*, *Viața Românească* etc. Alte biblioteci din aceeași categorie: a Universității „Lomo-

nosov” din Moscova, a Universității din Kiev, Ucraina; a Universității din Tartu (Estonia), din ale cărei fonduri au citit și zeci de tineri basarabeni, pe când erau studenți acolo, ajungând, apoi, intelectuali de vază și frunțași ai mișcării de eliberare națională a basarabenilor, membri în Sfatul Țării și votanți ai Marii Uniri din 27 Martie 1918...

La începutul toamnei din 1977, în drum spre Bulgaria, am intrat pe o oră la Biblioteca Universității București... – dar a fost o vizită mai mult simbolică, avînd un scop ciudat – de a o vedea pe Ana Blandiana, o poetă ce-mi era deosebit de dragă pe atunci. Abia în 1996 am putut vizita o bibliotecă universitară din Țară și, într-un chip simbolic, aceasta a fost Biblioteca celei mai vechi universități, „Al. I. Cuza”, din Iași, o excepțională instituție bibliotecară, științifică și culturală ce poartă cu demnitate numele lui Mihai Eminescu. Peste cinci ani, în 2001, am trecut și pragul Bibliotecii universitare de la București, știam că, după un bizar dar cu totul devastator incendiu, la finele lui decembrie 1989, fusese rectorită de prof. Ion Stoica, tot el și un bun poet și un foarte bun prieten al Basarabiei. Și spun aceasta în cunoștință de cauză, deoarece am avut ocazia să-l cunosc perso-

nal, apoi să și scriu în câteva rînduri articole omagiale și recenzii la câteva poziții din extraordinara sa bibliografie. Abia prin 1999, așadar, la 132 de ani de la fondarea ei, din 1867, am intrat pentru prima dată în Biblioteca Academiei Române, chiar dacă ispita era mai veche și, motivat, foarte puternică. Aveam editate, pe atunci, cinci cărți, și mai aveam vreo zece traduceri – ca să mă refer doar la tălmăcirile mai „răsărite”. Ei bine, pe toate le-am găsit în catalogul acestei faimoase biblioteci – spre marea, sincera mea bucurie, dar, mai ales, ca o confirmare în plus că BAR este cel mai solid, dacă nu și exhaustiv depozit de carte în limba română din toate timpurile și de pe toate meridianele unde trăiesc, gîndesc, vorbesc și scriu români.

Închei acest insolit editorial prin a vă întreba, stimați colegi de breaslă și de simțire: când v-ați amintit ultima dată de prima Dvs. bibliotecă, de primul Dvs. bibliotecar, ca să-i evocați în vreo scriere? Și, altă întrebare, de fapt, mai mult o constatare – pentru colegii din sistemul bibliotecar: v-ați gîndit că biblioteca Dvs. este pentru cineva (pentru mulți, foarte mulți!) prima bibliotecă, iar Dvs. le-ați fost prima bibliotecară sau primul bibliotecar?...

STRĂZILE CHIȘINĂULUI VORBESC LIMBA UNIRII

conf.univ. dr. în pedagogie, Lidia KULIKOVSKI

Rezumat:

Articolul relevă procesul de naționalizare (revenire la numele din perioada interbelică sau atribuirea unor nume de personalități notorii care au votat sau au susținut Unirea de la 1918) a străzilor, bulevardelor orașului Chișinău, bazat pe deciziile de redenumire sau numire a străzilor noi, comentând și analizând hotărârile entităților decizionale începând cu anul 1989. O nouă abordare a semnificației Marii Uniri în context general urbanomic. Din cele 807 străzi, stradele, bulevarde 338 au semnificația Unirii.

Cuvinte-cheie: Chișinău, Unirea, Sfatul Țării, Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Ghidul enciclopedic: bulevarde, străzi, piețe, parcuri, biblioteci, monumente, plăci memoriale, busturi.

Actul Unirii, despre care Iurie Colesnic zice că „Oricât s-ar scrie despre Marea Unire de la 1918, oricare dovezi și argumente s-ar aduce în favoarea unor legități ale istoriei, care au condus la crearea României Mari, totuși nici cea mai doctă argumentare n-o să spulbere senzația de miracol”¹, a fost înfăptuită de oameni reali care reflectau structura națională a Basarabiei de atunci (din cei 150 de deputați ai Sfatului Țării – 105 erau români, 15 ucraineni, 13 evrei, 7 ruși, 3 bulgari, 2 nemți, 1 polonez, 1 armean, 1 grec, 2 găgăuzi). Oamenii care au înfăptuit Unirea reprezentau întreaga gamă de curente politice și sociale, intelectuali și diverse instituții (militari, țărani, învățători, preoți, juriști, delegați ai unor structuri administrative – zemstve, ora-

șe). Miracolele se întâmplă pur și simplu. Marea Unire s-a produs după un secol de asuprire țaristă, într-o atmosferă de înaltă trăire națională și revoluționară, specifică situației concrete din Basarabia. Basarabeni nu au așteptat miracolul – l-au înfăptuit! După un alt centenar Unirea a devenit miracol la care visăm, un miracol care e așteptat din nou la Chișinău...

Unirea, a fost un cuvânt multă vreme tabu pe acest teritoriu numit Basarabia – RSSM – Republica Moldova. Pe parcursul ultimilor 100 de ani a devenit un cuvânt sacru pentru unii, sperietoare pentru alții; pentru unii politicieni monedă de vânzare-cumpărare, iar în campaniile electorale mijloc de manipulare în majoritatea disputelor între partide și aspiranți politici; continuu prezent în luptele politice în remisiunile electorale și, fenomen istoric, simbol, vis, speranță, ideal, miracol.

Anul 2018, Anul Centenarului Marii Uniri, se distinge printr-o activizare considerabilă a interesului pentru unire: istoricii au contribuit enorm la aducerea în conștientul societal a acestui fenomen, vis, speranță de țară. Oamenii de știință au efectuat cercetări fundamentale de certă valoare științifică, studii pertinente au fost publicate în diverse reviste, au fost editate (s-au preconizat 100 de titluri!) foarte multe titluri de carte științifică, de referințe, de memorii și reeditări de cărți despre Unire și despre perioada interbelică. S-au organizat sute de conferințe și simpozioane, dezbateri cu tema Unirii care au implicat zeci de mii de oameni. Numai în rețeaua BM au fost organizate 71 de evenimente la care

¹ COLESNIC Iurie. Generația Unirii. Chișinău. Museum, 2004. p. 7.

au participat 1923 de chișinăuieni. Toate aceste activități sunt orientate spre conștientizarea socială corectă a evenimentelor istorice, determinarea viitorului Republicii Moldova într-un spațiu românesc comun, spre apariția unor acțiuni pentru satisfacerea acestei tendințe perpetue, nefinalizate, timp de 100 de ani. Încă rămâne doar o viziune și o speranță de țară a unei părți a populației RM. A unei părți pentru că nu e și viziunea elitelor politice și intelectuale.

Triumful istoric al Marii Uniri a fost eternizat în spațiul românesc în legende, balade și cântece, poezii, literatură artistică, volume științifice, cărți de referință și folclor. În RM circulau toate, dar era o circulație de subsol (între oameni doar, nu se afișa la nivel societal).

După declararea independenței (1989) a început redeșteptarea conștiinței naționale. „La Chișinău, pe străzile Lenin, Pușkin, Iskra, Pirogov, acolo unde tronau lozincile propagandei sovietofile, de-a lungul unor case, pe pereții și pe geamurile lor, au apărut următoarele inscripții: „Întoarceți-ne alfabetul latin”, „Întoarceți-ne litoralul”, „Cetatea Albă ne-au furat-o” ș.a. cu mesaje de unire, reîntregire, de revenire la firesc.¹

Astăzi aceste străzi au alte nume. Din 1989 Chișinăul vorbește despre Unire, conștiință națională, românism, prin numele înnoite ale străzilor, piețelor, parcurilor, instituțiilor, prin monumentele, plăcile comemorative, compozițiile volumetrice și arhitecturale. Ghidul enciclopedic *Chișinău: Bulevarde, Străzi, Piețe, Parcuri*,² editat de Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, prin conținutul său, ne convinge că străzile Chișinăului vorbesc despre Unire mai mult decât s-a vorbit pe parcursul a 100 de ani, mai mult decât se vorbește de obicei

în societatea noastră și decât se vorbește în anul Centenar.

Din luna decembrie 1989 începe procesul de schimbare a numelor străzilor și a continuat până în 1998, oricare a fost titulatura ori orientarea politică a entității decizionale. Procesul a început timid – prin Hotărârea Comitetului executiv al Sovietului Orășenesc Chișinău de Deputați ai Poporului nr.26-52/3 din 28.12.1989 care a atribuit numele Ion Creangă și Mihai Eminescu unor străzi-artere importante ale Chișinăului. Deși, scriitori clasici, incluși în programele școlare, cu busturi pe Aleea clasicilor, nu existau străzi cu numele lor. Strada Creangă, situată în sectorul Buiucani, a purtat, anterior, numele bulevardului Sculeni, apoi a fost redenumită strada Cernășevski. Are o lungime de 3,5 km și se învecinează sau intersectează cu alte străzi redenumite ca: Vasile Lupu, Lisabona, Doina și Ion Aldea Teodorovici, Ioana Radu, Alba Iulia, Piața Unirii Principatelor. Au înlocuit străzile ale căror nume nu aduceau nici o valoare Chișinăului, marcau, de fapt, teritoriul unui imperiu, până în cel mai mic și tainic loc din fiecare oraș...

Actuala stradă Mihai Eminescu, a fost 90 de ani strada Mihailovski (1834-1924); strada Mihai Viteazul (1924-1931), strada Comsomolistă (45 de ani!) din 1944 și doar 20 de ani de când are numele Eminescu. Traversează orașul de la sud-vest spre nord-est. Se intersectează cu bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt, cu străzile Columna, Mitropolit Varlaam, 31 August 1989, București, Mihail Kogălniceanu. La Chișinău, după exact 100 de ani de la moarte, poetului i se atribuie numele unei străzi centrale și se reîntâlnește cu Veronica Micle în zona Teatrului Național „Mihai Eminescu”, ei atribuindu-i-se o stradă care trece perpendicular prin strada Eminescu.

Peste un an, același prezidiu (încă sovietic în denumire) al Sovietului Orășenesc Chișinău de Deputați ai Poporului nr. 5/4

¹ Istoria Basarabiei. De la începuturi până în 1998. București : Ed. Semne, 1998. p. 291.

² Chișinău: Bulevarde, străzi, piețe, parcuri. Ghid enciclopedic. Chișinău, 2017. 377 p.

din 20.07.1990 aprobă redenumirea unui număr de 16 străzi. Două dintre care poartă nume de domnitori români: Alexandru cel Bun - stradă și Mircea cel Bătrân – bulevard.

Strada Alexandru cel Bun, în istoria sa de peste 200 de ani, a purtat mai multe nume: ул. Золотая (str. Aurului), 1812-1918, ул. Харлампиевская (str. Harlampie), 1940-1941; str. Sf. Haralambie, 1924-1933; str. 27 Martie 1918, 1933-1940, 1941-1944; ул. Стефана Великого (str. Ștefan cel Mare), 1944-1990. Se întinde în două sectoare, Centru și Râșcani, în centrul istoric al Chișinăului și are o lungime de 2,2 km.

Strada, una dintre cele mai vechi din Chișinău, a fost denumită în memoria lui Alexandru cel Bun, domn al Țării Moldovei (1400 – 1432), fiul lui Roman I și bunicul lui Ștefan cel Mare. Potrivit cronicarului Grigore Ureche, Alexandru cel Bun a întreprins o importantă operă de organizare politică, administrativă și ecleziastică a Moldovei. A obținut recunoașterea Mitropoliei Moldovei de către Patriarhia de la Constantinopol și a adus moaștele Sf. Ioan cel Nou de la Cetatea Albă la Suceava (1402-1415). Strada a servit 106 ani drept centru comercial (de aici și numele de Zolotaia – strada Aurului, Strada de aur...).

Bulevardul Mircea cel Bătrân, o stradă nouă, apărută pe harta Chișinăului într-un nou sector, Ciocana, în anii '80 ai sec. XX (doar opt ani a avut numele de bulevardul Kutuzov, din 1982 – 1990). Are o lungime de aproape 3 km.

Mircea cel Bătrân (1355 – 31.01.1418), Domn al Țării Românești (1386–1418), pe vremea căruia Țara Românească a cunoscut cea mai mare întindere teritorială din Evul Mediu.

Bulevardul, deși tânăr, are câteva plăci comemorative¹: *Alecu Mare* (1926-1998)

¹ Ghidul enciclopedic *Chișinău: Bulevarde, străzi, piețe, parcuri* indică și monumente, plăci

– președinte al Asociației Culturale „Pro Basarabia și Bucovina”, din Cluj-Napoca, susținător al învățământului din Basarabia, contributor activ la ideea de constituire a primei biblioteci de carte românească „Transilvania”, dar și al românizării colecțiilor altor biblioteci – a organizat și a asigurat transportarea a mai mult de 600 000 de exemplare de carte în limba română care au ajuns la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Filiala „Transilvania”, Liceul „Spiru Haret”, în școli, la biblioteci publice, inclusiv Biblioteca raională Florești. Este fiul lui Gheorghe Mare, din Cahul, satul Slobozia Mare, membru al Sfatului Țării care a votat Unirea la 1918. Placa comemorativă a fost dezvelită în 1999, pe bd. Mircea cel Bătrân, 7, pe fațada Bibliotecii „Transilvania”.

Pe bulevardul Mircea cel Bătrân se afla Biblioteca „Transilvania”, așa cum se cade primei biblioteci de carte românească de după 1918, să fie amplasată pe o stradă cu nume de Domnitor. Biblioteca a fost deschisă într-o zi cu mare semnificație – la 29 august 1991, imediat după Ziua declarării Independenței de către Parlamentul RM. Deschiderea primei biblioteci de carte românească a fost numită, la fel ca și Unirea de la 1918, un miracol! Nimeni nu-și putea închipui vreo dată deschiderea unei biblioteci exclusiv cu carte în limba română, cu alfabet latin. Dar ziua de 29 august a fost o zi cu noroc: s-a deschis Biblioteca „Transilvania” cu o colecție impresionantă de cărți – la constituirea ei au contribuit multe biblioteci județene și publice orășenești din Transilvania: Cluj (ideea, realizarea proiectului și cea mai consistentă contribuție), Baia Mare, Târgu-Mureș. Cum spunea Alexe Rău – s-a constituit o bibliotecă care

memoriale sau basoreliefuri, stele, sau compoziții volumetrice, arhitecturale și artistice, instituții aflate pe străzile Chișinăului. Vom da exemple de pe străzile trecute în revistă în acest articol, dar și de pe alte străzi care nu evocă Unirea, dar găzduiesc vestigiile cu semnificații unioniste.

simboliza Țara. La festivitatea de deschidere au fost prezenți: președintele Parlamentului Alexandru Moșanu, prim-ministrul RM, Mircea Druc, ministrul Culturii și Cultelor Ion Ungureanu, deputați, oameni de cultură, peste 500 de oameni (scriitori, artiști plastici, muzicieni, interpreți, din RM și din România, cei mai mulți bibliotecari, directori de biblioteci județene, reprezentanți ai domeniului educație, chișinăuieni). Deschiderea Bibliotecii „Transilvania” – neprogramat, necoordonat a coincis, în fond, cu votarea în Parlament a Independenței, eveniment egal ca însemnătate istorică cu Actul Unirii din 1918 – afirm, pentru că am trăit emoțiile aceluia eveniment, am simțit starea și bucuria fiecărui participant, deschiderea primei biblioteci de carte românească, „Transilvania”, a fost ca Oda Independenței, care a încununat acea zi de exaltare și bucurie.

În holul Bibliotecii „Transilvania”, în 2003, a fost dezvelit bustul lui Traian Brad, care 11 ani a ctitorit această instituție, care prin fiecare gest, contribuție, eveniment apropia Unirea... El a fost ardeleanul care a repetat rolul lui Onisifor Ghibu (în 1918 a deschis prima bibliotecă de carte românească, a adus mii de cărți, a publicat ziare în alfabet latin). An de an aducea cohorte de oameni, personalități notorii ale Clujului și României la simpozionul „Basarabia – Transilvania, repere culturale”, adevărate lecții deschise și acțiuni de educare și renaștere națională.

Trei străzi, redenumite prin decizia Sovietului Orășenesc Chișinău de Deputați ai Poporului nr. 5/4 din 20.07.1990, poartă nume de fețe bisericești: Mitropolit Dosoftei, Mitropolit Varlaam și Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni.

Exemplul **străzii Bănulescu-Bodoni**, prin denumirile anterioare, ca și strada Mihai Eminescu, reflectă istoria orașului, istoria Basarabiei: inițial se numea strada Seminarului; 167 de ani s-a numit str. Go-

gol în diferite perioade (inițial, 1812-1918); strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni (1924-1932), doar nouă ani în perioada interbelică; strada Mareșal Constantin Prezan, 1932; strada Universității, 1932-1936; strada Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni (1936-1945); strada Gogol, 1940-1941, 1944-1990. Din 1990 revine la denumirea din perioada interbelică. Strada se intersectează cu bulevardul Ștefan cel Mare și Sfânt, cu străzile Alexandru cel Bun, Columna, Mitropolit Dosoftei, 31 August 1989, București, Mihail Kogălniceanu, Alexie Mateevici.

Mitropolitul Basarabiei Gavriil Bănulescu-Bodoni - născut la Bistrița, județul Cluj, în 1746, moare la 30.03.1821, la Chișinău și este înmormântat în curtea mănăstirii Căpriană – înființează la Chișinău o tipografie pentru carte religioasă, deschide Școala Duhovnicească și Seminarul Teologic. În 1819 (exact 200 de ani în urmă), a tipărit Biblia în limba română, o reeditare a Bibliei de la Blaj și care s-a aflat în uzul preoților și enoriașilor basarabeni până la începutul sec. XX.

Pe strada Bănulescu-Bodoni se află monumentul lui *Ștefan cel Mare și Sfânt* (1433-1504), 1928, sculptor Alexandru Plămădeală. În 1940, demontat și evacuat la Vaslui; în 1942 readus la Chișinău și instalat în fața Arcului de Triumf; în 1944, demontat și evacuat la Craiova, în 1990, 31 August, reinstalat la locul inițial (bd. Ștefan cel Mare și Sfânt – str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni; Grădina Publică „Ștefan cel Mare și Sfânt”). De 20 de ani există basorelieful *Mitropolitul Gavriil Bănulescu-Bodoni* (1746-1821), sculptori Galina și Boris Dubrovin, amplasat pe str. Mitropolit Gavriil Bănulescu-Bodoni, 41, colț cu bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, 148, clădirea Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Decizia din 20.07.90 include numele a doar doi scriitori – Mihail Kogălniceanu și Constantin Stere. Ne referim mai apro-

fundat la strada Constantin Stere, jurist, profesor, ideolog, om politic, gazetar, scriitor, autorul romanului *În preajma revoluției* (editat, după 1990, și la Chișinău), cu un concurs deosebit la votul Unirii de către Sfatul Țării.

Anterior, **strada Constantin Stere** avea alte nume în diverse perioade istorice: stradela Stibikovski până în 1924; stradela Stibikov, 1924-1940; 1944-1951, str. Sportivilor.

Constantin Stere (1.06.1865, Horodiște, jud. Soroca – 26.06.1936, Bucov, jud. Prahova, România), om politic și scriitor român, ideolog al poporanismului, în 1883-1891 a fost condamnat și surghiunit de autoritățile țariste în Siberia. După eliberare pleacă în România, iar după revoluția rusă din 1905 s-a întors în Basarabia și a întemeiat, alături de Pan Halippa, Ion Inculeț și Alexie Mateevici, publicația *Basarabia*. A fondat, la Iași, împreună cu Paul Bujor, revista *Viața românească*. A fost prefect de Iași, profesor, apoi rector la Universitatea „Al. I. Cuza”. Constantin Stere doar o lună și ceva s-a aflat la Chișinău, în primăvara anului 1918, dar aceasta a fost suficient pentru a schimba radical destinul Basarabiei. Rolul lui Stere a fost decisiv, scrie Dimitrie Bogos, martor ocular al acelor evenimente: „Numai în două zile, până la 27 martie 1918, C. Stere a participat la 26 de consfătuiri în care a demonstrat necesitatea Unirii Basarabiei cu România. Stere a avut marele merit să convingă Frația Țărănistă reușind ca Unirea să fie votată cu o mare majoritate, înregistrând doar câteva voturi contra. Unirea s-a împlinit datorită marelui aport pe care l-a dat Basarabiei Constantin Stere aducând liniștea în toate sufletele frământate și dornice de o viață nouă, românească. Unirea era în aer, spun mărturiile lui Dimitrie Bogos, Petre Cazacu și Onisifor Ghibu, însă meritul realizării ei și votarea din Sfatul Țării se datorează lui Stere. Printre realizările înscrise în cauza

națională, comparabilă ca importanță cu cea din 27 martie, se numără și trecerea bisericii Basarabiei de la Patriarhia Rusă la Patriarhia Română”¹.

Din 1990, se atribuie, unor străzi din Chișinău, nume de localități românești – Alba Iulia, București (înfrățit cu Chișinăul abia la 4.11.99), Bariera Sculeni, Calea Ieșilor; dar și nume cu semnificații ale evenimentelor ca 31 August 1989 și cu semnificație identitară, de unitate românească precum str. Miorița.

Istoria **străzii 31 August 1989** e foarte interesantă. Strada a apărut într-o perioadă de intensificare a construcțiilor în orașul Chișinău, conform planului inspectorului M. Ozmidov (1817-1820). A fost una dintre primele străzi pavate din Chișinău. Denumirea străzii – Kiev – reflectă faptul că pe această stradă era dislocat pe vremuri regimentul Kiev al armatei ruse.

A fost și bulevard, purta numele Împăratul Nicolai II (1912-1917). Din 1918, strada poartă numele Mitropolitului Kievului, Petru Movilă, iar din 1924 este redenumită în Regele Ferdinand I al României. Din anul 1944 până în iulie 1990 strada s-a numit din nou Kiev. Denumirea actuală a străzii evocă un eveniment important din istoria contemporană a Republicii Moldova – adoptarea de către Parlament, la 31 august 1989, a legii cu privire la revenirea la grafia latină și funcționarea limbilor vorbite pe teritoriul țării.

Strada are multe monumente și plăci comemorative:

Gheorghe Asachi (1788-1869) – scriitor (2001; altorelief, sculpt. I. Beldii, D. Beldii, N. Cașova; intersecția str. Pușkin și 31 August 1989, fațada Liceului „Gheorghe Asachi”);

Gheorghe și Paul Gore (1839-1909/1875-1927) – istorici (2010; placă comemorativă; str. 31 August 1989 nr. 96);

¹ Disponibil : <https://www.timpul.md/articol/constantin-stere-i-sfatul-arii-42353.html?action=print>

Gherman Pântea (1894-1968) – ex-primar de Chișinău (1999; placă comemorativă, sculptor V. Doicov; str. 31 August 1989 colț cu str. Serghei Lazo nr. 11);

Lupoica cu Romulus și Remus – monument, sculptor Ion Baldorea; prima executare în anul 1921; în 1940 – topită; reînsculptată la 03.12.1990, în 2004 – demontată pentru restaurare, reinstalată în 2009; str. 31 August 1989 nr. 121 A, în fața Muzeului Național de Istorie;

Mihai Eminescu (1850-1889) – 1996; monument, sculptor Gh. Adoc; str. 31 August 1989 nr. 98, Uniunea Scriitorilor;

Revenirea neamului la limba română și alfabetul latin (1995; placă comemorativă; strada 31 August 1989 nr. 98);

Scriitorilor căzuți în războiul din 1941-1945 1989; însemn comemorativ; strada 31 August 1989 nr. 98;

Vasile Alecsandri (1821-1890) – 1997; monument, sculptor Ion Zderciuc; strada 31 August 1989, 78 A, în fața Bibliotecii Naționale.

Din 1991 entitatea decizională își schimbă titulatura în Comitetul Executiv al Consiliului Municipal Chișinău de Deputați ai Poporului, care a emis hotărârea nr. 11/77 din 25.07.1991, foarte curajoasă: nouă străzi care eternizează mari domnitori și luptători pentru binele poporului – Mihai Viteazul, Bogdan Voievod, Constantin Brâncoveanu, Ion Calimachi, Alexandru Lăpușneanu, Matei Basarab, Vlad Țepeș, Tudor Vladimirescu – toți cu merite deosebite la apărarea, întregirea și întărirea statului românesc. La acestea se adaugă trei nume de cronicari, 19 nume de localități românești.

Bulevardul Cuza-Vodă, localizat în sectorul Botanica, a purtat numele Belski, un militar rus, din 1970. Actuala denumire evocă numele lui Alexandru Ioan Cuza (1820; Bârlad – 1873; Heidelberg, Germania), marele domnitor al Principatelor Unite ale Moldovei și Țării Românești (1859-1866), care în 1859 a înfăptuit „mica Unire” a țărilor române (stat numit România, din 1862). Participant activ la mișcarea revoluționară de la 1848 din Principatul Moldovei. A desfășurat o vastă activitate politică și diplomatică pentru recunoașterea unirii de către puterile garante și pentru formarea statului unitar român. A decedat la Heidelberg (Germania), înmormântat la castelul familiei de la Ruginoasa (jud. Iași).

Cronicarii Gr. Ureche, Miron Costin, Ion Neculce au contribuit enorm la fixarea în cărți a istoriei naționale și la cristalizarea limbii literare române.

Hotărârea Comitetului Executiv al Consiliului Municipal Chișinău de Deputați ai Poporului nr. 11/77 din 25.07.1991, atribuie, unui număr mare de străzi, nume de localități românești ca: Alba Iulia, Brăila, Timișoara, Constanța, Dumbrava Roșie, Ismail, Suceava, Sucevița, Tatarbunar, Galați, Codrui Cosminului, Hotin, Movila lui Burcel, Siretului, Mărășești, Mircești, Moldovița, Focșani...

Alba Iulia, strada: Localizată în sectorul Buiucani, între șos. Balcani și Piața Unirii Principatelor. Intersecții cu străzile Ion Creangă, Ion Pelivan, Ion Luca Caragiale, Sucevița, Onisifor Ghibu. Are 4,5 km lungime. A apărut pe harta Chișinăului în anii '50-'60 ai sec. XX, cu denumirea Buiucanii Noi până în 1970. Din 26.11.1970 are numele de bulevardul Friedrich Engels. Actualmente, strada poartă denumirea municipiului Alba Iulia din România, cu importante semnificații pentru istoria românilor. La Alba Iulia, în anul 1600, Mihai Viteazul s-a proclamat domn al Moldovei, Transilvaniei și Țării Românești și, pentru o scurtă perioadă de timp, orașul a fost capitala acestor principate. La 1 decembrie 1918, în această urbe, a avut loc Marea Adunare Națională la care a fost proclamată Unirea provinciilor istorice române. Alba

lulia menține relații de prietenie cu Chișinăul de la începutul anilor '90 ai sec. XX. La 1 decembrie 2011, primarii de Chișinău și Alba Iulia au semnat *Acordul de înfrățire* între cele două orașe.

Pe strada Alba Iulia se află Biblioteca *Alba Iulia*, fondată la 31 August 1998 de către Primăria Municipiului Chișinău și Primăria Municipiului Alba Iulia, în baza Protocolului de colaborare dintre Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, Chișinău și Biblioteca Județeană „Lucian Blaga”, Alba Iulia. Biblioteca activează ca filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” și a Bibliotecii Județene „Lucian Blaga”. Profilul colecției este mixt, cuprinde cărți, reviste pentru copii și adulți din toate domeniile cunoașterii, dar prevalează cartea istorică. Pe parcursul a peste 20 de ani a promovat, educat la mii de chișinăuieni dragostea de istorie adevărată, de limba română, prin diverse servicii educaționale, simpozioane, conferințe, întâlniri cu personalități, scriitori din România.

Pe strada Ion Luca Caragiale, colț cu strada Alba Iulia, se află placă comemorativă *Ion Luca Caragiale* (1893-1921), sculptor Valeriu Doicov.

Constanța, strada: localizată în sectorul Centru, zona Schinoasa. Denumirea anterioară a fost stradela Ohotsk nr.1, din 1953. Este o zonă în care se mai întâlnesc străzi cu denumiri de orașe, centre județene românești – străzile Brăila, Focșani și Galați. Strada poartă numele municipiului Constanța, principalul port al României și reședință de județ, prima atestare documentară a căruia datează din 657 î. Hr. ca o colonie greacă numită Tomis. Localitatea a fost cucerită de romani în 71 î. Hr. și redenumită Constantiana, după numele surorii împăratului Constantin cel Mare. La Tomis s-a aflat în exil unul dintre cei mai mari poeți romani, cunoscut în limba română cu numele de Ovidiu (în latină: Publius Ovidius Naso).

În anul 1994, pe harta Chișinăului a apărut o bibliotecă de carte românească, cu susținerea administrației Județene, și la inițiativa Bibliotecii Județene din Constanța, ctitorită, împreună cu BM „B.P. Hasdeu”, care poartă numele Biblioteca „Ovidius”. Are contribuții deosebite la promovarea valorilor românești – istorie, tradiții, identitate, limbă prin activități de anvergură, cu personalități de la Constanța și Chișinău – focar de cultură și de spiritualitate românească din sectorul Centru al mun. Chișinău. Biblioteca a fost deschisă la 24 aprilie 1994, în urma unui protocol de colaborare dintre Biblioteca Județeană „Ioan N. Roman”, din Constanța, director Dumitru Constantin Zamfir și Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”, Chișinău, director general Lidia Kulikovski. Biblioteca capătă un alt statut de bibliotecă publică și concomitent i se atribuie numele poetului latin Ovidius. Dispune de o colecție de 50.000 volume, dintre care 27 771 titluri cu caracter enciclopedic.

Focșani, strada: sectorul Centru, a înlocuit fosta stradă a Sovhozului ce proslăvea valoarea sovhozului ca exemplu de organizare colectivă a satelor noastre (sovhozul era superior colhozului). Strada poartă numele Focșanilor, municipiu în estul României, centrul administrativ al județului Vrancea. Atestat documentar ca târg în anul 1546, Focșani a fost locul în care s-au desfășurat numeroase evenimente ce au anticipat Mica Unire a principatelor Moldova și Muntenia, în 1859. Toponimul provine de la numele familiei Focșa. Centru industrial, important centru viticol și pomicol.

În 2004, Anul Ștefan cel Mare, la Chișinău, Biblioteca Județeană Vrancea, în colaborare cu BM „B.P. Hasdeu”, au deschis o nouă bibliotecă de carte românească, Biblioteca „Ștefan cel Mare și Sfânt”. Focșaniul ctitorește până în prezent Biblioteca, asigurând colecția cu noi apariții editoria-

le, iar în acest an, Anul Centenar, a adăugat o colecție impresionantă de carte despre acest eveniment.

Târgoviște, strada: denumirea anterioară era Kokarev. Acum strada poartă numele fostei capitale a Țării Românești, Târgoviște, reședința județului Dâmbovița. Este un oraș vechi, care datează din anul 1413, din timpul domniei lui Mircea cel Bătrân. Târgoviște a deținut mai bine de trei secole statutul de cel mai important centru economic, politico-militar și cultural-artistic al Țării Românești. Este bine cunoscut prin luptele lui Vlad Țepeș cu turcii, dar mai ales din timpul domniei lui Matei Basarab.

A patra bibliotecă de carte românească deschisă la Chișinău a fost Biblioteca „Târgoviște”, ctitorită până în prezent de Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” în parteneriat cu Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”, deschisă la 31 august 1995. Moment cultural important în sectorul Buiucani. Contractul de colaborare a fost semnat de către Lidia Kulikovski, fostul director general al BM „B.P. Hasdeu”, și fostul director al Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu”, Victor Petrescu. Deschiderea a avut loc în cadrul manifestărilor prilejuite de sărbătoarea națională Limba noastră. A fost concepută pentru a servi o importantă zonă a orașului (sectorul Buiucani), cu mulți elevi și studenți, alături de o delegație a oficialităților dâmbovițene și demnitari ai capitalei basarabene (printre care Mihail Gheorghe Cibotaru, ministrul Culturii, Mihai Cimpoi, președintele Uniunii Scriitorilor, Serafim Urecheanu, primarul Chișinăului, Ion Ungureanu, vicepreședinte al Fundației Culturale Române, dar și a numeroși oameni de cultură, scriitori, artiști cunoscuți). O inaugurare onorantă, dătătoare de speranțe că s-a realizat un lucru temeinic, ce va dăinui în timp.

Astăzi, o bibliotecă modernă prin design, activitate, portofoliul de servicii ofe-

rite locuitorilor din sectorul Buiucani, prin capacitatea de abordare inovativă a aspirațiilor, așteptărilor lor vis-à-vis de limbă, neam, tradiții, literatură română, contribuind substanțial în Anul Centenar cu conferințe, simpozioane, dezbateri, expoziții pe tema Unirii. Biblioteca se află pe strada Ion Creangă 81/1.

Aceeași hotărâre a Comitetului Executiv al Consiliului Municipal Chișinău nr. 11/77 din 25.07.1991 conferă străzilor din Chișinău 21 de nume de scriitori români, inclusiv basarabeni: Gh. Asachi, Ion Luca Caragiale, George Coșbuc, Victor Crășescu, Al. Donici, Mircea Eliade, Octavian Goga, Pantelimon Halippa, Al. Hâjdău, Nicolae Iorga, Petru Maior, Titu Maiorescu, Alexie Mateevici, Veronica Micle, Dumitru Moruzi, Florica Niță, Sergiu Niță, Liviu Rebreanu, Nadejda Russo, Mihail Sadoveanu.

Alexie Mateevici, strada: strada a purtat, în diferite perioade, nume diferite – Livezilor; str. Galbenă, 1834-1924; Drumul Viilor, 1924-1931; str. Ion Inculeț, 1931-1939; str. Sfatul Țării, 1939-1944; strada Livezilor (ул. Садовая), din 1944 până în 1991. Strada s-a format la sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX. Stradă încărcată de istorie. Aici a fost construit *Turnul de Apă* al orașului, azi sediul *Muzeului de Istorie a Orașului Chișinău*; aici se aflau multe școli și așezăminte publice: *Școala Pedagogică a Zemstvei, Gimnaziul de Fete, Gimnaziul de Băieți* nr. 3 (azi - un bloc de studii al *Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice*), clădirea în care, la ședința Sfatului Țării din 27 martie 1918, s-a votat Unirea Basarabiei cu România. În această parte a Chișinăului au locuit remarcabile personalități: poetul Alexie Mateevici, etnograful Petre Ștefănuță, compozitorii Ștefan Neaga și Eugen Coca, cântăreața Maria Bieșu.

Alexie Mateevici (27.03.1888; Căinari – 24.08.1917; Chișinău), teolog, poet, publicist, autorul poeziei *Limba noastră*, devenită, din 1994, imnul Republicii Moldova. În

anul 1916 – preot militar într-un regiment de infanterie, trece pe Frontul Românesc, la Mărășești. Autor de studii științifice, poezii, traduceri.

Pe strada Alexie Mateevici se află multe monumente și plăci comemorative:

Alexie Mateevici (1888-1917) – poet, preot, publicist (1998; placă comemorativă, sculptor V. Kuznețov, V. Doicov, arhitect T. Coțonoagă; strada Alexie Mateevici, 33);

Gavriil Musicescu (1847-1903) – 150 ani de la naștere, compozitor (1997; placă comemorativă; str. Alexie Mateevici, 87);

Gavriil Musicescu (1847-1903) – compozitor (1986; bust; str. Alexie Mateevici, 87);

George Enescu (1881-1955) – compozitor (2005; placă comemorativă, sculpt. Valeriu Doicov; str. Alexie Mateevici, 111);

Ion și Doina Aldea-Teodorovici (1954/1958-1992) – artiști, compozitor și cântăreață (1999; monument, sculpt. I. Canașin, arh. N. Zaporojan, ctitor A. Josanu; str. Alexie Mateevici, 77);

Petre V. Ștefănuță (1906-1942) – etnolog (1993; placă comemorativă; str. Alexie Mateevici, 27).

Dumitru Moruzi, strada: denumire anterioară: stradela Agronomică-4. Strada poartă numele lui Dumitru Moruzi (02.08.1850; Iași – 09.10.1914; Iași), prozator, publicist, dramaturg, folclorist. În Basarabia, ocupă diverse funcții în slujba statului: funcționar în cancelaria nobilimii din Soroca, translator de limbă română în cancelaria diplomatică a armatei ruse. Este apoi administrator de plasă la Constanța, subprefect la Sulina. Debutază în publicistică cu articolul *Basarabia și trecutul ei 1812-1905*. Tipărește în anul 1912, când se împlinesc 100 de ani de la înstrăinarea Basarabiei, volumul *Basarabia noastră*. Lucrări: *Înstrăinații*; *Pribegi în țară răpită*; *Moartea lui Cain*. În anul 1877 a fost decorat de către regele Carol I cu Crucea de oftțer al *Steii României*.

Liviu Rebreanu, strada: localizată în sectorul Ciocana, un sector industrial al Chișinăului, a înlocuit stradela Cărmidurilor, până la 05.03.1958; strada Astrahan, din 06.03.1958. Scriitorul român Liviu Rebreanu (27.11.1885; Târlisua, jud. Bistrița-Năsăud – 1.09.1944; Valea Mare, jud. Argeș), prozator și dramaturg. Președinte al Societății Scriitorilor Români, director al Teatrului Național din București. Membru al Academiei Române, laureat al Premiului Național. A editat revistele *Mișcarea literară și România literară*. Opera: *Ion, Pădurea spânzuraților, Ciuleandra, Răscoala, Adam și Eva, Jar* ș.a. Liviu Rebreanu a vizitat în două rânduri Chișinăul – prima oară în 1918, în calitate de corespondent al ziarului *Lumina*, a doua oară (14 iunie 1936) – cu o conferință despre poetul George Coșbuc.

Bistrița-Năsăud ni l-a dat pe Mitropolitul Bănulescu-Bodoni, care a făcut mult pentru românizarea bisericii și și-a mai intersectat o dată interesele culturale cu Chișinăul. Biblioteca Județeană „George Coșbuc” din Bistrița-Năsăud, în parteneriat cu Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu” au deschis, în noiembrie 2011, biblioteca ce poartă numele „Liviu Rebreanu”, veritabil nod cultural în sectorul Râșcani, cartierul Poșta Veche, strada Socoleni, bibliotecă ce răspunde prompt la necesitățile de cultură, identitate, limbă românească și nevoii de a învăța, satisfăcută printr-un portofoliu extins și inovativ de servicii moderne.

Nicolae Titulescu, strada: s-a numit strada Grănicerilor până la 28.04.1965; strada Mareșal Tolbuhin, 29.04.1965–1991. Acum strada poartă numele lui Nicolae Titulescu (04.03.1882; Craiova, România – 17.03.1941; Cannes, Franța), om politic român de notorietate mondială, academician, profesor universitar, unul dintre cei mai de seamă diplomați din perioada interbelică. În activitatea sa diplomatică, a optat, în anii 1918–1920, pentru recunoașterea

pe plan internațional a Unirii Basarabiei cu Regatul României. A protestat împotriva cedării Basarabiei în urma ultimatumului sovietic din iunie 1940. Membru de onoare al Academiei Române (1930).

Pe strada Nicolae Titulescu se află și o bibliotecă (filială a Bibliotecii Municipale) pentru copii cu servicii moderne, comunitar participativă și promotoare a tot ce este românesc – carte, cultură, limbă, istorie – onorându-și cu mândrie și pricepere numele pe care-l poartă.

Prin Hotărârea Comitetului Executiv al Consiliului Municipal Chișinău de Deputați ai Poporului nr. 11/77 din 25.07.1991 s-au atribuit unui șir de străzi, nume noi, nume de eroi ai actului de Unire a Basarabiei la Țara-mamă.

Băltagi, strada: a înlocuit o stradă din cartierul Schinoasa cu numele de stradela Mojaiski. O stradă mică, cu o lungime de 350 de metri. Strada poartă numele unei renumite dinastii de preoți, Baltagă din Chișinău. Ne referim, însă, în acest articol, la **Alexandru Baltagă** (1861; com. Lozova, jud. Lăpușna – 1941) – unul din preoții martiri ai Basarabiei, considerat de Gala Galaction patriarh al preoților basarabeni. S-a născut în familia preotului Ștefan Baltagă. Conduce Congresele școlare ale Basarabiei și este ales, succesiv, președinte al congreselor eparhiale anuale din Basarabia. Membru în Sfatul Țării, desemnat de Congresul eparhial de la Chișinău ca reprezentant al preoțimii basarabene, între 21 noiembrie 1917 și 27 noiembrie 1918. Ca deputat în Sfatul Țării, la 27 martie 1918, votează pentru Unirea Basarabiei cu România. I-au fost conferite mai multe distincții bisericești și laice. În oct. 1995, Adunarea Eparhială a Mitropoliei Basarabiei a propus cercetarea vieții sale în vederea canonizării.

Ion Inculeț, strada: a înlocuit strada cu denumirea Largă, din zona Mălina Mică. Strada a fost numită în memoria lui Ion Inculeț (05.04.1884; Răzeni, jud. Lăpușna –

18.11.1940; București), învățat, om politic, ministru, membru titular al Academiei Române, deputat în Parlamentul României. A studiat la Seminarul Teologic din Chișinău, la Facultatea de Științe Fizico-Matematice a Universității Imperiale din Sankt Petersburg. Colaborator la primul ziar basarabean în limba română *Basarabia*. La 21 noiembrie 1917, este ales președinte al Sfatului Țării, care, la 27 martie 1918, a votat Unirea Basarabiei cu România. Lucrări: *Spațiul și timpul în noua lumină științifică, Ma premiere rencontre avec Saint Aulaire* etc.

Pantelimon Halippa, strada: Stradă încărcată de istorie prin numele pe care-l poartă. A înlocuit strada Mareșal Malinowski, nume pe care-l purta din 29.03.1979. Pantelimon Halippa (01.08.1883; Cubolta, jud. Soroca – 30.04.1979, București), publicist, scriitor, istoric, om politic român basarabean. A fost unul dintre cei mai importanți militanți pentru afirmarea spiritului românesc în Basarabia și pentru unirea ei cu România. A fost președintele Sfatului Țării care a votat Unirea la 27 martie 1918; senator în Parlamentul României (1918-1934) și ministru de stat. Este întemeietorul Universității Populare din Chișinău (1917), al Conservatorului Moldovenesc, Societății Scriitorilor și Publiciștilor Basarabeni, Societății de Editură și Librărie „Luceafărul” din Chișinău. A scris peste 280 articole, schițe, memorii, poezii; a făcut traduceri, a elaborat și câteva studii istorice: *Bessarabia do prisoedineniâ k Rossii; Basarabia înainte de sub dominația Rusă; B.P. Hasdeu*.

Aceeași decizie atribuie unei piețe numele lui Pantelimon Halippa (denumirea anterioară Piața 40 de ani ai Uniunii Tineretului Comsomolului Leninist), din 1958 - la intersecția șos. Hâncești cu str. Vasile Alecsandri, Gheorghe Asachi și Pantelimon Halippa. Piața a luat ființă pe locul fostei bariere a Hânceștilor, numită în trecut și a Renilor, deoarece pe aici ieșea

drumul ce ducea spre orașele respective, cunoscut de localnici ca Șleahul Renilor și Șleahul Hânțeștilor.

Numele pieței comemorează distinsa figură a omului politic basarabean Panteimon Halippa. Pe strada Pan Halippa nr. 1 se află stela cu basorelieful *Pan Halippa (1883-1979)* – om politic, scriitor

Aici se află și Complexul Memorial „Eternitate”.

Ion Pelivan, strada: anterior strada Comunei, poartă numele lui Ion Pelivan (01.04.1876; comuna Răzeni, jud. Chișinău – 25.01.1954; închisoarea Sighet), militant de vază al mișcării de eliberare națională din Basarabia, om politic, publicist, apărător și promotor al limbii române, membru al Sfatului Țării. Absolvent al Seminarului Teologic din Chișinău și al Universității din Dorpat (azi Tartu, Estonia), Facultatea de Drept. A organizat apariția ziarului *Basarabia* (1906-1907), fiind redactorul principal al publicației. Pe strada Ion Pelivan, colț cu strada Suceava, se află compoziția spațial-volumetrică *Suceava – Cetatea de scaun a lui Ștefan cel Mare și Sfânt* (1997; arhitect Nicon Zaporozjan).

Strada Sfatul Țării, denumiri anterioare: str. Meșceanskaia, 1834 – sfârșitul secolului XIX; strada Golenișcev-Kutuzov, sfârșitul secolului XIX – 1924; strada VI. Hertza (o parte din stradă) – 1924-1944; strada Miciurin, din 1944. Este cuprinsă între străzile Alexie Mateevici și Sfântul Andrei. Intersecții cu bd. Ștefan cel Mare și Sfânt, străzile Alexandru cel Bun, Columna, Mitropolit Dosoftei, Anatol Corobceanu, 31 August 1989, București, Alexei Șciusev, Mihail Kogălniceanu – o vecinătate unionistă. A fost numită astfel în memoria primului parlament basarabean, organ suprem legislativ reprezentativ și electiv al Basarabiei, constituit la 20 oct. 1917. Apogeul activității Sfatului Țării a fost atins la 27 martie 1918, când membrii Sfatului Țării au votat Unirea Basarabiei cu România.

Numele străzii e una cu semnificație deosebită pentru istoria Basarabiei.

Prin aceeași decizie din 1991 au fost atribuite mai multe denumiri de străzi cu semnificație istorică a Unirii: Tricolorului, Meșterul Manole, eroii-legendă Ioan Cloșca, Gh. Crișan, Vasile Horea, Avram Iancu.

Vasile Stroescu, stradă: a fost, de la începuturi, stradela Octombrie, până la 05.03.1958; apoi a devenit strada Armattei Roșii. Numele actual, Vasile Stroescu (11.11.1845; Trinca, jud. Hotin – 13.04.1926; București), om politic și filantrop, membru de onoare al Academiei Române. În 1867 ajunge judecător la Tribunalul din Hotin, unde face cunoștință cu Alexandru Hâjdău. A acordat burse pentru tineri dotați, a înființat școli și a ctitorit biserici în Basarabia și în Transilvania. În 1919 este primul președinte al Parlamentului României Mari. Până la Unire a susținut mult mișcarea națională din Basarabia, inclusiv ziarul *Cuvânt moldovenesc*. A fost președintele de onoare al Partidului Național Moldovenesc. A fost și un mare filantrop – în repetate rânduri a donat cărți bibliotecii orașenești, actualmente BM „B.P. Hasdeu” și sume de bani pentru necesitățile bibliotecii.

Din 1992, entitatea decizională care atribuie nume noi străzilor se redenumește în Primăria Orașului Chișinău. **Decizia Primăriei Orașului Chișinău nr. 16/21 din 22.07.1992** a fost și mai cuprinzătoare: un domnitor, Ghica Vodă; un mitropolit, Gurie Grosu; 22 nume de localități românești; 24 scriitori, savanți, oameni de cultură.

22 străzi cu nume de localități românești: Albița, Târgoviște, Tecuci, Timiș, Tomis, Cetatea Albă, Cetatea Chilia, Copăceni, Crișana, Dacia, Danubius, Dragomirna, Frumoasa, Maramureș, Onești, Otopeni, Oituz, Podul Înalt, Reni, Rovinari, Gorj; Țicău, Banatului.

24 de personalități: Gr. Alexandrescu, Theodor Aman, Z. Arbore, Lucian Blaga, Al. Botezatu, Dimitrie Cantemir, G. Călinescu,

Ovidiu, Ștefan Ciobanu, Daniel Ciugureanu, Vasile Pogor, Aron Pumnul, Alecu Russo, Constantin Stamati, Dominte Timonu, George Topârceanu, Olga Vrabie, Paul Gore, B.P. Hasdeu, Ioan Livescu, Nicolae Milescu Spătaru, Al. Xenopol.

Strada Elena Alistar a purtat numele Glavan (erou sovietic, basarabean). Actuala denumire a străzii evocă personalitatea Elenei Alistar (1873; Vaisal, jud. Ismail – 1955; Pucioasa, jud. Dâmbovița) – figură notorie a culturii naționale, pedagog, medic și om politic, prima femeie avocat din Basarabia, singura femeie membră a Sfatului Țării. Fondează Liga Culturală a Femeilor din Basarabia, susține formarea unor societăți culturale și profesionale. La 27 martie 1918, în calitate de deputat în Sfatul Țării, votează Unirea Basarabiei cu România. După Unire este numită directoare a Școlii Eparhiale de Fete din Chișinău, funcție pe care a deținut-o timp de 20 de ani. La 28 iunie 1940 se refugiază în România.

Alexandru Botezatu, strada: în istoria sa strada a avut mai multe nume - str. Botezatu, 1812-1918; str. Pavel Botezat, 1924-1940, 1941-1944; str. Griboedov, din 1944. Din 1992 poartă numele patriotului basarabean Alexandru Botezatu (1847; com. Târșiței, jud. Orhei – 1925; Chișinău). A avut studii de inginer hotarnic. Membru al grupului naționalist militant din Basarabia. Împreună cu Ion Pelivan, Pan Halippa, Simion Murafa, Andrei Hodorogea discută chestiunile culturale și naționale. Prieten cu avocatul Emanoil Gavriliță, directorul primului ziar românesc *Basarabia* (1906-1907) și cu Onisifor Ghibu, fost director al ziarului *Ardealul* ce se tipărea la Chișinău.

Daniel Ciugureanu, strada: poartă numele lui Daniel Ciugureanu (09.12.1885; Șirăuți, Hotin, Basarabia – 05.05.1950; Sighet), om politic și medic. Anterior se numea 1 Mai. Ca medic a profesat la Chișinău, Hâncești, București

(Spitalul Cantacuzino). A fost membru fondator al Partidului Național Moldovenesc, susținător al Unirii Basarabiei cu România. În 1918 a fost prim-ministru al Republicii Democratice Moldovenești. După unirea Basarabiei cu România a fost ministru pentru Basarabia în patru guverne. Arestat în 1950 la București, a murit în detenție în același an.

Pantelimon Erhan, strada, denumiri anterioare: stradela Pervomaiski-2. Denumirea actuală a străzii a fost dată în memoria omului politic basarabean Pantelimon Erhan (1884; Tănătari, jud. Tighina, Basarabia – 1971; București), liderul primului Guvern al Basarabiei. Prim-director general în Guvernul Republicii Democratice Moldovenești și director general al Agriculturii. A alcătuit, împreună cu Anton Crihan, programul reformei agrare din Basarabia. La 27 martie 1918 a votat Unirea Basarabiei cu România. După Unire, a fost director general al Învățământului din Basarabia, senator în Parlamentul României, director la Liceul „B.P. Hasdeu” din Chișinău. În anul 1940 s-a stabilit cu traiul la București. Distincții: „Ordinul Ferdinand” în grad de Comandor, „Coroana României” în grad de Ofițer.

Onisifor Ghibu, strada: numele anterior Salvador Allende. Denumirea actuală a fost dată în memoria lui Onisifor Ghibu (31.05.1883; Săliște, Sibiu – 31.10.1972; Sibiu), om de cultură și politician, membru corespondent al Academiei Române. A contribuit la introducerea în Basarabia, în toamna anului 1917, a învățământului în limba română cu grafie latină. Lui Onisifor Ghibu i se datorează instalarea la Chișinău a primei tipografii cu caractere latine (sept. 1917) și editarea primelor manuale școlare cu acest alfabet. La 1 oct. 1917, a scos la Chișinău ziarul politic *Ardealul*, transformat mai târziu în cotidianul *România nouă*. A desfășurat o vastă activitate politică și culturală în direcția rededeșteptării conștiinței naționale a românilor basa-

rabeni. Numele lui Onisifor Ghibu îl poartă la Chișinău un liceu și o bibliotecă.

În același an, 1992, cu șapte luni înainte de a conferi numele unei străzi și unui liceu a fost deschisă Biblioteca „Onisifor Ghibu”, la 15 ianuarie, de ziua lui Mihai Eminescu. Ideea deschiderii unei biblioteci de carte românească a venit de la Gheorghe Buluță, cercetător, bibliolog notoriu, directorul Bibliotecii Metropolitane „Mihail Sadoveanu” din București, și Florin Rotaru de la Inspectoratul pentru Cultură București, în 1990. Protocolul a fost semnat de primarul Chișinăului, Nicolae Costin, și primarul Bucureștilor Ștefan Ciurel, și contrasemnat de directorii ambelor biblioteci, respectiv, Gheorghe Buluță și Lidia Kulikovski. Pe parcursul anilor Biblioteca „O. Ghibu” a fost condusă de Romela Osoianu, Saida Oanță (interimar), Elena Vulpe (1994-2012) și Vitalie Răileanu (din 2012).

Colecția bibliotecii constituie peste 60 de mii de volume cu caracter enciclopedic și universal. Biblioteca oferă servicii moderne la necesitățile comunității, organizează numeroase activități, conferințe, simpozioane, mese rotunde, ateliere profesionale și de dezbateri, de creație, concursuri, zile și expoziții tematice, recitaluri, întâlniri și dialoguri cu personalități literare, politice, culturale, științifice, expoziții de carte, dar și de pictură, de fotografii, de documente. Tot aici funcționează laboratorul de cercetări literare și bibliografice „Onisifor Ghibu”. Citez din Mircea Ciobanu¹: „Biblioteca „Onisifor Ghibu” din Chișinău (evocând un personaj istoric cu rol civilizator) a făcut, în acest context, mai mult decât toate instituțiile din cartierul guvernamental în care e încorporată: Palatul Republicii, Reședin-

ța de Stat, plus cele câteva săli de conferințe. Poate doar Teatrul „Eugène Ionesco”, găzduit și el la începuturile existenței sale de acest cartier („guvernamental”, dar cu destinație formatoare, cognitiv-culturală), i-ar face concurență bibliotecii la capitolul eficiență culturală. Plasarea în centrul orașului, în continuarea Aleii Clasicilor, dar și spațiul suficient pentru lansări și conferințe i-a creat o bună faimă bibliotecii, care a devenit o platformă pentru confruntări de idei, spectacole intelectuale, cognitive sau artistice. Nu în ultimul rând fenomenul se datora amfitrionilor Elena Vulpe (la început) și Vitalie Răileanu (azi)”.

Biblioteca se află pe strada Nicolae Iorga, în plin centru al capitalei. Pe stradă se află o placă comemorativă consacrată lui *Onisifor Ghibu* (1883-1972), 1993; sculptor Gheorghe Adoc; strada Onisifor Ghibu, 1. Tot aici putem admira și un bust al marelui savant și patriot Nicolae Iorga.

Paul Gore, strada: anterior se numea strada Trubețkoi. Denumirea a fost atribuită în memoria lui Pavel (Paul) Gore (27.07.1875; Chișinău – 08.12.1927; Chișinău), istoric și publicist român basarabean, membru de onoare al Academiei Române, președinte al Partidului Național Moldovenesc. Din 1909, director al Muzeului Național din Chișinău, unde va activa până în 1918. În 1910 este ales deputat al nobilimii și vicepreședinte al zemstvei. A susținut mișcarea de eliberare a Basarabiei și de unire a acesteia cu România. A contribuit la studierea istoriei românilor basarabeni (*Drepturile mazililor, Notițe despre mazilii Basarabiei, Populația Basarabiei. Materiale istorico-statistice*).

Ștefan Holban, strada - poartă numele lui Ștefan Holban (01.08.1886; Cărpineni, Lăpușna – 27.08.1961; Botoșani), avocat și om politic, înlocuind strada Pestel. Fost deputat în Sfatul Țării și în Parlamentul României. Prefect de Lăpușna și președinte al Asociației învățătorilor din

¹ Mircea Ciobanu. Cine (nu) are nevoie de Biblioteca Onisifor Ghibu? Disponibil : http://www.jc.md/a-politice-cine-nu-are-nevoie-de-biblioteca-onisifor-ghibu/?fbclid=IwAR3-uiXL2rMFOBR87-pr_tMzJb2XcLAXdS3ZwQAWqndWBvacKmW9c3vgc5o

Lăpușna. Secretar al Biroului Camerei Deputaților, secretar al Comitetului Revoluționar Ostășesc Moldovenesc din Odesa și al Congresului General Ostășesc Moldovenesc din Chișinău, care a pus bazele Sfatului Țării. Deputat în Parlamentul României în mai multe legislaturi. După ocuparea Basarabiei, în 1940 se retrage peste Prut, unde în 1957 este arestat și condamnat la 15 ani de muncă silnică pentru opiniile sale politice. Moare în închisoarea din Botoșani.

27 Martie 1918, strada: denumirea anterioară nu avea nimic în comun cu Chișinăul sau cu RM – strada Kahovsk. A fost numită în memoria evenimentului de la 27 martie 1918 – Actul Unirii Basarabiei cu România. Basarabia (așa cum fusese definită în cadrul administrației țariste în 1812, după Tratatul de la București) s-a constituit ca Republică Democrată Moldovenească în primăvara anului 1917 proclamându-și mai întâi autonomia, apoi independența față de Rusia, iar după câteva luni s-a produs unirea cu Regatul României, ca provincie istorică românească și parte componentă a Țării Moldovei de odinioară.

Ion Nistor, strada: a înlocuit strada cu denumiri anterioare: stradela Lipoveni, apoi strada Liniștită. Ion Nistor (17.08.1876; Bivolărie, jud. Rădăuți – 11.11.1962; București), istoric și militant unionist bucovinean. Membru al comitetului de organizare a Adunării Naționale de la Cernăuți, în cadrul căreia a fost redactat Actul Unirii și s-a hotărât unirea Bucovinei cu România.

Simeon Murafa, strada: a înlocuit strada Râleev (Chișinăul, oraș provincial, era locul unde se exilau decembriștii și alte persoane care încălcau normele juridice sau publice din Rusia țaristă). Se află în zona Muncești, între străzile Podul de Flori și Decembriștilor, intersectată de străzile Paul Gore, Ștefan Holban... Strada poartă numele lui Simeon Murafa (24.05.1887; Cotiușeni Mari, jud. Soroca – 20.08.1917;

Chișinău) jurist, om politic, publicist, cântăreț, luptător pentru unirea Basarabiei cu România. Își face studiile liceale și universitare la Kiev, unde îl cunoaște pe Alexie Mateevici, cu care se împrietenește. Întors la Chișinău, colaborează la ziarul *Cuvânt moldovenesc*, fiind un timp director al acestei publicații. În anul 1917 publică broșura *Cine-s moldovenii. Din istoria neamului*. Participă la Primul Război Mondial, fiind șef de echipă sanitară pe Frontul Românesc. Contribuie la reconstituirea Societății Culturale Moldovenești, la consolidarea bazei editoriale de la Chișinău. A fost un martir, fiind ucis în mod barbar de bande bolșevizate din ostași ruși în retragere.

Gheorghe Tudor, strada: numele lui Gheorghe (Iorgu) Tudor a fost atribuit fostei străzi Secenov. Gh. Tudor (01.02.1885; s. Stâncăuți, jud. Bălți – 07.12.1974; București) a fost poet, prozator, publicist și traducător. A colaborat la revista *Luminătorul*, la editarea revistei de limbă română *Făclia Țării*, apoi la gazeta, ulterior revista *Cuvânt Moldovenesc*. Redactor la revistele și ziarele: *Lira Basarabiei*, *Pământ și Voie*, *Soldatul Moldovean*, *Moldova de la Nistru*. În anul 1917, a fost ales deputat în Sfatul Țării, a votat pentru Unirea Basarabiei cu România. A fost consilier municipal și județean, ajutor de primar de Chișinău (1920, 1932-1933); vicepreședinte al Societății Scriitorilor și Publiciștilor din Basarabia. Traducător al operelor lui Mihai Eminescu în limba rusă. Cea mai însemnată lucrare a sa este *Mișcarea cultural-socială a Basarabiei după Unire. 1918-1940*.

Alexandru Plămădeală, strada: anterior stradela Grădinilor. Strada poartă numele lui Alexandru Plămădeală (09.10.1888; Chișinău – 15.04.1940; Chișinău), sculptor, pictor, grafician și pedagog. Este considerat cel mai important sculptor basarabean din prima jumătate a secolului XX. Capodopera lui Alexandru Plămădeală o constituie *Monumentul lui Ștefan cel*

Mare din Grădina Publică din Chișinău. Lui Al. Plămădeală îi aparțin și bustul funerar al poetului Alexie Mateevici de la Cimitirul Ortodox Central din Chișinău, busturile lui Alexandru Donici și Bogdan Petriceicu Hasdeu. Este inițiatorul fondării „Societății de Arte Frumoase” (1921) de la Chișinău. Inițiază Pinacoteca Municipală de la Chișinău (1939), alcătuită din donații ale pictorilor basarabeni. În patrimoniul cultural național al Republicii Moldova s-au păstrat sculpturi de Alexandru Plămădeală. Distincții: *Steaua României* în grad de Ofițer (1923), *Coroana României* în grad de Ofițer (1927).

Mitropolit Gurie Grosu, strada: denumiri anterioare - strada Karpinski. Gurie Grosu, având prenume dat la naștere Gheorghe (01.01.1877; Nimoreni, Lăpușna – 14.11.1943; București), a fost mitropolit, primul titular al Mitropoliei Basarabiei după o sută șase ani de ocupație rusească. A absolvit Seminarul Teologic la Chișinău și Academia Duhovnicească (înființată de Petru Movilă) din Kiev. Magistru în teologie. S-a călugărit cu numele Gurie la Mănăstirea Noul Neamț (Chițcani). A obținut înființarea unei tipografii eparhiale și a ctitorit revista *Luminătorul* din Chișinău. Se numără printre fondatorii Partidului Național Moldovenesc. Ministru adjunct al Justiției în Guvernul Provizoriu de la Chișinău. Director general al Învățământului și Cultelor, în primul guvern al Republicii Democratice Moldovenești. A oficiat în Catedrala din Chișinău un Tedeum prin care a sfințit Actul Unirii. Arhiepiscop al Chișinăului și Hotinului.

George Enescu, strada, denumiri anterioare: stradela Coca; str. Dunaevski. În urma deciziei de redenumire poartă numele celui mai important muzician român George Enescu (19.08.1881; Liveni, Botoșani – 04.05.1955; Paris), compozitor, violonist, pedagog, pianist și dirijor. A studiat la Viena și Paris. Profesor la Paris, la Uni-

versitățile Illinois și Harvard. Compozitor genial, a reunit într-o sinteză de un mare rafinament melosul românesc, esențializat și transfigurat, și marele tradiții ale muzicii europene. A scris și lucrări literare, publicistică, memorialistică. A efectuat multiple turnee artistice internaționale. La Chișinău, a dirijat trei concerte ale Orchestrei Simfonice din Iași (martie 1918) și a dat un concert de vioară cu același colectiv, pe 27 martie 1918, în ziua în care Sfatul Țării de la Chișinău a votat Unirea cu România. Tot la Chișinău își dă concursul la concertul de binefacere al sopranei basarabene Anastasia Dicescu (12 aprilie 1918) și susține recitaluri de vioară cu pianistul Nicolae Caravia (9 octombrie 1918). Când venea în vizită la Chișinău se oprea la Hotelul „Suisse”, actualmente sediul Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”.

Podul de Flori, strada: denumiri anterioare: str. Orașelului, din 06.03.1958. Denumirea evocă evenimentul din 6 mai 1990, când, după 50 de ani, provizoriu a fost redeschisă frontiera de la Prut. Locuitorilor din România li s-a permis atunci, între orele 13.00 și 19.00, să treacă Prutul în Moldova sovietică fără pașaport și viză. De-a lungul frontierei de 700 km de pe Prut, au fost create opt puncte de trecere. La eveniment au participat aproximativ 1.200.000 de oameni. După această acțiune, procedurile de trecere a frontierei sovieto-române au fost simplificate considerabil. În mod simbolic, la aceste evenimente au fost lansate flori pe apa Prutului, de pe ambele maluri. Acest detaliu a dat numele manifestărilor respective. Al doilea Pod de Flori, s-a desfășurat pe 16 iunie 1991. De data aceasta, locuitorii din Moldova au putut să treacă fără acte hotarul în România.

Unirii Principatelor, piața: anterior se numea Piața Constituției sovietice, din 29.09.1977. Actuala denumire comemorează actul politic istoric al unirii Moldo-

vei cu Țara Românească (1859). Adunările electivă din Moldova și Țara Românească au proclamat ca domn al țării pe colonelul Alexandru Ioan Cuza. Unirea din 1859 a fost prima etapă în formarea statului național unitar român, desăvârșită în 1918 prin Unirea cu România a Basarabiei, Bucovinei și a Transilvaniei.

Decizia Primăriei Orașului Chișinău nr. 8/17 din 13.03.1993 vine cu puține străzi cu semnificație istorică, unionistă dar și cu o anumită întârziere pentru Vasile Alecsandri, Constantin Stamati și câteva localități românești ale căror nume s-au atribuit unor artere: Bacău, Ipotești, Valea Albă.

Anton Crihan, strada: strada s-a numit Bugaz, apoi strada Parcului, din 28.11.1951. A fost numită în memoria lui Anton Crihan (10.07.1893; Sângerei, Basarabia – 09.01.1993; Saint-Louis, SUA), avocat, economist, politician, profesor și publicist român, membru al Sfatului Țării. Și-a făcut studiile la Liceul de băieți din Bălți și la Universitatea din Odesa, Facultatea de Economie. Fiind deputat în Sfatul Țării, a votat *Actul Unirii*. A fost deputat în Parlamentul României și conducător al Comisiei agrare și al instituției de stat „Casa noastră”, care a înfăptuit reforma agrară în Basarabia. A predat la Universitatea din Iași și la Facultatea de Agronomie a Universității ieșene, cu sediul la Chișinău. A fost numit de două ori subsecretar de stat. Își susține teza de doctor în economie la Sorbona, în 1934. În anii de după război, emigrează din România în Iugoslavia, apoi la Paris și în cele din urmă se stabilește în Statele Unite ale Americii. A decedat în străinătate, dar, la dorința sa testamentară, a fost înmormântat în Chișinău. Printre operele științifice ale lui Crihan se numără *Chestiunea agrară în Basarabia* (1917) ș.a.

Alexandru Boldur, strada: denumirea străzii a fost atribuită prin decizia Primăriei Orașului Chișinău nr. 13/10 din 05.05.1994.

Stradă nouă, localizată în sectorul Botanică, stradă cu lungimea de doar 280 m. Strada poartă numele lui Alexandru Boldur (23(25).02.1886; Chișinău – 18.10.1988; București), istoric și jurist, cercetător de seamă al drepturilor istorice ale Basarabiei. În 1906 a absolvit Seminarul Teologic din Chișinău, iar în 1910 Facultatea de Drept a Universității din Sankt Petersburg, unde a luat examenul de magistrul în drept public, devenind profesor universitar la Petrograd, apoi la Sevastopol, Chișinău și Iași. Colaborator (din 1938) și director (1943-1947) al Institutului de Istorie Națională din Iași. A scris peste 100 de lucrări privind istoria Moldovei și mai ales a Basarabiei (*Basarabia românească, Ștefan cel Mare, voievod al Moldovei (1457-1504)* ș.a.), studii de istorie socială și politică.

Decizia Primăriei Orașului Chișinău nr. 26/7 din 17.08. 1995.

Tudor Pamfile, stradă nouă. Poartă numele lui Tudor Pamfile (11.06.1883; comuna Țepu, județul Tecuci 31.10.1921; Chișinău), scriitor, etnolog și folclorist. Face Școala de Ofițeri, repartizat la Regimentul 3 Roșiori, Bârlad. Editează revistele *Ion Creangă* și *Miron Costin*. Începând cu anul 1918 Tudor Pamfile se stabilește la Chișinău și conduce, până în anul 1920, publicația *Cuvântul Moldovei*. Este unul din fondatorii Societății de Folclor, la care au aderat N. Iorga, Ion Bianu, Ovid Densusianu, Dan Simionescu¹, George Enescu ș.a. Intensa activitate i-a adus faima de „prim pilon al românismului în Basarabia”.

Vasile Harea, strada nouă: Strada poartă numele lui Vasile Harea (13.07.1895; Susleni, Orhei – 30.01.1987; Iași), savant și

¹ Pe Dan Simionescu, renumit bibliolog, l-am cunoscut personal. Am avut frumoasa ocazie să merg la el acasă cu Gheorghe Buluță, (prieten cu el), pe timpul când era directorul Bibliotecii Metropolitane București. Îl interesa tot ce se întâmplă în RM cu referire la carte, bibliografie, bibliotecă, cercetare, educație biblioteconomică formală.

publicist basarabean, deputat în Sfatul Țării. Între anii 1917-1918 devine unul dintre cei mai combativi ziariști ai presei românești din Chișinău. După Actul Unirii de la 27 martie 1918, a fost redactor la oficiosul *Sfatul Țării*, iar din toamna aceluiași an a devenit deputat în Sfatul Țării de la Chișinău și a votat necondiționat unirea. Ulterior, director al Liceului „Alexandru Donici”, al Liceului „B.P. Hasdeu” (1939-1944), profesor la Facultatea de Filologie a Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași.

Decizia Primăriei Municipiului Chișinău nr. 18/6 din 19.06. 1997.

Ion Buzdugan, strada: Denumirea străzii a fost atribuită prin decizia Primăriei municipiului Chișinău nr. 16/5 din 23.07.1998. Stradă nouă, sectorul Buiucani, poartă numele lui Ion Buzdugan (9.03 1887; Brânzeii Vechi, județul Bălți - 29.01.1967; București), poet, publicist și folclorist român, deputat în Sfatul Țării. În 1917 este ales secretar al Sfatului Țării, iar în 1918, deputat de Bălți în Parlamentul României, păstrându-și mandatul pe durata a opt legislaturi. După Unire, și-a continuat studiile la Iași și Cernăuți, luându-și doctoratul în Drept și economie politică. Încă din 1913-1914, Ion Buzdugan colabora, sub pseudonimul Nică Românaș, cu versuri originale și traduceri din scriitorii ruși, la ziarul *Cuvânt moldovenesc* din Chișinău. Publicistică și producții lirice îi vor apărea în multe alte periodice (*Răsăritul*, *Viața Basarabiei*, *Viața românească*, *Adevărul literar și artistic* etc.). Devine membru al Societății Scriitorilor Români (1921) și al Asociației Scriitorilor din Basarabia (1939).

Decizia Primăriei Orașului Chișinău nr. 16/5 din 23.07. 1998.

Protoiereu Mihail Berezovschi, strada: stradă nouă, sectorul Centru, poartă numele lui Mihail Berezovschi (20.11.1868; Căplani, jud. Cetatea Albă - 5.11.1940; Chișinău), preot, compozitor, dirijor de cor și pictor, animator al vieții culturale naționa-

le în Basarabia interbelică. În 1917-1918 a luat parte, împreună cu corul său, la cele mai importante manifestări ale românilor basarabeni, susținând astfel lupta pentru drepturile lor naționale. La 27 martie 1918 corul lui Berezovschi a prezentat un concert festiv consacrat Actului Unirii Basarabiei cu România. Elevă și coristă i-a fost celebra cântăreață de operă și artistă de film Maria Cebotari.

Decizia Primăriei Orașului Chișinău nr. 4/13 din 25.2. 1999.

Primar Gherman Pântea, strada: stradă nouă. Denumirea a fost dată în memoria lui Gherman Pântea (13.05.1894; Zăicani, jud. Bălți - 01.02.1968; București) - om politic și de stat român din Basarabia, publicist. Licențiat în drept, militar, director general (ministru) al Guvernului Basarabiei, membru în Sfatul Țării. Primar al Chișinăului (1923, 1927-1928, 1932) și primar general al Odesei în timpul ultimului război mondial. Președinte al Camerei de Comerț și Industrie din Chișinău. În iunie 1940 s-a refugiat peste Prut. Autor al mai multor lucrări și al unui set de materiale de arhivă, legate de mișcarea națională din 1917-1918, care în prezent se păstrează în România. Este unul dintre fondatorii Societății Scriitorilor din Basarabia.

Decizia Primăriei Municipiului Chișinău nr. 3/2 din 31.01. 2002.

Gheorghe Ghimpu, strada: Stradă nouă. Denumirea a fost atribuită în memoria lui Gheorghe Ghimpu (26.07.1937; comuna Colonița, Basarabia - 13.11.2000; Chișinău), om politic, disident, profesor și om de știință. Gh. Ghimpu a fost deținut politic pentru convingerile sale românești și pentru participarea la fondarea Frontului Național Patriotic din Basarabia și Nordul Bucovinei (1972). A fost fondatorul Mișcării de Eliberare Națională, membru al Comitetului Executiv al Frontului Popular din Republica Moldova, deputat în primul Parlament al Republicii Moldova

ales în mod democratic (1990). A fost primul care, la 27 apr. 1990, a dat jos drapelul sovietic și a arborat Tricolorul pe clădirea Parlamentului. Lucrări: *Conștiința națională a românilor moldoveni; Stindardul sfintei libertăți*.

Decizia Primăriei Municipiului Chișinău nr. 11/2 din 13.03. 2003.

Nichita Stănescu, celebru poet român, cel care a făcut o adevărată revoluție în poezie, stilistică, prosodie și limbaj (1933–1983). În toamna lui 1976 N. Stănescu a vizitat Chișinăul în cadrul unui festival de poezie, fiind cazat la hotelul „Codru”.

Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 22/57 din 04.05.2005.

Andrei Ciurunga, (1920, Cahul – 2004, București), poet, memorialist, martir în închisorile regimului comunist, deținut politic la Canal. A debutat cu poezii la 11 ani, iar editorial – la 16 ani.

Decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 11/16 din 24.12.2007.

Vasile Țepordei, strada: Denumirea străzii a fost atribuită prin decizia Consiliului Municipal Chișinău nr. 11/16 din 24.12.2007. Localizare: sect. Râșcani, poartă numele preotului și ziaristului basarabean Vasile Țepordei (05.02.1908; Câmpușeni, jud. Cahul – 16.05.2002; București). Studii la Seminarul Teologic, la Facultatea de Teologie din Chișinău și la Seminarul Pedagogic Universitar din Iași. Profesor de religie la diferite licee din Chișinău și din București. Arestat în septembrie 1948 și condamnat la 25 de ani muncă silnică în mai multe lagăre siberiene. Eliberat în 1956, a fost reintegrat în preoție, ca paroh în Islaz, județul Ilfov (1956-1966) și la biserica „Mărcuța” din București (din 1966). A scris sute de articole, note, cronici, recenzii în diferite ziare și reviste din Chișinău și București, precum și lucrările *Preotul poet Alexei Mateevici, Amintiri din Gulag*.

Chișinăul are 807 bulevarde, străzi, stradele, dintre care: 44 cu nume de voie-

vozi și personalități istorice, 84 – nume de poeți, scriitori și cărturari, 57 – actori, artiști plastici, arhitecți, istorici, pictori, medici și muzicieni, 4 străzi poartă nume de primari și viceprimari, 171 de străzi poartă nume de orașe și localități din peste 20 de țări, 38 – poartă numele unor academicieni, savanți și pedagogi. E de menționat că doar 18 străzi poartă nume de femei! Un număr mare – 338 au nume care demonstrează unitatea națională română – prin nume de voievozi, domnitori, localități, personalități literare, artistice, istorice, martiri ai neamului, eroi care au votat Unirea, oameni care au susținut Unirea, care au contribuit la renașterea națională după cei 106 ani de aflare în componența imperiului rus. Numele lor au înlocuit nume străine ființei noastre. De 30 de ani numele străzilor comunică istoria și evenimentele deosebite care s-au întâmplat în parcursul nostru către renaștere. Cei mai mulți chișinăuieni nu mai țin minte denumirile anterioare, oamenii acum cu mândrie spun: locuiesc pe strada Sfatul Țării; pe strada 31 August 1989, pe bulevardul Renașterii, pe strada Constantin Brâncuși, Lucian Blaga, George Enescu sau Constantin Stere, pe Bănulescu-Bodoni sau Maria Tănase.

Cum remarca Mircea Ciobanu, „toate începeau frumos, în memorabilii ani 1987-1991, cu decomunizarea (și de-rusificarea) școlii și a vieții publice, cu revenirea la alfabetul românesc, cu schimbarea peisajului cultural, cu deschideri tot mai largi spre o comunicare culturală panromânească...¹”. La aceste acțiuni din 1989, s-a aliniat și Consiliul Municipal Chișinău incluzând în procesul emancipării naționale și redenumirea străzilor. Nu a fost ușor, a fost un act de mare curaj să schimbi denumirile străzilor prin hotărâri ale Prezidiului Sovietului Orășenesc Chișinău de Deputați ai poporului (1989, 1990). Acest proces a continu-

¹ Mircea V. Ciobanu, op. cit.

at până în 2016, deși, în continuă scadență, ca număr de străzi redenumite. În acest răstimp orașul s-a dezvoltat, au apărut 120 de străzi noi, cu nume noi.

Referințe:

1. CHIȘINĂU: Bulevarde, străzi, piețe, parcuri: ghid encicl. Bibl. Municipală „B.P. Hasdeu” coordonator L. Kulikovski. – Chișinău: 2017. 342 p.
2. COLESNIC, Iurie. Sfatul Țării: enciclopedie. Chișinău: Museum, 1998. 352 p.
3. COLESNIC, Iurie. Generația Unirii. Chișinău: Museum; București: Fundația Culturală Română, 2004. 544 p.
4. Istoria Basarabiei de la începuturi până în 1998 / Fundația Culturală „Onisifor și Octavian Ghibu”. Editat de Florin Rotaru. – București: Semne, 1998. 372 p.
5. BRĂTIANU, I.C. Moldova și frontierele sale istorice. Editat de Florin Rotaru. - București: Semne, 1995. 117 p.
6. Basarabia română: antologie/ ediție îngrijită, note și comentarii de Florin Rotaru. București: Semne, 1996. 554 p.
7. IORGA, N. Istoria relațiilor române. Antologie. Ediție îngrijită și note de Florin Rotaru; trad. Anca Verjinski. București: Semne, 1995. 294 p.
8. ȚIGLEA, Adrian. Cultură și mentalități în epoca Marii Uniri. O perspectivă asupra modernității românești. Bibl. Județeană „Duiliu Zamfirescu”, Vrancea. Buzău: Editgraph, 2018. 396 p.

IMAGINEA TV ÎN PAGINA SCRISĂ

*Dr. conf. univ. Violeta TIPA,
cercetător științific*

Rezumat

Studiul reflectă evoluția TV moldovenești prin prisma criticii din presa timpului, și, în mod special, de pe paginile săptămânalelor Cultura Moldovei (1958-1965) și Cultura (1965-1970), ce au ținut în vizorul lor evenimentele culturale ale timpului, inclusiv articole, recenzii, reflecții pe marginea emisiunilor televizate, care azi ne prezintă o imagine mai mult sau mai puțin complexă a evoluției Televiziunii Moldovenești în primul său deceniu de activitate. Prin materialele publicate se evidențiază etapele și personalitățile concrete ce s-au aflat la fondarea, formarea și evoluția artei televizate moldovenești. De asemenea, se abordează o serie de probleme mai importante de ordin artistic și tehnic cu care s-au confruntat prima generație de creatori ai emisiunilor TV.

Cuvinte cheie: televiziune, emisiuni televizate, Teatrul Dialog, spectacol televizat, film televizat, Teatrul televizat de păpuși Prichindel, Cultura Moldovei, Cultura.

Deși de la afirmarea televiziunii nu s-a scurs nici un secol, fenomenul și-a făcut loc printre muze, ocupându-și locul celei de-a unsprezecea. Cu trecerea anilor tot mai captivante ne par apariția și evoluția fenomenului TV. Căci pe cât de atractivă este televiziunea prin posibilitățile sale de a transmite instantaneu și concomitent imaginea în mișcare și sunetul, pe atât de adevărat este că TV este efemeră, programele sale evoluează în timp și dispar pentru totdeauna (asemenea timpului), cu excepția unor emisiuni care au fost impirate și păstrate în fonduri. Or, ziua televizată cap-coadă nu mai poate fi re-văzută precum revenim și răsfoim oricât de des dorim filele unui ziar sau ale unei reviste. Respectiv, odată cu trecerea timpului, interesul față de TV sporește tot mai mult, căci în secolul XXI televiziunea e total diferită de cea care fusese cu câteva decenii în

urmă, nemaivorbind de cea de la mijlocul secolului trecut.

Acest fapt ne-a provocat să urmărim prin prisma presei, un cronicar fidel al timpului, evoluția TVM în primul său deceniu de activitate. Amintim că atunci TV Moldovenească era dirijată din toate punctele de vedere de TV Centrală de la Moscova.

Televiziunea, un mijloc de comunicare în mase situat la confluența dintre tehnologie, sociologie și cultură, este un fenomen complex, polivalent deosebit de dificil de a fi cuprins într-o singură cercetare. Chiar apariția ei a fost posibilă grație unei serii întregi de descoperiri științifice, tehnologice și tehnice pe parcursul secolului al XIX-lea¹.

Evoluția televiziunii e plină de date, fapte, experimente, invenții, nume care constituie o primă dificultate pentru scoaterea în evidență a unui eveniment sau a unei singure persoane. De aceea azi nu avem o dată concretă sau un singur nume care ar simboliza această invenție.

Mai multe izvoare indică ziua de 26 ianuarie 1926, ca dată oficială de naștere a televiziunii engleze. Anume la această dată John Baird (1888-1946), inginer scoțian, a organizat o demonstrație publică a invenției sale în practică. Sistemul lui Baird, bazat de discul lui Nipkow, nu era perfect, imaginea având 30 de linii pe verticală și pe orizontală și 5 imagini pe secundă. Pentru a atrage atenția la acest sistem TV și la susținerea lui, inginerul scoțian inițiază în 1927 Societatea Regală sub egida căreia la 1 martie 1928 vede lumina tiparului prima revistă *Television*, dedicată integral televiziunii.

În Germania anului 1929, pentru coordonarea investigațiilor în domeniul televiziunii a fost fondată asociația *TV Ferze-Ferain*, care, începând din 1930, publică revista *Fernzeen* (Televiziunea), promo-

¹ Vezi: Ion Stavre. *Comunicarea audiovizuală*. București: Tritonic, 2011, pp. 96-98.

vând noul mijloc de informare și mai târziu de propagandă în mase a ideilor naziste.

În ex-URSS, din 1952, la Moscova apărea revista *В помощь местному радиовещанию*, care punea accentul pe probleme tehnice ale transmiției imaginii la distanță. În anii 1957-70 revista s-a transformat în una unională cu titlul *Советское радио и телевидение*, iar din 1970 pe primul loc vor fi problemele televiziunii, modificându-se respectiv și titlul în *Телевидение и радиовещание*.

Prioritatea TV între alte mijloace de informare în masă se explică, în primul rând, prin cele două componente determinative audio și video, pe care cu timpul le-a valorificat din plin, provocând o atenție sporită din partea publicului spectator. Modalitatea de organizare trezește unele nedumeriri, căci împrumutând limbajul artei cinematografice, ea utilizează structura și modalitatea de transmitere a radioului prin unde.

De la primii săi ani de existență Televiziunea a suscitat interesul cercetătorilor din cele mai diverse domenii: filosofi, psihologi, sociologi, specialiști în domeniul culturologiei și artelor, care s-au expus pe marginea fenomenului și a aspectelor sale teoretice. Din vizorul cercetărilor a lipsit momentul ce ținea de evoluția TV Moldovenești ca fenomen, ca mijloc de informare în mase, căci până în prezent nu există o istorie a televiziunii noastre, la fel cum nu există nici o istorie unică a radioului nostru.

În anii celui de al Doilea Război Mondial, când transmiterea emisiunilor TV s-a stopat, cercetările în domeniu atât ale experimentelor tehnice, cât și ale celor teoretice au continuat. Astfel, în acea perioadă este publicată prima carte despre televiziune: *40 ani ai televiziunii* (1942) de Richard Habel.

Printre primii cercetători ai fenomenului TV se înscrie filosoful și criticul ameri-

can Marshall McLuhan¹ (1911-1980), care intuiește modificările radicale produse de televiziune în societate și în psihologia umană, în special, în cea a tinerei generații. Teoriile sale despre „satul global”, „mediul este mesajul”, despre „mijloacele reci și cele calde” rămân și azi actuale.

În spațiul sovietic primul care se referă la estetica și particularitățile televiziunii este Vladimir Sappak. În lucrarea sa *Patru discuții despre televiziune*² analizează fenomenul televiziunii din mai multe aspecte: cel al prezenței, al simultaneității, al comunicării etc. Căci numai TV îi oferă telespectatorului senzația prezenței la eveniment, iar persoane de la micul ecran duc conversația doar pentru tine, adresându-se în mod familiar direct fiecărui spectator în parte.

Cele mai multe cercetări țin de aspectul sociologic, devenit pe parcursul anilor un barometru mai mult sau mai puțin exact al auditoriului televizat, al preferințelor și aspirațiilor telespectatorilor. Încețățenit în vocabularul specialiștilor prin noțiunea de *rating*, care azi este principalul indicator al produsului televizat, decide în mare măsură soarta lui: de a fi sau a nu fi la ecran. Semnificative sunt studiile care abordează problemele estetice ale TV, precum cele semnate de Vsevolod Vilcek³, care pune în discuție procesele ce au loc în cultură sub influența TV; ale cercetătoarei din Bielorusia Olga Neceai⁴, despre comunicația și estetica televizată, lucrarea Rozei Kopilova⁵, axată pe problemele limbajului

televizat în relație cu cel cinematografic. Să nu uităm, că apariția televiziunii a influențat radical soarta de mai departe a mijloacelor de informare în masă – ziarele, revistele, radioul. Dar cel mai mult a avut de suferit din urma acestei invenții industria filmului. TV a devenit un concurent de nebanuit al cinematografeilor. În SUA în anii '50 TV este numită cinematograful săracilor, care a pustit sălile de cinema, astfel fiind și un imbold pentru cinești și tehnicieni de a căuta noi modalități de exprimare a mesajului.

Și în România, în primul sfert al secolului trecut, au fost întreprinse încercări și experimente de transmitere a imaginii la distanță. Se aștepta cu nerăbdare noua invenție în practică, despre care scriitorul Mihail Sadoveanu încă în anul 1926 scria: „În curând vom avea pe lângă aparatele de radio, un aparat capabil să arate imaginea în mișcare. Acest aparat s-a născut în laborator, dar îl vom avea în fața noastră în această încăpere. Iar imaginile, la fel ca sunetele, sunt nemuritoare în timp și spațiu”⁶. Primele încercări de transmitere a imaginii la distanță au fost făcute de George Cristescu, autorul primei lucrări despre televiziune, apărută în spațiul românesc: *Problema televiziunii* (București, 1928). Mai multe cărți și articole ce analizează diverse aspecte ale televiziunii moderne, vor fi publicate după anii '70-'80 (de ex., Ion Buchieru. *Fenomenul televiziunii*. București, 1997). Aspectul istoric este abordat în studiul monografic, dedicat televiziunii publice din România, semnat de Valentin Nicolau: *TVR Mărire și decădere. Televiziunea publică din România și modelele europene* (București: Nemira, 2009).

În Republica Moldova, care făcea parte din marele imperiu sovietic, respectiv

vedere. Moscova: Искусство, 1977.

⁶ Valentin Nicolau. *TVR – mărire și decădere. Televiziunea publică în România și modelele europene*. București: Nemira, 2009, p. 21.

¹ Lucrările lui McLuhan: *The Gutenberg Galaxy* (1962), *Understanding Media: The extension of Man* (1964), *The Medium is the Massage* (1967) etc.

² Владимир Саппак. *Телевидение и мы. Четыре беседы*. Москва: Искусство, 1988.

³ В. Вильчек. *Под знаком ТВ*. Москва: Искусство, 1977.

⁴ Ольга Нечай, *Ракурсы: О телевизионной коммуникации и эстетики*. Москва: Искусство, 1990.

⁵ Р. Корылова. *Кинематограф плюс теле-*

și televiziunea era coordonată din centru, cercetări ample în domeniul TV nu s-au întreprins, în afară de o serie de sondaje sociologice.

Cartea cu grandilocventa denumire *Зеркало больших свершений* (Chișinău, 1983)¹ semnată de cei care se aflau în fruntea Comitetului pentru televiziune și radiodifuziune, scotea în prim-plan activitatea Televiziunii Moldovenești prin prisma ideologiei timpului, din perspectiva hotărârilor și deciziilor partidului comunist. Concomitent cu mulțimea de emisiuni de propagandă și agitație, lecții de promovare a teoriilor marxist-leniniste etc. au fost nominalizate și unele programe literar-dramatice și muzicale, spectacole, filme, emisiuni pentru copii.

Abia după cucerirea independenței se inițiază cercetări în diverse domenii, inclusiv unele aspecte ale televiziunii, precum aspectele artistico-estetice ale emisiunilor pentru copii abordate în monografia *Copilul și arta TV*².

În 2003 apare cartea lui Avram Mardare *Lumina aștrilor cărunți*³, culegere de interviuri cu veteranii televiziunii despre activitatea lor pe tărâmul audiovizual, cu trimiteri directe la cicluri și emisiuni, situații de creație reușite și nereușite, mândrie pentru creațiile de succes, dar și regrete pentru cele rămase doar la nivel de proiecte. Autorul culegerii, Av. Mardare, lucrând mulți ani în calitate de redactor la televiziune, cunoștea procesul de activitate din interior și pe toți cei care au stat la bazele formării televiziunii moldovenești. Cu regret, interviurile au trecut în mod super-

ficial peste activitatea protagoniștilor, a emisiunilor, a problemelor timpului...

O încercare modestă de a contura niște aspecte ale activității Companiei Publice *Teleradio-Moldova* o face Eugenia Popa⁴, care, adunând diverse informații pentru realizarea tezei de master, își editează cercetările.

Studiul *Comunicarea audiovizuală: provocări și tendințe*⁵ (Chișinău, 2011) evidențiază orientările actuale ale televiziunii: de la politica de manipulare a individului în albia unor pseudovalori până la formarea noilor identități, bazate pe concepte și modele străine de viață, în vederea avertizării față de efectele nocive asupra universului și a stării psihice a tinerei generații.

Desigur, presa periodică republicană a publicat la timpul respectiv articole privind diverse aspecte ale TVM, precum și recenzii la emisiuni aparte. Presa republicană urmărea cu atenție evoluția TV, în mod special, săptămânalul *Cultura Moldovei* (anii 1958-1965), apoi *Cultura* (anii 1965-1977) publică atât programul emisiunilor televizate, cât și materiale sub genericul: *Micul ecran*. Studiind articolele publicate, putem să prefigurăm unele aspecte și tendințe ale emisiunilor televizate de la începuturile sale, ale primelor cicluri de emisiuni, așteptările telespectatorilor, precum și dificultățile tehnice și creatoare cu care se confruntau realizatorii lor.

De la primele sale apariții, televiziunea este concepută ca „un factor educativ nou”. Iată cum o apreciază primii telespectatori, dar și critici ai timpului: „Inaugurându-și emisiunile cu câte un film – două pe săptămână, studioul a trecut treptat la

¹ С.И. Лозан, И.В. Бусуйок, Т.А. Бербекару. *Зеркало больших свершений*. Chișinău: Cartea moldovenească, 1983.

² Violeta Tipa. *Copilul și Arta TV*. Chișinău. 2004.

³ Avram Mardare. *Lumina aștrilor cărunți*. Chișinău: S.n., 2003.

⁴ E. Popa. *Compania Publică Teleradio-Moldova*. Istorie și actualitate. Chișinău: Grafema Libris, 2004.

⁵ Violeta Tipa. *Cultura audiovizuală: provocări și tendințe* (studiu monografic, în l. română și rusă). Chișinău: „Elan Inc” SRL, 2011.

transmiteri literare, teatrale, sportive. Televiziunea devine un factor tot mai însemnat în culturalizarea și educarea estetică a oamenilor muncii. Printre emisiunile teatrale, alături de spectacolele transmise de pe scenele teatrelor, o atenție deosebită o merită cele transmise direct din studio. E vorba de formele dramatice mici scene-te, piese într-un act, realizate cu folosirea atributelor specifice televiziunii. Printre ultimele emisiuni teatrale pe care miile de spectatori au avut prilejul să le vizioneze pe ecranele televizoarelor, a fost drama într-un act *Făclii* de A. Polzdneakova, pusă în scenă de regizorul principal al studioului V. Panasian și interpretată de un grup de actori de la Teatrul moldovenesc „A. S. Pușkin”. Astfel se expune despre primele producții teatrale ale televiziunii Z. Dan¹, printre care și scenetele umoristice *S-a furat un paznic* și *Revizia lui Gheorghe Agheazmă*.

Mai târziu TV propune de acum înscenări de proporții, care tatonau posibilitățile limbajului televizat și pregăteau terenul pentru crearea teatrului televizat cu specificul său. Tot în paginile săptămânalului *Cultura Moldovei* depistăm informații și despre alte înscenări, precum *Dragostea Noncăi* după povestirea tânărului scriitor bulgar Ivailo Petrov, pusă pe post cu ocazia săptămânii culturii bulgare. „Regizorul Gheorghe Siminel a dat dovadă de ingeniozitate și fantezie la înscenarea acestei povestiri. Secvențele filmate, imprimările prealabile de muzică și jocul actorilor, montate cu pricepere și gust, ne fac să credem în veridicitatea momentelor trăite în cadrul restrâns al micului ecran”². În rolurile principale s-au produs Viorica Chircă și Arcadie Plațânda, actori ai Teatrului muzical-dramatic „A.S. Pușkin”.

Respectiv, chiar de la primele sale apariții, micul ecran își propune să promoveze valorile culturii naționale prin transmiterea de concerte, filme și spectacole ale teatrelor din Chișinău. Dezbaterele în jurul televiziunii ca o nouă artă audiovizuală, care la început se axase mai mult pe funcția de retransmițător al operelor de artă, devine subiectul articolului *Arta celor șapte arte*³, al scriitorului Vitalie Tulnic, care menționa: „Și cu toate că informațiile, pe care ni le oferă seara, sunt, de multe ori cele aflate din ziarele de dimineață, ele aduc în plus, imaginea evenimentului respectiv, pe metri de peliculă filmată și prelucrată la minut. [...] Redacția ultimelor știri se folosește de posibilitățile noi ale imprimărilor pe video-magnetofon. Cămăruța, în care sunt instalate cele două aparate, dovedește iarăși, că proiectul, acum învechit al studioului, nu prevăzuse perfecționarea atât de rapidă a mijloacelor tehnice. [...] O secție curând creată a telefilmului a primit deja, pentru prima dată ca lucrare, diplomă de gradul I, la un concurs interzonal, dar principalul – așteaptă pe autorii și actorii, cu care să lucreze mai departe. [...] Micul ecran a devenit cea mai populară artă, întrunind cele șapte arte clasice”⁴.

Anume pe retransmiterea artelor (film, teatru, muzică) s-a contat mult la începutul erei televizate, până s-au definitivat conceptele și formele de emisiuni televizate. Spre exemplu, televiziunea americană a început cu filmele vechi hollywoodiene până și-a creat formatul său de serial TV (telenovele, melodrame, trillere etc.), cu spectacole teatrale și muzicale. Cele mai accesibile modalități de prezentare din studioul televizat erau diverse scheciuri umoristice, numere muzicale, discuții.

¹ Z. Dan. Televiziunea și mica dramaturgie. În : *Cultura*, 13 decembrie 1959, p. 4.

² C. Lupu. La micul ecran. În : *Cultura Moldovei*, 8 septembrie 1963, p. 4.

³ Vitalie Tulnic. *Arta celor șapte arte*. În : *Cultura*, 7 mai 1966, p. 7.

⁴ Vitalie Tulnic. *Arta celor șapte arte*. În : *Cultura*, 7 mai 1966, p. 7.

Din *Notițele unui telespectator* aflăm că „în cele două ore și jumătate de emisiuni, pe care le pune zilnic la dispoziția telespectatorilor, întregind și lărgind astfel programul central, Televiziunea Moldovenească își îndeplinește în mare măsură misiunea ei de educare și culturalizare a maselor”.[...] Momente de adevărată delectare ne produc întâlnirile cu colectivele artistice ale radio-televiziunii. Am în vedere, mai întâi de toate, formația de muzică populară „Folclor” (dirijor Dumitru Blajinu) și corul dirijat de T. Zgureanu.

Valorificând diverse genuri ale artei – folclor, muzică corală, lucrări instrumentale de cameră – formațiunile artistice ale radio-televiziunii oferă consumatorilor de artă bucăți muzicale destul de reușite. (...)”¹. Pentru a valorifica acest domeniu s-au înființat pe lângă Comitetul pentru Radiodifuziune și Televiziune (al Consiliului de Miniștri al RSSM) câteva colective artistice, care au contribuit la susținerea emisiunilor muzicale și nu numai. Așa, alături de Capela corală *Moldova*, formată încă la 1944 în cadrul Radioului, vor activa Orchestra simfonică și de estradă (1964), dirijată de Valentin Vilinciuc, Cvartetul radioteleviziunii (1966), Orchestra de muzică populară *Folclor* (1968), sub conducerea lui Dumitru Blajinu.

Dificilă apare sarcina de a crea noi opere într-un cadru limitat și dictat de particularitățile de limbaj. Din 1963, după ce se dă în exploatare linia de releu Kiev-Chișinău, începe să fie transmis postul Televiziunii centrale de la Moscova, care va influența și mai mult emisiunile Televiziunii Moldovenești. Multe din viitoarele cicluri vor fi o copie a celor ruse, cu unele excepții.

Astfel, în 1965 apare emisiunea *TVC – Tinerețe vis cutezător*, inspirată din concursul televizat de la TV Centrală KVN (apărut

pe ecran în 1961, ideea aparținând grupului Serghei Muratov, Albert Axelrod și Mihail Iakovlev, prezentatorul concursului mulți ani avea să fie Alexandr Masleakov). Varianta moldovenească a fost creată de autorul scenariului Anton Uncuță, regizorul Igor Levinschi, operatorii Gheorghe Zoti, Victor Demcenco și Vladimir Malai, care nu s-au temut de greutate și au avut încredere în tineretul nostru (Mitrofan Vătavu, redactor).

„De altfel, denumirea *TVC – tinerețe vis cutezător* nu presupune, credem, veselie și umor, dar ceva de natură înălțătoare, ceva de alt ordin. Când s-a propus la Moscova *Клуб веселых и находчивых* aceasta a fost concret, și, principalul, corespunzător conținutului. (De bună seamă, un club unde vine tineretul, își arată istețimea, originalitatea sănătoasă în toate, finețea, umorul, gusturile); – comenta noua emisiune jurnalistul Leonid Busuioc, care analiza fiecare ediție a emisiunii, referindu-se cu atenție la forma și mesajul emisiunii, la glumele echipelor, la etapele concursului etc.

„Dar *TVC – tinerețe vis cutezător* (de altfel, trebuie spus, că de fiecare dată se scrie pe ecran incorect, fără nici o virgulă, când e clar că *vis cutezător* e o apozitie pe lângă substantivul *tinerețe*) este o denumire vagă, abstractă, și, mai ales, nu corespunde conținutului, pe care vrea să i-l dea redacția emisiunilor pentru tineret – umor și ingeniozitate. [...] Emisiunile *TVC* sunt eveniment de cultură în viața fiecărei școli superioare în parte, în activitatea televiziunii noastre și n-ar fi greșit să spunem, chiar în fața republicii. A aproba tacit un nivel slab, care începe să cam persiste, ar însemna să facem rău”².

Emisiunea s-a bucurat de popularitate în rândul tineretului, dar n-a rămas nici în afara criticii, unii autori fiind deosebit de

¹ Ion Cavcas. În fața ecranului azurii (notițele unui telespectator). În : *Literatura și arta*, 16 mai 1978.

² Leonid Busuioc. *TVC -3*. În : *Cultura*, 8 ianuarie 1965, p. 10-11.

exigenți în aprecieri, dar și constructivi, având ca scop îmbunătățirea calității emisiunilor.

Pe parcurs echipele se pregătesc de concurs mai serios și la finală, despre care relatează M. Vătavu, bucură telespectatorii cu secvențe inspirate, mai ales că îi aduc în concurs pe Păcală, Chirița etc. „Desigur, că și ceea ce ni s-a prezentat a fost frumos. Am văzut o Chiriță. Fie că nu de la Iași. De la Chișinău, ori poate chiar din altă parte – de la Orhei, de undeva. Dar era o Chiriță, pe care de mult am vrea s-o vedem pe scena teatrelor noastre. Am văzut un Păcală. Poate nu atât de șugubăț, atât de șmecher. Dar avea ceva. Și acel ceva – printre muzicanții de pe vremuri... lângă Chirița și domnișoarele ei, care vorbesc franțuzește – ne-au făcut să zâmbim și să-i aplaudăm. [...] Deși nu toate emisiunile au fost la același nivel, de la prima competiție până la ultima s-a făcut totuși un pas mare. Au fost de ajuns câteva probe, ca să dispară aproape cu totul și gângăveala, și frica de cameră. Studenții apar pe scenă ca în auditoriu. E o școală și asta de a apărea în fața lumii. Și a-i spune ceva. Frumos, ingenios. De a nu te pierde. A ieși din orice situație. Și a fi vesel, isteț. [...]”

Apropo de televiziune. Emisiunile TVC au fost și pentru ea un mare examen. Astăzi putem spune, că el a fost susținut cu succes. Și acest succes se datorează, în primul rând, redacției pentru tineret în frunte cu Anton Uncuță și crainicilor Elena Strâmbeanu și Petru Eșanu...¹

Din articolele publicate în perioada anilor 1960-1970 constatăm că una dintre cele mai populare emisiunii din primul deceniu de existență a TVM era concursul tinerilor veseli și curajoși – TVC, la care se

referă M. Vătavu², Leonid Busuioc³, Dumitru Matcovschi⁴, Constantin Andrei⁵ ș. a., care apreciază unele echipe, critică altele, etc. Scriitorul Dumitru Matcovschi, în articolul său menționează că: „celebrele emisiuni ale Televiziunii Moldovenești – triste comedii cu juriu și spectatori-suporteri – intenționează (ați observat?) să scoată în lume mult prea modesta noastră modestie provincială. Emisiunile TVC sunt niște imitații ale KVN-urilor unionale (...) imitațiile noastre sunt nereușite”⁶.

Un loc aparte în programul emisiunilor îl au numerele muzicale, concerte care prezintă cele mai diverse genuri ale muzicii. Despre emisiunile muzicale de la TVM au scris Alexandru Donos⁷, B. Berghier⁸, Anatol Ciocanu⁹ și alții, care pun accentul pe folclor și creația populară.

Printre primele programe televizate erau așa-numitele „emisiuni-concerte: *Prin muncă omul e slăvit, Când se lasă amurgul* precum și alte emisiuni pe parcursul cărora celor mai harnici dintre harnici li se consacra cântece, li se spun cuvinte de laudă și cinste”¹⁰. Astfel, Televiziunea devenea și o nouă formă de susținere și încurajare a elanului muncitoresc. Poate această apreciere în fața unei întregi republici, îi făcea pe oameni mai sensibili față de mesajul te-

² M. Vătavu. TVC. În : *Cultura*, 6 noiembrie 1965, p. 15; M. Vătavu. Finala TVC//*Cultura*, 21 mai 1966, p. 15.

³ L. Busuioc. TVC-3. În : *Cultura*, 1966; L. Busuioc. TVC// *Cultura*, 23 aprilie 1966, p. 15.

⁴ Dumitru Matcovschi. Monologuri în culori: TVC. În : *Cultura*, 11 ianuarie 1969.

⁵ Constantin Andrei. TVC =?. În : *Cultura*, 7 martie 1970.

⁶ Dumitru Matcovschi. Monologuri în culori: TVC. În : idem.

⁷ Alexandru Donos. Început lăudabil. În : *Cultura*, 20 ianuarie 1968, p. 7.

⁸ B. Berghier. Cântecul codrilor. În : Chișinău. *Gazetă de seară*, 2 februarie 1968, p. 3

⁹ Anatol Ciocanu. Folclor sau muzică populară. În : *Cultura*, 14 septembrie 1968, p. 7.

¹⁰ Ibidem.

¹ M. Vătavu. Finala TVC. În : *Cultura*, 21 mai 1966, p. 15.

levizat, facilitând procesul de ideologizare a poporului.

Din 1963 începe să se vorbească tot mai insistent despre aportul televiziunii la procesul de instruire și educare a copiilor. Pedagogii au observat interesul copiilor față de unele emisiuni televizate: „A fost frumoasă și emisiunea despre peripețiile Scufiței Roșii în pădurea alfabetului. Era un joc, de atâta a rămas în memoria copiilor. Sunt interesante și lecțiile de limbă engleză. Ce e drept ele nu sunt pentru elevi nemijlocit. Profesorii propun ca emisiunile instructive pentru elevi să fie în pas cu programele școlare. Convorbirile, lecțiile pe aceste teme (de educație estetică) ținute de oameni de artă pentru elevi, ba încă și ilustrate așa, cum o poate face numai televiziunea, le așteptăm ca pe niște zile mari în viața școlii”¹, susține B. Berezovschi, învățător la școala medie din Lazo. Astfel, venind în întâmpinarea învățătorilor, care vedeau în televiziune o catedră pentru a transmite cunoștințe, completând programul școlar, Televiziunea Moldovenească începe de la 1 martie 1965 să transmită sistematic emisiuni pentru școală. „Telecamerele instalate în laboratoarele savanților, pe șantierele de construcție, în secțiile uzinelor, în muzeele și teatrele Chișinăului vor comunica elevilor cunoștințe, care nu pot fi expuse prin folosirea altor mijloace. Emisiunile sunt destinate, în special, pentru școlile moldovenești și se coordonează cu termenul calendaristic de studiere a materialului respectiv. Ele vor consta din: a) demonstrarea filmelor instructive, în limba moldovenească, cu mici comentarii introductive; b) lecții-convorbiri de generalizare, demonstrări și experiențe pe teme recent învățate; c) excursii la întreprinderi și șantiere de construcții; d) declamații și înscenări după operele scriitorilor moldoveni; e) emisiuni speciale din labo-

ratoarele Academiei de Științe; f) emisiuni din muzee, expoziții etc.”². Aceste emisiuni didactice erau pregătite de redacția emisiunilor pentru copii.

Anume aceste emisiuni didactice l-au condus pe Vladimir Cobzaru, redactor-șef la TVM, spre ideea de a înființa *Redacția emisiunilor didactice*, care mulți ani și-a axat activitatea anume pe pregătirea programelor instructive difuzate sub genericul *În ajutor școlii*. Acestor emisiuni li se acorda deosebită atenție din partea învățătorilor, care luau atitudine față de ele, își exprimau opiniile, sugestiile, veneau cu propuneri pentru îmbunătățirea calității lor. Cele mai diverse opinii le-au expus în articolele sale: Andrei Grumeza (*Televiziunea și școala*, 1966; *Televiziunea didactică în noul an de învățământ*, 1971), Olga Popa (*Emisiunile didactice televizate: intenție și realizare*, 1968), Virgil Mândâcanu (*Învățământul și Televiziunea*, 1970; *Filme didactice la televizor*, 1971), redactorul emisiunilor didactice Zinaida Prodan (*Avantajele emisiunilor instructive televizate*, 1971) etc. Articolele aveau un caracter analitic, autorii, în marea lor majoritate, cadre didactice, analizau emisiunile din diverse puncte de vedere: procentul de informație nouă, utilizarea posibilităților televiziunii la expunerea materialului, precum și efectul total al acestor lecții televizate. Cadrele didactice din republică, conștientizau televiziunea ca pe un factor cu „largă rezonanță în procesul instructiv-didactic”, având în acea perioadă mari așteptări de la ea.

În 1967 vor fi inaugurate două rubrici, *Teatrul Televizat* și *Unda tineretului*. De la primele ediții ale emisiunii *Unda tineretului* era apreciată ca: „O idee ingenioasă. O așteptăm desăvârșită în emisiunile viitoare. Uncuță este un redactor bun. ... A fost bun reportajul despre Ziua poeziei. Bine filmat și ingenios comentat, tocmai prin

¹ B. Berezovschi. Catedra televizată. În : Cultura Moldovei, 10 februarie, 1963.

² A. Harcenco. Ecranul televizorului. În : Cultura Moldovei, 11 martie 1965, p. 4.

lipsa comentariului... Poeții au citit versuri, și a fost de ajuns. Orice alte cuvinte ar fi fost de prisos”¹.

Emisiunea pentru tineret *Unda tinerețului* a avut o viață destul de lungă. Lansată în formă de jurnal televizat pentru a aborda diverse aspecte din viața tineretului, devine obiectul unor articole semnate de Alexandru Donos², Leonid Busuioc³, Vitalie Tulnic⁴ și alții.

Vitalie Tulnic analizează emisiunea *Unda tinerețului* de la care se aștepta „curсивitatea și ingeniozitatea publicistică, foarte necesare unor emisiuni destinate tineretului, singurele calități capabile să câștige adeziunea totală a spectatorilor”. Debutul ciclului (cu toate slăbiciunile lui sesizate de scriitor), se consideră mai bun, cu varietate tematică și expresivitate artistică. „Caligrafia camerelor era mai citeață, fără inadvertențe atât de șocante...” Calificat ca un almanah cu mai multe pagini, Vitalie Tulnic se expune direct și drastic asupra fiecărei din ele, începând cu prima pagină a almanahului *Nimic nu se uită...*, care pune în discuție „tema gravă a războiului”, la care „invitații au fost lăsați singuri, în voia lor și ei n-au știut să insiste, să valorifice momentele de mare putere emoțională, fiindcă n-au avut sprijinul unui ziarist încercat...”, moment ce nu o dată este indicat în recenziile diverselor emisiuni televizate. Amintim, că de la începutul activității TV până la mijlocul anilor '80, s-a menținut tradiția de prezentare a emisiunilor de către crainici, aleși prin concurs (după dicție corectă și voce plăcută, dar și o înfățișare fotogenică), care, de cele mai dese ori, erau departe de tematica emisi-

unii și problematica discuțiilor, pregătite de către jurnaliști, redactori. Crainicilor le revenea misiunea de reporter, de comentator etc. Dificultăți apăreau și în procesul de realizare a emisiunilor, când ceva ieșea de sub control și întreaga echipă trăia momente de stres. O astfel de situație a reprodus-o în recenzia sa V. Tulnic, referindu-se la emisiunea din 9 februarie 1968: „În studio domnește o atmosferă de panică, era în panică operatorul, neștiind bine ce urmează, erau în panică poeții, așteptând timizi să li se dea cuvântul, eram în panică noi, telespectatorii care interceptam zgomotele și „foiala” din „culise”...”⁵. Cu timpul operatorii, regizorii vor obține experiența necesară pentru a depăși situațiile limite.

TVM își organizează emisiunile în așa fel ca să cuprindă toate categoriile de vârstă. În 1967 este inițiată emisiunea *Noapte bună, copii*, care propune o variantă autohtonă a emisiunii televiziunii centrale *Спокойной ночи, малыши*. Iată cum o comentează Alexandru Donos: „Pe ecran apare un cadran de ceasornic mare, ce seamănă cu fața unei păpuși, ai cărei ochi se închid și se deschid sub tactul cântecului ce răsună:

Scade larma de pe drum,

Ora nouă este acum, tic-tac, tic-tac...

Și nu înțelegi ce este aici mai fermecător pentru copii: ritmica clipire din gene a păpușii de pe ecran sau vocea Ludmillei Mișova, frumoasa muzică a compozitorului Zlata Tcaci sau versurile poetului Grigore Vieru. Totul e minunat.

Dar cel mai interesant pentru copii e momentul, când pe ecran apare bunelul sau bunicuța cu poveștile. Iar când aceste bucăți sunt însoțite de tablouri sau desene respective, micuții privesc emisiunea cu cea mai mare plăcere. În rolul bunicilor și a bunicuțelor se prezintă destul de bine artiștii Zinovie Bârsan, Iulia Cibotaru, Alexan-

¹ Vitalie Tulnic. Însemnări despre Televiziune. În : Cultura Moldovei, 28 octombrie 1967, p. 10.

² Alexandru Donos. Surprize. În : Cultura, 3 februarie 1968, p. 14.

³ Leonid Busuioc. A comunica. În : Cultura, 10 februarie 1968, p. 14-15.

⁴ Vitalie Tulnic. Marele anonim. În : Cultura, 17.02.1968, p. 14-15.

⁵ Vitalie Tulnic. Marele anonim. Op. cit.

drina Cocea, Vera Grigoriu, Petru Panico-
vschi”¹. E semnificativ faptul că povestea
la Televiziunea Moldovenească este citită/
povestită de un bunel sau o bunică, care
întruchipează înțelepciunea populară.

În scurt timp TVM, fiind impusă de
necesitatea tot mai mare a unui produs
televizată, se va axa pe crearea unor ope-
re originale, încadrate în specificul noului
mediu. Astfel, vor apărea noi formule de
prezentare a spectacolelor cu o nouă es-
tetică, reieșind din limbajul audiovizual și
din natura televiziunii.

În 1967, în cadrul TVM se înființează
teatrul televizată *Dialog*, unde începe să se
monteze o serie de spectacole televizate,
formându-se un nou gen de produs audio-
vizual – teatrul televizată. Despre producția
acestui teatru s-au expus pe parcurs mai
mulți scriitori, critici de teatru, începând
cu Andrei Strâmbeanu, Olga Bejenaru,
Leonid Cemortan² în paginile săptămâna-
lului *Cultura* la rubrica *Teatrul televizată*.

Scriitorul Andrei Strâmbeanu se gră-
bește să anticipeze evenimentul, comen-
tând intențiile televiziunii: „Prilej de mare
bucurie pentru telespectatorii noștri: de
curând a luat ființă teatrul Televiziunii Mol-
dovenești. Astfel numărul colectivelor dra-
matiche din Chișinău se ridică la patru. Fapt
care trebuie să-i bucurie și pe scriitori, căci
li se oferă încă o posibilitate de a-și mani-
festa din plin talentul. La acest teatru va fi
înscenată nu numai dramaturgie, ci și pro-
ză și chiar poezie. Într-un cuvânt, avem de
a face cu un teatru nou. [...] A luat ființă un
teatru care nu va duce lipsă de spectatori.
Un teatru intim, care-ți vine acasă, numai

pentru tine. Un teatru care refuză gestul
teatral și strigătul actorului”³.

De menționat că Teatrul televizată *Dia-
log* era al doilea de felul acesta în Uniunea
Sovietică, primul fiind teatrul televiziunii
din Vilnius, Lituania. Apariția teatrului *Dia-
log* era susținută și de Ion Podoleanu, pre-
ședintele adjunct al Comitetului de Stat al
Consiliului de Miniștri al RSS Moldovenești
pentru radiodifuziune și televiziune, care
menționa: „E de la sine înțeles, că dispu-
nem de puțină experiență. În unele țări
socialiste există asemenea teatre și ele se
bucură de mare succes. Ne vom strădui și
noi să cucerim dragostea telespectatori-
lor moldoveni. Totul depinde de calitatea
spectacolelor. La ora actuală literatura
moldovenească ne pune la dispoziție su-
ficiente lucrări de calitate (am în vedere
și o literatură clasică) pentru a alcătui un
repertoriu care ar corespunde cerințelor
zilei. Ne gândim să inaugurăm teatrul nos-
tru cu *Drumul diamantelor* de Alexandru
Cosmescu. Regizorul teatrului Gheorghe
Siminel a și început lucrul asupra acestei
piese. [...] Teatrul nostru are ca scop între-
ținerea unui dialog sincer cu telespectato-
rii, privind cele mai variate laturi ale vieții
contemporane”⁴.

Spre regretul nostru, activitatea ace-
stui teatru televizată, unic de felul său, n-a
avut o viață lungă, dar lucrările create în
cadrul lui și-au lăsat amprente vădite în is-
toria teatrului autohton, precum au rămas
pentru decenii în memoria telespectatori-
lor. Or, critica încă mult timp va reveni la
acele creații televizate, ce au deschis dru-
mul unui format inedit de spectacol, spec-
tacolul de televiziune, creat cu mijloacele
artistice ale TV.

Analiza spectacolului televizată din
perspectiva posibilităților TV o face Lucia

¹ Alexandru Donos. Noapte bună, copii. În :
Cultura Moldovei, 18 februarie 1967, p. 15.

² Leonid Cemortan. Piesă și spectacol [despre
montarea spectacolului *Îmi caut asasinul*, regia
Gh. Siminel]. În : *Cultura*, 19 septembrie 1970,
p. 10.

³ Andrei Strâmbeanu. Teatru nou: *Dialog*. În :
Cultura, 29 octombrie 1966, p. 10.

⁴ Andrei Strâmbeanu. *Ibidem*.

Purice¹, referindu-se la problemele spectacolului televizat ce cuprinde în sine două aspecte de egală importanță: cel organizatoric și cel de creație: „Televiziunea ar trebui să manifeste în fiecare caz aparte exigențe sporite față de teatrul, care propune un spectacol. Televiziunea nu numai că are un asemenea drept, ci este datoare să și-l asume în favoarea unor înalte criticii artistice. Cum se prezintă situația în realitate? [...] O piesă prezentată în variantă televizată solicită noi aptitudini și din partea regizorului, și a actorilor, care trebuie să deprindă maniere de interpretare diferite de cele cultivate pe scenă. Munca actorului la televiziune implică măiestrie, transfigurare la moment, folosire cu multă chibzuință a gestului ș. a. m. d.”².

Mai puțin a fost reflectată în presă activitatea Teatrului televizat de păpuși *Prichindel*, primul și unicul teatru televizat de păpuși în întreg spațiul sovietic, deși acesta a fost o creație cu adevărat autohtonă, care era o continuitate a teatrului de păpuși *Licurici*. Regizori, actori de aici au pus bazele noului colectiv teatral. Deschis la 7 ianuarie 1968 din inițiativa regizorului Ruvin Levin și coordonat de Igor Levinschi, teatrul *Prichindel* își propunea să monteze spectacole cu păpuși pentru copii și adolescenți, să participe cu înscenări la emisiunile televizate pentru copii, în mod special pentru ciclul *Noapte bună, copii*. Deși era o noutate în acea perioadă, creațiile lui erau trecute cu vederea de critică, care nu prea acorda atenție producției pentru copii, fiind considerată o artă minoră sau poate din simplul motiv că nu dispuneau la acea oră de un instrumentar necesar pentru analiza noilor formule teatrale. Publicații apăreau cu ocazia datelor de 10, 15, 20, 30 de ani de activitate a *Prichindelului*, în care de obicei se enu-

merau câteva din cele mai semnificative spectacole și numele actorilor care mânuiau păpușile.

TV este o artă sintetică care depinde de mai multe servicii tehnice, precum și de creație. În articolul *Afirmare* se vorbește despre munca specifică în TV a pictorilor, care presupune un conglomerat de elemente din toate genurile artelor vizuale: pictură, grafică, scenografie, arhitectură etc. „În munca atât de complexă a studioului de televiziune, un rol important le revine pictorilor. De ei depinde uneori în mare măsură reușita emisiunilor, fapt pe care spectatorul poate nici să nu-l observe, primindu-le toate, ca pe un ceva de la sine înțeles. Dar e de ajuns ca pictorul să nu fie exigent doar o clipă și imediat începem să ne enervăm.

Pictor de televiziune e o noțiune nouă în arta plastică, cu toate acestea el se afirmă zi de zi, cucerindu-și loc sub soare. [...] Cei șapte pictori de la Televiziunea Moldovenească (V. Cubani, F. Lupașcu, P. Gromov, V. Zelinschi, Iu. Baranciuc, V. Zveaghințev, E. Mojaicenco – toți absolvenți ai Școlii de arte plastice din Chișinău, sunt în drept să se considere norocoși”. Sutele de viniete i-au atras atenția autorului prin „laconism, virtuozitate interpretativă, iată ce sunt aceste mici momente, destinate să trezească la spectator o anumită dispoziție sufletească doar câteva clipe înaintea emisiunii. Câtă pasiune, câtă fantezie... și totul la moment, instantaneu. Schițele scenografice pentru emisiunea *Luminița* reprezintă modele de interior modern pentru orice instituție publică. Unele concurează cu scenografia de teatru, altele sunt rezolvări inedite de ordin cinematografic. [...] După câte știm, televiziunea noastră curând va trece la emisiuni color. Perspectiva e adevărată, mai ales pentru pictori”³.

¹ Lucia Purice. Despre spectacolul televizat. În : Cultura, 5 februarie 1972, p.10.

² Ibidem.

³ Dumitru Ciobanu. *Afirmare*. În : Cultura Moldovei, 10 iulie 1965, p. 15.

Fiind o artă nouă, cu noi posibilități de experimentare, ademenește cadre tinere drept de pe băncile universităților, care și-au început activitatea la TV. Unii au rămas aici pentru toată viața să creeze zi de zi producții televizate. Pentru alții TV a devenit o pistă de lansare în universul artistic, precum a unor scriitori (Nicolae Dabija, Titus Știrbu, Lidia Hlib, Ștefan Melnic etc.) și regizori (Emil Loteanu, Vlad Ioviță, Gheorghie Vodă ș.a.).

La televiziune și-a început activitatea sa de regizor și Iacob Burghiu, care, încă fiind student la VGK, a realizat nuvela *O singură zi* (1965) în calitate de scenarist și regizor, iar lucrarea sa de licență a fost filmul *Colinda* (1968). „Fără îndoială, acesta este un film moldovenesc, care și-a însușit cele mai frumoase tradiții ale cinematografeii noastre (azi putem vorbi de niște tradiții), este un film, care te face să fii mai bun în viață. Iacob Burghiu și Valentin Popov sunt încă studenți la Institutul de cinematografie din Moscova”. Filmul este lucrarea lor de an, la care în primul rând și-au expus opiniile: „Consiliul artistic al Televiziunii din Moldova, luând recent cunoștință de această lucrare, după multe discuții în contradictoriu, a apreciat munca celor doi regizori cu cea mai mare notă. Filmul este cu totul deosebit de ceea ce ne-am deprins să înțelegem prin cuvintele *film artistic*. Și nu pentru că este *televizat* (e prima lucrare de acest gen, turnată la studioul nostru), ci fiindcă autorii s-au folosit de cele mai moderne procedee cinematografice. Este un film foarte inteligent prin felul de a gândi și foarte neartistic în sensul de joc actoricesc. El este documentar de la început până la sfârșit, este viața noastră cea de toate zilele și această născocire izbește, înduioșează, cheamă... Filmul te pune pe gânduri, și credem, că nici spectatorii nu vor rămâne indiferenți la ceea ce au a vedea”¹.

¹ Dumitru Ciobanu. Bucuria vieții. În : *Cultura*, 4 decembrie 1965, p. 9.

Remarcăm că de o atenție sporită din partea criticii de specialitate s-a bucurat studioul televizat *Telefilm-Chișinău*², care și-a desfășurat activitatea prodigioasă pe parcursul anilor. Activitatea studioului se concentra pe producerea, mai întâi de toate, a filmelor documentare, filme concert, filme-portret, filme-spectacole.

Filmele realizate la studioul televiziunii puneau în valoare, în primul rând, cultura și arta națională. Fapt demonstrat de recenziile din *Cultura*, precum articolul *Film despre instrumente populare*, autor Nicolae Sebov (lector la Institutul de Arte, „G. Musicescu”) despre filmul *Cântă, lăutare* (regia C. Croitoru, operator de imagine N. Degteari, pictor E. Mojaicenco), menționând că: „Filmul *Cântă, lăutare* se vizionează cu plăcere. Prin această peliculă muzicală, poetică, luminoasă, turnată cu dragoste, televiziunea noastră a dăruit telespectatorilor clipe de adevărate trăiri estetice. Filmul are și o valoare muzicală cognitivă. [...] Autorii peliculei au meritul de a fi fixat în imagini marea comoară spirituală a poporului, pe care timpul poate s-o acopere cu vâlul uitării”³.

Fiecare film nou realizat la studioul *Telefilm-Chișinău* era vizionat și discutat la Uniunea cineaștilor, frecvent comentat de presa timpului. Așa au fost puse în discuție peliculele *Ion Secrieru* (regie V. Diomin) și *Piept la piept* (regie Ion Mija), ultima turnată după o nuvelă de Ion Druță⁴ ș. a.

Primul care și-a îndreptat cercetările asupra creației acestui studio și a supus-o unor analize mai detaliate a fost filmologul Victor Andon în *Filmul televizat moldovenesc. Studiu istoric* (1960-1990)⁵. O cer-

² Vezi: Victor Andon. Filme televizate. În : *Cultura*, 20 iunie 1970, p. 13.

³ Nicolae Sebov. Film despre instrumente populare. În : *Cultura*, 1 mai 1969, nr-18, p.7.

⁴ Victor Andon. Filme televizate. În : *Cultura*, nr 25, 20 iunie 1970, p. 13.

⁵ Victor Andon. *Filmul televizat moldovenesc. Studiu istoric* (1960-1990). Chișinău, 2007.

cetare mai amplă a acestui fenomen o va face mai târziu doctorul în studiul artelor Alexandru Bohanțov în seria de studii publicate în revista *Arta*, cât și în capitolul *O scurtă incursiune în istoria filmului de televiziune din Republica Moldova* din ciclul de prelegeri *Genuri și formate de televiziune* (Chișinău: ULIM, 2013)¹.

Astfel, am încercat să evidențiem unele poziții și aprecieri mai importante asu-

pra activității Televiziunii Moldovenești la începuturile sale prin ochiul primilor săi critici, precum și al publicului spectator, mereu în așteptare de noi emisiuni. Deoarece produsul televizat nu se păstrează, toate aceste articole, analize, recenzii și opinii asupra primelor producții ale TVM au o importanță majoră pentru restabilirea fenomenului, dar și pentru cercetarea procesului în cauză.

¹ Alexandru Bohanțov. *Genuri și formate de televiziune*. Chișinău: ULIM, 2013, pp. 125-154.

BIBLIOTECILE SUNT VALOROASE PENTRU COMUNITATE: 12 ARGUMENTE¹

Rezumat

Documentul este atât pentru bibliotecari, cât, mai ales, pentru fondatori, factori politici, organe de decizie financiară etc., care hotărăsc soarta bibliotecilor. Un asemenea document este bun de pus pe masă atunci, când sunt negociate salariile pentru bibliotecari și finanțele necesare pentru întreținerea bibliotecilor.

Cuvinte-cheie: Biblioteci, democrație, incluziune, valoare, plusvaloare, creativitate, dezvoltare comunitară, competențe tehnologice.

1. Bibliotecile susțin democrația.

Bibliotecile oferă acces la informație și diverse puncte de vedere, astfel încât oamenii să poată lua decizii conștiente, privind politicile publice, pe toată durata vieții lor. Bibliotecarii ajută utilizatorii să identifice date exacte și veridice, să utilizeze rațional resursele informaționale pentru a se informa. Biblioteca ajută la combaterea ignoranței.

2. Bibliotecile înlătură bariere.

Bibliotecile oferă servicii și programe pentru persoane cu nivel diferit de alfabetizare, preșcolari, studenți, persoane cu handicap fizic sau social, persoane fără adăpost sau nevoiașe. Bibliotecile lichidează obstacole, care îngredesc comunicarea și instruirea.

3. Bibliotecile egalează în drepturi.

Prin asigurarea accesului la resurse informaționale și tehnologii disponibile pentru toți, indiferent de venit, clasă socială, proveniență, biblioteca publică îi egalează pe toți și reduce decalajul dintre bogați și săraci. Bibliotecile adună oamenii și fac resursele disponibile tuturor membrilor comunității, indiferent de statutul social.

4. Bibliotecile sporesc valoarea.

Bibliotecile oferă posibilitatea alegerii între tendința generală și puncte de vedere alternative, între conceptele tradiționale și moderne, între perspectivele monoculturale și multiculturale. Ușile bibliotecii sunt deschise pentru gândirea independentă, fără prejudecăți.

5. Bibliotecile dezvoltă creativitatea.

Prin atmosfera care stimulează curiozitatea, bibliotecile creează oportunități pentru învățarea neformală și pentru descoperiri noi. Ca depozitare de cărți, imagini, mass-media, bibliotecile oferă acces la cunoștințele acumulate de omenire și asistența personalului profesional, care promovează aceste resurse prin biblioteca fizică, web, servicii la distanță etc.

6. Bibliotecile largesc orizontul tinerilor.

Bibliotecile pentru copii și adolescenți oferă ora poveștilor, discuții despre cărți, lecturi și activități pentru vacanță, planificarea carierei, proiecte artistice, concursuri și alte programe menite să suscite imaginația tinerilor. În biblioteci copii

¹ Articolul „12 Ways Libraries Are Good for the Country” semnat de scriitorul, bibliotecarul, fostul redactor-șef al revistei American Libraries, Leonard Kniffel. (<http://www.americanlibraries-magazine.org/article/12-ways-libraries-are-good-country>).

pot fi ghidați spre lucruri extraordinare. Deoarece le pasă de necesitățile specifice de dezvoltare ale fiecărei persoane, care vine la bibliotecă după ajutor, bibliotecarii specializați în servirea copiilor lucrează diferențiat cu diverse categorii, începând cu ora poveștilor pentru preșcolari și terminând cu planificarea carierei pentru studenți.

7. Bibliotecile aduc plusvaloare.

Bibliotecile aduc plusvaloare comunităților pe care le servesc, de la 1.30 – la 10 dolari pentru fiecare dolar investit. Bibliotecile publice și școlare puternice fac municipiul ori orașul mai atrăgător ca spațiu de afaceri. Americanii împrumută de la bibliotecile publice în medie pe an mai mult de șapte cărți și aceasta îi costă aproximativ 34 de dolari în taxe – sau aproximativ costul unei singure cărți cu copertă tare.

8. Bibliotecile consolidează comunitățile.

Oamenii se adună la bibliotecă pentru a căuta, a găsi și a partaja informații, pentru a acumula experiențe și a experimenta în domeniul artei și mass-media, pentru a se angaja în discuții și jocuri specifice locului. Nici o definiție nu poate exprima esența bibliotecii. Există comunități ale savanților, societăți ale persoanelor cu dificultăți auditive, comunități bazate pe interese similare etc., fiecare cu bibliotecile și colecțiile lor speciale. Bibliotecile validează și unifică, ele salvează vieți, literalmente și prin conservarea documentelor despre acele vieți.

9. Bibliotecile sprijină familiile.

Bibliotecile oferă locuri alternative pentru părinți și copiii lor în scopul consolidării activităților desfășurate în mod tradițional la domiciliu, punând la dispoziție spații pentru pregătirea temelor pentru acasă, resurse pentru părinți, programe

extra-școlare, resurse care pot fi accesate de la distanță, lecturi individuale, programe în ajutorul alfabetizării timpurii. Ca și familiile pe care le servesc, bibliotecile de pretutindeni se adaptează pentru a face față provocărilor economice și sociale ale secolului XXI. În bibliotecile familiile descoperă profesioniști dedicați prestării unor servicii prietenoase, care oferă o selecție bogată de materiale, asociate necesităților persoanelor din diverse substraturi sociale.

10. Bibliotecile ajută la dezvoltarea competențelor tehnologice.

Serviciile și programele bibliotecare dezvoltă gândirea critică și alfabetizarea informațională. Aproape 100% din bibliotecile americane oferă acces la internet și asistență în rezolvarea problemelor. Bibliotecarii dezvoltă aptitudini de gândire inter-disciplinară, competențe de a răspunde la solicitări cu caracter științific, abilități de lider, angajament civic, conștientizează problemele de sănătate și ale mediului înconjurător la nivel mondial. Utilizatorii bibliotecilor caută on-line locuri de muncă, perfectează CV-uri cu ajutorul software-lor de procesare de text, completează aplicații, cercetează profesii noi, participă la workshop-uri în probleme de carieră, caută posibilități de asistență financiară. Bibliotecile publice servesc drept centre tehnologice, oferind utilizatorilor o gamă largă de servicii gratuite de acces public la computere și internet.

11. Bibliotecile oferă spații sigure și bine reglementate.

Prin oferirea unei atmosfere care stimulează gândirea, bibliotecile induc un sentiment de liniște și transcendență, care predispune spre idei și interpretări noi. În bibliotecă utilizatorul nu răspunde de nimic. Poate fi singur cu gândurile, fanteziile, speranțele și visele proprii, liber pentru

a nutri ceea ce este cel mai prețios – compania tăcută a persoanelor care împărtășesc aceleași interese.

12. Bibliotecile depozitează trecutul.

Bibliotecile sunt depozite pentru istoria comunității, obiceiurile orale, înregistrările audiovizuale a evenimentelor

și, atunci când aceste resurse locale sunt digitizate și plasate on-line în biblioteci electronice, comunitățile aflate la mii de kilometri depărtare pot împărtăși aceste experiențe. Biblioteconomia, știința informării și tehnologiile permit comunicarea în timp și spațiu. O bibliotecă este un miracol.

LECTURA COPILOR: REALIZĂRI ȘI PERSPECTIVE

*Elena BUTUCEL,
director adjunct,
BM „B.P. Hasdeu”*

„Copilul - se naște curios pe lume și nerăbdător de a se orienta în ea. Literatura, care îi satisface această dorință, îl încântă. Ca să fie opere de artă, scrierile pentru copii trebuie să intereseze și pe oamenii maturi și instruiți. A ieși din lectură cu stima sporită pentru om, acesta este secretul marilor lecturi pentru tineret”, scria G. Călinescu.

Lectura copiilor rămâne unul din mijloacele principale ale formării personalității, importantă pârgie de educare a sentimentelor, un mijloc de educație estetică, morală și intelectuală. Instrumentul de bază al unei biblioteci sunt colecțiile de carte. Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” dispune de o colecție destinată copiilor de vârsta până la 16 ani, pe care o considerăm de calitate, corespunde parțial cerințelor și necesităților copiilor. Colecția de carte pentru copii cuprinde cărți adresate școlărilor și preșcolărilor - cărți de cultură generală, cărți istorice, educative, de lectură artistică. Cea mai mare parte o constituie totuși cartea de beletristică (literatura universală și literatura română), care deține întâietatea în toate filialele. Dar și literatura de referință destinată studiului este la fel de bună, aceasta cu-

prinzând dicționare, enciclopedii, ghiduri, albume, atlasuri.

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” pune la dispoziție utilizatorilor cititori peste un milion de documente, pe diferit suport, însă pentru această categorie de utilizatori, copiii, este de 171 000 exemplare, dintre care 114 645 în limba română. Bibliotecile din mun. Chișinău sunt asigurate cu carte de calitate, colecții frumoase însă, bineînțeles, mai avem și multe goluri. Necesitățile utilizatorului nu sunt pe deplin acoperite, dar există tendința de a achiziționa cartea conform cererilor care vin din parte copiilor, de a studia oferta de cărți pentru copii care se editează atât la Chișinău, cât și în țară. La selecția cărților pentru copii un criteriu foarte important este ținuta grafică, apoi și mărimea literelor, imaginile etc.

Cultura unui om se formează prin lectură, de aceea este important să atragem la lectură copiii de la cea mai fragedă vârstă cu texte atractive, interesante, colorate. Fiind la vârsta cunoașterii și a formării, copiii adună din cărți gânduri frumoase, calități umane, tainele omenirii, istoria neamului etc. Pe lângă basmele și poveștile care le fascinează copilăria și le stimu-

lează imaginația, copiii le plac foarte mult povestirile istorice, călătoriile, textele de acțiune. BM oferă pentru copiii de 7-10 ani o varietate de cărți pe înțelesul lor, începând de la enciclopedii frumos ilustrate până la romane de ficțiune. Mai puține titluri putem propune adolescenților, care au deja o gândire consolidată, preferințe variate, pasiuni multiple. Pentru acoperirea necesităților spirituale, curiozitatea, căutările le oferim informații din reviste și din enciclopedii, prin lucrări de sinteză, cărți cognitive etc.

Preferințele lor pentru domenii nu prea diferă de cele ale adulților, important este ca textele literare să fie pe înțelesul lor. Nu facem o ierarhizare a importanței domeniului, fiecare are contribuția sa la formarea și educarea tinerei generații. Interesul copiilor pentru subiecte ce țin de civilizație, cultură generală, etică, științele naturii, istorie, folclor, toate acestea sunt un bun suport în pregătirea temelor pentru acasă. Însă, indiferent de domeniu, cartea rămâne un instrument de comunicare, de formare a capacității de gândire, de dezvoltare a limbajului, dar și de trezire a sentimentelor și de provocare a emoțiilor.

Calitatea execuției poligrafice a cărților se impune prin conținutul valoros, dar și ținuta grafică atractivă, în special a ediți-

ilor noi. Ilustrațiile și imaginile frumos realizate sunt destinate să explice sau să completeze textul, având și un rol ornamental. Ele însoțesc mesajul pentru a-l împodobi, a-l completa sau a-l explica.

Există cărți de diferite formate (mici, medii, mari, cărți-jucării în formă de diferite animale, plante, obiecte), care atrag vizual copilul spre lectură. În ultimii ani, ne bucurăm de câteva colecții destinate copiilor, cum ar fi: *În mijlocul naturii*, *Desigur de muri*, *Cartier Codobelc*, *Teatrul pentru copii*, *Cele mai frumoase povești*, *Miturile și legendele lumii*, cărți educaționale și interactive, de o calitate înaltă.

Începutul lecturii, primele cărți din viața copilului sunt foarte importante, contează în mod deosebit aspectul estetic al cărții. Este foarte importantă calitatea tipografică: varietatea de culori, imaginile clare care trebuie să corespundă cu realitatea, cărți sonore (cu sunete asemănătoare celor produse de animale, păsări). Conținează mult și paginile cartonate cu colțuri rotunjite. Sunt solicitate cărțile cu diferite efecte, lumini, muzică, sunete, imagini în mișcare. Ar trebui editate mai multe cărți cu CD, care sunt în mare căutare atât de familie, cât și de bibliotecă. Piața editoria-lă cu asemenea cărți este plină de carte în limba rusă, pe când în limba română varietatea nu este atât de mare.

Unele din aceste cărți frumoase, cu conținuturi, cu aspect grafic se află pe rafturile bibliotecilor și ele trebuie valorificate, promovate. BM este permanent în căutare de noi forme și metode de promovare a lecturii. Cartea pentru copii se promovează, ca, de altfel, și toată colecția bibliotecii prin programe, proiecte, concursuri, activități cognitiv-creative, activități bibliografice, mass-media; foarte activi suntem și pe rețelele sociale. Biblioteca Municipală a devenit locul în care s-au produs diverse activități: au fost promovate și lansate noi titluri de carte, s-au creat noi cluburi de promovare a cărții, și-au dat întâlnire scriitorii cu cititorii, s-a organizat un șir de activități culturale cu participarea tânărului cititor și a scriitorilor noștri.

Varietatea de activități destinate lecturii se bucură de un mare succes prin programele și activitățile propuse. Programul de lectură *Chișinăul citește*, care a ajuns la ediția a XIV-a, urmărește scopul de promovare a valorilor culturale naționale în comunitatea chișinăuiană, invitând an de an tot mai multe persoane să lectureze împreună o carte, să iasă în dialog direct cu scriitorii, ceea ce dă posibilitate utilizatorilor să se familiarizeze cu cele mai recente apariții editoriale ale scriitorilor noștri autohtoni.

Un nou proiect-concurs de lectură de succes cu genericul *Bătălia cărților*, aflat la ediția a IV-a, este realizat în parteneriat cu Biblioteca Județeană „O. Goga” din Cluj. Concursul este adresat copiilor (11-14 ani) și adolescenților (15-18 ani) în ideea de a-i atrage la lectură, de a le stimula gustul pentru cuvântul scris. Regulamentul prevede lecturarea a zece titluri de carte propuse de organizatori, pentru ambele categorii de vârstă, pe parcursul a zece luni. Prin intermediul acestui original concurs dorim să accentuăm asupra însușirii unor noi competențe de lectură: pătrunderea în profunzime a textelor artistice, reflectarea

asupra acestora, exprimarea ideilor, gândurilor, argumentarea propriilor păreri. Semifinaliștii, cei mai puternici, au o adevărată bătălie prin proba *Convinge-mă să citesc*, unde concurenții susțin o pledoarie despre cartea preferată din lista propusă. Astfel este diseminat *Cititorul anului*.

Dialogul intergenerațional (al treilea an consecutiv) a fost susținut prin programul *Vreau să-mi citești*, care este apreciat și de cei mici, și de adulți. Proiectul are menirea de a spori atractivitatea lecturii prin dezvoltarea capacității de interrelaționare între bunici, părinți și copii. Adulții acumulează abilități, învață să aplice diverse metode de lectură împreună cu copilul asupra textului citit. Studii recente indică faptul că părinții sau bunicii, adică familia, sunt cei care trebuie să insufle copiilor, încă de timpuriu, pasiunea pentru carte și lectură, iar activitățile desfășurate în comun dezvoltă relații armonioase intergeneraționale (între bunici, părinți și copii), acesta fiind și scopul urmărit de bibliotecari în organizarea programului menționat.

De o mare priză la copii se bucură concursurile de cultură generală, cognitiv-educative, de inteligență, consacrate cunoașterii operelor scriitorilor noștri, *Cu scriitorii români devii faimos*. Scopul acestei competiții este cunoașterea vieții și operei scriitorilor români din perioada clasică și contemporană, care influențează necesitatea de a lectura mai multe lucrări din creația unui autor.

Cu scopul de a resuscita interesul pentru lectură, de a forma abilități de analiză, de a dezvolta spiritul competitiv la copii, spectrul evenimentelor se desfășoară în cadrul cluburilor de lectură *Curioșii*, *Micii europeni*, *E bine să știm!*

Activitățile cu aspect cognitiv-creativ cum ar fi discuții/dezbateri, ore de lectură, întâlniri cu scriitorii, medalioane literare, lansări și prezentări de carte, contribuie la construirea unui mediu de cunoaștere și

învățare permanentă. La fel, stimularea interesului pentru lectură se regăsește și în activitate bibliografică (de recomandare a literaturii), cum ar fi zilele de informare, listele bibliografice, revistele bibliografice, expozițiile de carte. Activitățile au vizat cele mai variate subiecte și teme cu implicare în educația intelectuală, morală și spirituală.

Pentru a face cunoscute toate acestea comunității chișinăuene se menține o legătură permanentă de colaborare și cooperare cu mass-media. În anul 2017 au fost publicate 370 de articole-informații despre activitățile din BM, ce se difuzează nu doar în Chișinău, dar și pe întreg teritoriul RM prin intermediul ziarelor și revistelor: *BiblioPolis*, *Făclia*, *Jurnal de Chișinău*, *Literatura și arta*, *Vocea poporului*, *Univers pedagogic pro*. O susținere considerabilă avem la posturile de radio *Vocea Basarabiei*, *Radio Moldova* și cele de televiziune *Moldova 1*, *NTV*, *Jurnal TV*, *TVR Moldova* prin realizarea numeroaselor reportaje și emisiuni. Biblioteca Municipală îmbină instrumentele on-line cu cele tradiționale (radio, TV) de mediatizare în așa fel încât evenimentul planificat să aibă succesul dorit. Prezența bibliotecii în mass-media este o dovadă în plus că multitudinea de programe și activități pe care le oferă în scop de promovare a cărții pentru co-

pii și adolescenți sunt actuale și necesare comunității. Prin intermediul articolelor publicate, reportajelor difuzate, rețelelor sociale comunitatea ia cunoștință de anumite apariții editoriale, află despre scrierile unui autor, despre programele de promovare a lecturii.

La multe din aceste activități de promovare a lecturii o mare contribuție își aduc scriitorii, susținând ideile bibliotecarului, venind și cu multe idei și participând la implementarea lor. Menționăm în special întâlnirile cu scriitorii de carte pentru copii, care sunt prezenți adeseori în filialele noastre. Biblioteca este un spațiu de conexiune dintre scriitor și cititor. La multiplele întâlniri scriitorul poate culege idei pentru ulterioarele cărți. Cele mai multe întâlniri și, deci, cărți citite le-am avut cu scriitorii: *Arcadie Suceveanu*, *Titus Știrbu*, *Iulian Filip*, *Ianoș Țurcanu*, *Nicolae Dabija*, *Claudia Partole*, *Vasile Romanciuc*, *Nicolae Rusu*, *Aurelian Silvestru*, *Nicolae Spătaru*, *Lidia Hlib*, *Angela Chicu*, *Nina Slutu*, *Alexandru Plăcintă*.

O formă mai nouă, aplicată recent, este *Povestea digitală*, în scop de promovare on-line a lecturii. Este un filmuleț de 3-4 minute prin care se face o scurtă prezentare a unei cărți, a unui text, a programelor de lectură, a unei personalități prin aplicarea tehnologiilor informaționale,

care servesc drept suport informațional și didactic în organizarea activităților, dar și informarea la distanță.

Ca și oricare alt domeniu de activitate ne confruntăm și noi cu diverse probleme: nu dispunem de toate titlurile editate în RM, deoarece unii autori își editează singuri cărțile fie din sponsorizări, fie din bani proprii. Biblioteca, fiind instituție publică, nu are dreptul legal să achiziționeze carte de la persoane fizice. Astăzi avem multe edituri - și mai mari, și mai mici cu carte bună. Cartea se achiziționează prin licitație, dar uneori și direct de la editură, ori de la autor, prin intermediul editurii, tipografiei. Nu avem posibilitatea de a procura cartea direct de la autor deoarece biblioteca achită doar prin transfer, la persoane juridice, dar nu la persoane fizice. Acesta este unul din impedimentele care ne stau de multe ori în cale, când vrem să achiziționăm și alte titluri de carte.

O altă situație dificilă apare în însuși procesul de organizare a licitației, care este de durată, și până decurge toată procedura, stocul de carte uneori se epuizează. Din această cauză avem unele lipsuri. Însă copiii solicită ca în bibliotecă să găsească cele mai recente cărți apărute pe piața editorială.

Se mai întâmplă și alte situații, atunci când în bibliotecă nimeresc cărți nu de cea mai bună calitate, care nu promovează valoarea. Ele pot fi cu limbaj rudimentar, cu greșeli, or, noi trebuie să educăm copiii în spiritul marilor valori, cu informații utile de informare și cunoaștere. Să educăm copiii

ca să poată aprecia lucrurile de calitate, să tindă spre lucruri mărețe. Propun să fie o evaluare a cărților ce merg spre editare, în special a edițiilor pentru copii. Cartea tipărită trebuie să se sincronizeze cu necesitățile copiilor, să nu fie scrisă în limbaj licențios, astfel apare riscul de a intra într-o zonă a inculturii și ignoranței. O carte bună are o influență deosebită asupra celor care o moștenesc.

Un alt moment ce periclitează lectura copiilor ține de faptul că operele literare din programa de studiu sunt în puține exemplare sau lipsesc definitiv și nu putem face față cerințelor mari ale utilizatorilor. Se cere înnoită colecția în fiecare an, cu cărți noi, acoperind și programa școlară.

În concluzie, vom menționa că biblioteca este acel spațiu care trebuie permanent să găsească metode, procedee de a provoca și a menține interesul copiilor pentru minunata lume a poveștilor, basmelor și poeziilor, știut fiind faptul că trăind într-o epocă în care tehnologiile pătrund puternic în viața tuturor, dar mai ales a copiilor, cu influențe nu prea benefice în evoluția lor, aceștia nu mai au timp să citească o carte de povești sau de poezii. De aceea și trăsăturile generale și esențiale ale operei literare pentru copii și tineri trebuie să aibă un caracter cognitiv (informativ); caracter instructiv-educativ și expresiv, respectând virtuțile estetice ale limbajului. Literatura are o contribuție enormă în dezvoltarea copilului și este necesară pentru evoluția sa în societate.

PROFESIA: COLOANA VERTEBRALĂ A VIEȚII

Stela TIMOFTI,
șef Filiala „Târgu-Mureș”,

Ludmila STOIANOV,
șef oficiu Filiala „Târgu-Mureș”

„Găsește un lucru care îți place și fă-l mai bine decât oricine altcineva”.

Gurbaksh Chahal

A alege o meserie este o misiune grea pentru fiecare absolvent și, cu regret, mulți dintre ei ajung să facă alegeri în funcție de cât de căutată e o meserie pe piață și nu cât de mult i-ar plăcea s-o facă... Ar fi bine să găsim ușor job-ul dorit, în orașul dorit, job-ul care să ne rămână în suflet și să se transforme într-o carieră, dar cum să alegem, ce decizii să luăm, ce meserie ni se potrivește cel mai bine: medic, profesor, avocat sau constructor? Sau poate actor, pictor? Diplomat sau bucătar? Sau poate trebuie să urmăm sfaturile părinților? Acestea și încă multe altele sunt întrebările care îi macină pe adolescenți.

În acest context, la Biblioteca „Târgu-Mureș”, filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a fost inițiat un **Program de**

orientare profesională intitulat **„Viitoarea mea carieră”**, destinat absolvenților și celor care doresc să facă o carieră sau să se orienteze spre o nouă profesie. În cadrul programului, ce are ca scop orientarea și ghidarea tinerilor în luarea celor mai bune decizii cu privire la viitoarea lor meserie, la propria carieră, ne-am propus să organizăm întâlniri cu reprezentanți ai diferitor profesii. Persoane tinere, cu merite în domeniile în care activează, care au obținut singuri succese remarcabile prin multă muncă, studiu și ambiție, răspund tinerilor la întrebările care îi frământă, ajutându-i astfel să facă alegerea potrivită și să-și urmeze vocația, construindu-și o carieră de succes.

În cadrul Programului absolvenții au beneficiat de întâlniri cu personalități din diverse arii de activitate, dar care s-au remarcat prin profesionalism și devotament: **Emilian Crețu**, actor, make-up artist / hair

stilit, lector la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice, expert în modă; **Du-mitru Josan**, avocat și lector universitar, expert-junior în drept internațional; dr. **Mariana Harjevschi**, bibliotecar, director general al Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”; **Vasile Maloghin**, medic-chirurg la Spitalul „Sfântul Arhangel Mihail”; **Ovidiu-Florin Chiorean**, consultant financiar, specialist în fuziuni și achiziții bancare (Târgu-Mureș, România); **Valentin Frunză**, pantofar; **Pavel Nasalciuc**, producător Jurnal TV, emisiunea *Ora de ras*; **Andrei Adomnița**, maior, instructor superior în cadrul Centrului de perfecționare continuă a Academiei Militare a Forțelor Armate „Alexandru cel Bun”; **Ion Luca**, vinificator și creator de vinuri, proprietarul vinăriei „Carpe Diem”.

De la acești invitați tinerii au aflat multe lucruri interesante, fiind îndemnați să învețe, pentru că cel ce învață are cheia succesului în mână, să-și asculte inima, atunci când sunt la una din răscrucile cele mai importante ale vieții: de a alege profesia.

Fiecare invitat a afirmat cu încredere că factorul principal pentru a face o carieră de succes acasă, în Moldova, este **munca** la braț cu **studiile**, atât la liceu, cât și la facultate, dar și lectura, cărțile, cititul dezvoltând în oameni nu doar capacitatea de

a comunica și asculta, dar le mai îmbunătățește memoria și inteligența, le dezvoltă creativitatea și gândirea analitică.

Vinificatorul și creatorul de vinuri **Ion Luca** a fost unul dintre invitații Programului de orientare profesională „**Viitoarea mea carieră**”, întrucât, în anul 2018, Republica Moldova a fost declarată, la nivel mondial, **Capitala Mondială a Turismului Vinicol**, sub egida ONU. Organizația Mondială a Turismului, datorită efortului depus de către Agenția Turismului a RM și sectorul vinicol, a apreciat Moldova ca o destinație nouă cu potențial vinicol, care este și merită să fie valorificat.

La cei doar 35 de ani ai săi **Ion Luca**, proprietarul vinăriei „Carpe Diem”, are deja în spate o bogată experiență profesională, iar vinurile create de el câștigă medalii de aur și de argint, promovând Moldova ca țară vinificatoare, cu producători profesioniști la cele mai importante competiții vinicole internaționale.

Fiind absolvent al Liceului Teoretic „Mihail Kogălniceanu”, Ion Luca a rămas plăcut surprins de faptul că participanții la discuție erau anume elevii de la liceul unde a învățat. Le-a vorbit cu mult drag și nostalgie despre anii petrecuți în liceu, menționând că e foarte mândru, fiind absolvent al acestuia. De asemenea, a specificat și momentul care a jucat un rol,

poate cel mai important în formarea sa, și anume, faptul că în clasa a XI-a a studiat în Germania, în cadrul unui program de schimb.

După bacalaureat, Ion Luca a absolvit ASEM, a făcut masteratul ca, apoi, să meargă la o Școală Profesională în Germania, unde „a învățat totul despre vinuri”, iar în 2011, împreună cu un prieten, punea deja pe picioare prima lui afacere – o vinotecă, unde mai mulți producători autohtoni își comercializau vinurile. N-au trecut nici doi ani și Ion Luca producea deja propriile sale vinuri, care astăzi se vând în opt țări din spațiul euro-asiatic: China, Japonia, Singapore, Ucraina, Polonia, România, Germania.

Tânărul vinificator a recunoscut că Germania este țara cu cea mai dură concurență, de aceea e nevoie de o intensă promovare pe piață. „Noi, în Moldova, am fost învățați doar să producem, dar nu ne-au învățat să vindem, spune Ion Luca, de aceea, am fost nevoit să învăț din mers cum să-mi promovez vinurile pe piață”. Antreprenorul a menționat elementul pe care-l consideră foarte important în promovarea vinurilor sale și anume... eticheta! A schimbat trei firme de design în încercarea de a pune pe sticlă filosofia Carpe Diem – **trăiește clipa!** „Nu e despre vin, e despre viață!”, spune pasionatul vinificator.

Or, eticheta vinurilor Carpe Diem este una mai specială și reprezintă fețe de oameni care exprimă emoții! „Am creat un astfel de ambalaj pentru a atrage clientul și pentru a ne evidenția printre firmele importante din domeniul vinificației din RM”. Astfel, autorul vinurilor Carpe Diem, sparge mereu tiparele, lansând vinuri cu denumiri și etichete tot mai provocatoare: Bad Boys, Femme Fatale, Viorica, Feteasca regală... „Eticheta atrage atenția de la sine! Nu e despre vin, e despre viață, și conține tot ce trebuie să aibă o etichetă – informații utile, descrise cu savoare, dar și logoul Wine of Moldova”, spune vinificatorul.

Cât despre promovarea și comunicarea cu clienții, Ion Luca a recunoscut că demult nu a mai scris un email, promovarea se face prin rețelele sociale și aplicațiile cele mai recente.

Antreprenorul a recunoscut că, pe lângă vinurile pe care le creează, mai are o pasiune, cea a cititului. Le-a recomandat și elevilor autorii cărților care i-au schimbat, practic, viața. Îl recitește pe Sir Richard Branson și cartea lui despre istoria sa de succes, specificând un aspect important și anume, modul în care R. Branson își tratează angajații, readaptând formula „clientul are întotdeauna dreptate” în „angajatul are întotdeauna dreptate”. Sau Elon Musk, despre care crede că „omul ăsta nu este de pe

planeta noastră. Sau dacă este de pe planeta noastră, el cu siguranță nu s-a născut în timpul corect, pentru că felul în care gândește și ceea ce deja a realizat este, pur și simplu, nepământesc”.

La întrebarea dacă s-a gândit vreodată să renunțe la meseria pe care o face, a răspuns categoric „Nu”. Îi place ceea ce face și dorește să își construiască viitorul acasă, în Moldova, unde se simte cel mai bine.

Întâlnirea cu Ion Luca a fost una de zile mari, cu o relatare vie și captivantă, cu multe sfaturi și idei despre cum e să-ți deschizi o afacere de la zero, cum să inventezi etichete de vin, cum să-ți croiești

timp pentru doi gemeni scumpi când ești ocupat 24 de ore din 24 și cum să-ți scrii doctoratul, fiind mai mult în deplasări de serviciu decât acasă...

P.S. Ion Luca ne-a descoperit un mare adevăr: „Vinul este ceva mai mult decât un simplu produs”.

Lansând Programul de orientare profesională „Viitoarea mea carieră”, ne-am dorit să contribuim la dezvoltarea unui parteneriat durabil între cei trei piloni educaționali – familia, școala și mediul, care să eficientizeze noțiunea de carieră, ținând cont de profilul vocațional al fiecărui elev.

IDEI INOVATIVE, SERVICII MODERNE: EVOLUȚIE, PRACTICI, OPORTUNITĂȚI

*Ludmila CAPIȚA,
Filiala „Transilvania”*

Filiala „Transilvania” a BM „B.P. Hasdeu” este un centru comunitar activ, care oferă numeroase servicii racordate la necesitățile moderne de informare, precum și un spațiu confortabil, dotat cu echipament adecvat pentru desfășurarea celor mai diferite activități și evenimente culturale.

Grație Programului „Novateca” am obținut diferite facilități, cu deosebire în ceea ce privește instruirea bibliotecarilor, diferite modalități de aplicare a experienței acumulate ca, în cele din urmă, să diversificăm și să înnoim gama de servicii puse la dispoziția utilizatorilor noștri, cu accentul pe utilizatorii-copii și cei din rândurile adolescenților.

Dintre programele de instruire vom menționa pe cele cu teme: Metodologia organizării *Ora poveștilor*; Schimb de experiență specializat – servicii noi pentru copii; Maker Space Conferința de orientare START; Educația Mediatică în bibliotecă; Securitatea cibernetică; Cum să creezi un Infografic; Instrumente Web pentru cre-

area CV digitale etc. Ne-a fost de un real folos vizita de documentare în municipiul Brăila, pe parcursul căreia am putut lua cunoștință de multe aspecte ale activității desfășurate de colegii noștri de la una dintre cele mai vechi și mai prestigioase biblioteci din România.

Iată și cele mai importante, în opinia noastră, instruirii-sugestii de aplicare realizate datorită Programului „Novateca”:

- Fondul de Dezvoltare a Bibliotecii Moderne – experiența profesională;
- Inițiativa 1+1;
- Concursul „Infograficul bibliotecii”;
- Concursul „Vreau un 3D Doodler pentru biblioteca mea!” (mai 2016);
- Campania „Ne vedem la bibliotecă”;
- Târgul Partenerilor „Construim punți pentru dezvoltare: Biblioteca modernă”;
- Concursul video „Biblioteca în 90 de secunde”.

Prin aplicare, biblioteca a atras noi parteneri cum ar fi: Serviciul Situațiilor Ex-

cepționale, IGPE care au adus o evidență plusvaloare activităților realizate pentru comunitate. Sunt cei care ne-au susținut la Târgul Partenerilor „Construim punți pentru dezvoltare: Biblioteca modernă”, unde am lansat două servicii moderne: „3Dooler Summer”¹ și „Atenție la trafic”².

Evenimentul LudoTalks, desfășurat în perioada 17-20 aprilie 2018, a constituit finalul unui schimb de experiență între bibliotecarii de pe ambele maluri ale Prutului, pe care Filiala „Transilvania”, cu o experiență de 17 ani de activități ludice, l-a organizat cu sprijinul Programului Național „Novateca”, aplicând la Fondul de Dezvoltare a Bibliotecii Moderne. Creierul și sufletul acestei activități a fost mult stimat dna conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, fără a cărei implicare rezultatele noastre ar fi fost discutabile. Implicați în evenimentul respectiv au fost 10 bibliotecari din șapte județe ale României (Gorj, Dolj, Tulcea, Prahova, Vaslui, Brăila, Vrancea) și 10 bibliotecari din R. Moldova (din raioanele Rezina, Căușeni, Ialoveni, Telenești, Orhei, Ungheni; la fel, de la BM „B.P. Hasdeu”: filialele „Transilvania”, „Târgoviște”,

„Târgu-Mureș”, „Adam Mickiewicz”, N. Titulescu).

În urma brainstormingului desfășurat la Filiala „Transilvania”, bibliotecarii, împreună cu facilitatorul dr. Oleg Bursuc și expertul conf. univ. dr. Lidia Kulikovski, au colectat idei pentru realizarea „Ghidului serviciilor ludice în biblioteca publică”. Participanții au fost împărțiți în trei grupe având următoarele sarcini: Grupul I. – *Cuprinsul Ghidului*, prezentat de Mila Șeremet, Filiala „Transilvania”; Grupul II. – *Metode și forme*, prezentat de Elena Mariana Angheluță, Gorj, România; Grupul III. – *Alcătuirea unui model de activitate ludică*, prezentat de Liliana Juc, Filiala „Târgoviște”. Cele 20 de discursuri în format IGNITE, date publicității în cadrul evenimentului LudoTalks, au demonstrat încă o dată că bibliotecile, prin intermediul Serviciilor inovative sunt vii, flexibile, deschise pentru toți: pici, tineri, părinți, bunici. La final bibliotecarii au obținut medalii, diplome și au beneficiat de o excursie la EFES Vitanta.

Menționăm în contextul acestui articol comunicarea *Serviciul „BiblioPicii”*, prezentat la LudoTalks de colega noastră Mila Șeremet. S-a menționat că Biblioteca „Transilvania” are o lungă și bogată experiență de furnizare a serviciilor pentru copii. Suntem prima bibliotecă din R. Moldova care și-a deschis Ludotecă, instituțional-

¹Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=I7cwsZn0muc>

²Disponibil: <https://www.youtube.com/watch?v=DUo8oqatA-g>

zată ca structură. Noi, echipa „Transilvania”, cunoaștem bine efectele pozitive ale jocului, voia bună și veselia în diferite contexte, urmărind educarea unei relații părinte-copil bazată pe dragoste, alături de principiul „Ascultăm respectuos și empatic și acceptăm emoțiile copilului”.

La „BiblioPicii” se joacă fără reguli. Piciii fac regulile, bibliotecarul doar îi atrage subtil, nu organizat, nu obligat în activități ludice. Ludotecarul lansează un joc, apoi, ca să schimbe contextul și implicarea, introduce ceva nou în peisaj și imediat are conectare cu copilul.

Din experiența acumulată, ne-am convins că cele mai necesare abilități ale unui ludotecar sunt: intuiția și observația empirică; bună cunoaștere a modului în care funcționează mintea copilului mic, curios; credibilitatea și flexibilitatea. Un ludotecar de succes trebuie să fie și un bun facilitator; un jucător ingenios, pasional, el trebuie să găsească jocurile educative, să știe bine a juca. Formele cele mai des utilizate sunt cele bazate pe teoriile Montessori: imitative, de conviețuire socială, jocuri motrice simple, jocuri motrice complexe, jocuri de expresie afectivă, jocuri de atenție, muzicale, jocuri creative, fonematice, demonstrația, povestea, dansul, cântecul, desenul.

Mulți se întrebă: Cum de rezistă atât de lung acest serviciu? Durabilitatea lui

depinde de mai mulți factori, inclusiv: o echipă motivată, un nucleu de utilizatori fideli, crescuți în bibliotecă, convingerea bibliotecarilor noștri de a menține și dezvolta lucrurile care merg bine, care aduc valoare adăugată instituției. Însă, cultivarea unor astfel de relații necesită mari eforturi, dar și cunoașterea științei jocului, prin care înțelegem adevăratele motivații ale celorlalți. În context, un rol deosebit îl are pasiunea, care este capabilă să „contamineze” participanții la joc, dăruindu-le astfel plăcerea și bucuria de a se distra. Din niște jocuri și distracții nevinovate apare interesul, apoi și pasiunea de a citi. Știința jocului sau teoria jocurilor se învață acum într-o varietate de domenii: economie, politologie, drept, management, finanțe, strategia afacerilor, inclusiv în biblioteconomie. Jocurile dezvoltă gândirea creativă, gândirea divergentă, laterală, tactică, furnizează perspicacitate acțională. Prin acest serviciu educăm, de mici, jucători ingenioși, astfel să poată învinge înainte de a lupta, în afaceri, în viață. De-a lungul anilor, cât a fost pus în aplicare acest serviciu, pe lângă multe alte lucruri învățate împreună cu copiii, am înțeles că jocul poate fi o puternică și pozitivă forță transformatoare, atât pentru copii, cât și pentru părinți. Măcar și pentru aceste efecte benefice Ludoteca merită a fi menținută, perpetuată.

Concursul „Infograficul bibliotecii” a fost lansat de Programul „Novateca” în perioada 26 aprilie – 28 mai 2017. Obiectivul concursului a constat în utilizarea eficientă a datelor statistice și prezentarea lor într-un mod cât mai atractiv pentru a promova cele mai importante rezultate înregistrate în 2016-2017 pe Facebook. Am elaborat infograficul bibliotecii cu titlul „Biblioteca «Transilvania» în serviciul comunității” ce a inclus următoarele blocuri / compartimente: Oferta de servicii; Impactul serviciilor Bibliotecii „Transilvania”; Utilizatorii serviciilor de succes! Suntem deschiși pentru comunitate. Am avut **323** like-uri, **282** de distribuiri și **60** de comentarii de la utilizatorii bibliotecii. În acest concurs Filiala „Transilvania” s-a clasat pe locul I, unde am câștigat Premiul mare – o tabletă și subscripție anuală la aplicația *Piktochart.com*. Îi mulțumim Programului „Novateca” pentru stimulare, încurajare, motivare. Ne-ați făcut să regândim modul de activitate, să diversificăm, să ne dezvoltăm abilitățile creative și să fim inovatori. Serviciul „3Doodler Summer” este rezultatul participării Bibliotecii „Transilvania” la concursul-fulger „Vreau un 3D Doodler pentru biblioteca mea!”, organizat de Programul Național „Novateca”. Au beneficiat de acest serviciu trei categorii de utilizatori: de 6-8 ani, de 8-12 ani, de 40-60 ani.

Primele ședințe au fost de familiarizare cu tot ce ține de securitatea copiilor și deprinderea de mână a creionului în formatul 3D. Datorită șabloanelor, activitățile creative au dus la ruperea din inhibiție a participanților, ei dând frâu liber fanteziei materializate în cele mai trăsnete idei inovative.

În cadrul atelierelor de creație s-a stimulat și dezvoltat creativitatea copiilor. Copiii și-au dezvoltat aptitudinile de comunicare și modelare cu creionul 3D, creând și transformând desene bidimensionale în schițe și modele tridimensionale. Au fost realizate atelierelor: *Modelăm povești 3D*, *Lumea noastră în 3D*, *Explorează-ți fantezia și creativitatea*, *Pastila antistres – 3Doodler*, *Construiești ce vrei cu 3Doodler*, *Arborele meu în 3D*, „Turnul Eiffel”. 3Doodler a meritat toată atenția și datorită simplității sale, astfel Biblioteca „Transilvania” devenind unul din centrele de cultură cu un nou ritm în utilizarea tehnologiilor inovative.

Dintre campaniile inițiate de „Novateca” merită a fi menționat și cea intitulată „Ne vedem la bibliotecă”, la care Filiala „Transilvania” a participat cu brio la următoarele patru categorii: aprilie – „Incluziune digitală”; mai – „Familie”; iunie – „Educație non-formală pentru copii / tineri”; iulie – „Sănătate”. S-au organizat 27 de activități

cu 385 participanți. La concursul video „Biblioteca în 90 de secunde”, Filiala „Transilvania” a participat cu două filmulețe video: Serviciul „3Doodler Summer”, care a înregistrat 3 739 vizualizări¹.

Biblioteca mea ce are?, cu – 4 219 vizualizări (Concursul video „Biblioteca în 90 de secunde” - BM „B.P. Hasdeu”, Filiala „Transilvania”)².

Datorită aplicării la Programul „Novateca”, „parcul” IT al Filialei „Transilvania” s-a îmbogățit cu patru calculatoare, o imprimantă / scanner / xerox, două tablete, două creioane 3Doodler.

În final, reproducem și câteva comentarii ale utilizatorilor pe marginea activităților desfășurate. **Inga Galben:** „Vă aflați cu adevărat în serviciul comunității! Și de ani de zile, fără a pierde entuziasmul, răspândiți modele pozitive! Am crescut cu voi și acum cresc și copiii mei cu modele de valori orientate spre o societate sănătoasă”. **Tori Wen:** „Transilvania” este o bibliotecă ce oferă un spectru larg de servicii utile cititorului de orice vârstă, cu un personal

mereu receptiv. Sunteți BRAVO!!!” **Lidia Kulikovski:** „Bravo, Biblioteca „Transilvania”! Merită! Am citit toate comentariile la postarea cu infograficul – m-am convins că au avut cele mai multe comentarii de la utilizatori, și câte like-uri, tot atâtea distribuiri. „Transilvania” are o rețea de utilizatori activi care susțin biblioteca, o apreciază, o consideră unică, a lor... S-au implicat în acest concurs de parcă era al lor! Citiți comentariile și vă veți convinge. Încă o dată, bravo, „Transilvania”!

Filiala „Transilvania” a BM „B.P. Hasdeu” este situată într-o zonă relativ tânără a municipiului Chișinău. Suntem binecuvântați să muncim alături de o comunitate de intelectuali altruști, modești, inteligenți și curioși de a participa la serviciile organizate și desfășurate de / în Lăcașul Cărții. Iar provocările și sprijinul acordat de către Programul Național „Novateca” pe parcursul anilor au contribuit enorm la apariția unor servicii de calitate, cu un puternic impact în comunitate.

¹ Disponibil: https://m.facebook.com/story.php?story_fbid=1609691629335401&id=1441009132870319&__mref=message_bubble

² Disponibil: https://www.facebook.com/Biblioteca.Transilvania/videos/1610520879252476/?__mref=message_bubble

PLĂCEREA LECTURII SF

„ULTIMA NOAPTE A LUMII”, DE RAY BRADBURY

Oh, frumusețe! Oh, poezie, îngemănată cu întrebări profunde. E ultima... Conștientizezi că e ultima, ultima noapte a lumii? Suntem la mijlocul cărții lui Ray Bradbury, *Omul ilustrat*, care cuprinde 18 povestiri minunate. Călătorim împreună cu Bradbury pe Terra și în spațiu, pe Marte și pe Venus. Ba e ceasul războiului, ba e ceasul păcii (sau al unei alte forme de război, mai rafinate, dar nu mai puțin feroce). Pleacă guvernatori spre alte planete sau preoți cu scopuri misionare. Prin această călătorie, în lung, în lat, ne poartă magistrul stăpânitor al peniței, zguduindu-ne uneori, trezindu-ne, alarmându-ne, dar toate acestea făcute cu scopul nobil – nici mai mult nici mai puțin, de a ne salva!

E ultima noapte în care va mai exista pământul, și noi, împreună cu el, cu luna, cu stelele și sorii, cu frumusețea și urâciunea (sau o urâciune ca în *Les Fleurs du mal*). Vom dispărea, ne vom preface în cenușă sau vom fi aruncați în neant... Nu știm, nu ne sunt date „parolele” la „seifurile” care dețin secretul lumii, al celor pământești și al celor nemuritoare. Cum să nu te sperii? Cum să accepți acest sfârșit, sfârșitul lumii, cu tot ce am suferit, iubit, simțit și gândit vreodată? Și totuși, cei doi soți din povestirea noastră, aflați în ultima zi a lumii, alături de toți ceilalți viețuitori ai planetei, nu își pierd calmul, ba, dimpotrivă, dau dovadă de un calm uimitor în fața acestei situații, de o gravitate atât de mare. Poate e vorba de resemnare... Sau, și mai mult, de împăcare, cu noi înșine, cu Legea, cu Dumnezeu (sau Marele Arhitect, Artist sau... Fizician).

În această ultimă noapte, Ray Bradbury ne cheamă să „celebrăm” trăirea, să ne bucurăm fie și numai pentru faptul de

a fi trăit, oricât de puține ne-ar fi fost zilele. Să celebrăm că am știut ce înseamnă viața, acest miracol incomparabil. Să simțim „aroma ușoară, curată, a cafelei, care plutește în aerul serii”, să admirăm cum „le strălucește părul blond în lumina lămpii la două fete” și să ne permitem, măcar pentru o secundă, să fim „noi înșine”, deposezați de proiecții, restricții, ipocrizii... E noaptea celestă, cea mai absolută noapte dintre nopți!

Se întâmplă ceva curios pe acest sfârșit de veac, și anume, ca mai mulți oameni să viseze același lucru... Să aibă același vis, astfel încât cel ce ascultă ce a visat celălalt să își aducă aminte de propriul vis. Ce vrea să ne transmită Bradbury prin acest fapt simbolic? Că ne coalizăm? Că, în sfârșit, ne solidarizăm?

În așteptarea „mortii lumii”, oricât de comic ar fi, se pare că oamenii nu se pot debarasa definitiv de grijile și responsabilitățile lumești, astfel încât, femeia din povestirea lui Bradbury, își aduce aminte că „a uitat să închidă apa la bucătărie”. O ultimă și inutilă precauție.

Noapte bună, și apoi, ce va urma?

Motivul „ultimelor zile” ale lumii nu a fost, cu siguranță, tratat doar de Bradbury. Nici nu e nevoie să ne deplasăm prea departe, și dramaturgul român Matei Vișniec are o piesă în care expune această „situație”. Numai că acesta nu are tonul poetic, meditativ-reflexiv al autorului american. Vișniec este mai degrabă comic, sau, și mai exact, tragicomic (cum e, de fapt, în mai toate piesele, lucru ce îi reușește de minune). Dramaturgul român vorbește despre faptul că suntem absorbiți de media, internet sau televiziune, suntem înrobiți de senzaționalismul din presă astfel încât, și

în cazul sfârșitului lumii, reporterul ne invită „să-l vizionăm în direct!” Cine se mai gândește la asemenea lucruri când bate ceasul întrebărilor existențiale și al marilor examene?

Ce va fi în ultima clipă? Poate... tăcere.

„Restul e tăcere”...

Sau, poate, așa cum spunea Adrian Păunescu: o seară... doar o seară, „fără vor-

be, fără știri grozave/ conferințe nu s-au mai ținut/ n-au fost morți și nici ciocniri de nave”.

O seară fără vreun război... Dar și fără vorbe despre pace/ Și să cadă stelele pe noi/ Când caisa-n palmă ni se coace”.

Bonne nuit!

Elena TARAGAN,

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

„BALOANELE DE FOC”, DE RAY BRADBURY

O povestire în care, ei bine, Ray Bradbury, un autor celebral, ni se dezvăluie ca un om plin de poezie și umor (un umor exact pe placul meu).

Pornim din nou spre Marte, dar, de astă dată, spre această planetă, spre abis și necunoscut, se îndreaptă, un lucru oarecum surprinzător, preoții. E vorba, poate, de o nouă acțiune de misionarism, în care își propun să propovăduiască credința dreaptă, de o nouă colonizare cum au fost acelea spre America sau Africa? De această dată, cel puțin, marja de necunoscut în ecuație e mult mai mare, întrucât nu știm, omenirea, dacă există oameni pe Marte sau, dacă această planetă este într-adevăr populată, cum sunt băștinașii ei?

Mare ne este surpriza să aflăm că cei care populează această planetă nu au înfățișare umană, nu sunt animale, nu sunt nici măcar extraterestri așa cum ni-i imaginăm noi, ci... baloane! Cercuri de lumină albastră. Întrebarea, foarte logică de altfel, pe care și-o pun părintele Peregrine și părintele Stone este dacă aceste „baloane” au inteligență, dacă gândesc și au liber arbitru, adică dacă cunosc noțiunea de „păcat” și au conștiința păcatului atunci când păcătuiesc. Ei bine, în final ni se revelează că aceste cercuri de lumină albastră ne sunt net superioare, au avansat cu mult înaintea noastră în înțelegera lor a lui Dumnezeu (sau a înțelepciuni-

nii divine). Iar acest lucru este comunicat părintelui Peregrine și părintelui Stone de o voce, vocea „Celor Bătrâni”. Dacă vă amintiți cum erau organizate triburile primitive, aceștia aveau neapărat „înțelepții”, bătrânii lor, pe care îi venerau și căroră le arătau un respect aproape sacru (nu ca în cazul societății noastre moderne în care li se dă vârstnicilor o pensie mizeră și în care aceștia sunt profund marginalizați). Triburile își prețuiau enorm „bătrânii” pentru că aceștia asigurau transmiterea înțelepciunii spre o nouă generație. Iar triburile aveau o înțelepciune a lor care, în privința anumitor aspecte, ar surclasa înțelepciunea oamenilor de astăzi, după 2000 de ani de evoluție. Exemple ar putea fi comuniunea lor cu natura, capacitatea lor de a citi și interpreta semne ale naturii și de a se contopi, de a găsi echilibrul în urma acestei coabitări cu natura. De asemenea, păstrarea sacrului și celebrarea evenimentelor esențiale ale vieții unui om, acordându-le acestora importanța cuvenită. Sau, modul de a trata fiecare membru al tribului, cu respect și grijă, astfel încât acesta să aibă un sentiment profund de apartenență. Revenind, întrucât despre marțieni și nu despre triburi este vorba în această povestire, se pare că „baloanele” au fost și ele cândva oameni, cu corpuri, cu picioare și cu mâini ca noi. Însă, legenda spune că, unul dintre marțieni, a descoperit un mod de a elibera

sufletul și intelectul, de a-l elibera de suferințele trupești și de melancolii, de moarte și transformări, de țăfnă și slăbiciuni. Astfel, aceștia s-au transformat în lumină și în foc albastru, iar procesul prin care au trecut în cadrul acestei transformări a fost uitat. De atunci trăiesc în grația Domnului, nu mai poartă războaie, au renunțat la păcat.

Deplasându-ne puțin mai spre începutul povestirii, un moment care mi-a plăcut este acela în care părintele Peregrine încearcă să creeze un simbol al credinței, al religiei pentru marțieni. Ei bine, părintele Peregrine desenase... un cerc, pentru a fi

după chipul și asemănarea lor, a marțienilor – globuri albastre de foc. Părintele Peregrine emite astfel o idee profundă, aceea că nu trebuie să ne fixăm concret pe un element care reprezintă ceva, ci să-i înțelegem „simbolistica”, căci, două elemente aparent diferite, pot simboliza aceeași idee.

„Baloanele de foc” este o povestire care pe mine m-a vrăjit, cu umor și poezie Bradbury vorbește despre omenescul din noi, despre căutarea noastră a lui Dumnezeu și a stării de grație.

Elena TARAGAN

DESCHIDE CARTEA SF

După o scurtă pauză, pentru a vă menține vie curiozitatea, am revenit cu același îndemn: „Deschide cartea SF”, prezentându-l pe Ray Bradbury.

Așadar, povestirea a 7-a, se numește *Astronautul* și prezintă un subiect care ne privește pe toți, deoarece e o povestire în care probabil cu toții ne vom regăsi.

Așa cum am menționat (nu vrem să-l „insultăm” pe cititorul atent, repetându-i lucruri menționate deja), literatura științifico-fantastică vorbește despre tehnologie, dar și despre aspectul uman. Iar în povestirea despre care urmează să vorbesc, cu titlul *Astronautul*, de renumitul Ray Bradbury, acesta prezintă lumea, realitatea „omului”- astronaut. În primul rând, înainte, în același timp sau după faptul de a fi astronaut, cel care exercită această meserie (de prestigiu, presupunând competență și probabil aducând considerabilă satisfacție profesională) este tată, este soț, are un cămin de care este profund atașat. Problema pe care o expune Bradbury în această povestire este o chestiune care ne este tuturor foarte comună, el punând în discuție meseria de „astronaut”, întrucât când zicem SF ne referim la „spațiu”, „cosmos”, „nave spațiale”

etc., dar problema este valabilă în multe alte cazuri, când omul este divizat între meserie și viață de familie – o problemă banală, extrem de frecventă și cu care se confruntă toată lumea.

Ei bine, atunci când ești astronaut înseamnă că trebuie să te dedici meseriei într-un mod ceva mai profund probabil decât în cazul altor meserii mai „ușurele”. Tatăl lui Doug, băiatul de paisprezece ani din această povestire, este nevoit să plece de acasă și să lipsească pe perioade de trei luni, timp în care, evident, nu „poate fi acolo” pentru soția și fiul lui, care, trebuind să se obișnuiască cu acest lucru, îl consideră pe timpul absenței lui ca și mort. Povestirea este într-adevăr lirică și chiar duioasă, pentru că exprimă o dramă a unei familii, prezentând un aspect dureros și o situație complicată din care cu greu poți găsi o ieșire, decât să te conformezi și să încerci, probabil, să recuperezi cumva timpul în care ești departe de familie, de soția și fiul iubit.

Cum se întâmplă de multe ori (eu personal am auzit lucrul acesta spus frecvent de către actori), tatăl, cunoscând zonele tenebroase ale meseriei pe care o exercită, nu vrea ca copilul lui să-i calce pe urme.

Tatăl lui Doug chiar îl roagă pe acesta să-i promită că nicidecum nu se va face pilot de rachetă.

Totuși, în scurtele perioade în care tatăl nu este absent, între tată și fiu se țese o relație de atașament. Fiul îi adresează acestuia întrebări, cum ar fi: „Cum e în spațiu?” sau „În câte feluri poți muri în spațiu?” „Într-un milion. Te lovesc meteoriții. Pierzi aerul din rachetă. Sau te iau cometele cu ele. Lovire. Strangulare. Explozie. Forță centrifugă. Accelerație prea mare. Prea mică. Căldură, frig, soare, lună, stele, planete, asteroizi, planetoizi, radiații...”, îi explică tatăl său. De fapt, atașamentul dintre membrii acestei familii este într-adevăr foarte puternic, de aceea absența tatălui pe perioade îndelungate se face atât de profund simțită. Astfel, mama lui Doug îi spune acestuia că dacă „îl pierde pe tatăl său în spațiu”, fie mort pe Venus sau pe Marte, niciodată nu se va mai putea uita la

aceste planete. La finele relatării, se întâmplă într-adevăr ca tatăl lui Doug să moară, nava lui intrând însă în Soare. De atunci, mama lui Doug, femeia care l-a iubit pe acest astronaut, nu mai poate suporta lumina solară, dormind în timpul zilei și luând micul dejun la miezul nopții, agreând doar zilele cu ploaie...

Așa cum spuneam, este o povestire care sensibilizează, care tratează o problemă a societății contemporane, atenționând probabil că în viață trebuie să ne definim foarte clar prioritățile, pentru a face deciziile corecte și înțelepte și a evita, atât cât se poate, suferința.

Această notă lirică în cartea lui Ray Bradbury era cu adevărat necesară, pentru a ne reaminti că nu trebuie să ne îndepărtăm de esența noastră umană.

*Elena TARAGAN,
Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”*

DE ZIUA BIBLIOTECARULUI

GARDIENI AI ADEVĂRULUI ȘI AI CUNOAȘTERII

Lilia CANȚÎR,

șef serviciu, Filiala „Ștefan cel Mare”

*„Bibliotecarii – această nobilă
breaslă de intermediari ai
înțelepciunii tipărite ...”*

Aurel Baranga

Cine este bibliotecarul? Deși această definiție o poate da oricine, totuși, țin să precizez, că bibliotecarul nu este numai o persoană cu o pregătire profesională în domeniul biblioteconomiei responsabilă de organizarea colecțiilor în bibliotecă sau cel ce se ocupă de colectarea, selectarea, dezvoltarea, organizarea și întreținerea colecțiilor bibliotecilor, cel ce furnizează informații utilizatorilor, dar și cel care organizează, instruește și pune la dispoziție servicii moderne pentru comunitate. Munca bibliotecarului este de o mare responsabilitate în ceea ce privește conducerea unui sistem de informare centralizat, așa cum este rețeaua de biblioteci a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Și dacă eficacitatea muncii bibliotecarului se cântărește și se măsoară de cei care consumă serviciile de bibliotecă, atunci, aceste servicii, dacă nu s-ar baza pe ceea ce îi interesează pe utilizatori, nu ar avea efectul scontat, de aceea el, consumatorul final, trebuie consultat continuu, indiferent dacă are o problemă de rezolvat sau ar vrea să-și petreacă timpul liber frumos, rațional și cu folos.

Calitatea profesiei este strâns legată de prestigiul acesteia prin a face să funcționeze eficient un mecanism atât de complicat cum este biblioteca. Un aspect cu caracter esențial de exercitare a unei profesii este partea deontologică, care reglementează relațiile dintre bibliotecari și utilizatori. Acest fapt derivă nu doar din

specificul teoriei deontologice și al obligațiilor morale pe care le relevă, ci și din impactul pe care îl are respectarea fidelă a principiilor deontologice în activitatea practică. Aici ajungem să vorbim despre eficacitatea unei profesii și rolul normelor morale în obținerea acesteia.

Ce înseamnă, de fapt, eficacitatea? Productivitate, randament, valoare? Da. În esență, orice activitate sănătoasă începe cu stabilirea unui scop și, respectiv, a unor obiective relevante. Acestea, la rândul lor, produc unele așteptări asupra rezultatelor care urmează a fi obținute în urma activității inițiate. Efectul pozitiv al așteptărilor respective, realizarea scopului prestabilit inițial, reprezintă esența eficacității. Acest termen nu poate fi utilizat numai în me-

diul economic. El este unul imperios necesar și profesiunii de bibliotecar, mai ales, datorită importanței pe care o manifestă activitatea acestuia. Bibliotecarul este mijlocitorul dintre informație și utilizatorul acesteia, cel care facilitează și asigură exploatarea eficientă a materialului informațional.

Întrucât legătura dintre eficacitate și calitatea profesiunii de bibliotecar este una direct proporțională, ignorarea primului termen, în toată esența lui practică, este una lipsită de logică. Este adevărat faptul că principiile deontologice tind a fi ignorate în cadrul multor domenii de activitate, însă acest fapt nu face decât să genereze rezultate aflate departe de așteptările pozitive specifice profesiunilor.

Un prim pas în soluționarea acestei probleme, ar fi inițierea tuturor măsurilor posibile pentru ca cel care practică o anumită profesiune să conștientizeze necesitatea și impactul realmente pozitiv al respectării regulilor etice și morale asupra imaginii instituției în care activează. În Republica Moldova, profesia de bibliotecar este susținută, în acest sens, de mai multe activități dedicate formării individuale și profesionale a bibliotecarului. Pe lângă acestea, există norme de conduită morală obligatorii reflectate în Codul etic al bibliotecarului din Republica Moldova, aprobat de Congresul IV al Bibliotecarilor din R. Moldova la 6 noiembrie 2000, precum și în Codul deontologic al bibliotecarului din Republica Moldova, prezentat la 5 noiembrie 2014 în cadrul Conferinței anuale „Biblioteci puternice – comunități puternice”. Aceste surse, dar și multe altele, construiesc fundamentul unei responsabilități reale în practicarea profesiunii de bibliotecar, fapt care sprijină incontestabil desfășurarea unei activități eficiente în cadrul bibliotecii.

Caracterul public al profesiunii de bibliotecar determină această responsabi-

litate, care pornește, întâi de toate, de la specificul cererii beneficiarilor bibliotecii. A oferi elocvent și exact o informație conformă necesităților utilizatorilor înseamnă a dezvolta și a menține viu principiul libertății intelectuale, lucru prețios într-o societate democratică. Materialul informațional necenzurat oferă libertate de cunoaștere și respinge orice formă de manipulare a omului, deci, a societății.

Ghidurile care vin în sprijinul bibliotecarilor constituie una dintre cele mai importante premise de a răspunde pozitiv așteptărilor menționate, acestea fiind indicatorii de bază ai eficacității în exercitarea profesiunii. Un bibliotecar eficient trebuie să-și actualizeze în permanență cunoștințele de specialitate, dezvoltându-se continuu din punct de vedere profesional. Programele de perfecționare, activitățile științifice și culturale de profil reprezintă una dintre căile de bază de suplینire a acestei cerințe față de bibliotecar. Actualizarea cunoștințelor nu trebuie să includă doar chestiunile de specialitate, ci și informații veridice cu privire la actele legislative în vigoare, drepturile cetățenilor cu privire la accesul la informație, precum și date din alte domenii conexe. Comunicarea este un alt indicator de bază, care determină eficacitatea relațiilor bibliotecar – beneficiar din punct de vedere deontologic. Aceasta începe de la arta de a vorbi cu utilizatorii bibliotecii, limpezimea și claritatea exprimării, obiectivitatea, operativitatea și imparțialitatea bibliotecarului, toate relevând elemente esențiale ale profesionalismului acestuia.

Comunicarea face posibilă stabilirea și dezvoltarea parteneriatelor sociale, receptivitatea la inovațiile culturale și educaționale. Cultura deservirii eficiente în cadrul unei biblioteci trebuie să garanteze neapărat confidențialitatea datelor utilizatorilor bibliotecii, precum și a surselor informaționale consultate de către aceștia.

Respectarea dreptului la intimitate va fi principiul numărul unu care va genera un feedback reprezentativ pentru eficacitatea bibliotecii, îmbunătățindu-i imaginea și încrederea în serviciile de calitate ale acestora.

Asigurarea calității instituționale din punct de vedere deontologic se face printr-un dialog constructiv bazat pe empatie, care permite transpunerea necesităților utilizatorilor bibliotecii în percepția clară a bibliotecarului. Acesta trebuie să înțeleagă specificul diferitelor tipuri de personalitate pentru a putea răspunde nemijlocit cerințelor concrete ale acestora, adoptând maniera potrivită de abordare a subiectelor. Seriozitatea, loialitatea, corectitudinea și respectarea unei libere exprimări sunt criteriile indispensabile unui tratament echitabil și lipsit de discriminare față de beneficiarii bibliotecii. Acestea manifestă

un impact pozitiv notabil asupra utilizatorilor, creșterea numărului lor, obținerea unor rezultate pe măsura așteptărilor și deci promovarea unei imagini de succes a bibliotecii în raport cu valorile etice.

Impactul pozitiv pornește de la fiecare utilizator sau potențial utilizator al bibliotecii, întrucât prin dezvoltarea unei identități personale îmbogățite continuu, dezvoltăm expresia acestei identități la nivelul societății în întregime. Aceasta este pilonul unui progres social real în ansamblul său, întrucât respectarea principiilor etice are un efect benefic nu doar asupra calității serviciilor prestate în cadrul unei biblioteci. Ansamblul normelor de conduită și de obligațiuni al bibliotecarului în raport cu societatea, utilizatorul, profesia și colegii săi sporește substanțial eficacitatea bibliotecii, fortificându-i calitatea sa de instituție cultural-educativă.

SUNTEM PASIONAȚI DE ISTORIA LOCALĂ

*Elena BUTUCEL,
director adjunct BM „B.P. Hasdeu”*

23 aprilie s-a încetățenit de-a binelea în domeniul biblioteconomic și se sărbătorește ca Ziua Bibliotecarului concomitent cu Ziua Internațională a cărții și a drepturilor de autor. În Republica Moldova este marcată începând din anul 2001. Inițial era consemnată la data de 5 octombrie, iar din anul 2010, prin decretul Președintelui interimar al Republicii Moldova Mihai Ghimpu se instituie ziua profesională a bibliotecarilor la data de 23 aprilie.

La Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” această zi este mult așteptată, deoarece deja a devenit o tradiție organizarea excursiilor pentru bibliotecari, cu scopul de a descoperi noi locuri istorice, pitorești, mănăstiri, muzee etc. Este o formă de odihnă activă și interactivă, cu impresii foarte frumoase și, totodată, e o șansă de a învăța și

a cunoaște lucruri noi, fiind și un bun prilej de întâlnire cu colegii dincolo de bibliotecă, online, ori la evenimente profesionale. Profesionalul din bibliotecă este persoana care difuzează cartea, informația, este un agent cultural și educațional, el face cultură la locul său de muncă, el îndrumă copiii și tinerii pe drumul cărții și al lecturii, de aceea considerăm că asemenea ieșiri din spațiile bibliotecii cu scop de informare și cunoaștere sunt benefice.

Cele mai atractive locuri pentru mulți sunt mănăstirile vechi, care în perioada sovietică au fost închise și transformate în depozite, săli de sport, cluburi sau spitale. Excursiile au început cu Mănăstirea Căpriană, care este cea mai veche mănăstire dintre Prut și Nistru, fiind atestată documentar la începutul secolului al XV-

lea. După care a urmat Mănăstirea Hâncu, o mănăstire de călugărițe, fondată în 1678; apoi Mănăstirea Suruceni, întemeiată în anul 1785; Mănăstirea Curchi, unul din cele mai însemnate monumente ale arhitecturii basarabene, care, potrivit unor legende, este întemeiată de către Ștefan cel Mare, iar o altă versiune pretinde că a fost constituită în anul 1773 de către frații lordache și Mihail Curchi. Un alt locaș sfânt, vizitat de bibliotecari, este Mănăstirea Haggimus, din Căușeni, închinată Sfințelor femei mironosițe Marta și Maria, întemeiată la începutul secolului XX. Mănăstirea de maici a fost deschisă de părintele Andrei Cotruță (duhovnicul Mănăstirii „Marta și Maria”) în anul 1997, cu suportul Mănăstirii Noul Neamț. Aceste locuri sfinte, cu arhitectură specială și cu istorii captivante în spate, merită a fi vizitate de orice locuitor al acestui pământ, de orice turist.

Din locurile istorice am reușit să mai vizităm Complexul muzeal Orheiul Vechi, o așezare medievală, amplasată în valea Răutului și care constituie cel mai important peisaj istoric din Republica Moldova. Următorul loc turistic vizitat de bibliotecarii BM a fost Complexul istorico-arhitectural Manuc Bey, ce datează de la sfârșitul secolului XIX-lea și este amplasat în orașul Hâncești. Impresii de neuitat au rămas de la Casa-muzeu a scriitorului și poetului Alexei

Mateevici din satul Zaim, Căușeni. Muzeul este format din șase săli de expoziție. În fondurile sale se găsesc lucrări de artă și sculptură, fotografii și documente, obiecte de uz casnic, precum și cărți rare de la sfârșitul secolului XIX – începutul secolului XX și mobilier din acea epocă. Fondatorii muzeului sunt Ion Găină și Mihail Moraru. A continuat excursia la Casa-muzeu Ioan Zlotea ce se află în satul Sălcuța, raionul Căușeni. Este casa unui preot care proceea și vindeca săteni. Pe lângă restabilirea casei din Sălcuța, unde a crescut părintele Ioan Zlotea, în curte a fost inaugurată și o Alee a Genezei cu opt lucrări cioplite în lemn, aduse din Vânători (România). Fiecare sculptură vorbește despre o zi a Facerii Lumii, iar a opta este o mică clopotniță.

În acest an, de ziua noastră profesională, ne-am orientat destinația spre bijuteria medievală de pe malul Nistrului, care e Cetatea Soroca, acum putând fi vizitată după renovare. În drum spre cetate am făcut un popas la Lumânarea Recunoștinței. Acest monument, ridicat pe o stâncă deasupra Nistrului, la o înălțime de șase sute de trepte, pe care se ajunge până la capela în formă de lumânare. Este una dintre cele mai importante zidiri sculptural-simbolice în istoria modernă a Moldovei. Din acest vârf de deal am admirat o priveliște pitorească, extraordinar de frumoasă, în-

tr-adevăr, a meritat a se face efortul de a urca cele 600 de trepte.

În preajmă se află și schitul rupestru „Peștera Bechir”, dar, din păcate, acum către chilie nu este acces. Chilia se află în stâncă la înălțime de șase metri.

În sfârșit am ajuns la destinație, la Cetate, care te cutremură cu înfățișarea ei impresionantă, cu poarta-gigant din lemn, cu istoria ei plină de măreție. La fel de impresionant este și în interiorul fortăreței medievale, unde simți contactul cu istoria națională chiar de la primul pas făcut între vechile ziduri. Ne-a adus istoria mai aproape de noi, directorul muzeului Cetății, Nicolae Bulat, un povestitor foarte bun, cu un farmec aparte. Am ascultat legendele și poveștile locului cu sufletul la gură. Ne-a povestit întreaga istorie a cetății, cu multe date și întâmplări, în cele mai mici detalii. Talentul lui de a povesti ne-a cucerit din prima clipă. După ce am ascultat aceste istorii interesante am vizitat tot felul de încăperi destinate diferitor îndeletniciri. Prin găurile zidului, destinate pentru tunuri, se vedea frumusețea orașului, cursul șerpuit al Nistrului, dar și Dealul țiganilor – celebrul cartier al rromilor soroceni.

În mijlocul cetății se află o fântână, acolo ne-am dat întâlnire pentru a desfășura un moment festiv cu ocazia zilei profesionale a bibliotecarilor. Cu acest prilej

s-a făcut evaluarea performanțelor bibliotecarilor la locul de muncă, a fost făcută o retrospectivă a anului, iar totalurile au fost anunțate festiv de ziua noastră profesională. În cadrul evenimentului, bibliotecarii au primit trofee pentru aprecierea rezultatelor deosebite în activitate, pentru perseverență, diversitate, creativitate în muncă. S-au bucurat de trofeul de platină Filiala „Transilvania” și Filiala „M. Lomonosov”. Un trofeu de aur a mers și spre Filiala „Ovidius” și Filiala „A. Mickiewicz”, pentru preocuparea permanentă de implementare a inovației, modernizării, diversificării serviciilor oferite comunității chișinăuene și prestației profesionale deosebite. Trofeul de argint s-a îndreptat spre Filiala CAIE, Filiala „I. Mangher”, Filiala „Târgu-Mureș”, Filiala „Târgoviște”, pentru pasiune, abnegație, atitudine creativă în livrarea serviciilor pentru comunitatea chișinăuiană. Urmatorul clasament este Trofeul de bronz, care a fost acordat filialelor „Maramureș”, „L. Rebreanu”, N. Titulescu, „H. Botev”, pentru diversificarea serviciilor bazate pe lectură, tehnologii, instruire. Trofeul de cupru a revenit Filialei „Ștefan cel Mare”, BPD, Filialei Codru, Filialei „L. Ukrainka”, pentru implementarea inițiativelor de bune practici și modelelor performante inovatoare în serviciul comunității. Trofeul de sticlă a fost oferit filialelor M. Drăgan și A. Russo,

pentru livrarea serviciilor către utilizatori. Urmează trofeul de lemn, pentru Filiala „O. Ghibu”, Biblioteca Centrală, filialele „A. Donici”, „Alba Iulia”, „M. Ciachir”, pentru contribuție la realizarea programelor de lectură și promovarea activității de bibliotecă. Trofeul de ceramică este oferit filialelor Traian, M. Costin, „T. Arghezi”, V. Bielinski, pentru atitudine demnă față de carte și bibliotecă și livrarea serviciilor. Astfel s-a încheiat momentul festiv – cu multe ovații și bună dispoziție. Administrația BM a prezentat mulțumiri tuturor bibliotecarilor pentru serviciile de calitate oferite societății, pentru promovarea Cultului Cărții și pentru ghidarea drumului spre cunoaștere, urân-

du-le succese și realizări profesionale, cât mai mulți cititori în bibliotecă, sănătate și o viață lungă precum cea a cărților.

Bibliotecarii participă cu mult interes la asemenea călătorii de scurtă durată, având satisfacția că și-au îmbogățit bagajul de cunoștințe, de cultură generală, familiarizându-se cu istoria ținutului local, totodată trăind și momente de satisfacție comunicând cu colegii de breaslă. În amintirea noastră rămân momentele frumoase petrecute împreună, impresiile deosebite din excursiile organizate de administrația BM, în colaborare cu organizația sindicală. Așteptăm în fiecare an această zi cu o nouă provocare.

MIHAI EMINESCU, PRECURSORUL IDEII MARI UNIRI DE LA 1918

Mihai Sultana VICOL

Motto:

„Nimeni n-are să ne-nvețe ce-am fost sau ce-ar trebui să fim, voim, să fim, ceea ce suntem – români!”

(Mihai Eminescu)

Mihai Eminescu a cunoscut în totalitate ființa românească. El a fost profund în afirmațiile sale. Spiritul său este al păsării Phoenix, renaște mereu. Gândirea sa are profunzimi abisale și supraviețuiește timpului. Gândirea lui cuprinde veacuri. A fost și va rămâne istoricul neamului românesc, cu toate înălțările și căderile icariene ale ființei noastre.

În publicistica eminesciană vom găsi ideea de unitate națională între hotarele istorice ale ființei și limbii române. El a fost promotorul ideii de unire a Țărilor Românești într-o Românie Mare, care avea să se înfăptuiască la 1 Decembrie 1918.

Articolele sale politice, publicate între anii 1876-1883 în ziarele „Timpul”, „Curierul de Iași”, „Fântâna Blanduziei”, „Federațiunea”, „România liberă” aveau să scurtcircuiteze ființa românească. Articolele promovau ideea de unitate națională. Pentru acele vremuri „Eminescu a fost un reper moral”.

Opera sa publicistică a dat înălțare limbii române, știut fiind faptul că „de la el purtăm sigiliul domnesc al poeziei”. Scrierile sale politice au devenit noi orizonturi în politica tânărului stat român. A oglindit fidel evenimentele din 1877-78, Războiul de Independență.

Gh. I. Brătianu mai târziu avea să remarce faptul că „națiunea reprezintă înaintea de toate o conștiință morală”. Încă de

la începutul secolului al XX-lea, la români exista o conștiință morală care putea să realizeze unitatea națională. Unitatea etnică și spirituală a românilor a făcut ca ideea realizării unității lor politice, fie și parțială să poată fi realizată în anul 1918.

Realizarea României Mari a fost adevărata revanșă a spiritului și geografiei asupra istoriei. Mihai Eminescu a deschis calea unirii tuturor românilor în arealul limbii române și a hotarelor românești.

Există texte eminesciene esențiale pe care le găsim în ziarele timpului, din care voi reda:

„Dacă o generație poate avea un merit, e acela de a fi un credincios agent al istoriei, de a purta sarcinile impuse cu necesitate de locul pe care-l ocupă înlănțuirea timpilor. Și istoria lumii cugetă – deși încet, însă sigur și just: istoria omenirii e desfășurarea cugetării lui Dumnezeu” („Românul”, XV, din 15 august 1871)

„Domnilor, progresul omenirii nu zace adesea în mulțimea geniilor săi – națiuni cu genii strălucite sunt adesea nefericite – ci în acele personaje mute ale istoriei care lucrează neobosit, fără altă răsplată decât conștiința datoriei împlinite, în fine, progresul e în toți, nu în unul ori în unii” („Timpul”, VII, nr. 34, 14 februarie 1882, p. 1)

„Toată viața publică a poporului tânăr se viciază, moralitatea lui decade, inteligența lui se răcește și se usucă. Nu e niciun pericol pentru români de a-și asimila rase tinere de orice origine ar fi, dar un pericol mare de-a asimila rase bătrâne, care au trecut printr-o înaltă civilizație și prin mare corupție și care în decursul lor și-au

pierdut pe de-a pururea zestrea sănătății fizice și morale” („Timpul”, VI, nr. 76,8 apr. 1882, p. 3.)

„Rasa română e cea istorică în aceste țări, e cea care își impune caracterul, limba și datina și să nu se creadă că acest caracter energetic și drept, această minte de-o înnăscută claritate și iubire de adevăr vor putea fi pe mult timp întunecate de tertipurile apucăturilor sofisticate și mizeria de caracter a stărpiturilor bizantine ce ne guvernează azi” („Timpul”, VII, nr. 105, 16 mai 1882, p. 1)

„Limba sa este poate singura care aproape că nu cunoaște dialecte, obiceiurile poporului sunt în general aceleași, religia a rămas cu toată sciziunea formală a bisericii, aceeași în sinea ei.” („Timpul”, VIII, nr. 57, 12 mart. 1883, p. 1-2)

„Patriot e omul care contribuie la bunăstarea și înflorirea tuturor elementelor din țara sa, prin ridicarea simultană a tuturor, patria se ridică” (idem)

„Orice principii am pretexta că avem unii și alții, mizeria și lipsa de cultură vor fi umbra pseudo-civilizației noastre” („Timpul”, VII, nr.142, 3 iulie 1882, p.1)

„Munca, iubit popor românesc, iată sufletul și creatoarea tuturor lucrurilor mari”

„Un rău au partidele noastre că se identifică fiecare din ele cu națiunea” („Timpul”, II, nr.289, 23 dec. 1877, p. 2)

„Limba română e unică în Europa, care n-are, propriu vorbind, dialecte. Întindere de pământ atât de mare despărțiți prin munți și fluvii, românii vorbesc o singură limbă.” („Timpul”, II, nr.9, 13 iun. 1878, p. 3)

„Poate Muma Românie, această glorioasă și blândă mumă să fi așteptat și ea de la copiii ei felicitări. Dacă nu alta, dar cel puțin ca veșnic să rămână numele ei sus ca și culmile munților, viața ei puternică ca a codrilor pururea verzi de brad.” („Timpul”, VI, nr.281, 22 dec. 1881, p.1)

„Nu există stat în Europa Orientală, nu există o țară de la Adriatica până la Marea

Neagră care să nu cuprindă bucăți din naționalitatea noastră. Începând de la ciobanii din Istria, de la morlaci din Bosnia și Herțegovina, găsim pas cu pas fragmentele acestei mari unități etnice în Munții Albaniei, în Macedonia și Tesalia, în Pind ca și în Balcani, în Serbia, în Bulgaria, în Grecia, până sub zidurile Atenei, apoi dincolo de Tisa, începând în toată regiunea Daciei Traiane, până dincolo de Nistru, până aproape de Odesa și de Kiev.” („Timpul”, III, nr.211, 26 sept. 1878, p.1-2)

Eminescu a trăit plenar cauza românească și a avut de partea sa intuiția și dreptatea istorică în ceea ce privește destinul unei Românie unite, a unei țări cu o limbă unică.

Au existat detractori ai lui Eminescu și defăimători ai limbii române. Trebuie să amintim aici faptul că împotriva acestora au luat poziții nume alese ale culturii române, eminescologi de seamă care l-au apărat pe Eminescu, dovedind că el este poetul național al românilor. Academicianul Eugen Simion spunea: „Mitul Eminescu pe care unii continuă să-l ia în răspăr și să-l batjocorească într-un mod nedemn pentru un intelectual, n-ar exista și, mai ales, n-ar supraviețui într-o lume care se schimbă atât de repede și de radical, dacă n-ar exista în umbra lui o mare poezie”. Academicianul Mihai Cimpoi, la rândul său, scria: „Dovadă este și criticismul nostru, arhiexagerat manifestat față de Eminescu prin calificativele extreme de felul naționalist, proto-legionar, reacționar, xenofob, antisemit, rasist, fascist”. Tot academicianul și eminescologul Mihai Cimpoi spunea: „Fenomenul eminescian și fenomenul românesc s-au identificat printr-o tacită suaprunere în temeiul unei depline și libere consubstanțialități”.

Este știut faptul că Eminescu a fost promotorul ideii de unire națională, a trăit sub amenințarea permanentă a aberațiilor dușmanilor săi care nu vedeau în el decât

un slujbaș al conservatorilor și aici îi avem în vedere pe liberalii vremii sale, Eminescu face parte din ființa noastră cea mai profundă. De menționat faptul că au existat voci de o înaltă ținută morală, alături de cei amintiți mai sus, Theodor Codreanu, Nae Georgescu, Tudor Nedelcea, pe lângă

neuitații eminescologi de aleasă valoare Dimitrie Vatamaniuc, Zoe Dumitrescu Bușulenga, Perpessicius, George Călinescu ș.a., care l-au sanctificat pe Eminescu, înscriindu-l cu litere de aur în eternitatea limbii române.

CENTENARUL MARI UNIRI LA BIBLIOTECA „TÂRGOVIȘTE”

*Liliana JUC,
șef Filială
„Târgoviște”*

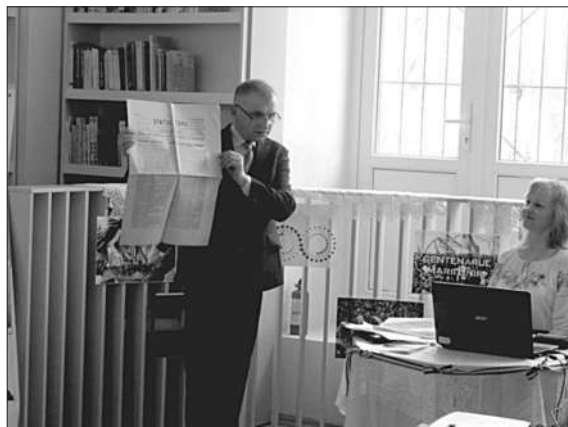
Anul 2018 s-a remarcat prin activități culturale dedicate CENTENARULUI. Cel mai de amploare eveniment a fost la 22 martie 2018 – Colocviul științific *Centenarul unirii Basarabiei cu România: contextul și semnificația istorică*. Temele propuse de invitați au trasat aspecte importante. Directorul Institutului de Cercetări Juridice și Politice **Victor JUC**, doctor habilitat în științe politice, a dezvăluit subiectul *Contextul politico-juridic al Unirii Basarabiei cu România*. O altă temă, *Centenarul Unirii Basarabiei cu România: evoluția evenimentelor și importanța istorică*, a fost prezentată de **Mihai TAȘCĂ**, doctor în drept, cercetător științific coordonator, ICJP. Arealul geografic a fost extins în comunicarea lui **Constantin UNGUREANU**, doctor în istorie, cercetător științific coordonator, Institutul de Istorie al AȘM, care a vorbit la tema: *Bucovina în cadrul aranjamentelor de unificare națională a României*.

Profesorul universitar **Victor Juc** a întreprins o succintă analiză de conținut a trei documente magistrale adoptate de Sfatul Țării – *Declarația din 2 decembrie 1917*, *Declarația privind proclamarea independenței Republicii Moldovenești din 24 ianuarie 1918* și *Declarația de unire a Basarabiei cu România din 27 martie 1918*.

Primul document a stabilit proclamarea Republicii Democratice Moldovenești, în componența republicii federative democratice rusești, fiind parte cu drepturi egale. Acest document, prin prevederile pe care le conține, este considerat de către doctorul habilitat în științe politice Victor Juc, asemănător cu *Declarația cu privire la suveranitatea Republicii Sovietice Socialiste Moldova* din 23 iunie 1990.

Alt document cu o încărcătură deosebită, *Declarația din 24 ianuarie 1918*, stipulează că proclamarea neatârării este o cerință politică a timpului, dat fiind că Republica Moldovenească nu mai poate aștepta guvernarea vieții sale de la nimeni. Prevederile acestei declarații sunt, în linii mari, identice cu fundamentele înscrise în *Declarația de Independență a Republicii Moldova din 27 august 1991*.

În fine, *Declarația din 27 martie 1918* a proclamat unirea pe anumite baze. Un asemenea document nu are un exponent în perioada contemporană, însă, precizăm noi, Declarația comună a celor două Camere ale Parlamentului României din 27 martie 2018, referindu-se la o eventuală unire a celor două state românești, practic a repetat scenariul derulării evenimentelor din perioada martie-aprilie 1918.

Mihai Tașcă, doctor în drept, cercetător științific coordonator, ICJP, în luarea sa de cuvânt a relatat următoarele:

„Centenarul Unirii Basarabiei cu România, eveniment care a avut loc la 27 martie 1918 și Centenarul Marii Uniri de la 1 decembrie 1918, ne oferă posibilitatea să evocăm activitatea Sfatului Țării, parlamentul Basarabiei care a înfăptuit Unirea.

În continuare ne propunem să trecem în revistă aspectele principale din activitatea Sfatului Țării, pentru a demonstra încă o dată caracterul reprezentativ al parlamentului basarabean.

Sfatul Țării a fost constituit la 23 octombrie 1917, prin rezoluția Congresului militarilor moldoveni care a stabilit numărul deputaților - 120. Tot la acel congres, când s-a aprobat Rezoluția privind moldovenii de peste Nistru, s-a dispus alocarea pentru aceștia a 10 locuri de deputați, cu precizarea - peste cele 120. Așadar, la încheierea lucrărilor Congresului Militarilor Moldoveni, Sfatul Țării urma să fie constituit din 130 de deputați.

Biroul de Organizare a Sfatului Țării, constituit la 27 octombrie 1917, în ultima zi a Congresului militarilor moldoveni, în urma unei activități intense, a reușit să elaboreze o schemă prin care a invitat să-și delege deputați în Sfatul Țării toate organizațiile reprezentative constituite

legal la acea vreme în Basarabia. Pentru a cuprinde tot spectrul politic, social, etnic, conducându-se de rezultatele cercetării etnografice reflectate de Alexis Nour în harta publicată în anul 1916, Biroul, prin procesul-verbal nr. 7 din 6 noiembrie 1917, a mărit numărul de deputați până la 150, astfel Sfatul Țării devenind cu adevărat un organ reprezentativ al Basarabiei.

Cei care au obținut acces în parlamentul basarabean au fost aleși de 29 de entități colective și organizații social-politice, inclusiv ale etniilor conlocuitoare identificate de Biroul de organizare a Sfatului Țării la acea vreme. Astfel, și-au delegat deputați în Sfatul Țării: 1) Congresul militarilor moldoveni și organizațiile militarilor moldoveni - 44 de deputați; 2) Sovietul [gubernial] de deputați ai țăranilor (mold.) - 30; 3) Zemstva gubernială - 1; 4) Zemstvele județene - 9; 5) orașul Chișinău - 3; 6) orașele județene - 8; 7) Sovietul gubernial de deputați ai muncitorilor, soldaților și țăranilor - 3; 8) Partidul socialist revoluționar - 1 deputat; 9) Partidul social-democrat - 1; 10) Partidul socialist poporan - 1; 11) Partidul [Național] Moldovenesc - 3 deputați; 12) organizațiile cooperatiste - 5; 13) juriștii - 2; 14) Organizația lucrătorilor de la Căile ferate - 2; 15) Organizația lucrătorilor poștei și telegrafului - 2; 16) Uniunea sindicatelor - 1; 17) Societatea culturală -

1; 18) Uniunea învățătorilor din Basarabia – 1; 19) Uniunea învățătorilor moldoveni – 2; 20) clerul – 1; 21) ucrainenii – 10; 22) evreii – 10; 23) bulgarii – 2; 24) nemții – 2; 25) găgăuzii – 1; 26) polonezii 1; 27) armenii – 1; 28) grecii – 1; 29) Liga femeilor moldovence – 1. După naționalități, românii basarabeni erau 105, ucrainenii – 15; evreii – 13; ruși – 7; bulgarii – 3; nemți – 2; polonezi – 1; armeni – 1; greci – 1; și găgăuzii – 2 deputați.

Pe parcursul existenței sale, Sfatul Țării s-a întrunit în două sesiuni. Prima, pregătită și convocată de Biroul de organizare a Sfatului Țării, s-a desfășurat în perioada 21 noiembrie 1917 – 28 mai 1918; iar cea de-a doua sesiune, convocată prin Înalt Decret Regal, și-a ținut lucrările între 25 și 27 noiembrie 1918. Activitatea Sfatului Țării a fost rodnică, în total au avut loc 84 de ședințe plenare și două ședințe particulare.

Primul președinte al Sfatului Țării a fost Ion Inculeț (21 noiembrie 1917 – 2 aprilie 1918), în acest post mai aflându-se ulterior Constantin Stere (2 aprilie 1918 – 25 noiembrie 1918) și Pan Halippa (25-27 noiembrie 1918).

Dintre cele mai importante decizii luate de Sfatul Țării amintim de proclamarea, la 2 decembrie 1917, în teritoriul dintre Prut și Nistru, a Republicii Democratice Moldovenești, iar la 24 ianuarie 1918 Sfa-

tul Țării cu unanimitate de voturi a adoptat „Declarația de independență a Republicii Democratice Moldovenești”, ceea ce a însemnat ruperea definitivă cu fosta metropolă. Calea spre unirea cu România luase drum direct. În fine, la 27 martie 1918, cu 86 de voturi pentru, 36 abțineri și trei voturi împotriva, Sfatul Țării a adoptat Declarația de Unire a Basarabiei cu România.

Este interesant că, în vâltoarea evenimentelor din anii 1917-1918, trei localități din Basarabia au delegat în Sfatul Țării câte trei deputați, alte 13 – câte doi deputați.

Venind pe căi diferite, s-au întâlnit în Sfatul Țării frații Nicolae și Pavel Grosu din comuna Bardar, județul Chișinău. În componența Sfatului Țării au fost alese două femei: Nadejda Grinfeld și Elena Alistar-Romanescu. Clerul a fost reprezentat în Sfatul Țării de preotul Alexandru Baltaga. Cel mai tânăr deputat a fost Gheorghe Năstase, născut la 3 februarie 1896, iar cel mai în vârstă – Nicolae N. Alexandri, care, la momentul deschiderii lucrărilor Sfatului Țării, avea 59 de ani.

Pe parcursul anului 1917, Basarabia a fost cuprinsă de o impresionantă mișcare de eliberare națională, rezultată în urma revoluției ruse din februarie 1917. La Chișinău și în alte localități s-au desfășurat manifestări cu caracter național, la care s-a solicitat autonomia provinciei, învățământ

în limba maternă, libertăți democratice, vot direct și secret, reforma agrară. Una din cele mai importante manifestări din Basarabia a fost Congresul militarilor moldoveni, care a avut loc la Chișinău, în zilele de 20-27 octombrie 1917. Congresul a declarat, la 21 octombrie 1917, autonomia teritorială și politică a Basarabiei, iar la 23 octombrie 1917 a adoptat o rezoluție de înființare a Sfatului Țării."

Constantin Ungureanu, doctor în istorie, cercetător științific coordonator, Institutul de Istorie, a valorificat tema *Bucovina în cadrul aranjamentelor de unificare națională a României*. Expunem discursul sintetic:

„În toamna anului 1917 s-a constituit Sfatul Țării, care urma să aibă 150 de deputați, 105 (70%) mandate revenind moldovenilor, iar - 45 (30%) – pentru restul grupurilor etnice. Sfatul Țării a fost inaugurat la 21 noiembrie 1917. La 2 decembrie 1917, deputații din Sfatul Țării au proclamat Republică Democratică (Populară) Moldovenească, ceea ce a constituit un prim pas în direcția desprinderii ținutului de Rusia și apropierii de România.

La începutul anului 1918, situația Republicii Democratice Moldovenești devenise critică din cauza trupelor rusești bolșevizate, care se retrăgeau în interiorul Rusiei, și a unor grupuri sovietice, care au încercat să preia puterea la Chișinău. La solicitarea unui grup de deputați din Sfatul Țării, armata română a intrat în Basarabia, pentru a pune capăt anarhiei și dezordinii. La 13/26 ianuarie 1918, Divizia 11 infanterie a intrat în Chișinău, iar până la începutul lunii martie a fost luată sub control toată Basarabia, cu excepția județului Hotin. După proclamarea independenței Ucrainei (12 ianuarie 1918), Sfatul Țării a votat, la 24 ianuarie, independența Republicii Democratice Moldovenești. Deși își proclamase independența politică, RDM rămânea un stat instabil și fără o perspec-

tivă clară. Situația complicată a RDM și izbucnirea războiului civil în Rusia i-a determinat pe mulți lideri basarabeni să opteze pentru Unirea cu România. În ședința din 27 martie 1918, Sfatul Țării a votat Declarația de unire condiționată a Basarabiei cu România. Din 125 de deputați prezenți la ședință, 86 au votat pentru unire, 3 au votat împotriva, 36 s-au abținut, iar 13 au lipsit de la ședință.

În 2018, la 100 de ani de la Marea Unire, este foarte important ca opinia publică, generația tânără din Republica Moldova să cunoască mai bine evenimentele istorice, desfășurate atunci în spațiul Basarabiei. Datorită Unirii din anul 1918, locuitorii Basarabiei s-au integrat în spațiul istoric, politic și cultural al neamului românesc, fiind salvați de teroarea bolșevică și războiul civil, industrializarea și colectivizarea forțată, foametea din anii 30 și represivunile staliniste. Cunoscând obiectiv evenimentele istorice din anii 1917-1918, vom înțelege mai bine realitățile și problemele cu care se confruntă în prezent Republica Moldova, vom putea răspunde la întrebări sensibile privind conștiința și identitatea națională a românilor basarabeni."

La această activitate au fost prezenți elevi de la Liceul „Dante Alighieri”, împreună cu profesoara de istorie Natalia Diacenco, elevii de la Școala Profesională nr. 9, însoțiți de directoarea Tatiana Caraman, profesoară de istorie, și elevii de la Liceul Teoretic „Mihail Sadoveanu”, ghidați de profesoara de istorie Snejana Jangă, care și-a adus plener contribuția la organizarea evenimentului. Scenariul activității a fost unul deosebit, unde comunicările științifice alternau cu inserțiuni artistice, precum, melodii interpretate de elevii de la Liceul Teoretic „Mihail Sadoveanu”, eseuri compuse și lecturate de elevii de la Liceul „Dante Alighieri” și „Mihail Sadoveanu”. A încununat programul activității melodia *Acasă-i România* în interpretarea cititorilor fideli ai

bibliotecii Alexandrina Rubanovici și Laurențiu Rubanovici. Acest colocviu a fost un eveniment cu multă încărcătură patriotică.

În spațiul sălii *Știință și tehnologie* a fost organizată expoziția de carte care releva geografia, istoria, viața culturală și politică a României. Fiind o bibliotecă care își datorează inaugurarea Bibliotecii Județene „Ion Heliade Rădulescu”, am promovat, în special, volumele apărute în zona *Târgoviște*. Expoziția, inaugurată în luna mai, a fost una permanentă în conformitate cu prioritatea culturală. Aceasta a fost completată cu cărți după *Salonul de Carte din Târgoviște* în luna septembrie, care au fost aduse de prietena bibliotecii, scriitoarea Victoria Fonari.

Un alt eveniment care a consolidat această sărbătoare a fost lansarea cărții *Poeme pentru mai târziu* a scriitorului român Dumitru Brăneanu. Moderatoarea Victoria Fonari, doctor conferențiar la Uni-

versitatea de Stat din Moldova, specialist în literatura comparată, a prezentat volumul de versuri ce a apărut recent la Editura TipoMoldova. A fost o întrunire de suflet la care au participat scriitorii: președintele Uniunii Scriitorilor din Moldova Arcadie Suceveanu, academicianul Nicolae Dabija, Dumitru Crudu, Nicolae Spătaru, Tatiana Afanasie-Crăciun, elevii Liceului „Vasile Alecsandri”, care au venit ghidați de profesoara de limba și literatură română Silvia Strătilă.

Colocviul științific *Centenarul unirii Basarabiei cu România: contextul și semnificația istorică*, variata și vasta expoziție de carte *100 de ani – Marea Unire*, lansarea de carte *Poeme pentru mai târziu* a scriitorului român Dumitru Brăneanu, au constituit activități promoționale ale Anului Centenar. Astfel, am promovat și continuăm să valorizăm spiritul unității ca neam, popor și țară.

OMAGIU MARI UNIRI DIN 1918

*Parascovia ONCIU,
Filiala „Transilvania”*

Nu putem să nu menționăm acest amănunt semnificativ: manifestarea la care vrem să ne referim a fost printre primele, dacă nu chiar prima în suita de activități consacrate Centenarului Marii Uniri din 1918 ce s-au desfășurat în acest an în rețeaua de filiale a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”. Acest eveniment cultural-comemorativ de la „Transilvania” s-a produs în ziua de 20 martie 2018, așadar, cu exact o săptămână înainte de sărbătorirea, pe larg, a Centenarului Unirii Basarabiei cu Țara și cu opt luni înainte de 1 Decembrie, când toată suflarea românească va marca o sută de ani de la desăvârșirea Unirii provinciilor istorice românești.

Ne-am gândit mult, împreună cu kolele de serviciu, ce generic să atribuim

simpozionului și, într-un final, am optat pentru acesta: „La Putna Ștefan stă să ne vorbească despre veșnica Unire românească...” E poetic, poate cam patetic, dar cuprinde și un adevăr incontestabil: ideea de unitate a fost una călăuzitoare în istoria noastră, după cum menționa marele Mihai Eminescu, a fost „visul de secole al tuturor românilor, de la plugari, păstori, meșteșugari la preoți, cărturari, oșteni sau politicieni integri”. În acest sens, Ștefan cel Mare și Sfânt poate fi considerat unul dintre întemeietorii și ctitorii unității românilor din cele trei provincii istorice, căci slăvitul domnitor a făcut mai multe încercări de a uni Moldova și Muntenia, totodată, dezvoltând ample relații economice, culturale și pur umane cu frații din Transilvania.

Avizul despre manifestare, plasat atât în incinta bibliotecii, cât și pe rețelele sociale, a suscitat un real interes, adunând un public destul de numeros, format din elevi și profesori de la Liceele Teoretice „Ginta Latină” și „Gaudeamus”, Colegiul Tehnologic, Centrul comunitar pentru copii și tineret, „Convorbitorul”.

Simpozionul a debutat cu comunicarea „100 de ani de la Unirea Basarabiei cu Patria-Mamă. Sfatul Țării, organ reprezentativ al provinciei basarabene pe calea reîntregirii”, prezentată de **Mihai Tașcă**, dr. în drept, colaborator la Institutul de Istorie, Stat și Drept al AȘM. Dumnealui a făcut o amplă prezentare a primului parlament al Basarabiei, menționând că în acest organ legislativ au fost aleși numeroși fii destoinici ai populației basarabene, multe personalități cu suflet nobil, care au pus interesele poporului mai presus de interesele personale. Mai mult, după săvârșirea Unirii din 27 Martie 1918, nu puțini deputați din Sfatul Țării au fost aleși în Parlamentul și în Senatul României, au deținut importante funcții de stat și în aceste ipostaze au avut grijă ca cele mai multe deziderate ale basarabenilor să fie realizate.

Scriitorul **Vlad Pofilă**, redactor-șef al revistei *BiblioPolis* a BM „B.P. Hasdeu” a abordat subiectul „Scriitorii clasici și problema Unirii naționale a românilor”, de-

monstrând că ideea de unitate a fost una deosebit de importantă în opera clasicilor literaturii române, de la cronicari și D. Cantemir, până la Alecsandri, Eminescu și Al. Mateevici. Totodată, vorbitorul s-a referit și la o serie de „Avantaje incontestabile ale Unirii din 1918 a Basarabiei cu Țara” – ca o replică dată unor istorici și publiciști de la noi care nu fac alta decât să denigreze perioada aflării Basarabiei în componența României Mari. Printre avantajele de necontestat ale Marii Uniri pentru Basarabia, Vl. Pofilă a evidențiat: a) reforma agrară, datorită cărei majoritatea țăranilor - „talpa țării” - au obținut loturi de pământ și posibilitatea de a dezvolta agricultura; b) prosperarea învățământului, prin deschiderea unor rețele destul de dese de școli primare, licee, școli normale (pedagogice); încetățenirea unui prestigiu de excepție al profesiei de învățător, apoi și de profesor școlar; c) culturalizarea satelor și orașelor prin deschiderea unui număr impunător de cămine culturale și biblioteci; d) promovarea, prin abonare și difuzare în chioșcuri, a presei periodice și a cărților; e) introducerea și menținerea limbii române în administrație, biserică, școli, presă etc.; f) accesul la o jurisprudență de factură europeană, democratică, ce a exclus fărădelegea, prigoana, persecuțiile și deportările prin care au trecut moldovenii din Trans-

nistria, ucrainenii, popoarele caucaziene, rușii, alte națiuni și naționalități din Uniunea Sovietică.

Vasile Șoimaru, dr. în economie, maestru fotograf, publicist, politician, s-a referit la o temă care îi este extrem de familiară: „Românii din jurul României și Unirea”. Reamintim că dl V. Șoimaru este autorul a două albume de excepție și a zeci de expoziții fotografice în care prezintă cele mai surprinzătoare aspecte ale vieții din trecut și, mai ales, din prezent, a comunităților românești din actualele state R. Moldova și Ucraina, precum și din alte țări din vecinătatea României: Serbia, Croația, Ungaria, Macedonia, Bulgaria, Grecia, Turcia. Cum foarte subtil a observat marele savant Nicolae Iorga, România este poate unica țară din lume înconjurată de jur-împrejur de români. Cu regret, nu toate regiunile s-au dovedit a fi loiale cu populația românească rămasă în afara actualelor granițe ale Statului Român. În unele țări a fost interzisă predarea limbii române în școli (Bulgaria, Grecia), în altele nu se permite serviciul divin în bisericile din localitățile românești (Serbia, Grecia, Albania), iar în anumite state a fost interzis alfabetul latin (URSS – Rusia). A devenit de tristă faimă interdicția de a fi numiți români conaționali noștri: astfel, în URSS, apoi acum în Rusia și în regiunea Odesa din Ucraina

românii sunt trecuți în documentele de identitate ca moldoveni; în Serbia cea mai mare parte a românilor sunt numiți vlahi, iar în Grecia și Albania – aromâni. Însă, oricum au fost ei numiți de străini, oricum li s-a mutilat limba și li s-a falsificat istoria, cei mai mulți români din jurul României au o conștiință clară a identității naționale și mulți aspiră la o formă sau alta a unirii – poate, cel mai des, în cadrul unei Europe unite, democratice, libere.

Actrița Teatrului Național „Mihai Eminescu”, Artistă a Poporului, **Ninela Caranfil**, a înviorat atmosfera printr-un recital de poezii lirice și civice, multe versuri fiind axate pe ideea de unitate și unire a românilor. Ninela Caranfil este o foarte bună prietenă a Filialei „Transilvania”, ne onorează și ne bucură adeseori cu prezența sa artistică și nici de data aceasta nu a fost o excepție: spectatorii, în special, adolescenți și tineri, au întâmpinat-o cu aplauze furtunoase și la fel au consemnat încheierea frumosului recital dedicat Centenarului Marii Uniri, fapt ce a demonstrat cu prisosință că idealul unirii tuturor românilor a preocupat și scriitorii, inspirându-i la crearea unor opere nemuritoare – în proză, în versuri, în formă de piese dramatice.

Dl **Andrei Groza**, dr. în istorie, conf. univ., vicerector al Academiei Administrației Publice de pe lângă Președinția R.

Moldova, a abordat subiectul "Identitatea românească de la Ștefan cel Mare încoace", dezvăluind mai multe dovezi incontestabile că băștinașii Moldovei istorice au avut întotdeauna conștiința apartenenței la poporul român, dispersat, până în anul de grație 1918, în trei provincii mai mari: Moldova, Muntenia (sau Țara Românească) și Transilvania (sau Ardealul). Dumnealui a menționat că, în pofida demagogiei unor pseudoistorici de la Chișinău, Tiraspol, Kiev, Moscova, dar, cu regret, și de la București, moldovenii, aflându-se mereu "în calea tuturor răutăților", adică fiind mereu în fața unor primejdii majore de la răsărit, sud și nord, și-au dorit mereu unirea cu ceilalți români. Dovezi sunt și faptul că prima, „mica Unire” din 1859 – a început în Moldova din dreapta Prutului, iar startul Marii Uniri din 1918 a fost dat de Basarabia, urmată de Bucovina și de Transilvania.

Cum era și firesc, au urmat mai multe întrebări, pe care le-au pus elevii de la liceele și colegiul ce au participat la manifestare. Aceste întrebări au demonstrat că toate comunicările au fost ascultate cu un viu interes, totodată, fiind și o dovadă în plus că ideea Unirii, alte aspecte majore ale istoriei noastre preocupă cu adevărat pe conaștrii noștri. Menționăm cu satisfacție că toți cei care au pus întrebări au primit răspunsuri exhaustive și deoarece,

la un moment dat, se părea că dialogul dintre autorii comunicărilor și tinerii prezenți la manifestare nu se mai termină, am promis că vom mai organiza asemenea activități interesante, cu participarea unor experți în materie de istorie națională, invitând publicul să vină la evenimentele cultural-științifice de la „Transilvania”, urmărind site-ul bibliotecii care are grijă să-și pună la curent utilizatorii cu tot ce se întâmplă mai important la noi.

În final, dna **Adelaida Boico**, șefa Secției cultură și sport a sectorului Ciocana, a pus în evidență importanța manifestărilor culturale cu caracter civic, în care a înscris și acest simpozion, dar și alte activități ce au loc la Biblioteca „Transilvania” și care atrag numeroși tineri, dar și oameni de alte vârste. „Transilvania”, ca instituție de cultură, își onorează cu brio misiunea de a contribui la informarea locuitorilor sectorului Ciocana, de a le pune la dispoziție programe de o înaltă calitate estetică, etică și civică. În egală măsură, a mai menționat dna A. Boico, Filiala „Transilvania” întinde punți trainice și impresionante între Chișinău și Cluj-Napoca, alte centre culturale din România. În calitate de director, subsemnata a mulțumit din suflet celor care au prezentat comunicări captivante, aducând la cunoștința auditoriului, format cu precădere din tineri, crâmpie din istoria noastră re-

centă, care adeseori a avut ca motiv principal unitatea culturală, politică, sufletească și pur omenească a românilor „de la Nistru până la Tisa”. Ne exprimăm speranța că prin acest simpozion de la sfârșitul lunii martie

2018 am pus începutul unei suite de manifestări aniversare ce vor atrage utilizatorii Bibliotecii și toate persoanele interesate, îmbogățindu-le mintea și sufletul cu informații utile și emotive.

UNIREA BASARABIEI CU ROMÂNIA

Ioan POPOIU, profesor, Suceava

După izbucnirea Marelui război, în august 1914, aproape 300 000 români din Basarabia au luptat în armata rusă vreme de trei ani, pentru o cauză care le era străină. Conștiința națională era trează aici, după revoluția din 1905, fiind în același timp și urmarea eforturilor depuse de elita românească, pe tărâm cultural și național, în a doua jumătate a secolului al XIX-lea, după epoca marilor reforme. Vorbind despre mișcarea națională din Basarabia, în anii 1917-1918, istoricul Ștefan Ciobanu afirma că „revoluția națională” declanșată aici „n-a fost un act haotic, nemotivat, surprinzător, ci și-a avut cauzele ei, fazele succesive de dezvoltare”. Unirea Basarabiei nu se aseamănă cu unirea Transilvaniei și a Bucovinei, prevăzute în tratatele de alianță la intrarea României în război, ci este marcată de evenimentele produse în Rusia, după februarie 1917. Istoricul se arată sceptic față de susținerile că mișcarea națională din Basarabia s-ar datora unei rapide transformări sufletești, venită, asemeni unui „deus ex machina”, din Transilvania și Bucovina. El crede că mișcarea din această provincie a fost ecoul revoluției ruse, iar ideologia națională, autonomia, libertatea, folosirea limbii proprii sunt reflexul mentalității popoarelor subjugate din Rusia. Revoluția din 1905 duse la o trezire națională, la speranțe într-o eliberare apropiată a popoarelor din vastul imperiu rus.¹

Șt. Ciobanu nota: „Putea oare poporul românesc din Basarabia să rămână străin

de marea deșteptare a conștiinței popoarelor din Rusia, să nu fie antrenat și el în acest proces istoric al descătușării naționale?”. Români din Basarabia nu aveau niciun fel de legătură organică cu statul rus, și în împrejurările de atunci, el trebuia să caute ajutor numai în țara cu care a fost legat de veacuri, prin sânge, credință și cultură. Revoluția din februarie 1917 îi găsește nepregătiți pe românii din Basarabia, copleșiți de suferințele războiului, ei încearcă să întrevadă căile viitorului. Vestea revoluției a venit în Basarabia ca un trăsnet din senin, abia la 5 martie 1917, ziarul „Cuvânt moldovenesc” anunța schimbarea regimului politic în Rusia, dar, la început, în rândurile românilor nu se produce niciun fel de mișcare. Istoricul subliniază o altă caracteristică a mișcării naționale din Basarabia, faptul că aici a fost o „revoluție acefală”, lipsită de lideri. El consideră că, la început, mișcarea apare ca o frământare adâncă a mulțimilor, ca o acțiune colectivă, iar fruntașii nu duc masele după ei, ci sunt târați de ele, „sunt scoși la suprafață de valurile revoluției”.²

Germenii revoluției pătrund curând și în Basarabia și duc la dorința „nelămurită” a unor prefaceri în viața provinciei, după cum nota „Cuvânt Moldovenesc”, în apelul său din 8 martie 1917, „...noi de acum nu mai suntem robii stăpânirii vechi”, încheind optimist: „deie Domnul ca felul nou de ocărnuire să ne fie și nouă, moldovenilor, spre o înnoire a vieții și spre deșteptarea

din somnul de moarte..., spre lumină și slobozenie". În aceeași vreme, la 19 și 22 martie, același ziar publica două noi apeluri, referitoare la „chestiunea națională”, la folosirea limbii române în biserică și la „chestiunea autonomiei Basarabiei”, după exemplul letonilor: „moldovenilor, luați pildă de la latși (letonii – *n.n.*), treziți-vă măcar acum...”. După exemplul altor popoare din imperiu, în împrejurările din martie se simțea lipsa unei organizații naționale românești, a unei conduceri unitare, iar ziarul „Cuvânt Moldovenesc” era îngrijorat de această stare de lucruri și face apel, la 26 martie, la unirea forțelor românești, la „fiii dezbinați ai neamului nostru”. Românii din Chișinău, organizați într-o societate, „Obștea moldovenilor”, solicitau ca „românii din Basarabia să se bucure de toate drepturile cetățenești și naționale”.³

Românii din Odesa, ofițeri, studenți, soldați și simpli cetățeni, organizați și ei într-o „societate”, își manifestau speranța că „drepturile naționale ale celor peste 2 milioane de moldoveni (români – *n.n.*) vor fi cheazăsluite (garantate) în viitoarea Adunare Constituantă”. La rândul lor, studenții români de la Kiev, constituiți într-o asociație, își propuneau drept scop „să lupte pentru autonomia Basarabiei, pentru apărarea graiului moldovenesc, școala și biserica să se facă în limba moldovenească (română), judecata în aceeași limbă, iar pământurile să fie împărțite țăranilor moldoveni...”.⁴

După revoluția din februarie 1917, care a dus la prăbușirea țarismului și restabilirea drepturilor și libertăților democratice, românii din Basarabia au început să-și formuleze obiectivele. În aceste luni, peste tot, aveau loc manifestații, întruniri, conferințe, mitinguri în care se dezbăteau probleme sociale și politice. În condițiile războiului, aceste acțiuni erau frecvente și numeroase mai ales printre soldații de diverse naționalități din fosta armată țaristă. Soldații români, originari din Basarabia,

aparținând unităților ruse din Moldova, au intrat în contact cu românii din Regat, din Transilvania și Bucovina, ceea ce le-a permis să-și limpezească treptat ideile și sentimentele naționale. În același timp, după cum sublinia Șt. Ciobanu, în Basarabia, evenimentele și acțiunile au fost marcate de evoluția situației din Rusia, de libertățile proclamate aici, care au permis sentimentului național românesc să se manifesteze între Prut și Nistru. În martie-aprilie 1917, în provincie au apărut și activat o serie de grupări și organizații naționale de orientări politice diverse, comitete ale soldaților și ale studenților.⁵

Deșteptarea românilor din Basarabia prinde un mare avânt în primăvara lui 1917, când gruparea națională de la Chișinău ia inițiativa constituirii unui partid politic național. După câteva întruniri (consfătuiri), ținute pe la sfârșitul lui martie, în redacția ziarului „Cuvânt Moldovenesc” s-a constituit Partidul Național Moldovenesc, având ca președinte ales pe Vasile Stroescu. Motivele și scopurile înființării partidului erau înfățișate detaliat într-un articol: „Noi suntem chemați a ne înfăptui visurile noastre de viață slobodă, potrivit cu însușirile noastre naționale... să fim ceea ce ne-a lăsat Dumnezeu – moldoveni sau mai bine zis români, fii ai lui Traian și urmași ai lui Ștefan Vodă cel Mare... Noi trebuie să ajungem a fi stăpâni pe țara noastră... și pe soarta noastră. Noi trebuie să dăm mână cu mână și să întocmim din toate sufletele moldovenești o singură suflare – un partid național moldovenesc, care să lupte pentru autonomia moldovenilor, adică pentru dreptul de a avea ocărmuirea lor deosebită moldovenească” („Cuvânt Moldovenesc”, din 2 aprilie 1917).⁶

La începutul lui aprilie 1917, s-a constituit Partidul Național Moldovenesc, condus de un comitet alcătuit din Vasile Stroescu, Pavel Gore, Pan Halippa, Vl. Herța, președinte fiind proclamat V. Stroescu.

Programul Partidului Național Moldovenesc, în zece puncte, apărea în foi volante și în cuprinsul ziarului, cu mențiunea că punctele esențiale, destul de moderate, nu se deosebeau aproape prin nimic de programele altor naționalități. În preambul se preciza că partidul își propune „a păși pe calea dobândirii drepturilor cetățenești și naționale pentru moldovenii (românii) din Basarabia și de dincolo de Nistru”, apoi erau amintite următoarele obiective: „1... așezarea temeinică a slobozenilor (libertăților) cetățenești și naționale..., votul obștesc (universal), libertatea cuvântului, a tiparului, a întrunirilor și a credinței; 2. dobândirea celei mai largi autonomii administrative, judecătorești, bisericești, școlare și economice a Basarabiei..., care va avea să-și ocârmuiască singură viața ei dinlăuntru; 3. toate legile privitoare la organizarea internă a Basarabiei să fie elaborate de Dieta provincială (Sfatul Țării); 4. administrația locală să fie exercitată de funcționari români, în limba română; 5-6. în școală și biserică să fie folosită limba națională; 7. tinerii moldoveni recrutați să rămână în Basarabia, iar instrucția să se facă în limba moldovenească (română); 8. colonizarea cu populație străină a pământului Basarabiei să fie oprită; împrumutarea cu pământ a sătenilor plugari fără pământ sau cu pământ puțin; 9. veniturile Basarabiei să fie folosite pentru nevoile acesteia, iar veniturile moșiilor mănăstirilor închinăte să se întrebuințeze pentru așezămintele de cultură; 10. moldovenilor de dincolo de Nistru să li se garanteze aceleași drepturi naționale...” („Cuvânt Moldovenesc”, 9 aprilie 1917).⁷

Meritul noii formațiuni consta în faptul că a știut să capteze ideile timpului, să sesizeze însemnătatea momentului și să formuleze principiile acesteia în conformitate cu aspirațiile românilor din provincie. Astfel, în primele luni ale revoluției, Partidul Național Moldovenesc devenea facto-

rul principal al mișcării naționale din Basarabia, reușind să coaguleze în jurul său tot ceea ce era mai conștient sub aspect național. Vom vedea că programul lui devenea normă orientativă pentru toate întrunirile și congresele naționale moldovenești într-o direcție precisă ce viza deșteptarea conștiinței naționale, clarificarea ideologică și autonomia Basarabiei.⁸

În cursul lunii aprilie 1917, sub impactul evenimentelor, au avut loc mitinguri, întruniri, congrese în toată Rusia, în care se dezbăteau probleme social-politice curente. În Basarabia, la Chișinău și Odesa, în capitalele unor județe, în reședințele unor zemstve, au avut loc întruniri ale locuitorilor români în legătura cu organizarea viitoare a țării lor. Intelectualii din Basarabia, grupați în corporații profesionale, se întrunesc spontan în adunări și congrese pentru a dezbate problemele ce-i preocupă. La 6-7 aprilie/19-20 aprilie, a avut loc congresul general al cooperativelor sătești, care a votat o moțiune în care se cerea autonomia administrativă, bisericească, școlară și economică a Basarabiei și convocarea unei adunări legislative a țării.⁹

Dar întrunirea semnificativă a acestei primăveri a fost marea adunare de la Odesa, din 18 aprilie/1 mai 1917, un miting ostășesc de proporții, aproximativ 10 000 de soldați, la care au luat parte și studenți, preoți, profesori. Adunarea a fost prezidată de maiorul E. Cateli (Cately), vicepreședinți fiind P. Halippa și I. Pelivan, din partea PNM, iar ca secretari au fost aleși doi studenți. Pe lângă soldați, veniți de pe diferite fronturi, au luat parte un număr considerabil de studenți, care obținuseră cursuri de istorie și literatură română la Universitatea din Odesa, intelectuali români din Basarabia, delegați ai Partidului Național Moldovenesc, refugiați din România. Cuvântările rostite și moțiunea votată exprimau hotărârea participanților de a obține autonomia politică a Basa-

rabiei. Opiniile participanților la această adunare, în majoritate soldați, erau mai avansate, în special în chestiunea agrară, se cerea ca „tot pământul țării (Basarabiei) să treacă fără plată în mâinile plugarilor muncitori cu brațele lor”. În privința autonomiei, s-a cerut ca Basarabia să fie „o țară slobodă” și să obțină „autonomia cea mai largă”, în școală și în biserică să fie folosită limba română, iar legile să fie elaborate de „Sfatul Țării”.¹⁰

Situația din rândul armatei ruse de pe front a înlesnit pătrunderea ideilor naționale printre soldații români, iar militarii de la Odesa au inițiat o vie propagandă în favoarea autonomiei. Ei cereau o „autonomie deplină pentru Basarabia”, „să fie convocat imediat Congresul pentru autodeterminarea națională a românilor din Basarabia”, care să desemneze un „Consiliu național-teritorial autonom”. O nouă întrunire are loc în rândul oștirii române din Basarabia, inițiatorul și sufletul mișcării militare era maiorul E. Catel, iar centrul ei era Odesa. Aici, la 23 aprilie/5 mai 1917, a fost organizat un nou mare miting al militarilor români, la care au participat și reprezentanții PNM, P. Halippa și I. Herța, hotărându-se autonomia Basarabiei, cu armată, biserică, școală și justiție proprie. Pentru prima dată, s-a decis constituirea unor unități militare teritoriale, sub numele de Cohortele Moldovenești, ca unități distincte în armata rusă.¹¹

Respectivele unități, care urmăreau menținerea ordinii publice, au luat ființă în mai 1917, cu acceptul comandamentului rus, cea dintâi unitate fiind Batalionul moldovenesc, din regimentul 40 infanterie, cu garnizoana la Odesa. A fost constituit, la 14 mai, Comitetul executiv moldovenesc al soldaților și ofițerilor, la Odesa, sub conducerea maiorului E. Catel, care își propunea trezirea spiritului național printre soldații români și organizarea lor în unități moldovenești. Ulterior, Comite-

ul soldaților de pe Frontul Român, de la Iași, cerea generalului Șcerbacev să retragă unitățile ruse din Basarabia și să crească numărul Cohortelor Moldovenești. Soldații de pe Frontul Român făceau un pas înainte, spre concretizarea aspirațiilor politice și naționale.¹²

Aceste întruniri și consfătuiri au continuat în Basarabia, în cursul lunilor aprilie și mai 1917. La 19-20 aprilie/2-3 mai, s-a întrunit la Chișinău congresul preoțimii moldovenești, care cerea autonomia țării, convocarea unei Adunări Naționale și alegerea unui mitropolit român în fruntea Bisericii basarabene. La 20 mai, congresul studenților moldoveni, întruniți sub conducerea lui Teofil Ioncu, s-a pronunțat pentru învățământ în limba română și introducerea alfabetului latin. La 21-23 mai, la Chișinău, primul congres al țăranilor sublinia necesitatea unei largi reforme agrare în Basarabia. Congresul „dăscălimii basarabene” (Ion Nistor), din 25-28 mai, hotărâ înlocuirea grafiei chirilice cu cea latină, relua și întărea ideile referitoare la o „largă autonomie teritorială a Basarabiei”, într-o Rusie democratică, învățământ național în limba română. Poetul și preotul Alexe Mateevici spunea în cuvântul său (cu referire la unii învățători deznaționalizați): „Da, suntem moldoveni, fii ai Vechii Moldove, dar facem parte din marele popor român, așezat prin România (Vechiul Regat), Bucovina, Transilvania. Frații noștri (din aceste ținuturi – *n.n.*)... își zic români, așa trebuie să facem și noi”.¹³

Dar mișcarea națională din Basarabia, care viza autonomia, părea să reprezinte o „primejdie pentru integritatea statului rus”, primele manifestări naționale au aflat o mulțime de adversari, nu numai la centru, ci și printre elementele locale. Acești adversari ai autonomiei Basarabiei figurau printre militarii și funcționarii ruși din provincie, ziarele și partidele rusești, încurajate pe diverse căi de guvernul rus.

Aceste elemente răspândeau zvonuri false pentru a compromite mișcarea națională, după cum se consemna în „Cuvânt Moldovenesc”, nr. 32, din 23 aprilie: „unii din răuvoitori zic că partidul moldovenesc ar avea de gând să obijduiască pe locuitorii de altă limbă a Basarabiei, ceea ce nu e adevărat, și iarăși zic alții că partidul, fiind moldovenesc, nu e democratic, căci democrația e internațională...”¹⁴

Curentul ostil autonomiei a găsit aderenți chiar printre moldoveni, iar ziarele ruse contestau faptul că românii ar fi majoritari în Basarabia. Moldovenii sunt acuzați de „separatism”: „mulți ruși, la cererea noastră ca Basarabia să fie țară autonomă, răspund că noi facem politică de separatism, adică să ne dezlipim de Rusia și să trecem la România” („Cuvânt Moldovenesc”, nr. 44, din 3 iunie 1917), ceea ce ziarul dezmințe, în conjunctura de atunci. Aceste dezmințiri au fost repetate la congresul învățătorilor din mai 1917, iar la congresul țăranilor s-a recurs la încălcarea reprezentării proporționale, la metode diversioniste, la acuzații nefondate. Astfel, pe aceeași chestiune, la congresul țăranilor din județul Bălți, din 18-20 iulie 1917, au avut loc „mari nelegiuiri ale provocatorilor și dușmanilor neamului moldovenesc..., tălmăcindu-le acestora că autonomia înseamnă că Basarabia trebuie să treacă la România și țăranimea să facă boieresc”. Ziarul relatează că lucrurile au ajuns până acolo încât țăranul Toader Cazacu cerea arestarea fiului său, soldatul Ion Cazacu, care era pentru autonomie („Cuvânt Moldovenesc”, nr. 55, din 11 iulie). La Bălți, au fost arestați membri ai Partidului Național Moldovenesc, pentru răspândirea programului partidului. Mai mult, din cauza confuziei și zvonurilor, congresul desfășurat aici cerea ca „autonomie să nu fie” (ibidem). Sub influența aceleiași propagande toxice, diversioniste, satul Corjeva, din jud. Tighina, se pronunța împotriva

autonomiei și a limbii naționale în biserică și în școală, ceea ce era o absurditate („Cuvânt Moldovenesc”, din 6 august 1917).¹⁵

Dar lucrurile nu s-au oprit aici! Astfel, pentru a contrabalansa propaganda autonomistă și națională în Basarabia, guvernul rus a organizat un congres al țăranimii, la Chișinău, între 21-23 mai 1917. Au participat înalți reprezentanți ai guvernului, dar au fost convocați delegați ai țăranilor din județele unde moldovenii nu erau majoritari, din județul Ismail 150, din jud. Cetatea Albă 150, iar din jud. Lăpușna, curat moldovenesc, doar 45, astfel încât rușii, bulgarii și germanii, care sunt minoritari, au avut mai mulți delegați decât moldovenii, majoritari în țara lor, Basarabia. Congresul se deschidea într-o atmosferă tensionată (încărcată), delegații minoritari au adoptat o atitudine provocatoare, susținând fățiș centralismul rusesc, în opoziție cu moldovenii, adepți ai autonomiei provinciei. Abia după ce reprezentanții guvernului au dat asigurări că moldovenii se vor bucura de autonomie, țăranii români, care se separaseră, revin în congres. A fost debătută chestiunea agrară, în spiritul unei largi reforme, iar în moțiunea congresului era prevăzută și autonomia națională („Cuvânt Moldovenesc”, nr. 42, din 28 mai 1917).¹⁶

După revoluție, exista tendința de organizare a armatei pe baze naționale, iar programul PNM prevedea ca „moldovenii să nu fie duși la oaste afară din Basarabia”, iar instrucția să se facă în limba moldovenească. După exemplul altor popoare din imperiu, soldații români, originari din Basarabia, de pe front și din interiorul Rusiei, se organizează, în iulie, în comitete (soviete) ale „deputaților de ofițeri și soldați moldoveni”, la Odesa, Ecaterinoslav, Tighina, Bolgrad, Sevastopol, Cherson, Iași, pe Frontul Românesc. Spre sfârșitul lui iulie 1917, la Chișinău, se înființează un Comitet Central al „deputaților de soldați

și ofițeri moldoveni”, alcătuit din delegați ai comitetelor amintite. Organizarea acestor comitete (sfaturi) marchează începutul constituirii de unități militare naționale moldovenești. Comitetele militare fac o propagandă intensă inclusiv pentru autonomia Basarabiei, pentru alegerea de deputați moldoveni în Constituanta rusă, la care urma să ia parte și soldații. În această privință, o activitate deosebită a depus Comitetul de la Odesa, unde era concentrat un mare număr de moldoveni, dar și comitetele de pe Frontul Românesc, unde avocatul Simeon Murafa organiza întruniri ale soldaților din diviziile de vânători.¹⁷

La întrunirea soldaților și ofițerilor moldoveni din Odesa, din 19 mai 1917, se alege un Comitet executiv și se cere ca din rândurile soldaților moldoveni „să se alcătuiască roți (companii) distincte, sub comanda ofițerilor și subofițerilor moldoveni”. Aceeași cerere este adresată și de „Comitetul soldaților și ofițerilor moldoveni” din garnizoana Tighina și de alte comitete, iar comandamentul rus a fost nevoit să accepte formarea de companii moldovenești. În acest mod se constituie mai multe companii la Odesa, patru la Chișinău, un „batalion de moarte”(de șoc – *n.n.*) la Tighina și o „baterie de artilerie pe front”, iar Comitetul țărănesc din Chișinău cerea, la 27 iunie, înființarea unui regiment moldovenesc. Aceste unități militare erau destinate frontului, dar s-au constituit și unități naționale pentru asigurarea ordinii interne, după rebeliunea marinarilor de la Kronstadt, din 4 iulie 1917, organizată de bolșevici și înăbușită de guvern, când anarhia începe să ia proporții în Rusia. În aceste împrejurări, în condițiile în care ucrainenii, polonezii ș.a. se organizează în formații militare naționale, organizațiile moldovenești intervin pe lângă comandamentul rus de pe Frontul Românesc, pentru înființarea de „cete mobile de mișionari” sau „cohorte moldovenești”, în

Basarabia. Această solicitare este aprobată și se constituie 15 cohorte, care aveau drept misiune „paza siguranței personale și publice, lupta cu dezertorii și marodeurii (instigatorii la dezordine)”.¹⁸

Alcătuite din câte 100 de oameni, „cohortele moldovenești” erau puse sub comanda unui inspector, A. Crihan, ales de către Comitetul Executiv al militarilor din Odesa și trimis în Basarabia pentru „apărarea intereselor democrației revoluționare moldovenești”. Aceste acțiuni (manifestații) ale soldaților moldoveni, ca și cele ale organizațiilor naționale, duceau la întărirea conștiinței naționale în Basarabia, iar procesul deșteptării naționale se accentua tot mai mult. Nu era vorba, subliniază Șt. Ciobanu, de o ideologie națională deja constituită, clară, ci de formule simple, accesibile, unele preluate, în cursul revoluției, idei și elemente concrete privitoare la unitatea și ideea comunității de neam și destin cu românii de peste Prut. Miile de soldați moldoveni de pe Frontul Românesc, cu toată propaganda țaristă antiromânească, fac cunoștință cu viața românilor și nu puteau să nu se simtă mai aproape de frații lor, decât de ruși. Această idee națională, nelimpedită încă în faza inițială, începe să se manifeste în diferite ocazii.¹⁹

Astfel, la 4 iunie 1917, soldații moldoveni din garnizoana Chișinăului organizează în Piața „Slobozeniei” (Libertății) un mare miting, la care s-a cântat „Pe-al nostru steag e scris unire” („Cuvânt Moldovenesc”, nr. 45, din 6 iunie 1917). Apoi, la 6 iunie, organizațiile moldovenești, militare și civile, fac în gara Chișinău o primire entuziastă celor 1200 de ardeleni, care mergeau spre Iași, oferindu-le un steag, pe care la întoarcerea de pe front să fie scris: „Unirea tuturor românilor”, și o icoană care să fie așezată în biserica din Alba Iulia („Cuvânt Moldovenesc”, nr. 47, din 14 iunie 1917). În acest context, într-un articol, intitulat „Moldoveni și Români”, se

arată originea neamului românesc și legătura ce unește pe moldoveni cu românii din celelalte provincii: „Suntem români, strănepoți de-ai lui Traian! O spunem cu mândrie, cu încredere! De o sută de ani, ne-au fost astupate gurile noastre ca să nu putem grăi cu frații noștri. De-acum, lacătele de pe guri ne-au căzut și noi strigăm din răspuțeri că ne recunoaștem ca frați cu toți românii din toate părțile... Nu vă rușinați și nu vă temeți să spuneți deschis, oriunde și oricui, că sunteți români, frați buni cu românii de peste Prut și de peste Carpați” („Cuvânt Moldovenesc”, nr. 45, din 6 iunie 1917).²⁰

Procesul istoric al trezirii și unității naționale își urma cursul, el nu mai putea fi oprit, dar obstacolele nu au lipsit. Ucrainenii din Rusia cereau și ei autonomia națională și teritorială a regiunilor locuite de ei, iar la Kiev s-a întrunit Rada națională, care revendica toată puterea legislativă și executivă în Ucraina. La 3 iulie 1917, guvernul provizoriu a recunoscut Rada centrală ca autoritate superioară în Ucraina, dar, la 13 iulie, aceasta trimitea o telegramă de convocare și comisarului gubernial al Basarabiei, pentru a lua parte la o consfătuire la Kiev. În aceeași zi, la Chișinău, la redacția ziarului „Cuvânt Moldovenesc”, a fost organizată o „adunare a moldovenilor cu împuterniciri de la mai multe organizații”, unde s-a discutat telegrama Radei, din lectura căreia rezulta că „ucrainenii ar dori ca Basarabia să facă parte din viitoarea Ucraină autonomă”. Adunarea de la Chișinău răspundea Radei de la Kiev că „Basarabia va rămâne autonomă, legată cu Ucraina autonomă (numai) prin legături de amicitie...” („Cuvânt Moldovenesc”, nr.59, din 20 iulie).²¹

Aspirațiile naționale ucrainene erau legitime, dar Rada de la Kiev a formulat pretenții teritoriale asupra Basarabiei, care nu era și nu fusese vreodată parte a Ucrainei. Moldovenii (românii) protesta-

ră energic împotriva acestor pretenții, iar primul protest provenea din partea adunării delegaților organizațiilor politice, naționale, profesionale și administrative din Basarabia, care se întrunise la Chișinău în prezența unui comisar al guvernului provizoriu. Adunarea delegaților protesta cu hotărâre, la 16 iulie, împotriva pretențiilor neîntemeiate ale Radei din Kiev și decidea să nu recunoască, „sub nicio condiție” (Ion Nistor), anexarea Basarabiei la statul ucrainean împotriva voinței sale și să ceară protecția Guvernului Provizoriu. Adunarea alegea o comisie, pentru elaborarea unui statut organic de organizare politică și administrativă a Basarabiei.²²

Protestul adunării delegaților din Chișinău împotriva pretențiilor ucrainene asupra Basarabiei a aflat un răsunet puternic la Odesa. Acolo se instituiseră un Comitet revoluționar, RUMCEROD, care reprezenta armata rusă de pe Frontul Român, marina de război din Marea Neagră și toate organizațiile de muncitori și țărani din Basarabia și din gubernia Chersonului. Majoritatea soldaților și a membrilor acestor organizații era alcătuită din români (moldoveni), care își puteau impune punctul de vedere. La cererea lor, la 20 iulie 1917, Rumcerod-ul a adresat primului-ministru Kerenski un protest foarte energic, prin care respingea categoric toate pretențiile ucrainenilor asupra Basarabiei și cerea guvernului provizoriu să recunoască oficial românii din Basarabia „dreptul de a se guverna prin ei înșiși în hotarele lor istorice și etnice”. În telegrama de protest se arăta: „Sfatul deputaților soldați și ofițeri moldoveni de la Odesa... protestează împotriva faptului... că Rada ar dori ca Basarabia să intre în viitoarea Ucraină... Soldații și ofițerii moldoveni..., unificați în soviet, resping în mod categoric orice posibilitate de anexare a Basarabiei la Ucraina..., orice pretenție a ucrainenilor o consideră ca

o uzurpare..., ca imperialistă, împotriva dreptului de autodeterminare al poporului moldovenesc”.²³

În încheierea protestului, Comitetul declara că va lupta prin toate mijloacele „pentru autonomia Basarabiei, pe baza principiilor anunțate de revoluție...”. Într-adevăr, s-au organizat o serie de întruniri ale românilor din Basarabia, care au protestat împotriva pretențiilor Ucrainei, mai multe organizații naționale cerând cu insistență autonomia țării lor. În fața protestelor energice și unanime ale românilor, pretențiile neîntemeiate ale Ucrainei asupra Basarabiei s-au năruit; Guvernul Provisoriu, prin ministrul de interne Țereteli, trimitea o telegramă la Chișinău, în care, pentru prima dată, recunoștea autonomia Basarabiei. În noile condiții, Rada ucraineană expedia o telegramă Partidului Național Moldovenesc, în care afirma că „niciodată nu a râvnit să cuprindă teritoriile moldovenilor sau să răpească ceva din ele” („Cuvânt Moldovenesc”, nr. 66, din 6 august 1917).²⁴

În același timp, soldații de pe Frontul Român făceau un demers semnificativ, spre concretizarea aspirațiilor politice și naționale ale românilor din Basarabia. Astfel, la îndemnul Comitetului militar central, condus de sublocotenentul Gherman Pântea și camarazii săi, P. Varzar și P. Harea, la 16 iulie 1917, soldații moldoveni adoptau hotărârea de a convoca la Chișinău o adunare provincială, un Sfat al Țării, care să elaboreze un proiect de autonomie națională și teritorială pentru Basarabia.²⁵

În evoluția ideii de autonomie, un rol important l-a jucat Congresul popoarelor din Rusia, desfășurat la Kiev, între 8/21-14/27 septembrie 1917, la care au participat și șase delegați moldoveni, doi dintre ei fiind aleși în consiliu („Cuvânt Moldovenesc”, nr. 89, din 1 octombrie 1917). În rezoluția Congresului era consemnat „dreptul la autodeterminare națională

personală, adică la constituirea nației într-o alianță de drept public, care să cuprindă pe membrii săi de pe toată întinderea statului”. În numele românilor din Basarabia, Teofil Ioncu, membru al delegației din partea Partidului Național Moldovenesc, a precizat următoarele: „Mulți ați auzit de moldoveni, dar puțini cred că știți că națiunea moldovenească nu există. Numele Moldova, moldoveni este numai teritorial, dar nu național, iar dacă noi numim moldovenești cuvintele și organizațiile noastre, facem asta numai din punct de vedere tactic, fiindcă cuvântul român sună prea aspru la urechile dușmanilor noștri, de care avem foarte mulți, ca și dumneavoastră, și el servește de a ne acuza pe noi de separatiști”. El s-a opus încercărilor de a reduce Basarabia la un simplu guvernământ al Ucrainei și arăta: „Dacă în aspirațiile noastre politice ne vom lovi mereu de deziluzii, atunci noi, urmând drumul necesității care nu cunoaște hotare, din prieteni ai democrației rusești ne vom face separatiști”. Evenimentele au urmat acest curs nefast, Ucraina nu a renunțat la pretențiile sale teritoriale, iar democrația rusă a cedat în fața asalturilor ofensivei bolșevice, care a preluat puterea la 25 octombrie 1917 („Cuvânt Moldovenesc”, nr. 89, din 1 octombrie 1917).²⁶

La 25 septembrie 1917, în urma unei remanieri, se constituie un nou guvern sub președinția lui Kerenski, care recunoștea printr-un manifest dreptul popoarelor din Rusia la autodeterminare, consfințire a unei stări de fapt. Guvernul bolșevic însă, instalat la 25 octombrie / 7 noiembrie, prin lovitură de stat, nu a fost recunoscut de către popoarele din imperiu, astfel că autonomia, de fapt, despărțirea de Rusia, a urmat de la sine. Pentru Basarabia s-a creat o situație și mai favorabilă autonomiei, prin faptul că Ucraina se proclama, la 7 noiembrie, stat autonom, ea fiind practic separată, ruptă de Rusia. De fapt, din acest

moment, Basarabia devine provincie cvasi-independentă.²⁷

Dar, în toamna anului 1917, anarhia cuprindea tot mai mult Basarabia, vechile autorități dovedindu-se neputincioase în fața actelor de dezordine și violență, iar cele noi erau în curs de constituire. În aceste condiții grave, dramatice, inițiativa a fost preluată de soldații români din Basarabia, care au decis să convoace Marele congres ostășesc, la Chișinău, la 20-27 octombrie (2-9 noiembrie, stil nou) 1917, cu participarea a 800 de delegați (cifrele diferă: Ciobanu, 500, Cazacu, 800, Nistor, 900, Kirițescu, 989) reprezentând 200 000 de soldați de pe toate fronturile. Petre Cazacu, martor ocular, avea să explice ulterior împrejurările în care s-a ținut congresul: „Haosul se mărise într-atâta încât nu se mai vedea o forță reală pentru ordine și salvare de dezastrul amenințător pentru Basarabia al valurilor neconținute de hoarde de soldați ruși, care de pe Frontul Român urmau să se îndrepte spre Rusia prin Basarabia. Guvernul rus era în ajun să fie doborât de bolșevici, când la 20 octombrie (stil vechi), la Chișinău, se adună primul congres al tuturor (soldaților) moldoveni din Rusia”.²⁸

Congresul s-a deschis la 20 octombrie, ora 15, de către sublocotenentul Gh. Pântea, președintele Comitetului executiv al Sfatului de deputați militari, președinte al Congresului fiind ales căpitanul de cavalerie Vasile Cijevschi, ajutat de slt. Pântea. Pe ordinea de zi erau înscrise 14 puncte, trei fiind esențiale: autonomia Basarabiei, naționalizarea (moldovenizarea) unităților militare și convocarea Sfatului Țării. În ședința din 21 octombrie, căpitanul Cijevschi arăta că „congresul nostru, ca și cel de la Kiev, e dator să recunoască că soarta noastră ne vom croi-o numai noi înșine, prin autonomie”. În același sens se exprimau și alți delegați: Ioncu, Buzdugan, Holban, toți pronunțându-se pentru autonomie. În ședința

24 octombrie, într-o atmosferă de mare entuziasm, s-a hotărât într-un glas ca Basarabia să fie țară autonomă, să se bucure de autonomie politică și teritorială, în cadrul unei Rusii democratice. S-a strigat „trăiască Basarabia autonomă și slobodă (liberă)”, s-a cântat apoi imnul național, sub steagul național (Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România 1917-1918. Documente). S-a hotărât apoi constituirea unităților militare moldovenești, creșterea numărului cohorțelor moldovenești de la 16 la 100, pentru asigurarea ordinii, constituirea, „în cel mai scurt timp”, a Sfatului Țării, pentru guvernarea Basarabiei, alcătuit astfel: moldovenii 84 locuri (70%), naționalitățile 36 (30%), Comitetele militare 44, Congresul țărănesc 30, organizațiile și partidele moldovenești 10, moldovenii de peste Nistru 10. S-a mai decis trecerea moșiilor mănăstirești, ale statului și particulare în mâinile țăranilor (măsură aprobată ulterior de Constituantă), naționalizarea școlilor ș.a.²⁹

Să subliniem că, la 24 octombrie, când a fost proclamată autonomia Basarabiei, „în adunare (congres) se stârnește o însuflețire nemaivăzută de mare. Se ridică steagurile naționale moldovenești și se cântă cântece naționale: „Deșteaptă-te, române”, „Pe-al nostru steag e scris unire” (Cuvânt Moldovenesc, nr. 94, din 27 octombrie 1917). În aceeași zi, în timp ce un cor de învățători, dirijat de pr. Berezovschi, interpreta cântece moldovenești, au sosit în sala congresului un grup de români ardeleni, ofițeri și soldați ai unui batalion, aflați în trecere de la Kiev la Iași, spre Frontul Român. Cum au sosit, ardelenii au desfășurat în sala congresului mari steaguri tricolore, pe care era scris: „Trăiască România Mare!”, „Trăiască Neamul Românesc!”, apoi au cântat, antrenând în entuziasmul lor toată sala, „Trăiască Regele!”, „La arme!” și alte imnuri patriotice.³⁰

Biroul organizatoric, ales de congres, a lansat o circulară către toate organizațiile

revoluționare din Basarabia pentru a-și desemna deputații pentru „Sfatul Țării”. Datorită împrejurărilor de război, a faptului că populația masculină, între 19 și 48 de ani, era risipită pe diferitele fronturi de luptă, alegerile nu s-au putut organiza prin vot direct, ci s-a recurs la alegeri indirecte, prin intermediul comitetelor militare, țărănești și muncitorești, al corporațiilor profesionale constituite. Noua adunare legislativă era formată din reprezentanți ai naționalităților, confesiunilor, partidelor politice, zemstvelor, asociațiilor profesionale și culturale. Biroul a decis să fie mărit numărul deputaților de la 120 la 150, din care 105 români, 15 ucraineni, 14 evrei, șapte ruși, doi germani, doi bulgari, doi găgăuzi, un polonez, un armean și un grec. Ideea „Sfatului Țării” nu era nouă pentru românii basarabeni, încă din 1906 ziarul „Basarabia” vorbea despre înființarea unui „Consiliu provincial”, iar după revoluția din februarie 1917, termenul s-a impus, fiind o traducere a rusescului „Kraevoi sovet”, („Ardealul”, nr. 8, din 19 noiembrie, vezi articolul „Sfatul Țării”).³¹

Astfel constituit, Sfatul Țării s-a deschis, la 21 noiembrie/4 decembrie 1917, într-o atmosferă înălțătoare, de entuziasm, de bucurie nemărginită, de speranțe în viitor. Solemnitatea deschiderii a început cu o slujbă în catedrală, săvârșită în limba română, de episcopul Achermanului, Gavril, înconjurat de 20 de preoți și diaconi moldoveni, răspunsurile fiind date de corul părintelui Berezovschi, în strane aflându-se și preoți din România și Ardeal. Pe clădirea palatului unde se ținea Sfatul „flutură un minunat steag românesc”. În paraclisul din stânga clădirii, pr. Gurie rostește aceste cuvinte: „...vedem făcându-se o mare minune: învierea din moartea politică și națională a norodului nostru moldovenesc din Basarabia”. Ședința de deschidere are loc după masă, la orele 14, de către deputatul cel mai în vârstă, d. N.N. Alexandri, apoi, ca

la un semn, în picioare se scandează „Să trăiască Basarabia autonomă”, iar în această atmosferă însuflețită, corul intonează din nou „Deșteaptă-te, Române!”, se aud pentru prima dată aceste versuri: „Români din patru unghiuri / Acum, ori niciodată, / Uniți-vă în cuget/Uniți-vă în simțiri”, foarte mulți, de emoție, plâng în hohote (vezi „Ardealul”, nr. 9, din 26 noiembrie 1917).³²

S-a trecut apoi la alegerea președintelui, prin vot unanim (95 de voturi) este ales ca președinte al Sfatului Țării, Ion Inculeț, tânăr deputat basarabean, ce descindea dintr-o veche familie moldovenească (probabil a Hânceștilor, susține I. Nistor). Dintre fruntașii naționali Revoluția îl surprinse ca și conferențiar la Universitatea din Petrograd, dar el trecu lesne de la doctrinele socialiste la ideea națională, iar în jurul său s-a strâns întreaga grupare democratică de la „Basarabia”, care cuprindea pe Ion Pelivan, Pan Halippa, Pant. Erhan, Daniel Ciugureanu, Șt. Ciobanu și mai tinerii, Gh. Pântea, A. Crihan, I. Buzdugan, Ion Cazacliu, Gh. Nastasă, aflați toți ca deputați în Sfatul Țării. Într-o scurtă cuvântare, noul președinte arăta: „... scăparea este numai în organizarea fiecărei provincii a Rusiei. Trebuie să punem frâu anarhiei, care începe și în Basarabia... Sfatul Țării trebuie să aibă grijă de ea. (...) Armata demobilizată (rusă) se va întoarce acasă și atunci moscalii flămânzi vor prăda țara”. După I. Inculeț, a luat cuvântul Pan Halippa, care, în numele Partidului Național Moldovenesc, a spus: „În acest partid național eu văd întrupate toate aspirațiile naționale ale neamului moldovenesc. Acum opt luni..., când toți se scaldau în apele unui internaționalism bolnăvicios provocat de revoluția rusească, noi am fost aceia care am ridicat mai întâi steagul național, călăuziți de ideea de patrie, adică de pământul nostru moldovenesc. Partidul național a demolat temnița în care gemea neamul nostru, care s-a trezit

la viață, și astăzi noi am ajuns o țară liberă și autonomă... Ne trebuie însă o unitate de voință națională”.³³

Au vorbit apoi P. Erhan, din partea Partidului Țăranesc, care a cerut ca „Sfatul Țării să pornească lupta împotriva inculturii și întunericii, care a stăpânit până acum norodul”: Slt. Gh. Pântea, în numele Comitetului militar central, în limba rusă, arăta că are încredere în „înțelepciunea Sfatului Țării, care va face din Basarabia o țară fericită”, slt. G. Mare, în numele soldaților moldoveni (100 000!) de pe Frontul Românesc afirma: „Să ne hotărâm de azi că mai bine să nu mai fim decât să ne conducă alte popoare, care să ne ia sângele și osteneala noastră”, lt. Cazacu, în numele oastei naționale moldovenești, sublinia „...vom lupta până la ultima picătură de sânge, pentru drepturile câștigate...”. În sfârșit, în numele Ligii culturale a femeilor moldovence, dr. Elena Alistar a declarat că „patriotismul se întărește prin cultură în limba noastră”.³⁴

În ședința de după masă, a mai vorbit judecătorul Ion Pelivan, în numele Partidului Național Moldovenesc din Bolgrad, care a rostit o cuvântare istorică, vibrantă: „Astăzi e cea mai însemnată zi din istoria neamului moldovenesc. A fost pierdut acest neam, dar s-a aflat... A fost mort, dar a înviat. Toți moldovenii au simțit o negrăită bucurie, când au văzut steagul național deasupra acestui palat. (...) În anul 1812, noi am fost ruși din trupul Moldovei și alipiți la împărăția rusească (...) Turcul ne lua zeciuiala, dar era cinstit, ne lăsa să ne rugăm în limba noastră, el nu ne silea să învățăm turcește, ne jefuia, dar nu se băga cu cizmele lui murdare în sufletul nostru (...). Dar călăii sistemului rusc au pornit să ne fure sufletul, să ne izgonească limba din biserică, din școală, din administrație, ca ea să piară cu totul. Rusificatorii neînduplecați ne-au batjocorit numele de moldovan, coborându-l în noroi, deopotrivă cu numele de bou. Au stricat tot ce ne pu-

tea aminti de trecutul nostru de stăpâni în această țară (...). Dar ideea de autonomie nu a putut fi cu totul desființată... Poate veți fi auzit de marele nostru scriitor Alecu Russo, cu „Cântarea României”, în care el plângea soarta moldovenilor (românilor), care din pricina neunirii au ajuns slugile străinilor. Mă gândesc și la Dim. Moruzi, cu scrierea „Pribegi în țara răpită”, o adevărată Evanghelie a moldovenilor... Și abia în 1905, începea, smerită, o mișcare națională moldovenească”. El încheia această cuvântare înălțătoare cu un îndemn la unire: „nu vă dezbinăți, ci lucrați în unire”.³⁵

Au mai rostit cuvântări în această zi deosebită V. Harea, din partea gazetei „Cuvânt Moldovenesc”, Onisifor Ghibu, din partea redacției ziarului „Ardealul”, care a încheiat cu cuvintele „Ceasul dreptății pentru întreg neamul nostru trebuie să sosească”. Ion Buzdugan, delegat al Partidului socialist-revoluționar moldovenesc, a declarat „astăzi este învierea din morți a neamului nostru moldovenesc”, pr. Gurie, în numele preoțimii române din Basarabia, mărturisea că „preoțimea moldovenească mult a fost apăsată în trecut”, dar că de aici înainte aceasta va putea fi o călăuză adevărată a poporului”. Ședința de deschidere s-a încheiat seara târziu, după ora 20, iar după încheierea cuvântărilor, președintele Sfatului Țării, I. Inculet, și-a exprimat satisfacția că aceste cuvântări oglindesc „întreaga Basarabie”, astfel că „Sfatul Țării este o adevărată icoană a dorințelor țării întregi”. Înainte de încheiere, președintele Sfatului a propus să se păstreze un moment de reculegere, pentru „pomenirea celor doi bravi fii ai Basarabiei, avocatul Simeon Murafa și inginerul Andrei Hodoroșea, omorâți mișelește cu trei luni înainte”.³⁶

După solemnitatea deschiderii, deputații și-au început efectiv activitatea și, până la elaborarea unei constituții, la 28 noiembrie 1917 (stil vechi), au elaborat un „proiect al organizării Basarabiei”, care de-

finea atribuțiile principalelor instituții politice ale statului. Astfel, Sfatul Țării era „cel mai înalt așezământ de conducere (ocârnuire), până la convocarea constituintei, exponent al puterii legislative, iar Consiliul directorilor generali exercita puterea executivă. Apoi, la 2/15 decembrie 1917, Sfatul Țării a adoptat o Declarație, prin care Basarabia, „în puterea temeiului acesta (dreptul la autodeterminare) și având în vedere așezarea rânduiei obștești și întărirea drepturilor câștigate prin revoluție, sprijinindu-se pe trecutul său istoric”, se proclamă Republică Democratică Moldovenească, parte a Republicii Federative Democratice Rusești (în fapt, inexistentă), ca „părtașă cu aceleași drepturi”. („Cuvânt Moldovenesc”, nr. 110, din 6 decembrie 1917). Sfatul Țării, ca organism suprem al puterii, anunța un program cuprinzător de reforme fundamentale, democratice, politice, economice, sociale, reformă agrară radicală, toate bunurile deveneau „avere obștească a norodului”, culturale.³⁷

La 7 decembrie 1917, s-a constituit primul Consiliu de Directori (guvern), sub președinția lui Pantelimon Erhan, cu următoarea componență: V. Cristi, interne, Șt. Ciobanu, învățământ, T. Ioncu, finanțe, N. Bosie-Codreanu, transporturi, T. Cojocar, apărare, M. Savenco, justiție și culte, P. Erhan, agricultură, V. Grunfeld, industrie și comerț, I. Pelivan, externe. Consiliul (guvernul) Basarabiei își propunea introducerea ordinii „în toate ramurile vieții țării”, înlăturarea anarhiei și a dezastrului, organizarea administrativă, reglementarea raporturilor cu guvernul central rus. Erau probleme dificile, de o complexitate extraordinară, iar consiliul (guvernul) se angaja să acționeze pentru „restabilirea cursului normal al vieții țării”, solicitând susținerea solidară și energică a tuturor cetățenilor, instituțiilor și funcționarilor publici. Apoi, printr-o telegramă oficială, din 3 decembrie (stil vechi) 1917, Sfatul Țării înștiința

Guvernul din Petrograd și Rada din Kiev că Basarabia a fost proclamată „Republică poporană moldovenească”, ca membră cu drepturi egale Republicii ruse. Sfatul Țării și proclamarea Republicii moldovenești au fost recunoscute de întreaga populație, de toate organizațiile, inclusiv cele două județe, Hotin și Cetatea Albă, recunosc autoritatea acestora.³⁸

Dar Sfatul Țării și Consiliul Directorilor, în ciuda măsurilor luate, nu au putut ameliora situația care a devenit gravă, în ianuarie 1918. Dezordinile din Basarabia, în special în prima fază a revoluției, au fost în mare parte opera soldaților ruși, ele au început cu devastarea depozitelor de băuturi la orașe, de unde s-au extins și la sate. De la începutul revoluției până la venirea armatei române (ianuarie 1918), Basarabia era invadată de dezertori, iar când bolșevizarea s-a declanșat în armată și soldații ruși au început să părăsească frontul, bande întregi de soldați prădalnici cutreierau Basarabia, îndreptându-se spre casă. Comitetul militar moldovenesc din Odesa protesta împotriva purtării soldaților ruși din Basarabia: „Soldații ruși au început să se poarte ca într-o țară dușmană. Prin târguri, ei sparg beciurile, varsă vinul, se îmbată ca niște porci și fac fel de fel de batjocuri. Pe la sate, ei fac același lucru, își bat joc de bielele femeii, ai căror bărbați sunt pe front, ies la drum, unde pradă pe moldoveni și pe toți” („Cuvânt Moldovenesc”, din 25 octombrie 1917). Cele mai multe din omoruri săvârșite în Basarabia, cum a fost acela a lui S. Murafa, G. Hodorogea, M. Razu, din august 1917, precum și pogromurile asupra evreilor din orașele basarabene, au fost săvârșite numai de către soldați ruși.³⁹

Propaganda revoluționară, doctrinele partidelor radicale, moțiunile congreselor țărănești și telegrama oficială a guvernului, că „tot pământul, averea mișcătoare și toate acaretele de pe pământul boieresc

trec în folosul poporului” au incitat spiritele, au antrenat dezordini grave la sate. Încă din iulie 1917, președintele Uniunii proprietarilor din jud. Hotin aducea la cunoștința autorităților următoarele: „cu ajutorul unor comitete sătești (țărănești), oamenii arestează fără judecată, alungă lucrătorii de pe la economii (ferme), opresc strânsul pâinii..., opresc plata pentru arendă, taie pădurea... dau drumul iazurilor... Aceste turburări se fac mai în tot satul din îndemnul anarhiștilor (bolșevicilor), care fac o propagandă foarte vie” („Cuvânt Moldovenesc”, nr. 57, din 15 iulie 1917). Aceste fenomene nu erau locale, fiind generale pentru întreaga Basarabie, încep să vină țărani și din Rusia (de dincolo de Nistru) și să se așeze pe moșiile boierești, așa cum s-a întâmplat în satul Glinjeni, „unde au venit oameni plugari din Podolia cu familiile și plugurile și, așezându-se, au început a ara” (ibidem, nr. 74, din 24 august 1917). Însă situația devine catastrofală, în octombrie-decembrie 1917, când aproape n-a rămas o moșie, un conac, o fermă nedevastată.⁴⁰

Sfatul Țării și-a deschis lucrările, la 21 noiembrie 1917 (stil vechi), în toiul anarhiei, când lumea basarabeană ajunsese la disperare. El a luat o serie de măsuri, dar fără niciun rezultat, era necesară o forță militară de care „Sfatul Țării” nu dispunea, iar puținele unități moldovenești pe care le avea la dispoziție erau contaminate și ele de bolșevism și nu se putea conta pe ele. Bolșevicii, alungați de la Iași și de pe întregul Front Românesc, și-au instalat secția frontului („front otdel”) la Chișinău și au ocupat întreaga Basarabie. Un document contemporan, nepărtinitor, prezintă situația de la sfârșitul anului 1917, în cele mai negre culori, este vorba despre „Chemarea comisarilor naționali militari de pe frontul românesc (comisarii unităților naționale formate pe front, alcătuite din ucraineni, polonezi, letoni): „Ei (bolșevi-

cii) au început a-i îndemna pe soldați să părăsească frontul, iar soldații mergând spre casele lor au prins a prăda munca și averea locuitorilor. O mulțime de sate din Basarabia au fost date focului și prădate. S-au prăpădit sute de mii de puduri de pâine, pregătită pentru sate și locuitori. Averea întregă a norodului se pradă și se risipește”.⁴¹

„Însă prădătorii”, continua documentul, „nu se mulțumesc numai cu aceasta, ei vor să puie mâna și pe stăpânire, din Socola, ei s-au mutat la Ungheni, apoi la Chișinău, continuând a prăda și a face silnicii. Ei i-au arestat pe toți ofițerii străini, care se aflau la Chișinău, și și-au bătut joc de dânsii, ei au prădat chiar și comisia, care cumpăra pâine pentru armata de pe front. La Chișinău, ei și-au așezat ștambul (statul-major) lor, care folosea toate mijloacele pentru a împiedica aprovizionarea frontului și a distruge căile ferate. Sfatul Țării însuși, ca supremă instituție a republicii, și frunțașii naționaliști din Blocul moldovenesc se aflau în mare primejdie! Unele elemente dubioase din componența Sfatului Țării începeau să încline spre bolșevism și se alăturau acestora. Atmosfera sărbătorească și plină de încredere, de la începutul lucrărilor Sfatului, era doar o amintire. Situația politică și socială se deteriora cu mare repeziciune, devastările continuau nestânjenite și lua o formă barbară, acum se distrugeau uneltele agricole, mașinile, se omorau nu numai oamenii, ci și animalele, se evacuau farmaciile de la sate. Lumea se zbătea în căutarea unei ieșiri, trebuia găsită o soluție imediată, deoarece primejdia era foarte mare. Problema nu putea fi rezolvată decât printr-un act decisiv, de mare curaj, revoluționar în acest sens, și acest act a fost chemarea armatei române.”⁴²

După încheierea armistițiului de la Brest-Litovsk, în ianuarie 1918, aceste fenomene s-au intensificat, dezordini, devastări, omoruri. Populația, îngrozită, lip-

sită de apărare, se adresa Sfatului Țării și Consiliului Directorilor cerând protecție și sprijin față de aceste atacuri. Către sfârșitul anului 1917, în Basarabia, în special la Chișinău, luptele între trupele lui Scerbacev (ostil guvernului bolșevic) și cele roșii au dus la o situație critică. Locuitorii cereau Consiliului Directorilor luarea de măsuri energice pentru păstrarea liniștei publice și instaurarea ordinii, în timp ce Rumecerod-ul de la Odesa exercita presiuni pe diferite căi asupra Sfatului Țării, pentru a obține (impune) alipirea Basarabiei la Ucraina. În această situație, Consiliul Directorilor, susținut de Blocul moldovenesc, a obținut un vot din partea Sfatului Țării, prin care era autorizat să procedeze cum crede de cuviință pentru păstrarea ordinii. În acest scop, s-a hotărât, la 8 decembrie 1917, să trimită, în secret, o delegație la Iași, alcătuită din cei doi miniștri, V. Cristi și I. Pelivan, pentru a cere guvernului român și reprezentanților Antantei ajutor militar împotriva anarhiei bolșevice din Basarabia. Delegația a avut convorbiri inclusiv cu generalul Scerbacev și generalul Berthelot, pentru a fi trimise în Basarabia trupe „disciplinate și sigure”, iar aceștia au promis să trimită o divizie sârbă și una cehoslovacă, dar trimiterea nu a putut avea loc. Ca urmare, la 22 decembrie 1917 (stil vechi), Consiliul Directorilor Generali, a decis să ceară într-o telegramă guvernului român trimiterea la Chișinău a unui regiment ardelenesc, care să rămână la dispoziția autorităților republicii moldovenești.⁴³

Solicitarea oficială de ajutor era semnată de președintele Consiliului, P. Erhan, și de cei doi miniștri, I. Pelivan și V. Cristi. Dar situația rămânea foarte complicată, delegația plecase în secret, la Iași, însă plecarea a fost totuși cunoscută la Chișinău, iar asupra Sfatului Țării se exercitau mari presiuni pentru a se decide chemarea armatei ruse, în vederea instaurării ordinii

în Basarabia. Astfel, la 26 decembrie 1917, partidele socialiste rusești din Sfatul Țării adoptau o moțiune ostilă deciziei Consiliului, reproșându-i că nu a intrat „în legătură strânsă cu republica ucraineană”: „Intrarea armatelor românești pe teritoriul Basarabiei poate fi pasul cel dintâi pentru ocuparea ei și pentru smulgerea ei de fapt din sânul republicii ruse și, desigur, va prezenta un pericol pentru toate drepturile politice și sociale dobândite prin revoluție. Intrarea armatei române poate provoca război civil pe teritoriul republicii moldovenești”. Grupările politice socialisto-comuniste (bolșevice) minoritare ar fi dorit orice armată străină pe teritoriul Basarabiei, rusă, ucraineană, numai română nu! La 28 decembrie 1917, reprezentanții partidelor socialiste ruse, în frunte cu Grinfeld, protestau împotriva chemării armatei române, considerând că, în acest caz, Basarabia „nu va rămâne în hotarele republicii rusești”. Încercările acestor grupări de a modifica hotărârea privind chemarea armatei române au eșuat, Blocul moldovenesc, gruparea țărănească și reprezentanții minorităților au aprobat acțiunea Consiliului Directorilor. La 3 ianuarie 1918, socialiștii ruși s-au retras din Sfatul Țării, precizând într-o declarație că vor „unirea cu revoluția rusească (bolșevică)”; reproșau că moldovenii au prea multe locuri în Sfat, în componența acestuia sunt „multe elemente burgheze” și se opun venirii armatei române.⁴⁴

Decizia de intrare a armatei române în Basarabia a fost luată de guvernul de la Iași, la 1 ianuarie 1918, dar comunicatul oficial a fost remis presei la 12 ianuarie: „Comandamentul rus ne-a cerut, în urma intervenției Sfatului Țării din Chișinău, să asigurăm, prin trimiterea de trupe române, ordinea în Basarabia. Era cu atât mai necesar să se răspundă chemării comandantului rus și (celeii) a republicii moldovenești, cu cât bande răzvrătite din armata rusă

opreau trenurile cu aprovizionări, pentru armata română și cea rusă, și dădeau foc sau prădau depozitele de hrană, înființate de noi în Basarabia...". În Basarabia, situația era foarte gravă, la 5 ianuarie 1918, forțele bolșevice au ocupat Chișinăul, aici se instala ștabul (Front otdel), compus din oameni precum Perper, Kaabak, Spult, Kotowski, Lewinson, toți evrei bolșevici. După ocuparea Chișinăului, membrii Comisiei interaliate pentru aprovizionarea armatei au fost arestați, iar fondurile lor confiscate. La rândul lor, membrii Sfatului Țării și cei ai Consiliului Directorilor s-au risipit de teamă în toate părțile. Primejdia era cât se poate de reală, dovadă o telegramă semnată de Nastarum Kaabak, șeful de stat-major al bolșevicilor, din 13 ianuarie 1918, adresată Sovietului din Odesa, în care afirma textual: „Sfatul Țării nu cedează. Ne gândim să lichidăm azi, mâine Sfatul Țării și Directoratul”. În aceste împrejurări, în seara de 5 ianuarie, Blocul moldovenesc, fracțiunea majoritară din Sfatul Țării, s-a întrunit, în ședință secretă, în sala zemstvei guberniale din Chișinău, și a hotărât să trimită mai multe delegații (pentru a fi sigur că vor ajunge la destinație) la Iași, pentru a cere insistent guvernului de aici intervenția rapidă a armatei române în Basarabia, împotriva „urgiei bolșevice”.⁴⁵

(Va urma)

NOTE

1. Șt. CIOBANU, *Unirea Basarabiei. Studiu și documente cu privire la mișcarea națională din Basarabia în anii 1917-1918*, Chișinău, 1993, p. 16-17.
2. Ibidem, p. 31, 32, 32-33.
3. Ibidem, p. 34, 35; Anexa, p. 80, 81-82, 82-83, 86-87.
4. Ibidem, p. 35; Anexa, p. 88.
5. P. CAZACU, *Moldova dintre Prut și Nistru*, Chișinău, 1992, p. 254-256; C. KIRIȚESCU, *Istoria războiului pentru întregirea României (1916-1919)*, București, 1926, vol. III, p. 67-68; *Istoria Românilor*, VII/2, București, 2003, p. 480.

6. „Cuvânt Moldovenesc”. 1917, 2 apr. Șt. CIOBANU, op. cit., p. 36; Anexa, p. 83-84.
7. „Cuvânt Moldovenesc”, din 9 aprilie 1917; Șt. CIOBANU, op. cit., p. 36-37, Anexa, p. 86-87; I. NISTOR, *Istoria Basarabiei*, București, 1991, p. 279-280; I. ȚURCANU, *Unirea Basarabiei cu România*, Chișinău, 1998, p. 55-56.
8. Șt. CIOBANU, op. cit., p. 38.
9. I. NISTOR, op. cit., p. 278; Șt. CIOBANU, op. cit., p. 38; C. KIRIȚESCU, op. cit., III, p. 70; *Istoria Românilor*, VII/2, p. 481.
10. Șt. CIOBANU, op. cit., p. 38-39; Anexa, p. 92-94.
11. C. KIRIȚESCU, op. cit., p. 70-71; Șt. Ciobanu, op. cit., 39.
12. I. NISTOR, op. cit., p. 278.
13. Paul CERNOVODEANU, *Basarabia. Drama unei provincii istorice românești în context politic internațional 1806-1920*. București, 1993, p. 139-140; Iurie COLESNIC, *Sfatul Țării. Enciclopedie*. Chișinău, 1998, p. 14.
14. Șt. CIOBANU, op. cit., p. 40.
15. „Cuvânt Moldovenesc”. 3 iunie, 11 iulie și 6 august 1917; Șt. CIOBANU, op. cit., p. 40-41.
16. „Cuvânt Moldovenesc”. 1917, 28 mai, Șt. CIOBANU, op. cit., p. 41-42; Anexa, p. 105-106.
17. Șt. CIOBANU, op. cit., p. 44; Anexa, p. 109.
18. Ibidem, p. 44-45.
19. Ibidem, p. 45-46.
20. „Cuvânt Moldovenesc”. 6 iunie, 14 iunie 1917; Șt. CIOBANU, op. cit., p. 46.
21. „Cuvânt Moldovenesc”. 1917, 20 iulie; Șt. CIOBANU, op. cit. p. 48; Anexa, p. 203.
22. I. NISTOR, op. cit., p. 280; I. ȚURCANU, op. cit., p. 54; *Istoria Românilor*, VII/2, p. 482.
23. Șt. CIOBANU, op. cit., 48-49; Anexa, p. 202.
24. I. NISTOR, op. cit., p. 281; „Cuvânt Moldovenesc”. 1917, 6 august.
25. I. NISTOR, op. cit., p. 279.
26. „Cuvânt Moldovenesc”. 1 octombrie 1917; Șt. CIOBANU, op. cit., p. 51; *Istoria Românilor*, VII/2, p. 482.
27. Șt. CIOBANU, op. cit., p. 51.
28. P. CAZACU, op. cit., p. 290; *Istoria Românilor*, VII/2, p. 483.
29. Șt. CIOBANU, op. cit., p. 53-55; P. Cazacu, op. cit., p. 290; *Unirea Basarabiei și a Bucovinei cu România. 1917-1918, Documente*, Antologie de I. CALAFETEANU. București, 1993, p. 47-68; *Istoria Românilor*, VII/2, p. 483-484.
30. C. KIRIȚESCU, op. cit., III, p. 75; *Unirea Basarabiei, Antologie*, p. 53.
31. „Ardealul”. 1917, 19 noiembrie. În: *Unirea Basarabiei, Antologie*, p. 69-71; I. NISTOR, op. cit., p. 281; *Istoria Românilor*, VII/2, p. 484.

32. „Ardealul”. 1917, 26 noiembrie. În: *Unirea Basarabiei*, p. 71-78; Șt. CIOBANU, op. cit., p. 55; I. Nistor, op. cit., p. 281; C. KIRIȚESCU, op. cit., p. 76-79.
33. I. NISTOR, op. cit., p. 282; C. KIRIȚESCU, op. cit., III, p. 79-80; *Unirea Basarabiei. Documente*, p. 78-80.
34. Ibidem, p. 80-86.
35. Ibidem, p. 86-89.
36. Ibidem, p. 89-97; Șt. CIOBANU, op. cit., *Anexa*, p. 152-178.
37. „Cuvânt Moldovenesc”. 1917, 6 decembrie; Șt. CIOBANU, op. cit., p. 56; *Anexa*, p. 178-179, 181-183; I. Nistor, op. cit., p. 282; *Unirea Basarabiei. Documente*, p. 117-120; Gh. E. COJOCARU, *Sfatul Țării. Itinerar*. Chișinău, 1998, p. 36 și urm.; I. AGRIGOROAIEI, *Unirea Basarabiei cu România în presa vremii...* Iași, 1999, p. 40-41; *Istoria Românilor*, VII/2, p. 484.
38. Șt. CIOBANU, op. cit., p. 56, *Anexa*, p. 179-180.
39. Ibidem, p. 59-60.
40. Ibidem, p. 60, *Anexa*, p. 216.
41. Ibidem, *Anexa*, p. 217.
42. Ibidem, p. 60-61, *Anexa*, p. 218, 219, 220.
43. P. CAZACU, op. cit., p. 266; *Unirea Basarabiei. Documente*, p. 133; Șt. CIOBANU, op. cit., p. 61-62, *Anexa*, p. 222.
44. P. CAZACU, op. cit., p. 266-267; *Unirea Basarabiei. Documente*, p. 135.
45. *Unirea Basarabiei. Documente*, p. 138; I. NISTOR, op. cit., p. 284; C. KIRIȚESCU, op. cit., III, p. 84-85.

LANSAREA UNUI STUDIU DESPRE PROBLEMELE NOASTRE IDENTITARE

*Elena TARAGAN,
Studii și Cercetări,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”*

La 5 iunie a.c., între orele 17 și 19, la Biblioteca „Onisifor Ghibu”, Filială a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu”, a avut loc lansarea cărții *Homo Moldovanus Sovietic. Teorii și practici de construcție identitară în R(A)SSM (1924-1989)*, Editura ARC, 2018, de scriitorul, sportivul de performanță și istoricul, Octavian Țicu.

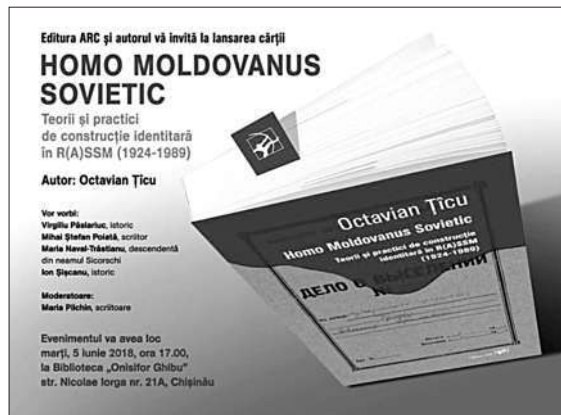
A fost o seară deosebită, în care invitații au vorbit punând accente importante pe anumite „chestiuni dureroase” din trecutul nostru. S-au completat unii pe alții, s-au contrazis pe alocuri privind măsura în care „experimentul de creare și înrădăcinare a moldovenismului” și dezbinarea noastră a reușit în această „Mesopotamie” dintre două râuri. Dar nu e vorba de Tigrul și Eufrat, ci de Nistru și Prut. S-au făcut unele prognoze precum că această carte va deveni un bestseller, s-a constatat unanim că este o carte bună, complexă și, mai ales, necesară.

Moderator al evenimentului a fost Maria Pilchin, scriitoare.

Primul invitat căruia i s-a dat cuvântul a fost Virgiliu Pâslariuc, istoric. Acesta a evocat momentul care a avut loc acum nouă ani, când Octavian Țicu a ținut o comunicare despre problemele identitare. Virgiliu Pâslariuc a fost de părere că „problema identitară” este un subiect tabu, pe care nu trebuie să-l atingi, altfel riști să fii stigmatizat. Cu atât mai mult a apreciat curajul scriitorului Octavian Țicu de a scrie o astfel de carte. Autorul pune degetul pe răni

care încă dor, atacă probleme și chiar incomodează printr-un demers sincer și în care spune lucruri pe șleau, a susținut Virgiliu Pâslariuc. Acesta a menționat că ceea ce se desprinde din această carte este faptul că Identitatea este o alegere a noastră, o opțiune, nu este un dat sau ceva impus, îndoctrinat. Cartea *Homo Moldovanus Sovietic...* disecă anatomia naționalismului nostru. O carte dificilă, dar potrivită pentru vremurile în care suntem.

A urmat Mihai Ștefan Poiată, scriitor. Acesta a vorbit despre tragedia în care trebuiau să joace personalitățile și oamenii simpli în timpul comunismului. Cea mai grea problemă era aceea că oamenii trebuiau să ducă o viață dublă. O gândire dublă, o scriitură dublă. Erai nevoit, în societate, să spui ceea ce autoritățile agreează, pentru ca, atunci când rămâneai singur, să cugeți cu desăvârșire altfel. Domnul Mihai Poiată a spus că ceea ce a

desprins din această carte este că „Moldovenismul este o noțiune complexă”, nu este doar invenția lui Stalin, iar această carte riscă să nu placă multora. Nu-i va plăcea nici lui Traian Băsescu, a susținut scriitorul. A încheiat cu constatarea personală că „Operația de fabricare a națiunii moldovenești a reușit. Au fost extirpate elementele purtătoare de morală, de conștiință națională”.

Invitându-l la microfon pe următorul oaspete la eveniment, Maria Pilchin l-a completat pe Mihai Ștefan Poiată, susținând că „românismul” a recidivat în noi, astfel că, în timp, efectul operației nu s-a dovedit unul definitiv.

Maria Naval-Trăstianu, descendentă din neamul Sicorschi, a ținut o cuvântare despre copilăria ei, despre bunicul ei sever – un român adevărat, despre câte au îndurat străbunii noștri în cadrul acestui regim pervers. Descendenta din neamul Sicorschi ne-a purtat într-o scurtă călătorie în acele timpuri, predându-ne o pagină dureroasă de istorie.

Ion Șișcanu, istoric, a avut cuvinte de laudă pentru scriitorul și istoricul Octavian Țicu, felicitându-l pentru cât de bine stăpânește termenii istorici și paradigme ale istoriei universale. Ion Șișcanu a ținut să precizeze că ceea ce

s-a întâmplat în fosta RASSM nu este un caz unic în URSS. Mai multor popoare s-a încercat a le distruge identitatea, a le îngenunchea, a le dezbină. Este o carte unică în istoriografia noastră, în care se face o radiografie a ceea ce Octavian Țicu numește „homo moldovanus sovietic”.

A urmat directorul Editurii ARC, Iurie Bârsa, care ne-a informat că volumul a avut un succes instantaneu – s-au epuizat toate exemplarele la lansarea care a avut loc la București, la Bookfest. Iurie Bârsa se bucură de această colaborare, de succesul lui Octavian Țicu, care este și succesul Editurii ARC, cea care a hotărât editarea acestei cărți.

A sosit momentul să ia cuvântul autorul, Octavian Țicu, care a venit cu precizări

privind *Homo Moldovanus Sovietic...* Cartea este rezultatul unei munci de 12 ani. „A fi astăzi istoric în Republica Moldova nu este ușor. Orice încercare de construcție a unui discurs onest este atrasă într-o luptă de argumente”, a mărturisit autorul. Octavian Țicu oferă o viziune ceva mai optimistă privind starea noastră de dez-înfrădăcinare, spunând că „națiunea moldovenească este în pendulare”. Noi totuși am găsit vigoarea de a reveni la identitate. Este o carte menită să ne facă „să ne înțelegem noi pe noi”, întrucât, în anii grei ai existenței URSS-ului, s-a practicat o activitate intensă de a cultiva ura de sine.

Cartea reflectă trăirile autorului pe parcursul timpului. Acesta susține că ar putea să nu placă moldoveniștilor, dar istoria adevărată e una și nu poate fi fabricată la cheremul oricui.

Un moment emoționant al serii a fost atunci când Octavian Țicu și-a salutat mama, prezentă în sală. Pasiunea pentru istorie este probabil genetică, ne spune

autorul, mama lui fiind în sesiune la Facultatea de Istorie, pe când copilul Octavian era „în proiectie”.

Octavian Țicu a încheiat oferind câteva explicații privind coperta cărții. Pe față este un dosar, dosarul străbunicii lui, care a fost deportată pe pretext de trădare. De asemenea, putem observa culoarea roșie – este sângele care a curs în procesul de sovietizare a țării noastre, întrucât acesta s-a făcut cu asasinat. Iar pe verso avem un document care aparține lui Ion Ceban, în care acesta încearcă traduceri ale anumitor cuvinte din „românește” în „moldovenește”. Unele dintre ele realmente ne provoacă râsul (cum ar fi antrenament – *trenirovka*, atenție – *băgare în samă*).

Așa cum am spus, a fost o seară minunată, în care publicul (numeros, de altfel) s-a putut delecta cu cuvântări de o înaltă ținută intelectuală. Mulțumim organizatorilor și felicităm autorul pentru rezultatul unei munci de un deceniu.

ISTORIA – UN TEST DE VERTICALITATE ȘI DEMNITATE

„Cine nu și-a scris istoria cu sânge, acela sau n-a avut-o nicicând, sau crede că poate trăi pe contul istoriei altora”.

(Grigore Vieru)

„Sau țara aceasta să fie românească, sau nici nu merită să fie”.

(Mihai Eminescu)

La Centrul Academic Internațional Eminescu, în cadrul serviciului „Dialogăm și ne cunoaștem”, am organizat o lecție publică cu o invitată specială. O personalitate împătimită de istorie, Profesorul anului, directorul Liceului Teoretic „Vasile

Larisa ARSENI,

Maestru în Artă, bibliotecar

Alecsandri” din Chișinău, un spirit civic sincer și foarte pronunțat. E vorba despre profesoara, care predă istoria cu sufletul, e doamna Daniela Vacarciuc, o profesionistă în tot ce face, o cercetătoare și o căutătoare de adevăruri, bine documentată și cu argumente plauzibile la îndemână. O enciclopedie vie pentru elevi și pentru cei care vor să-și cunoască adevărata istorie a neamului.

Participantii sunt studenți de la Centrul de Excelență în Educația Artistică „Ștefan Neaga”, catedra muzicologie, pian și instrumente cu coarde, însoțiți de profesoara de istorie, șefa catedrei discipline

socio-umane, Corina Țenti-Manoli, și profesoara de limba engleză Veronica Cozma. Au asistat și elevii clasei a X-a de la Liceul Teoretic „Traian”.

După prezentările de rigoare, moderatoarea, bibliotecara Centrului, dna Larisa Arseni i-a oferit cuvântul dnei Daniela Vacarciuc. Dânsa și-a început discursul prin a ne face cunoștință cu Proiectul „Dor de demnitate”, care include 100 de activități dedicate Centenarului Unirii, aducând drept exemplu câteva teme: „860 de ani după Mihai Viteazul – strălucirea sentimentului de Demnitate”, „Eminescu ne-a numit români”, „Măcar pentru un cântec haideți să ne strângem”, „Visul lui Grigore Vieru e România”, „Dumitru Matcovschi a plâns cu lacrima Basarabiei”, „Rolul istoriei în formarea sentimentului de identitate națională”, „Independența, cel mai important pas spre Demnitate”, Tricolorul e simbol național”, „Decebal simbol al Demnită-

ții”, „Ocuparea Basarabiei de Imperiul rus: necazul unei decizii imperiale”. Doamna Vacarciuc a explicat în ce constă acest proiect, că este implicată practic toată republica și finalizează la 1 Decembrie 2018.

Elevii sunt interesați, de ce această palmă de pământ sute de ani luptă pentru aceleași valori: adevăr istoric, limbă, alfabet, unire?...

Ce este istoria? Cea mai ușoară definiție ar fi: că istoria este o știință, una din multe care ar trebui să îl intereseze pe fiecare locuitor al planetei. Știința impune omul să gândească și doar astfel are loc progresul.

Istoria, spusă cum trebuie, este cea mai bună narațiune, o frumoasă poveste care începe acum 20000 de ani și arată cum omul a ajuns de la vânător-culegător într-un colț izolat al Europei până la explorator al spațiului cosmic.

Istoria este relevantă, evenimentele trecutului, unele care nu ar părea să aibă vreo importanță, au influență majoră asupra prezentului. Așa a fost și așa va fi.

Să revenim, însă, la istoria noastră. Noi am fost întotdeauna înstrăinați doar prin intervenții externe. La noi lumea nu s-a separat pentru că a vrut. S-a întâmplat prin note ultimative, dictat, prin implicare armată, fără prezența și opinia poporului.

În 1812, printr-o înțelegere între țarul rus și sultan, Basarabia este transformată într-o gubernie rusească. O decizie luată așa, într-un han, adică la o crăsmă. Un alt exemplu, consecințele căruia le avem și acuma, Pactul Ribbentrop-Molotov, la 23 august 1939, Uniunea Sovietică și Germania nazistă semnează un document important, dar extrem de controversat, (conținând și un protocol secret), care redefiniște relațiile ruso-germane. Consecințele acestea sunt dezastruoase pentru zona Europei Centrale și de Est, inclusiv pentru România. În iunie 1940, Uniunea Sovietică adresează o notă ultimativă României, obligând-o să cede-

ze Basarabia, Bucovina de Nord și Ținutul Herța, aceasta în ciuda faptului că ultimele două componente nu făcuseră niciodată parte din Imperiul Rus.

Apoi au urmat deportări, gulaguri, foamete și poporului cu timpul i s-a șters din demnitate și verticalitate, acestea, fiind înlocuite cu închinăciunea, slugărnicia și de aceea astăzi ne vine greu să ne manifestăm sau să rezistăm presiunilor.

Noi trebuie să avem înțelepciunea ca să ne păstrăm aici tezaurul, valorile naționale pentru ca ele să nu dispară. Spre exemplu, plugușorul vine de la traci, cete de copii, tineri, maturi, în seara Sfântului Vasile umblă de la casă la casă, urându-i pe toți de bine. Mesajul creștin urează tuturor, chiar și celor certați între ei, bine, sănătate, belșug, iar colacul, măruș, nuca, sau ceva rotund cu ce se răsplătesc urătorii este un simbol al tracilor, pe care îl găsim desenat pe toți pereții Cetății Sarmizegetusa – un simbol filozofic, al unității. Sau tradiția de nuntă. Tinerii se iau din gospodari și nu gospodari pentru că sunt bogați, dar tineri înzestrați cu calități: un comportament corect, cumsecădenie, hărnicie, respect pentru sine și alții. Femeia lucra la opaiț, sau lampa de gaz tot ce trebuia în gospodărie, își îmbrăca familia în costumul tradițional, respecta toate tradițiile și obiceiurile, cultivându-le și copiilor același lucru.

Istoria este un test care durează pe tot parcursul vieții. Acest test funcționează în fiecare zi, când trebuie să înțelegi conversațiile celor din jur, testul te evaluează dacă ești un individ informat, productiv și angrenat în societate.

Istoria are prostul obicei de a se repeta sub o formă sau alta, iar oamenii s-au obișnuit să nu învețe nimic din ea.

Înainte oamenii se temeau de un stat în care doar un sigur om avea puterea, de aceea puternicul Cezar a trebuit să moară. Care a fost rezultatul acestui eveniment? Instaurarea imperiului, o formă de guvernământ în care puterea aparținea tot unui singur om. Peste 2000 de ani în România avea loc un referendum prin care s-a optat pentru alegeri uninominale, unde puteam vota pe cine vrem noi, nu o listă. Se dorea curățarea clasei politice. Rezultatul? În loc de 471 de parlamentari au fost aleși 588. Curățare? Noi decidem...

Vorbim mai întâi despre legăturile economice și lingvistice și după aceea trebuie de ridicat frontiera. Într-un sistem al globalizării granițele dispar dintre state. Oamenii sunt născuți dintr-un neam, dar au un scop comun de realizat în această lume să poată să păstreze planeta, să poată să conviețuiască între ei. Credița a fost în declin, 1000 de ani omul a trăit fără legi scrise, nu erau închisori; omul punea mă-

tura-n ușă, dormea afară, cu ușile deschise și era de ajuns.

Să vedem, care sunt valorile în secolul 21, care ne-ar ajuta să conviețuim pe acest pământ, pentru că de aici nu avem unde pleca, unde fugi.

Grigore Vieru, fără a fi profesor de istorie, îmi cultivă și mie niște direcții de care trebuie să țin cont în procesul predării lecțiilor de istorie, să explic ce înseamnă noțiunea de atitudine civică, ce înseamnă identitate, pentru ca acest neam să nu dispară. De-a lungul timpului au dispărut 87 de popoare, sigur nu ne dorim acest lucru.

Valorile despre care au vorbit Grigore Vieru și Mihai Eminescu, sunt mai multe. Am să mă refer la istorie. Ce este istoria de fapt, este memoria străbunilor mei. Le văd chipul de oameni buni, cu credință în Dumnezeu, cu multă demnitate și înțelepciune. Noi ne tragem dintr-un neam străvechi, facem parte din popoarele care au fondat civilizațiile europene, un neam, băștinași ai continentului. Cei care au scris despre noi, toți au scris doar cuvinte frumoase și de bine. Prima operă care face reflecție a civilizației tracice este „Iliada” lui Homer.

Despre istoria, etnogeneza neamului nostru, putem discuta mult până a epuiza toate documentele ce atestă originea și evoluția poporului nostru în decurs de secole. Un lucru este cert: deși istoria se repetă, noi nu tragem învățăminte și tot batem pasul pe loc, ba mai dăm și înapoi. Până când? Se pare că timpul s-a epuizat, e nevoie de fapte.

O astfel de lecție trezește interesul și cultivă dragostea tinerilor pentru istorie. Fiind predate ca o poveste, împresurată cu adevăruri, argumentate documentar, dobândite prin cercetare, studii profunde și permanente. Concluzia: dorința de noi întâlniri cu astfel de oameni, care au ce spune și pot spune, fără a cere ceva în schimb.

* * *

Tot în cadrul serviciului „Dialogăm și ne cunoaștem”, dar și în cheia Centenarului Unirii, la Centrul Academic Internațional Eminescu a fost realizată o conferință științifică, având ca temă: „Unirea cu România are nevoie de mai mulți pași până la realizare”. Interlocutorii au fost elevii claselor a XI-a de la Liceul Teoretic „Nicolae Iorga”, însoțiți de profesoara de chimie Victoria Heghea și bibliotecara liceului, doamna Eugenia Stamatina.

Pentru început moderatoarea întâlnirii face o incursiune în biografia de creație a domnului Octavian Țicu, invitatul de onoare. Octavian Țicu este conferențiar universitar, doctor în istorie, Maestru internațional la box, absolvent al Universității de Stat „Alexandru Ioan Cuza” din Iași – licențiat în istorie (1989-1994); studii de doctorat (1994-2000).

Actualmente activează în calitate de șef Catedră la Facultatea de Istorie Contemporană Universală și Științe Politice la Universitatea Liberă Internațională din Moldova (ULIM). Este multiplu campion al Republicii Moldova la box, participant la Jocurile Olimpice din Atlanta 1996 și medaliat cu argint la Cupa Europei 1999.

A fost distins cu Medalia „Meritul Civic”. Este membru al Comisiei prezidențiale pentru studierea și aprecierea regimului totalitar din R. Moldova.

După studiile de doctorat, activează în domeniul științific și cel didactic. Beneficiază de mai multe burse internaționale care-i permit să se documenteze în arhivele din România, Rusia, Ungaria, Franța. Este autorul mai multor lucrări consacrate problemelor de istorie, științe politice și relații internaționale.

În 2004 obține Premiul Național al Tineretului în domeniul Științei și Literaturii, pentru monografia *Problema Basarabiei și relațiile sovieto-române în perioada anilor 1919-1939*.

Domnule Țicu, anul acesta sărbătorim Centenarul Marii Uniri din 1918. Într-un articol de al dumneavoastră menționați că: Unirea cu România are nevoie de mai mulți pași până la realizare. În această cheie am vrea să discutăm aici și acum, continuă moderatoarea, doamna Larisa Arseni, oferindu-i cuvântul.

Invitatul își începe discursul, întrebându-i pe elevi, care este cea mai gravă problemă cu care se confruntă Republica Moldova la momentul actual? Elevii se dau cu părerea, susținând următoarele: problema transnistreană, corupția care a pătruns în toate domeniile, problema limbii, istoriei. Domnul Țicu le explică, că cea mai gravă problemă este dihotomia identitară, adică o dualitate de opinii, o dezbinare totală a societății, lipsa de unitate în gândire și în fapte; unii susțin că sunt moldoveni și vorbesc moldovenește, alții că sunt români și vorbesc limba română, o parte a societății este pro Europa, alta pro Asia.

Este regretabil, susține dânsul și faptul că mișcarea unionistă nu exploatează pe deplin dimensiunea istorică pentru a-și susține discursul și platforma unionistă. Este necesară o coaliție a forțelor unioniste cu cele pro-europene care ar scoate stigmatul pus pe unioniști, referitor la diverse jocuri politice. Și în acest aspect ideea Unirii cu România are nevoie de mai

mulți pași până la realizare, inclusiv prin deputați sau blocuri politice care ar fi în ipostaza de a decide acest pas.

Este un element important de reflecție, mai spune acesta, cum reușim să coagulăm forțele politice sănătoase în confruntarea cu actuala coaliție de guvernare. „Poate fi un moment de reflecție a situației dramatice în care ne aflăm și sunt de acord că această coalizare extinsă, între unioniști și europeniști, este absolut necesară. Pentru aceasta există argumente atât din partea unioniștilor, cât și a europeniștilor”, a mai spus istoricul.

Vorbind despre alegeri, O. Țicu subliniază că nu crede într-un profil al candidatului unionist în circumscricție uninominală, făcând o paralelă cu evenimente istorice de acum o 100 de ani, când Blocul Moldovenesc era majoritar în circumscricțiile electorale, însă Ion Pelivan, care era imaginea-simbol a unionismului, a cedat funcția lui unui om ca Ion Inculeț, care venea din Rusia și reprezenta spiritul pan-rus.

„Am făcut această paralelă pentru a înțelege că, de fapt, dacă vorbim despre o situație de viață și de moarte, în care nu există viitor după 2018, atunci avem de-a face cu două alternative: una de sorginte euroasiatică, în care intră actuala guvernare pro-europeană, Partidul Socialiștilor, PPEM și Partidul lui Șor și multe alte par-

tide satelit care le-a încorporat Partidul Democrat în jurul său și restul societății moldovenești care are două alternative: să încerce anumite forme de coalizare politică de sorginte unionistă sau pan-europeană, sau realizarea unei înțelegeri prin cooptarea tuturor forțelor politice din afara sistemului oligarhic”, a menționat O. Țicu.

În 1918, Marea Unire s-a realizat pentru că Blocul Moldovenesc, prin concesiile, a atras de partea sa socialiștii și țărăniștii, care erau împotriva unirii, dar erau pentru interesul Basarabiei. Însă, în 1991, Frontul Popular din Moldova a pierdut prin abordările sale și a dus la excluderea elementelor care ar menține umbrela viitorului românesc al Republicii Moldova.

Istoricul conchide că Rusia râvnește în continuare aceste pământuri, folosind diverse metode politice și nu numai, menținându-și în continuare forțele armate în așa-zisa „Transnistrie”, astfel are o influență substanțială asupra Moldovei, cu atât mai mult că este susținută și de mai marii puterii de la noi, chiar în detrimentul țării și al propriului popor.

Elevii ascultă cu mare atenție informațiile aduse, profitând din plin de cunoștințele ample în domeniu ale consacratului istoric Octavian Țicu, adresându-i și alte întrebări:

Spuneți într-un articol că suntem o semiMoldovă. Ce înseamnă aceasta? Suntem o palmă de pământ ruptă de la Țara-Mamă și care așteaptă să ne coacem la minte și să ne unim cu întregul.

Cum credeți, de ce se insistă atât de mult asupra identității de „moldoveni” și limbă moldovenească? Procesul de moldovenizare este folosit în scopuri politice, de la 1990 încoace, și devine din ce în ce mai periculos, distrugându-ne adevărata identitate.

Avem o societate ambiguă, dacă ar fi să-i punem o „diagnoză” societății în care trăim

care ar fi aceasta? Rătăcită, amorfă, indiferentă, ignorantă, informată greșit sau deloc, de la lașitate la trădare? Cred că le avem pe toate și aceasta este extrem de grav.

Suntem noi un Stat cu adevărat sau o mimare a statului? La noi se mimează nu numai statul, dar și creșterea economică, creșterea salariilor, a bunăstării poporului și am putea continua, dar de fapt Republica Moldova nu este un Stat viabil și funcțional.

Avem noi politicieni adevărați sau pseudopoliticieni? Cred că întrebarea este retorică... Ce trebuie? Cine trebuie? Cum trebuie? să ieșim din acest haos interminabil ca să nu folosim un cuvânt mai dramatic?

În ce măsură este reflectată istoria Basarabiei și a Bucovinei, provincii rupte de la patria mamă, în manualul de istorie a românilor? Care este motivul, totuși, că marea majoritate a concetățenilor noștri nu cunosc adevărata istorie a neamului? Domnul Țicu le răspunde cu amabilitate, explicând că în mare parte depinde de noi, de conștiința noastră, de pregătirea și înțelegerea corectă a lucrurilor. Cât o să permitem altora să ne rezolve problemele, ori vom aștepta să se rezolve de la sine, atâta timp vom fi cine suntem și unde suntem.

Dânsul mai susține că performanțele atinse de fiecare în parte se datorează capacității de a ne concentra asupra priorităților personale, dar și sociale, aceasta trebuie să știm și aceasta trebuie să facem.

A fost o lecție de istorie de o încărcătură informativă foarte amplă. Elevii au auzit în relatările dlui Țicu răspunsuri la multe întrebări care îi frământă. Până la urmă discuția a evoluat în una interactivă, degajându-i pe elevi și dându-le curaj. Echipa Centrului Eminescu susține că astfel de întâlniri sunt foarte necesare și benefice pentru o mai bună cunoaștere a istoriei, dar și a personalităților din domeniu. Atmosfera creată a lăsat promisiuni pentru noi întâlniri.

ШРАЙБМАНОВСКИЕ ЧТЕНИЯ (к 105-летию со дня рождения писателя Ихила Шрайбмана)

*Татьяна ИСКИМЖИ,
главный библиотекарь,
библиотека им. И. Мангера*

12 марта исполнилось 105 лет со дня рождения молдавского еврейского писателя, известного идишиста, члена Союза писателей Республики Молдова, Ихила Исааковича Шрайбмана. Библиотека им. И. Мангера выступила инициатором проведения «шрайбмановских чтений», которые начались в январе и закончились в марте месяце.

В рамках чтений проводились беседы и библиографические обзоры по жизни и творчеству Ихила Шрайбмана, была представлена постоянная, расширенная книжная экспозиция «Рашковский мудрец – Ихил Шрайбман», создана цифровая история «Рашковский мечтатель», подготовлен и издан буклет «Ихил Шрайбман - певец бессарабского еврейства». Для подопечных «Дневного центра ХЕСЕД Иегуда» проводились: видео презентации «Ихил Шрайбман – еврейский молдавский писатель» и часы рассказа по книге И. Шрайбмана «Творение и любовь».

18 марта Библиотека им. И. Мангера совместно с Еврейской общиной Республики Молдова и Еврейским культурным центром КЕДЕМ организовали и провели конкурс декламаторов, посвященный 105-летию Ихила Шрайбмана. В конкурсе приняли участие 35 ребят возрастной группы от 7 до 16 лет не только еврейских лицеев им. Рамбама и Б.З. Герцля, но также и русского лицея им. Н.В. Гоголя, лицея «Олимп», Театрального лицея, Детской академии. Радует, что на конкурс приехали три

участника из Вадул-Рашков – родины Ихила Шрайбмана, которые наизусть прочитали миниатюры писателя на румынском языке.

Конкурсанты очень эмоционально и артистично декламировали как отрывки из произведений Ихила Исааковича Шрайбмана и его «жемчужные» миниатюры, так и стихи, посвященные еврейской тематике поэтов: Константина Симонова, Мусы Джалиля, Евгения Евтушенко, Бориса Слуцкого, Элизэ-зера Штейнбарга, Эммы Машковской, Самуила Маршака, Юнны Мориц, Кади Молодовски и других.

Жюри в составе трёх человек по достоинству оценили участников конкурса и наградили дипломами и памятными подарками:

гран при за артистизм получил **Павел Швецов**, теоретический лицей им. Н. В. Гоголя (педагог Леу Н. Н.) за стихотворение Э. Мошковской *Вежливое слово*;

1-е место – **Станислав Русу**, теоретический лицей им. А. Матеевича, Вадул-Рашков (педагог Препелица Л.) за фрагмент из романа И. Шрайбмана *Şapte ani și șapte luni* и миниатюру *Durere de cap*;

2-е место разделили:

- **Марина Гершкович**, теоретический лицей «Детская академия» (педагог Репида Р. И.) за стихотворение М. Джалиля *Варварство*;

- **Петру Гулька**, теоретический лицей им. Штефана чел Маре, Вадул-Раш-

ков (педагог Препелица Л.) за 2 миниатюры И. Шрайбмана *Omul și Stăpânii*;

3-е место разделили:

- **Анастасия Кастровец**, теоретический лицей «Олимп» (педагог Ени-Карп С. К.) за стихотворение Бен Галут *Памяти Симы Штайнер*;

- **Илона Курмоярцева**, теоретический лицей «Детская академия» (педагог Репида Р. И.) за стихотворение Е. Евтушенко *Бабий Яр*;

- **Валерия Настас**, теоретический лицей «Детская академия» (педагог Репида Р. И.) за стихотворение К. Симонова *Открытое письмо*.

Многие из ребят настолько хорошо декламировали, что председатель жюри, поэт Михаил Финкель, отметил не только дипломантов конкурса, но ещё трёх участников: Аниту Пхакадзе,

Ксению Райлян и Анну Трохину, подарив им сборники своих стихов с автографом. За ребят «болели» их педагоги и родители.

Литературно-художественное оформление конкурса подготовили сотрудники библиотеки им. И. Мангера и её читатели – ребята, участники летнего творческого лагеря: Марина Гершкович, Илья Граур, Елена Триколич, Даник Спрынчан, которые продемонстрировали сценку «Одна маленькая рашковская улочка» и в завершении конкурса

– сцена из спектакля по одноименному роману И. Шрайбмана «Семь лет и семь месяцев» с участием писателя Анатолия Лабунского и Вадима Попова. В фойе была представлена развернутая книжная экспозиция произведений Ихила Шрайбмана и литература о нем «Рашковский мудрец – Ихил Шрайбман».

Никто из участников конкурса не ушел не отмеченным. Все получили Диплом участника и подарки в виде книг.

Итак, конкурс состоялся. А «шрайбмановские чтения» еще продолжились до конца марта, и сотрудники библиотеки провели еще не один Час рассказа по произведениям И. Шрайбмана как в Хеседе, так и в лицах города, не раз показали видео презентации, провели беседы и библиографические обзоры.

CRONICA SĂPTĂMÂNII CREATIVITĂȚII ȘI INOVAȚIEI

Elena TARAGAN

Ne naștem sau devenim creativi? Creativitatea este un dat sau ceva ce poate fi stimulat, dezvoltat, aprins? Einstein spune că vremurile de criză sunt binecuvântate pentru că așa are loc nașterea creati-

vității. Iar creativitatea întotdeauna duce la soluții (bune, deseori). Așadar, fie că e nativă, fie că suntem înclinați mai mult sau mai puțin spre zona creativului, nimeni nu poate nega că avem nevoie de ea. Pentru

a ne dezvolta, pentru a găsi soluții la probleme (cum spunea fizicianul) sau, pur și simplu, pentru a da gust vieții și a o face dinamică.

Bibliotecarii noștri sunt oameni cu mult potențial creativ, au dovedit-o dintotdeauna și, mai cu seamă, în această Săptămână dedicată creativității și inovației. Să vedem!

Ziua a 1-a, 21 aprilie

Săptămâna creativității se declară din prima zi deschisă la Filiala „M. Lomonosov”. Grupul „Upgrade” a desfășurat activitatea intelectuală a „Jocului lor”, care este o modalitate de manifestare a creativității. Mai mult decât atât, încă din 20 aprilie, la Filiala „M. Lomonosov” se dădeau primele semne privind demararea săptămânii dedicate creativității. Pictorul Anatoli Labunski a purces la organizarea expoziției sale, care include grafică, acuarelă, ulei, dar, de asemenea și lucru pe lemn, expoziție care s-a deschis duminică, la orele 11.

Filiala de Arte „Tudor Arghezi” a postat un filmuleț de pe Youtube, ca inspirație și încurajare pentru copiii noștri!

„Creativitatea este o abilitate esențială a prezentului”, Filiala „Mihail Ciachir” ne-au surprins din prima zi cu o expoziție de carte. Un bun imbold pentru ceilalți bibliotecari!

Prezență în 21 aprilie: „Tudor Arghezi”, „Mihail Ciachir”, „Mihail Lomonosov”.

Ziua a 2-a, 22 aprilie

Filiala „Mihail Lomonosov” abundă în creativitate! S-a realizat expoziția pictorului Anatoli Labunski, care a surprins vizitatorii, membri ai Clubului iubitorilor de carte. Foarte originală, desigur creativă, a fost prezentarea picturilor uneia dintre membrele Clubului iubitorilor de carte, Natalia Urman, pictor-designer, modelier, care, întrucât această prezentare nu a fost suficientă pentru a mulțumi curiozitatea și

interesul publicului, a promis să realizeze o expoziție personală la Biblioteca „M. Lomonosov”. Avem și activități dedicate muzicii, în această zi, la această bibliotecă. A doua parte a întâlnirii participanților la *Clubul iubitorilor de carte* a fost dedicată vieții și carierei muzicale ale lui Mario del Monaco. Serghei Varsanov a interpretat cu atâta talent și măiestrie fragmente din creația lui del Monaco, încât s-a hotărât deschiderea unui nou club, „Clubul belcanto” la Biblioteca „M. Lomonosov”. Proiecte mari ne așteaptă aici! În cadrul întâlnirii *Clubului iubitorilor istoriei Chișinăului*, Sergius Ciocanu și-a prezentat cartea *Orașul Chișinău: începuturi, dezvoltare urbană, biserici*. S-a hotărât continuarea legăturii cu scriitorul odesit Vadim Landa, ale cărui povestiri din culegerea *Poidiomte guleat*, prezentate la bibliotecă, au plăcut enorm publicului.

Filiala de Arte „Tudor Arghezi” postează filmulețe, ne pun la dispoziție filmulețe „Creații artistice: compoziții. Sculptură și arhitectură din țările lumii”, ne arată frumusețea lucrurilor pe care mâna omului a fost capabilă a le realiza.

La Filiala „Onisifor Ghibu” se lansează volumul *File frânte din viața lui Iuliei Hasdeu* de Crina Bocșan-Decusară. Cartea – dezvoltator al creativității!

Floare colorată creată prin tehnica răsucirii hârtiei „Quilling” la Filiala „Liviu Rebreanu”. Expoziție de carte „Cărți noi pentru voi”.

În cadrul Săptămânii creativității, 22 aprilie, de Ziua Mondială a Pământului, lângă vișinul din fața Bibliotecii „Ovidius” a răsunat un îndemn lansat de Micii Cercetători Ecologiști: „Suntem mici, dar ne pasă, Chișinăul e casa noastră”. Au discutat modalități de protecție a planetei. Acest vișin este un dar-simbol valoros, care îndeamnă pe toți să contribuie în fiecare zi pentru a păstra haina verde a Terrei. Modalități creative de învățare în cadrul serviciului „Les enfantastiques” tot la această filială. În zi

de sărbătoare *Les enfantastiques* s-au salutat în stil rap cu prietenii săi virtuali Alex et Zoé. Au repetat și mimat cu degetelele în stil clasic numeralul cardinal care le-a dat și la această lecție bătaie de cap. Nivelul de cunoaștere a limbii franceze al copiilor avansează, motiv îmbucurător pentru această bibliotecă.

Pinguinul Pipo, mascota revistei *Pipo*, este prezent la Filiala „Transilvania”, distrând și uimind copiii.

Concurs de poezie și proză la Filiala „Târgoviște”. Bineînțeles, prilej de manifestare a creativității participanților. „Savurăm lectură cu miros de liliac” la această filială. Ambianță confortabilă de stimulare a creativității!

Prezență în 22 aprilie: „Tudor Arghezi”, „Onisifor Ghibu”, „Liviu Rebreanu”, „Mihail Lomonosov”, „Ovidius”, „Transilvania”, „Târgoviște”.

Ziua a 3-a, 23 aprilie

Și horoscopul accentuează că trebuie să acordăm atenție creativității, ne spune Filiala „Mihail Lomonosov”. Un mic fragment al creativității din această zi – începerea filmării videoului lui Alexandr Levițki pentru participarea la proiectul „Tați și fii citesc, Tați și fii”

„lubita mea carte” la Filiala „Onisifor Ghibu”. Discuții dinamice și vivace pe marginea cărții.

„În Săptămâna creativității am elaborat o nouă strategie de recomandare a cărților. Fiecare și-a găsit cartea conform nivelului său. A fost interesant și i-am motivat pe copii să tindă să ajungă la următoarea carte”, ne spune Filiala „Liviu Rebreanu”. „Borcanul cu idei” este proiectul prin care colectăm idei creative de la utilizatorii noștri”, ne informează tot ei.

Inventivi și inspirați cei de la „Adam Mickiewicz”. „Suntem extrem de curioși să aflăm cum ar arăta biblioteca peste cinci ani de zile în viziunea micilor cititori. Astăzi

am dat startul colectării ideilor ce vor fi sigilate în Capsula Timpului a bibliotecii”, ne informează ei.

„Parcul ideilor cu cele cinci zone de idei – pentru fiecare zi a Săptămâinii creativității și inovației e al nostru nu numai la figurat, ci și la propriu”, susțin cei de la Filiala N. Titulescu. Cine în această zi a încălțat cîmpiciei creativi ai bibliotecii a avut parte de idei și gânduri creative la Filiala N. Titulescu. Sunt creativi împreună cu centrul pentru copii „Sparta” în cadrul atelierului de creație „Paleta culorilor”.

Creează decor pentru un eveniment frumos la Filiala „Târgoviște”. Cele mai receptive, Marta Moiseev și Natalia Turcan, au trecut la acțiune! Prin gândirea decorului, bibliotecarele își manifestă, desigur, spiritul creativ.

Instruire axată pe utilizarea tehnologiilor informaționale: Goodreads, recomandări de carte cu implicarea comunității de cititori la CNEPB.

La „Ițic Mangher” a trecut o ploaie de cărți de Ziua creativității. Un citat extrem de bun al lui Alexandr Ghenis, scriitor de origine evreu, găsim pe pagina bibliotecii, despre carte și, implicit, despre creativitate și dezvoltarea ei.

O echipă inovativă e adunată la Filiala Traian. În cadrul Programului *Chișinău citește* echipa Filialei Traian a organizat o întâlnire creativă cu Mircea Grecu, autorul cărții *În ospete la ursulețul Marmi*.

Preșcolarii grădiniței nr. 96 au luat cunoștință de povestea ursulețului Marmi și la Filiala „Ștefan cel Mare”.

Utilizatorii manifestă interes față de expoziția de carte „Creativitatea - baza succeselor și inovațiilor” la Filiala „Hristo Botev”.

Filiala M. Costin publică pe blog un articol despre un clasic francez cu rădăcini rusești.

Creativitatea picilor se manifestă la Filiala „Transilvania”, unde vedem expuse

„lucrușoare” făurite de mânuțele lor îndemânatice și de mintea lor fragedă și inventivă.

Nume mari care au exercitat profesia de bibliotecari ne prezintă Filiala Alecu Russo într-un articol pe blog. Un articol scris cu creativitate și bine-documentat.

„Un aspect al creativității... mai puțin discutat”, găsim pe BiblioCity.

Prezență în 23 aprilie: „Tudor Arghezi”, „Mihail Ciachir”, „Onisifor Ghibu”, „Liviu Rebreanu”, „Mihail Lomonosov”, Traian, „Ștefan cel Mare”, „Adam Mickiewicz”, „Hristo Botev”, Miron Costin, „Transilvania”, Alecu Russo, „Ițic Mangher”, Nicolae Titulescu, „Târgoviște”, CNEPB, BiblioCity.

Ziua a 4-a, 24 aprilie

Vizitatorii Filialei de Arte „Tudor Arghezi” s-au arătat interesați de tematica săptămânii, creativitatea și inovația. Copiii au făcut mici descoperiri în cărțile din bibliotecă, iar ghidându-se de instrucțiuni au început să construiască jucării.

Atelier de creație „Confecționarea unei cărți” la Filiala Codru.

Biblio-Quest în săptămâna creativității la Filiala „Lesia Ukrainka”.

„Curioșii cu idei” la Filiala „Mihail Ciachir”.

Ingenioși cei de la Biblioteca Publică de Drept. Biblioteca – a doua casă, susțin ei, validându-și afirmația printr-o expoziție de carte originală, o casuță fiind construită din cărți de Drept!

Săptămâna creativității se manifestă la „Liviu Rebreanu” prin punerea la dispoziția cititorilor a cărților care pot fi luate în dar, și care au fost dăruite la rândul lor Bibliotecii „Liviu Rebreanu”, întrucât... „Dar din dar se face raiul”. La bibliotecă totul este gratuit, inclusiv parcare (de trotinete). Proiect de creație avem aici, cu tematica primăverii.

Cele mai creative și inventive cărți le putem găsi la expoziția „Miss Creativitate”

la CAIE. De asemenea, „Treptele invenției duc la CAIE” într-o expoziție despre invenții, descoperiri, mistere, ingenios realizată la această bibliotecă.

„Citatul de marți” la Filiala „Ițic Mangher”, un citat despre carte și viață, gânduri extrem de profunde și originale. Dacă în 23 aprilie a „plouat” cu cărți la „Ițic Mangher”, apoi în 24 aprilie a „dat în rod” copăcelul. Au „crescut” în el citate și maxime despre prietenie, fidelitate, sinceritate din cărțile preferate pentru copii.

Flashmob „Omagiu adus cărții” la Filiala Titulescu, copiii dansând voioși cu cărțile în mână – mici promotori de carte! În Săptămâna creativității aplicația Face Swap e binevenită în rândul cititorilor, care-și „fac de cap” cu tableta în diferite moduri la această filială. O foarte originală și creativ realizată rochie din ziare la Nicolae Titulescu!

Călătorie în Regatul cărții la Filiala „Târgoviște”, Serviciul „Să re-auzim povestea” se desfășoară cu multă creativitate și în această săptămână, intrând perfect în generic, dar fiind un serviciu constant al filialelor noastre.

Un model creativ de promovare a produselor și serviciilor ne prezintă Tatiana Coșeri.

Lectură creativă și inovativă la Filiala Traian. „Să mergi tu în căutarea inspirației, în loc să aștepti să vină ea la tine”, ne îndeamnă ei. O expoziție cu genericul „Evoluția cărților” la această filială.

Astăzi „deceșă”, mâine personalitate creativă – ne surprind cei de la „Hristo Botev” cu un articol pe blog.

Recomandări de carte la Filiala „Adam Mickiewicz”.

Expoziție de carte la Filiala „Transilvania” în această săptămână.

Expoziție de carte la Biblioteca Centrală.

Creativitate și inovație la CNEPB. „Depistăm ce competențe digitale deți-

nem, prin intermediul grilei de autoevaluare propusă de către Europass”.

Prezență în 24 aprilie: „Tudor Arghezi”, Codru, „Lesia Ukrainka”, „Mihail Ciachir”, BPD, „Liviu Rebreanu”, Traian, „Hristo Botev”, „Adam Mickiewicz”, „Transilvania”, CAIE, „Ițic Mangher”, Nicolae Titulescu, „Târgoviște”, Biblioteca Centrală, CNEPB.

Ziua a 5-a, 25 aprilie

Copiii creează la Filiala de Arte „Tudor Arghezi”. La computer au găsit filmulețe cu ajutorul cărora au confecționat din hârtie (pliere, îndoire, încliere) mai multe obiecte. De preferință au fost săbiile pentru jocuri. Adevărate invenții, paturi, dulapuri, poduri din instrumente muzicale ne prezintă această filială într-un clip video. Activitate consacrată Televiziunii Naționale în cadrul acestei săptămâni la Filiala de Arte.

Tricotaje creative pentru gimnaști ne prezintă Filiala „Lesia Ukrainka”.

Idei noi!

Curioși și creativi – Expoziție de carte la Filiala „M. Ciachir”.

Legea nu e doar rigidă, dar și creativă – o expoziție de periodice la Biblioteca Publică de Drept în această săptămână.

Foarte originali în această zi cei de la „Liviu Rebreanu”. Au creat „Copacul bogăției” din bănuți, copacii creați având un aspect deosebit. Mai mult decât atât, au dat dovadă de creativitate creând animăluțe din hârtie care delimitează domeniile la cartea pentru copii, îndemnându-i pe cititori la „descoperirea lumii”.

La Filiala „Mihail Lomonosov”, o mică, dar indubitabil utilă inovație pe blogul acestora din partea scriitoarei, poetei, membră a Asociației Scriitorilor Ruși din RM, Natalia Novohatnei, care, la rubrica „Znakomstva s knigoi” ne va povesti despre cărți interesante. Show-mascat în care trebuie să recunoști bibliotecarul la această filială.

„În cadrul Săptămâinii creativității și inovației doamna Natalia Găină a plantat flori într-o vază improvizată... Sperăm să crească flori intelectuale” la Filiala Traian. Creativi chiar și în ziua lor de curățenie, construind din cărți „cea mai minunată căsuță cu povești”.

„În Săptămâna creativității și inovației am vorbit despre flori. Împreună cu cei mai fideli cititori ne-am gândit să ornăm o vază cu flori, am vorbit și despre legende. Unde am aflat, spre exemplu, că Liliacul simbolizează: mândrie”, ne spun cei de la „Alexandru Donici”

În cadrul medalionului literar-artistic *Ștefan cel Mare și Sfânt – cel mai însemnat apărător român al Europei*, elevii clasei a II-a de la Liceul Teoretic „Lulia Hasdeu”, au recitat poezii și au cântat despre și în memoria marelui nostru voievod la Filiala „Ștefan cel Mare”. Într-un articol pe blog, bine documentat, cei de la „Ștefan cel Mare” ne vorbesc despre: *Creativitatea – dimensiune psihologică a personalității umane*, prezentându-ne cărți care vorbesc despre conceptul de „Creativitate”.

Întâlnire cu „Ursulețul năzdrăvan” în baza cărții pentru copii din Programul *Chișinăul citește* în cadrul acestei săptămâni la Filiala „Transilvania”. Copiii de la școala primară nr. 83 „Gr. Vieru” s-au întâlnit cu scriitorul Mircea Grecu, adresându-i acestuia o sumedenie de întrebări. De asemenea, au interpretat o scenetă hazoasă, dovedindu-și creativitatea și talentul artistic. La o altă activitate, „Ora de poveste”, s-au întâlnit cu *cei trei purceluși*. A fost foarte amuzant. Acasă au plecat doar după ce au modelat și câte o căsuță din chibrituri, realizată după proiectele micilor arhitecți.

Foarte originali cei de la „Ițic Mangher” în cadrul expoziției „În dialog cu timpul”. Ni se servește și citatul de miercuri privind cum să devină cititul un obicei, foarte sănătos și care face viața mai bună.

Cei mai iscuși bibliocroitori în Săptămâna Creativității au avut parte de surprize colorate la Filiala Titulescu. Ce înseamnă să fii creativ?, se întrebă copiii la această bibliotecă. Tot de la ei vine răspunsul: „Să ai multe idei, imaginație, să fii bun în toate: dans, muzică, desen. Bineînțeles!” Tot la această filială, în cadrul serviciului „Îndrăgostiți de limba română”, copiii au fost familiarizați cu capodopera lui Mihai Eminescu *Luceafărul*, într-un mod creativ, la aniversarea a 135-a de la publicare.

Competențe digitale pentru o carieră de succes la CNEPB. „În a doua zi de training creăm chestionare online și prezentări digitale, învățăm să utilizăm instrumente WEB pentru lucrul în echipe. Exersăm cu powtoon.com și biteable.com” la CNEPB.

O carte poștală inedită, inspirată de imaginea Chișinăului vechi și de timbre poștale rare, realizată de secțiile „Memoria Chișinăului” și Tehnologii Informaționale.

Prezență în 25 aprilie: „Tudor Arghezi”, „Lesia Ukrainka”, „Mihail Ciachir”, BPD, „Liviu Rebreanu”, „Mihail Lomonosov”, Traian, „Alexandru Donici”, „Ștefan cel Mare”, „Transilvania”, „Ițic Mangher”, Nicolae Titulescu, CNEPB, „Memoria Chișinăului”.

Ziua a 6-a, 26 aprilie

Un articol pe blog ne prezintă Filiala de Arte „Tudor Arghezi”, cu genericul: „Primele experimente în domeniul televiziunii”. Un articol bine documentat, bogat în conținut și cu o mulțime de informații prețioase.

Inventivi și creativi cei de la Filiala Codru. Copiii cititori ai acestei filiale au confecționat cărți. De asemenea, a avut loc o întâlnire cu „Ursulețul Marmi”, cel din Programul „Chișinăul citește”.

„Muzica și literatura artistică este limbajul universal al omenirii” – o expoziție excepțională la Filiala „Onisifor Ghibu”.

Mircea Grecu vine în vizită și la Filiala „Târgu-Mureș”. De asemenea, cei de la „Târgu-Mureș” se distrează de minune interpretând spectacolul „Păcală și Tândală”, interpreții dând dovadă de talent și imaginație.

O ingenioasă expoziție de cărți la Biblioteca Publică de Drept. Și juriștii știu că lecturile te fac mai inteligent, mai înțelept, mai bogat spiritual.

La Filiala „Liviu Rebreanu”, în săptămâna creativității cititorii bibliotecii au avut parte de o frumoasă surpriză: vernisarea unei expoziții minunate. Au fost expuse lucrări din mărgeluțe, create de către doamna Natalia Serbul, pedagog de profesie și o doamnă cu mâini de aur.

Filiala „Mihail Lomonosov” ne-a pus la dispoziție un filmuleț despre prezentarea cărții scriitorului odesit Vadim Landa. În cadrul Serviciului „Путь к прекрасному” (- Calea spre frumos) au vorbit despre opera compozitorului și pictorului lituanian Mikalojus Konstantinas Čiurlionis – o lecție foarte nimerită în cadrul acestei Săptămâni. Rebusuri puse la dispoziție cititorilor la această filială. Păreri despre inovare și dezvoltare a Bibliotecii adresate cititorilor.

Explozie de creativitate în cadrul serviciului „Happy Toddlers” la Filiala „Adam Mickiewicz” în această săptămână.

Filiala „Ștefan cel Mare” a realizat o activitate ludică la Grădinița-Școală „Pas cu Pas” nr. 152. Copiii au fost împărțiți în trei grupuri. Fiecare grupă a dat un titlu poeziei lor: lupul cel rău, tigru cel flămând și curcanul cel bun.

În ajunul sărbătorii Ziua drapelului național al Rep. Moldova, elevii clasei a 3-a venind în această zi la trainingul „Balaurul conflictului” din cadrul Serviciului „Medalia succesului” de la Filiala „Transilvania” au început activitatea cu recitarea poeziei „Trei culori”, de Gr. Vieru. Balaurul conflictului a încercat din răpuzeri să facă zăzanie între participanții la training. Copiii

s-au opus dârz luptând cu zmeul cel cu trei capete din povestea „Făt-Frumos și Ileana Cosânzeana”, au salvat-o pe Albă-ca-Zăpada de furia mamei vitrege. Toate sarcinile / problemele cu care s-au confruntat au fost rezolvate cu răbdare, fără panică și cu zâmbete.

Scriitoarea Cristina Costov, prietena Centrului Academic Internațional Eminescu, a venit în Săptămâna creativității și inovației cu un desert creat după propria rețetă.

Ecaterina Luchianetș a prezentat un „raport” foarte creativ despre deplasarea sa în Polonia și Lituania la Filiala „Ițic Mangher”. Cei de la bibliotecă „s-au dat” în creativitate împreună cu vechii lor prieteni de la grădinița nr 135. Desigur, avem și citatul creativ de joi.

Cititori creativi, bibliotecari creativi, servicii creative, cărți creative, primăvară creativă la Filiala Titulescu. Aici, copiii își dezvoltă creativitatea prin tehnica biserului, explorează și descoperă aplicații creative. E omagiată Ziua covrigului la această bibliotecă.

Spectacol literar-muzical în baza cărții *Unde cresc cuvintele?* de Sergiu Afanasie, prezentat de copiii de la Școala-Grădiniță „ABECELUȘ” în Săptămâna creativității la Filiala „Târgoviște”. În cadrul serviciului „Meșterița” confecționează din materialele reciclabile. Inovație ne livrează Liliana Juc într-o sesiune de împărtășire a ideilor acumulate în vizita de studiu din Polonia și Lituania.

Alexandru Moraru ne prezintă fotografii inedite cu bibliotecari de la Biblioteca Centrală.

Și păsările au nevoie de lectură. Echipa Filialei Traian le-a confecționat o căsuță intelectuală și creativă. De asemenea, creativitate multicoloră la această filială: desene cu resturi de creion.

Săptămâna creativității la Centrul Național de Excelență Profesională pentru

Bibliotecari. Excelăm în materie de competențe digitale.

Se celebrează creativitatea și la Biblioteca Centrală. Expoziție de cărți: *Creativitatea și Inovația- cheia succesului; Savurați gustul lecturii la Biblioteca Centrală!* ne îndeamnă Biblioteca Centrală.

O expoziție de fotografie consacrată creativității ne prezintă „Memoria Chișinăului”. „Cu dragoste de Chișinău” în Săptămâna creativității.

Prezență în 26 aprilie: „Tudor Arghezi”, Codru, „Onisifor Ghibu”, „Târgu-Mureș”, BPD, „Liviu Rebreanu”, „Mihail Lomonosov”, Traian, „Adam Mickiewicz”, „Ștefan cel Mare”, „Transilvania”, CAIE, „Ițic Mangher”, Nicolae Titulescu, „Târgoviște”; CNEPB, Biblioteca Centrală, „Memoria Chișinăului”.

Ultima zi, 27 aprilie

„În toate zilele acestei săptămâni am inventat / confecționat câte ceva nou, ba chiar am și găsit soluții la unele probleme, inventând lucruri mărunte, dar cu impact mare”, ne spun cei de la Filiala de Arte „Tudor Arghezi”.

Cei de la „Onisifor Ghibu” au creat un album, „Orășelul cărților care ne adăpostește” – frumos, original, inedit!

Întâlnirea cu membrii Asociației Scriitorilor „A.S. Pușkin” a constat în multe momente creative la Filiala „Mihail Lomonosov”. Marina Podlesnoi vorbește despre potențiale noi servicii. Cu propuneri de noi proiecte vine și cititoarea Lidia Savina. Toate au fost notate și cu siguranță se va ține cont de ele întru inovarea și dezvoltarea bibliotecii. Expoziție virtuală pe blogul Filialei „Lomonosov”.

„Capsula literară” la Filiala „Ovidius” în ultima zi a Săptămânii.

La Filiala Traian a apărut un copăcel ce iubește să citească. Și cărțile citesc sau „se” citesc la această filială.

Albumul „Raze de creativitate” la Filiala „Liviu Rebreanu”.

La finele săptămânii, atmosfera la Filiala „A. Mickiewicz” s-a încins la maxim. S-a încheiat colectarea ideilor despre viitorul bibliotecilor și a avut loc sigilarea Capsulei Timpului. Evenimentul s-a petrecut în spiritul unei adevărate „treasure hunt”, unde copiii înainte de a afla locația capsulei au rezolvat un mic Quest energizant.

În 27 aprilie, participanții serviciului „Fantezie” al Filialei „Ștefan cel Mare” au confecționat un copac pe cerc dedicat zilei mondiale a Planetei Pământ.

„Formarea inovatorilor. Cum crești tinerii care vor schimba lumea de mâine” de Tony Wagner și „Un îndemn de încredere în puterea voastră creativă” scriu pe blog cei de la CAIE. De asemenea, în „Săptămâna creativității și inovației” au fost oaspeți mai multe personalități creative și inventive precum: Octavian Țicu - istoric, politician, fost boxer profesionist din Republica Moldova; Nicolae Rusu - prozator, eseist; Marcel Gherman - scriitor, eseist, critic de film, muzician; Svetlana Brahrușina - actriță, poetă, dramaturg, prozator; Liudmila Dubcovscaia - poetă; Natalia Iavilina - poetă; Boris Ceaușov - poet, bard; Serghei Maslobrod – doctor habilitat în biologie și biofizică, poet.

Citatul de vineri la Filiala „Ițic Mangher”. „Mangheru” încheie săptămâna cu un clip în care apar fețele „celor mai iubiți cititori”.

Drapelul din grădină a înflorit la Filiala Nicolae Titulescu. Copiii și-au pus creativitatea la contribuție în confecționarea ornamentelor din cele trei culori, pregătindu-se astfel pentru celebrarea Zilei Dra-

pelului, zi omagiată în foarte multe dintre filialele noastre. Clickcreativitate – Filiala Nicolae Titulescu dă start unui nou serviciu în Săptămâna Creativității.

„Călătoria unei păpuși în Polonia și Lituania”, ne prezintă Filiala „Târgoviște”.

Un articol despre „Livrea bunelor practici din Polonia și Lituania” pe pagina CNEPB.

Cum pot fi transformate în Publisher imaginile din cărți în formă de cărți poștale vechi. Imaginile sunt preluate din ghidul-album Chișinău 1918, realizat de „Memoria Chișinăului” și Tehnologii Informaționale. O carte nouă în Colecția „Chișinău”. Video realizat de „Memoria Chișinăului” și Tehnologii Informaționale.

Comunicarea – sursă de creativitate, găsim pe BiblioCity.

Creativitate+Inovație și la MRI.

Prezență în ultima zi: „Tudor Arghezi”, „Onisifor Ghibu”, „Mihail Lomonosov”, „Ovidius”, Traian, „Liviu Rebreanu”, „Adam Mickiewicz”, „Ștefan cel Mare”, CAIE, „Ițic Mangher”, Nicolae Titulescu, „Târgoviște”, CNEPB, „Memoria Chișinăului”, MRI, BiblioCity.

Așadar, prezență 6-7 zile: „Mihail Lomonosov”, „Liviu Rebreanu”, „Tudor Arghezi”

5 zile: Traian, „Transilvania”, „Ițic Mangher”, Nicolae Titulescu, „Târgoviște”, CNEPB

4 zile: „Mihail Ciachir”, „Onisifor Ghibu”, „Adam Mickiewicz”, „Ștefan cel Mare”.

Vă felicităm, dragi bibliotecari, pentru această săptămână fructuoasă și vă dorim să creați și să inovați continuu!

„COPIII AU NEVOIE DE ARTĂ ȘI POVEȘTI, POEZII ȘI MUZICĂ LA FEL DE MULT CUM AU NEVOIE DE DRAGOSTE ȘI MÂNCARE, DE AER PROASPĂT ȘI DE JOACĂ”

Cuvinte înțelepte de la Philip Pullman, care a primit Premiul Memorial Astrid Lindgren în 2005:

Copiii au nevoie de artă și povești, poezii și muzică la fel de mult cum au nevoie de dragoste și mâncare, de aer proaspăt și de joacă. Dacă nu oferiți o hrană pentru copii, daunele devin repede vizibile. Dacă nu lăsați un copil să aibă aer curat și să se joace, vătămarea este de asemenea vizibilă, dar nu atât de repede. Dacă nu dai dragoste unui copil, dauna ar putea să nu fie văzută câțiva ani, dar e permanentă.

Dar dacă nu oferiți artă și povești, poezii și muzică, pagubele nu sunt atât de ușor de văzut. Este acolo, totuși. Corpurile lor sunt destul de sănătoase; ei pot alerga și să sară și să înoate și să mănânce și să facă zgomot, așa cum copiii au făcut întotdeauna, dar ceva lipsește.

Este adevărat că unii oameni cresc și nu se întâlnesc niciodată cu arta de orice fel și sunt perfect fericiți și trăiesc vieți bune și valoroase și în căminele cărora nu există cărți și nu le pasă prea mult de imagini și nici de muzică. Ei bine, este bine. Știu oameni ca ăștia. Sunt vecini buni și cetățeni folositori.

Dar alți oameni, la o anumită etapă în copilărie sau în tinerețe, sau chiar în vârsta lor în vârstă, întâlnesc ceva de genul la care nu au mai visat până acum. Este la fel de străin față de ele ca și partea întunecată a Lunii. Dar într-o zi au auzit o voce la radio ce citește o poezie sau ei trec pe lângă o casă cu o fereastră deschisă în care

cineva cântă la pian sau văd un poster al unei picturi speciale pe peretele cuiva și îi dă o lovitură atât de greu și totuși atât de blând încât se simt amețiți. Nimeni și nimic nu i-a pregătit pentru asta. Ei își dau seama brusc că sunt plini de foame, deși nu aveau nici o idee despre asta acum un minut; o foame pentru ceva atât de dulce și atât de delicioasă încât aproape că le-a rupt inima. Aproape plâng, se simt triști, fericiți și singuri și sunt parcă binecuvântați de această experiență complet nouă și ciudată și sunt disperați să asculte mai mult muzica, stau în afara ferestrei, nu pot să-și ia ochii de pe afiș. Ei doreau acest lucru, aveau nevoie de acest lucru, dar știau că o persoană înfometată are nevoie de mâncare, și nu au știut niciodată că erau înfomețați de alte nevoi interioare. Nu aveau idei.

Asta este ceea ce este pentru un copil care are nevoie de muzică, poze sau poezii pentru a nu cunoaște asta din întâmplare, pentru a nu-și trăi toată viața într-o stare de înfometare culturală, fără să o cunoască.

Efectele foametei culturale nu sunt dramatice și rapide. Nu sunt atât de ușor de văzut.

Și, afirm, niște oameni, oameni buni, prieteni buni și cetățeni de ajutor, nu o simt niciodată; ei sunt perfect împliniți fără acestea. Dacă toate cărțile și toată muzica și toate picturile din lume ar dispărea peste noapte, nu s-ar simți mai rău; nici nu ar observa.

Dar acea foame există în mulți copii și de multe ori nu este niciodată satisfăcută pentru că nu a fost niciodată trezită. Mulți copii din toate părțile lumii suferă de foame pentru ceva care hrănește și hrănește sufletul lor într-un mod care nu ar mai putea fi vreodată altceva.

Spunem, în mod corect, că fiecare copil are dreptul la hrană și adăpost, la educație, la tratament medical și așa mai de-

parte. Trebuie să înțelegem că fiecare copil are dreptul la experiența culturii. Trebuie să înțelegem pe deplin că fără povești și poezii, poze și muzică, copiii vor muri de foame.

(**Philip Pullman**, discurs la aniversarea Premiului Astrid Lindgren Memorial)

*Traducere din limba engleză
de Lidia KULIKOVSKI*

BIBLIOTECA PAROHIALĂ „SFÂNTUL IERARH VASILE CEL MARE” DIN CHIȘINĂU

*Viorel COJOCARU,
Preot*

Biserica Ortodoxă a menținut mereu aprinsă flacăra culturii la sânul ei. Poate pentru faptul că și cuvântul „cultură” derivă de la „cult”, iar acesta din urmă, preponderent, ne duce la o stare spirituală deosebită, manifestată prin rugăciune și practica unui ritual sacru. În gândirea veche creștinească, omul cult era considerat cel care se roagă. Deci, nici etimologia cuvântului „cultură” nu ne permite a separa cultura de biserică. Ortodoxia, prin intermediul parohiilor, dar mai ales al mănăstirilor, a păstrat și perpetuat dragostea față de carte. Cele mai vechi cărți în limba română din spațiul românesc sunt cărțile de cult, utilizate de slujitorii Bisericii și de strană. Până în prezent mănăstirile voievodale din Țară păstrează cărți, hrisoave, acte vechi, hărți, unice și inestimabile. În periodicele Bisericii Ortodoxe Române din Basarabia în perioada interbelică găsim câteva articole, semnate de Ștefan Berechet, Constantin Tomescu și pr. Paul Mihail, unde se evidențiază rolul bibliotecilor parohiale în culturalizarea poporului. Părintele Paul Mihail descrie amănunțit cum a descoperit cartea „Cronica lui Ion Neculce, copiată de Ioasaf Luca”, găsită în podul

bisericii de la Ciuciulea. Așa au reușit descendenții altarului să ascundă din calea buldozerului ateist biblioteca parohială. Asemenea biblioteci sunt foarte rare, fie că au fost distruse odată cu bisericile, fie că au fost date, uneori, spre păstrare unor biblioteci ale statului, atunci când preotul a fost împușcat sau deportat. Dar cert e, că cele mai vechi biblioteci parohiale sau preoțești azi nu-și mai păstrează autenticitatea. Ne miră azi de ce nu putem aduna un fond complet ale celor peste 28 de periodice: ziare, reviste, anuare, buletine etc. ale Mitropoliei Basarabiei din perioada interbelică.

Fără să plângem mult după cele trecute, noi, basarabeni, știm să o luăm de la capăt. Din anul 1994, la Chișinău, în sectorul Buiucani se înalță o frumoasă catedrală: Biserica Ortodoxă Română „Sfinții Apostoli Petru și Pavel”. Cu anevoie s-a ridicat, iar azi devine cel mai important edificiu spiritual ortodox din sectorul Buiucani. Pe lângă splendoarea și măreția locașului, comunitatea mai adăpostește una dintre cele mai tinere și bogate biblioteci parohiale, care și-a pornit activitatea de la jumătatea anului 2011. Ctitorul acestei biblioteci

este parohul bisericii „Sfinții Apostoli Petru și Pavel” din Buiucani, protoiereul Petru Buburuz, care și-a dorit de mult timp să fondeze o Bibliotecă Fundamentală Teologică. Pentru atingerea acestui scop, dar și a altor obiective social-culturale, din anul 2016 a început construcția Centrului Cultural Ortodox Român al Bisericii Ortodoxe „Sf. Apostoli Petru și Pavel”, care va include o sală mare de conferințe, o bibliotecă fundamentală teologică, editură și tipografie bisericească, diverse birouri destinate activităților culturale și filantropice. Până atunci, biblioteca parohială „Sfântul Vasile cel Mare” a parohiei ortodoxe „Sf. Ap. Petru și Pavel” își desfășoară activitatea într-o încăpăre separată de biserică, care azi este multifuncțională, găzduind toate activitățile culturale, sociale, educative organizate de parohie.

Cititorii bibliotecii parohiale nu sunt doar enoriașii Bisericii Ortodoxe „Sf. Ap. Petru și Pavel”, dar și alți creștini interesați de lectura cărților religioase, studenți și liceeni, care abordează în cercetările lor subiecte spirituale. Mai mult ca atât, pe amvonul bisericii menționate se promovează lecturarea cărților ortodoxe, astfel această chemare la citire a fost coagulată într-un proiect numit simbolic „Parohia citește o carte”. În fiecare lună, în biblioteca parohială se discută cărțile citite de cei prezenți, iar participanții sunt tentați în parcurgerea cărților discutate. Astfel ne propunem să promovăm activ lectura cărților ziditoare de suflet.

La ora actuală, biblioteca parohială „Sfântul Vasile cel Mare” număra peste 2600 de cărți cu caracter ortodox, ce predomină în fond, urmate fiind de cele istorice, lingvistice și câteva de literatură artistică, ce au tangență atât cu spiritualitatea ortodoxă, cât și cu istoria neamului nostru românesc. Cea mai importantă persoană, care a contribuit la completarea volumului de carte este prot. Petru Buburuz. Sfinția

sa a donat aproape în întregime biblioteca personală, adunată în circa 80 de ani, constituită din cărți vechi și fundamentale gândirii teologice. Este impresionant aportul Fundației „Vasiliada”, ce are ca scop fondarea și menținerea bibliotecilor parohiale, școlare și din penitenciare. Fundația a donat bibliotecii parohiale un fond deosebit, incluzând cele mai noi tipărituri ortodoxe din România. O donație consistentă este cea făcută în vara anului 2017 de Frăția Ortodoxă „Sfântul Mare Mucenic Gheorghe”, de la Ploiești, contribuind atât cu cărți cât și cu periodice editate în cuprinsul Patriarhiei Ortodoxe Române. Fondul istoric al bibliotecii a fost completat de dna prof. univ. dr. Zamfira Mihail, care a donat cele mai recente ediții cu caracter istoric românesc apărute în România, astfel, cu siguranță doar în biblioteca parohială „Sfântul Vasile cel Mare” se găsesc exemplare unice de istorie românească. La dotarea acestui fond a contribuit și dr. în economie Vasile Șoimaru, istoricii Ion Negrei, Sergiu Musteață, Nicolae Fuștei, acad. Sergiu Chircă, dr. Constantin Ciobanu, Nadejda Brânzan, Margareta Cemârtan și alte personalități culturale din R. Moldova.

Biblioteca parohială „Sfântul Vasile cel Mare” este îmbogățită cu cele mai importante reviste ortodoxe și de cultură. Se insistă a completa acest fond cu toate periodicele bisericești tipărite nu doar în cuprinsul Patriarhiei Române, ci și din celelalte Biserici Ortodoxe. Acest fond urmează a fi completat și pus la dispoziția cercetătorilor din diverse domenii. În bibliotecă sunt înregistrate peste 2300 de reviste. Fondul complet este format de următoarele reviste: „Studii Teologice” (București), „Ortodoxia” (București), „Biserica Ortodoxă Română” (București), „Кишиневские Епархиальные Ведомости” (Chișinău, perioada interbelică), „Журнал Московской Патриархии” (Moscova), „Luminătorul” (Chișinău, serie nouă), „Familia Ortodoxă”

(București), „Axa” (Chișinău), „Dacoromania” (Alba Iulia), „Atitudini” (Mănăstirea Petru Vodă), „Rost” (București), „Cuvânt către Tineri” (publicație editată de Mănăstirea Putna), „Altarul Credinței” (Alba Iulia), „Tabor” (Cluj Napoca), „Orthodoxia” (Chișinău), „Viața creștinului ortodox” (București). Dintre fondurile incomplete, cu puține restanțe, fac parte revistele: „Luminătorul” (Chișinău, perioada interbelică), „Mitropolia Olteniei” (Craiova), „Lumea Monahilor” (București), „Lumea Credinței” (București), „Călăuza Ortodoxă” (Constanța), „Ierenikon” (Belgia), „Magazin Istoric” (București), „Cugetul” (Chișinău), „Limba Română” (Chișinău), „BiblioPolis” (Chișinău), „Lumina Credinței” (New York), „Bioethica” (Cluj Napoca), „Epifania” (Iași), „Inter” (Cluj Napoca). Mai sunt 29 de seturi de diverse reviste, ce sunt incomplete, dar depunem eforturi pentru a le completa.

Din acest capitol al periodicelor fac parte și ziarele. Astfel, avem complete sau cu puține restanțe următoarele ziare: „Alfa și Omega” (Chișinău), „Misionarul” (Chișinău), „Curierul Ortodox” (Chișinău), „Ziarul Lumina” (Iași), „Telegraful Român” (Sibiu), „Altarul Strămoșesc” (Alba Iulia), „Amvon” (Chișinău), „Credința Ortodoxă” (Alexandria), „Dor de Basarabia” (Iași), „Apostolat în Țara Făgărașului” (Făgăraș), „Renașterea” (Cluj-Napoca), „Tomisul Ortodox” (Constanța), „Tavita” (Mănăstirea Prislop, Hunevara) etc.

Din cei câțiva ani de activitate s-a constatat că cele mai citite cărți sunt *Proloagele* sau *Viețile Sfinților*, *Patericul românesc*, *cel Egiptean și Sinai* și altele ce relevă viața duhovnicească creștină. O atenție sporită

se îndreaptă spre cărțile scrise de părintele Arsenie Boca sau despre Sfinția Sa, apoi cele semnate de părinții duhovnici români: Ilie Cleopa, Arsenie Papacioc, Justin Pârvu, Sofian Boghiu, Teofil Părăian, Constantin Necula etc. Tinerii cititori acordă atenție și cărților de memorialistică, semnate de mărturisitorii credinței ortodoxe în temnițele comuniste, care, în biblioteca parohială, constituie un fond aparte. Din cele traduse în limba română, dar tipărite în România sau Republica Moldova, o atenție deosebită se îndreaptă spre Sfinții și duhovnicii greci, de exemplu: Cuviosul Nocodim Aghioritul, Cuv. Paisie Aghioritul, Hroteos Vlahos etc., apoi cei slavi: Sfântul Ignatie Briancianinov, Sfântul Luca al Crimeii, Sfântul Teofan Zăvorățul, Sfântul Serafim Rose, Sfântul Nicolae Velimirovici, Sfântul Siluan Athonitul etc. În biblioteca parohială se păstrează și un set de calendare creștin-ortodoxe de perete. Colecția aparține preot. Petru Buburuz.

Chiar dacă societatea de azi abandonează prea ușor lectura cărților și a revistelor tipărite, apelând la diverse surse electronice, noi nădăjduim la competitivitatea cititorului de a căuta bibliotecile așa ca odinioară. Totuși, în activitatea nonconformistă a Bisericii, se cere o aplecare deosebită asupra educării calităților native românești de apreciere a literaturii religioase scrise. Pe lângă faptul că ne străduim să completăm biblioteca parohială „Sf. Vasile cel Mare” cu literatură ortodoxă complexă, cu periodice naționale și internaționale complete, mizăm și pe bucuria creștinului de a lectura cărțile duhovnicești, dar și pe forța cercetătorilor cărților religioase.

NAIUL LUI VASILE IOVU – SUFLET ȘI SPIRIT ROMÂNESC

Larisa ARSENI,
Maestru în artă, bibliotecar

„Unicitatea unui artist întotdeauna a însemnat și capacitatea acelei personalități de a fascina, de a convinge, de a emoționa, de a plăcea unor oameni foarte diferiți ca pregătire, gust, vârstă, orientare sau profesie. Vasile Iovu este tocmai o asemenea personalitate unică și complexă în același timp pe care nu cred, că doar optica mea, scrisul meu o poate cuprinde în totalitate și doar aprecierea mea ar fi să-i contureze profilul de artist”.

(Rodica Iuncu)

În cadrul serviciului „Dialogăm și ne cunoaștem”, inițiat de ceva timp la Centrul Academic Internațional Eminescu, obiectivul este promovarea valorilor culturale naționale, a personalităților notorii ale neamului, dezvoltarea, dar și realizarea unor relații eficiente de comunicare între generații, în scopul creării unei continuități a valorilor.

Pentru aceasta invităm oameni iluștri, interesați, carismatici, care pot captiva atenția tinerilor prin modelul de viață și cariera strălucită.

De om depinde dacă mugurii talentului vor înflori și vor da rod. Căci talentul cere perseverență și avânt spre virtuți. Cel despre care și cu care vom vorbi pe parcurs are talent, dar și tenacitate de neegalat. Este vorba de o somitate a culturii muzicale românești, Artistul cu literă mare, Vasile Iovu.

Interlocutorii, participanți la acest interedit dialog, sunt studenții Centrului de Excelență în Educația Artistică (Catedra instrumente aerofone și instrumente populare) „Ștefan Neaga”, însoțiți de profesoara de limba engleză Veronica Cozma, de la Centrul de Excelență în Energetică și Electronică, împreună cu bibliotecara Oxana Anicicov; elevii clasei de nai a profesorului Eugen Albu de la Școala de Arte „Alexei Stârcea”, reprezentanți ai clasei de nai a profesorului Ion Negură (discipolul maestrului), Adriana Babin, clasa a XI-a, și Cezar-Petru Bordeian, clasa a X-a, de la Liceul de Muzică „Ciprian Porumbescu”, Ștefan Negură, profesor la același liceu, un naist de forță, Victor Podgoreanu, un virtuos al naiului, discipolul domnului Vasile Iovu, părinții elevilor și utilizatori ai bibliotecii.

Moderatoarea întâlnirii, doamna Larisa Arseni prezintă oaspeții, participanții, vorbește despre motivul întâlnirii, apoi face o incursiune în biografia invitatului de onoare.

Vasile Iovu, al patrulea copil în familia de țărani Gavril și Maria Iovu, se naște la 24 iulie 1950 în satul Bardar, raionul Ialoveni (care până la ocupația sovietică a Basarabiei în 1940 se numea comuna Bardaru, județul Lăpușna, România).

De la mama deprinde dragostea pentru cântecul popular, fiind atras de sunetele muzicale, începe să cânte mai întâi la armonică.

După absolvirea școlii primare susține examenele de capacitate și este înmatriculat la Școala specială de muzică a Con-

servatorului din Chișinău, în clasa de flaut a profesorul Efim Tcaci, pe care o absolvă cu mare succes.

Apoi urmează Institutul de Arte „Gavriil Musicescu”, clasa de flaut și dirijat orchestră. Îl cunoaște pe Dumitru Blajinu, care-l îndeamnă să se reprofileze, începând să cânte la nai, un instrument mai puțin cunoscut pe la noi, dar prezent și pe atunci în orchestrele de la Chișinău.

La sfârșitul anilor șaizeci, Dumitru Blajinu este invitat la Comitetul de Stat pentru Radiodifuziune și Televiziune să fondeze Orchestra „Folclor”, acesta angajându-l și pe Vasile Iovu să cânte în orchestră.

Din 1972 până în prezent este solist-instrumentist în Orchestra de muzică populară „Folclor”, care astăzi activează la Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici” din Chișinău și este dirijată de o altă personalitate a neamului, Artistul Poporului Petre Neamțu.

În 1971, întreprinde o călătorie la Vilnius, pentru a se întâlni cu Gheorghe Zamfir, cel mai mare naist al neamului, cunoscut pe atunci deja în toată lumea, care îi oferă câteva lecții de interpretare profesională la nai. Această întâlnire devine decisivă pentru adevărata carieră artistică a naistului Vasile Iovu, îndrumat și binecuvântat de Gh. Zamfir întru cucerirea înălțimilor muzicii românești. De atunci, ori de

câte ori Zamfir venea în URSS, Vasile Iovu mergea la el, se întâlnea cu acest mare maestru și învăța, tot învăța.

Astfel, Vasile Iovu devine primul naist profesionist din stânga Prutului și primul profesor în clasa de nai, fondată de el, la Academia de Muzică, este autorul primei „Metode de nai” destinate învățământului muzical mediu și universitar.

Astăzi are un vast repertoriu, profesând în mai multe genuri de artă, interpretând: muzică populară, simfonică, de cameră, ușoară...

Vasile Iovu a cucerit lumea întreagă, concertând pe toate continentele planetei: Statele Unite ale Americii, Marea Britanie, Elveția, Franța, Germania, India, Australia, Japonia, China și multe alte țări.

Viața lui Vasile Iovu a fost presărată și cu multe intemperii, ca și a altor artiști din perioada sovietică: cenzură, restricții pe plan profesional, dar și personal.

Naiul și muzica l-au transpus în alte dimensiuni astrale, acolo unde uiți de toate intemperiiile vieții. Totuși, e de menționat că acasă, meritele legendei naiului basarabean Vasile Iovu sunt apreciate cu titlul de Artist al Poporului, Profesor Universitar, Premiul Național și cea mai înaltă distincție de stat „Ordinul Republicii”.

La 15 ianuarie 2015, de Ziua Națională a Culturii și de ziua lui Mihai Eminescu,

artistului i-a fost înmănat Ordinul „Meritul Cultural” în grad de Ofițer, conferit de Președintele României Klaus Iohannis.

Ideea inițială, care a generat această întâlnire, este frumoasă, în toată plinătatea acestui cuvânt, monografie-carte despre viața unui mare artist, cu un titlu pe potrivă *Păstorul solitar sau Naiul lui Vasile Iovu*. Cea care a trudit aproape trei ani la această carte este Rodica Iuncu, ziaristă, muzicolog și critic muzical. Lucrarea apare cu sprijinul financiar al Primăriei Chișinău și al Primăriei din comuna George Enescu, județul Botoșani (România), al cărei Cetățean de Onoare este naistul basarabean.

Este o carte frumoasă aspectual, dar și mesajul este foarte consistent, bogat în evenimente, scrisă într-un limbaj elevat de o ținută elegantă, cultivat și „foarte românesc”, ilustrată cu picturile doamnei Eleonora Romanescu și cu multe fotografii, fiecare reprezentând o mică istorie din viața artistului.

Am să citez un pasaj din această carte: „Dacă etosul este fizionomia sensibilității unei colectivități, iar muzica românească, așa cum remarca George Enescu, e una dintre cele mai bogate și mai expresive din ansamblul trăsăturilor care o formează, atunci unul dintre artiștii din ultimele decenii ale secolului trecut care va transmite cel mai limpede și mai fremătător semna-

lele acestei sensibilități, exprimând etosul românesc din stânga Prutului, va fi, negreșit, Vasile Iovu. El se va plasa într-un context în care culturile trăiesc o splendidă difuziune a valorilor și va fi primul maestru profesionist al naiului în spațiul dintre Prut și Nistru care va fixa o imagine a acestui instrument muzical dincolo de frontierele stricte ale tradiției locului. De aici două realizări în arta muzicală de la noi, care vor fi legate de numele lui Vasile Iovu: prin forța talentului său, el va reuși să sublimeze mostrele de muzică în stil popular și să le dea o circulație universală; în același timp, descoperind și adaptând...” (R. Iuncu).

Doamna Iuncu, ați scris și despre alți mari artiști din Moldova. De ce l-ați ales pe Vasile Iovu, v-a fascinat artistul sau omul, e vreo deosebire între ei?

– Artistul din scenă e totul. Omul este altfel și altul, spune autoarea monografiei. Mi-a plăcut dintotdeauna artistul, așa cum este el: fascinația, spectacolul, capriciile și originalitatea lui, inclusiv lucrurile trăsnite pe care le comite. Toate vin dintr-o ființă ce piftește de talent, de orgoliu, de neobișnuit, de emoția artistismului pe care vrea s-o împărtășească și nouă.

A fost o muncă enormă, cum ați reușit să-l convingeți pe dl Vasile Iovu, știu că artiștii vorbesc mai mult prin muzică, decât prin cuvânt, dar Dumneavoastră v-a reușit ceea

ce altor colegi de breaslă le-a fost imposibil până acum?

– N-a fost ușor, munca la carte a fost de durată, ne-am întâlnit de vreo cinci ori, dar am discutat ore în șir la telefon. Ideea acestei cărți o purtam de mult în suflet, îl urmăream în spectacole, la televizor și oriunde cânta Vasile Iovu, îmi făceam notițe, mă documentam, plus că am fost și colegi la Școala specială de Muzică, de aceea, atunci când am purces la scris, aveam nevoie doar de unele detalii.

Dumneaei mai spune că Vasile Iovu, fiind înzestrat cu o sensibilitate deosebită, având alese studii muzicale, și-a însușit o tehnică uimitoare, care îi permite să scoată în evidență întreaga gamă de sonorități ale acestui străvechi instrument. În 1973, bunăoară, deschide clasa de nai la Institutul de Arte „Gavriil Musicescu”, astfel creând o adevărată „academie a naiului” în care educă și crește o întreagă pleiadă de tineri interpreți, editează volumul *Metoda de nai*, un suport important pentru tinerii studioși. La începutul anilor nouăzeci, în acele vremuri de „independență”, încă foarte ambigue, fondează Ansamblul instrumental „Vasile Iovu”, cu care călătorește prin lume, evoluând în cele mai prestigioase săli de concert, destule argumente pentru a scrie o carte.

Monografia a fost mult apreciată și de critica literară. Lucia Țurcanu scrie într-un articol: „Nu trebuie trecută cu vederea nici scriitura acestei cărți, o scriitură empatică prin excelență. Rodica Iuncu se pare că trăiește afectiv viața eroului său și, în consecință, ne oferă un text viu, vibrant, care cucerește cititorul din primele pagini”.

Dar de unde vine naiul? i-am întrebat pe elevi. Opinii sunt mai multe, dar o găsim și pe cea corectă: Naiul este un instrument care s-a „născut” acum 6000 de ani. Conform mitologiei, fluierul trebuie să fi fost creat din întâmplare, datorită vântului, care trecând prin bețișoare de bambus,

produceau sunete plăcute la deschiderea de la celălalt capăt. Deși mitologia greacă îl asociază cu zeul Pan, putem găsi instrumente asemănătoare naiului în creația folclorică a unor țări ca Japonia, Peru, Columbia, Grecia și România.

Domnule Vasile Iovu, răsfoind această frumoasă și originală cronică a vieții și creației Dvs., aflăm detalii necunoscute despre copilul, părintele, soțul și artistul Vasile Iovu. Detalii pe care Dumneavoastră ca om, le-ați ținut ascunse până în ziua în care Rodica Iuncu v-a telefonat și v-a zis, gata, e timpul să înceapă a-și așterne gândurile și ideile pe hârtie.

Aici protagonistul întâlnirii noastre de suflet, domnul Iovu își amintește: „Rodica a scris cândva un eseu foarte important despre mine. După asta i-am spus, printre altele, că a fost cel mai frumos lucru pe care l-a făcut cineva pentru mine și că nu pot să permit nimănui, în afară de ea, să scrie cartea vieții mele. Rodica Iuncu nu este doar jurnalist, ci și muzicolog. A fost o muncă foarte grea: ne-am întâlnit de multe ori și am vorbit la telefon ore întregi despre ceea ce urma să apară în carte. La un moment dat chiar mă săturasem, căci e plictisitor, iar eu de felul meu sunt mai lăsător”.

Această carte a apărut datorită ei, datorită faptului că a fost insistentă și meticuloasă, a mărturisit artistul, și le mai spune tinerilor artiști în devenire și despre prietenia care-l leagă de Gheorghe Zamfir și care durează de mai bine de patru decenii: „Pentru mine, întâlnirea noastră a fost ca o școală, iar din fiecare lecție am prins secrete și mi-am îmbogățit cunoștințele despre nai. Ultima dată ne-am văzut acum un an, dar discutăm adesea la telefon. Am de gând să-l invit în acest an la un eveniment – e vorba de un proiect, un vis deal meu mai vechi – să cântăm împreună într-un spectacol”, ne spune Vasile Iovu. (Sala aplaudă)

Maestrul Gheorghe Zamfir la rândul său îl apreciază mult pe Vasile Iovu: „Dragostea, afecțiunea mea pentru Vasile Iovu nu poate fi descrisă în cuvinte. El a demonstrat că e un om fidel, cu o coloană vertebrală dreaptă, cu niște principii de viață extraordinar de frumoase și este din punct de vedere al caracterului, al sensibilității sufletului său un om desăvârșit. L-am apreciat și-l apreciez ca pe un mare profesionist. La ora actuală, cred că este unul dintre cei mai mari naiști de pe planetă, care exprimă patima și pasiunea pentru muzică și naiul românesc”, constată, într-un eseu, regele naiului, Gheorghe Zamfir.

Intrând în discuție, tinerii i-au adresat maestrului mai multe întrebări:

Cât de mult îl poate influența copilăria, mediul în care crește, pe un om în formarea lui ca personalitate?

Foarte mult, aici se formează și cei șapte ani de acasă. Se spune că strămoșii noștri erau atât de muzicali încât își cântau și legile, deci, suntem un popor muzical prin etnogeneză, muzica făcând parte din matricea noastră, cum credeți? Pământul nostru mustește de talente.

Îi putem educa omului capacități muzicale, sau ele sunt native?

Omul se naște cu aptitudini muzicale, iar prin muncă ele se dezvoltă.

Ce este naiul?

Naiul este un instrument frumos la care cântă și Dumnezeu.

De unde vine naiul sau este un instrument național?

Românii l-au avut din cele mai vechi timpuri.

Este greu să-l studiezi?

Muzica în general este un tărâm greu, dar talentul și munca te ajută.

Cu ce putem asemui sunetul unui nai, dacă ne referim la natura înconjurătoare?

Sunetul naiului este unul divin, el poate imita toate sunetele din natură creând o adevărată simfonie.

Ce sentimente trăiți, când interpretați Doina, dar renumita Ciocârlie?

Sentimentele sunt unice, pentru că ele reflectă toată larghețea acestui plai, dar și a sufletului dornic de libertate.

Cum credeți, ce trebuie să facă un interpret-instrumentist pentru a atinge cele mai înalte culmi ale măiestriei?

Să muncească cât îi stă în puteri și peste ele. Muzica este multă exersare, chiar până la sânge.

Acestea fiind spuse, toți așteptau să audă sunetul naiului, aici, în Sala Eminescu, unde spiritele deja erau încinse. Primii, care au ținut să-i demonstreze maestrului că munca lui nu a fost zadarnică și că a dat roade, au fost elevii. Ion Raru, Cristian Plăcintă, Mona Ines, Călin Malancea, Victor

Munteanu, Mihai Pruteanu de la Școala de Arte „A. Stârcea” care, împreună cu profesorul lor Eugen Albu, au interpretat frumoasa și vechea romanță *Ciobănaș cu trei sute de oi*. Cu un fragment din *Suita lui Arvinte* ne-au delectat elevii Adriana Babin și Cezar-Petru Bordeian de la Liceul „Ciprian Porumbescu”. Ne-a pus suflelele să vibreze la unison virtuosul naist Ștefan Negură, interpretând în premieră o creație de Anatol Chiriac, cu un titlu divin *Lacrimile Fecioarei Maria*. Timbrul cald și moale al naiului ne-a sensibilizat până la lacrimi. Adevărata explozie emoțională s-a produs când a început să cânte maestrul Vasile Iovu. A cântat *Doina*, apoi melodia *Păstorul singuratic*, iar *Suita de melodii populare* a interpretat-o în duet cu discipolul și finul său de cununie Igor Podgoreanu, încă un vlăstar al maes-

trului, un virtuos naist. La vestita *Ciocârlie* s-au alăturat toți naiștii prezenți în sală. Dacă închideai ochii, te trezeai într-o poieniță, în mijlocul codrului, cântând la unison cu toate păsările pădurii. O ambianță feerică de triluri, sunete și melodii bine armonizate.

„Primăvară-n suflet ai,
Harul își cunoaște mersul
– Când interpretezi la nai,
Înflorește universul”

Un adevărat dialog între generații. O lecție de muzică, de viață și de echilibru sufletesc. Satisfacție totală. Multe aplauze, autografe, poze pentru amintiri. Putem fi liniștiți la acest capitol. Avem ce arăta lumii. Ce nu pot face politicienii, va face muzica și tradițiile noastre milenare.

CONFERINȚA ȘTIINȚIFICO-PRACTICĂ PATRIMONIUL ISTORICO-CULTURAL AL FRAȚILOR CHIRIL ȘI METODIU

Angela OLĂRESCU,
director, Filiala „Hristo Botev”

Sfinții Chiril și Metodie sunt printre cele mai importante figuri istorice din lumea civilizației, sunt promotorii spirituali și culturali, fondatorii alfabetelor glagolitic și chirilic, punând astfel baza alfabetului slavon, sunt autori ai multor lucrări filosofice, valoarea cărora e greu de reevaluat până și în zilele noastre. Astăzi, cultul lor a rămas viu în special în rândul popoarelor cu origini slave care le aduc cinstirea și omagiul cuvenite. Memoria recunoscătoare a descendenților păstrează fiecare trăsătură din viața acestor personalități. În mod special îi venerază pe acești sfinți în Bulgaria, unde Ziua Scrisului și Culturii Slave este declarată sărbătoare națională. Bulgarii sunt mândri de asemenea onorabilități pentru repre-

zentanții umanității poporului lor, rădăcinile adânci ale cărora se trag din trecutul istoric grec și bulgar. Această sărbătoare în Bulgaria este celebrată prin procesiuni festive cu depuneri de coroane de flori la monumentul Sfinților Chiril și Metodie, se desfășoară numeroase manifestări culturale, precum: simpozioane, conferințe științifice, mese rotunde, discuții / dezbateri, spectacole etc., ca semn de respect în memoria sfinților.

În fiecare an, la 24 mai, de Ziua Scrisului și Culturii Slave, sărbătoare dedicată educației și culturii bulgare și literaturii slave, Biblioteca „Hristo Botev”, în parteneriat cu Societatea Științifică a Bulgaristilor din RM și Societatea Bulgară „Възраждане”, organizează și desfășoară activități de amploa-

re pentru publicul cititor. Cu acest prilej, în data de 23 mai 2018, în incinta bibliotecii, în cadrul Serviciului „Българско огнище”, a avut loc conferința științifico-practică **Patrimoniul istorico-cultural al Fraților Chiril și Metodiu**. La conferință au participat reprezentanți ai Asociațiilor culturale și științifice bulgare, parteneri, prieteni și cititori ai bibliotecii.

Conferința a demarat cu un cuvânt de salut din partea Angelei Olărescu, director filială, care a remarcat că Sfinții Chiril și Metodiu sunt patronii spirituali ai Bulgariei, din care motiv în fiecare an bulgarii basarabeni se implică în organizarea unor activități, ce scot în evidență valoarea acestor personalități. Națiunea bulgară aduce omagiu Sfinților frați Chiril și Metodiu pentru aportul substanțial în dezvoltarea culturii bulgare. Conferința cu genericul **Patrimoniul istorico-cultural al Fraților Chiril și Metodiu** a fost organizată cu scopul de a promova valorile culturale bulgare printre basarabeni și, în primul rând, scrisul slav. Cercetătorii bulgariști au vorbit despre viața și activitatea fraților cărturari Chiril și Metodiu și despre faptul cum patrimoniul lor a fost valorificat în secolele de mai târziu. În cadrul conferinței a fost organizată expoziția de carte *Ziua Sfinților Chiril și Metodiu*, unde au fost prezentate cărți ce pot

fi lecturate, studiate de către utilizatorii bibliotecii interesați de aceste personalități.

Oaspetele de onoare, atașatul cultural al Ambasadei Bulgariei în Republica Moldova, dl Gheorghe Iovkov, a mulțumit tuturor pentru participarea activă în promovarea limbii și culturii slave, cinstind memoria călugărilor ortodocși Chiril și Metodiu, care au creat alfabetul chirilic, ce au lăsat generațiilor ulterioare modele inconfundabile ale cuvântului scris, nutrind dorința ca popoarele slave să se dezvolte ca civilizație și să fie unite. Dumnealui a remarcat că cu prilejul acestei sărbători pe parcursul săptămânii în țară se desfășoară diverse activități: festivaluri de cântece, de carte slavă; mese rotunde; concursul de eseuri pentru liceeni, „Rădăcinile mele bulgare”.

Conferința a fost moderată de către dna Nadejda Cara, dr. în filologie, care a informat publicul prezent despre Zilele Scrisului și Culturii Slave ce se marchează anual în Republica Moldova în cinstea fondatorilor alfabetului slav Chiril și Metodiu, în care se comemorează literatura și cultura slavă moștenită de veacuri și păstrată din generație în generație la Chișinău.

Dr. Ivan Zabunov, dr. în istorie, conferențiar, președintele Societății bulgare „Възраждане” (Renaștere), în comunicarea *Ei nu au avut predecesori*, a vorbit despre cinstirea memoriei fraților Sfinți Chiril

și Metodiu în Bulgaria, despre perioada când Papa Ioan Paul al II-lea a luat decizia ca Frații Chiril și Metodiu să fie numiți Sfinți, deoarece ei au impulsivat dezvoltarea numeroasei lumi slavone în sec. al IX-lea; despre rolul lor în crearea pentru slavi a unei limbi culte ce a dat posibilitatea exprimării unor concepte profunde și subtile. Datorită alfabetului slavon populația slavă a putut să facă trecerea de la cuvântul vorbit la cel scris. Alfabetul slavon a fost promovat ulterior și în statul rus.

A urmat discursul dnei Daniela Iordanova, profesoară la Liceul Teoretic „Vasil Levski” din Chișinău, cu tema *Viața și activitatea Sfinților frați Chiril și Metodiu* care a dezvăluit detalii despre contribuția lor la dezvoltarea culturală a slavilor, despre venirea lor pe teritoriul actualilor cehi și slovaci pentru a înființa prima școală a slavilor, fiind primii apostoli ai creștinismului în Moravia. Alfabetul inventat de cei doi frați a fost folosit și în Moldova. Frații Chiril și Metodiu au adus populației alfabetul, au dezvoltat cultura și știința. Au reușit prin viața și activitatea lor cărturărescă să unească lumea occidentală cu Orientul creștin, lăsând o moștenire – o cultură bogată care se transmite peste veacuri și trebuie cunoscută de toate generațiile.

Al treilea vorbitor din cadrul conferinței, dna Nadejda Cara, doctor în filologie,

conferențiar, șef al grupei „Etnologia bulgarilor” la Institutul Patrimoniului Cultural, a prezentat comunicarea *Chiril și Metodiu – primii traducători al Bibliei în limba bulgară veche*, în care a vorbit despre traducerile Bibliei din limba greacă făcută de Frații Chiril și Metodiu într-o mănăstire din Grecia, despre contribuția lor la apariția alfabetului chirilic în secolul al IX-lea, aproximativ în anul 863. Totuși, cu 12 secole în urmă, nici unul dintre dialectele strămoșilor lor nu se scria și nu avea un alfabet. Cei ce au contribuit la îndreptarea acestei situații au fost Chiril și Metodiu, doi frați de sânge. Eforturile îndrăznețe și inovatoare ale acestor doi frați alcătuiesc un capitol captivant din istoria păstrării și răspândirii Bibliei. Chiril a tradus cele patru Evanghelii și cartea *Psalmii*. Traducerile chirilo-metodiene ale cărților biblice, după cum afirmă specialiștii, constituie un miracol prin perfecțiunea lor. Din punct de vedere teologic, lingvistic și stilistic, traducerile chirilo-metodiene constituie și pentru specialiștii zilelor noastre o operă genială.

În comunicarea sa *Cartea bulgară în spațiul ortodox în secolele XIV–XV*, dna Liubomira Jacote, dr., profesor la Liceul Teoretic „Vasil Levski” din Chișinău, a vorbit despre bulgarii care au slujit în mănăstirile Țării Moldovei și Țării Românești; folosirea alfabetului slavon la mănăstiri; formarea

claselor de fete și băieți; editarea cărților și apariția bibliotecilor. Cu un deosebit interes am privit imaginile unor mănăstiri, prezentate la ecran, cu inscripții în limba slavonă pe pereții de lângă icoanele pictate de pictori renumiți de pe atunci. La Mănăstirea Căpriană, unde stareț era pe atunci Chiprian, se desfășura o mare activitate cărturărească. La Mănăstirea Neamț, anume limba bulgară veche bisericească a fost pusă la baza tuturor liturghiilor și scrierilor. Limba slavă, căreia cei doi frați i-au dat o formă scrisă și permanentă, a înflorit, s-a dezvoltat și, ulterior, s-a diversificat. Ziua Scrisului și Culturii Slave are propriul său imn: „Vărvi, narode vâzrodeni!” (Mergi, popor trezit la viață), care a fost ascultat cu solemnitate de către toți cei prezenți la conferință.

În comunicarea sa *Icoane cu Sfinții frați Chiril și Metodiu în iconografia ortodoxă*, dna Emilia Bancova, colaborator științific la Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei, a oferit publicului prezent informație despre canonizarea Fraților Chiril și Metodiu în sec. al XI-lea, devenirea lor ca sfinți pentru Biserica Bulgară și precursorii ei spirituali. A vorbit, de asemenea, despre dezvoltarea iconografiei. Unele icoane cu timpul au început a fi brodate cu ață și cu mărgelușe. A prezentat în Power Point icoanele Sfinților Frați Chiril și Metodiu care se găsesc în bisericile din Sofia (Bulgaria), Ucraina, Rusia, Serbia, Kosovo, Cehia.

Ca istoric modernist, dl Ivan Duminica, dr. în istorie, prin comunicarea *Mișcarea național-culturală a bulgarilor basarabeni în anii 1918–1924* i-a informat pe cei prezenți despre dezvoltarea alfabetului slav în Basarabia. Revenirea Basarabiei în anul 1918 la neamul românesc a asigurat o adevărată renaștere națională. Națiunea bulgară a ieșit cu inițiativa de a deschide școli pur bulgărești cu program separat. Istoriografia arată că Sfatul Țării a hotărât ca să fie organizate cursuri de studiere a limbii bulgare, în cadrul cărora ulterior Haralampie Metanov, învățător pe atunci, predă bulgarilor basarabeni limba bulgară. O colecție de cărți, în număr de 500 de exemplare în limba bulgară, au fost repartizate școlilor unde se predă limba bulgară. O analiză statistică asupra anilor 1918–1924 demonstrează că în Basarabia au apărut 50 de ziare, dintre care 24 în limba română, iar 26 în limba rusă, o bună parte din cotidienele rusești din Basarabia erau conduse de români basarabeni.

La finele conferinței, moderatorul, dna Nadejda Cara, dr. în filologie, a mulțumit celor prezenți pentru desfășurarea productivă a conferinței, pentru comunicările interesante prezentate de savanții bulgari. A menționat, de asemenea, că Sfinții frați Chiril și Metodiu sunt considerați patronii spirituali ai Bulgariei și este convinsă că există un pod de legătură între bulgarii din Bulgaria și cei basarabeni, că între ei colaborarea se dezvoltă și se fortifică permanent.

CONLUCRĂRI

IMPRESII INEDITE DE LA BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „COSTACHE STURDZA” BACĂU

Lilia GAMARȚA,
șef, Filiala „Ștefan cel Mare”

Viața este ca o carte, iar anii sunt paginile. Cu toții citim o astfel de carte. Unii cu interes și entuziasm, alții nepăsători și plictisiți. Mulți nu pot sări de unele pagini sau să treacă peste capitole de interes major. Pagini fine din calendar au fost cele din 17 – 18 mai 2018, într-un oraș situat pe râul Bistrița, supranumit și „orașul lui Bacoovia” – acesta fiind BACĂU, la Biblioteca Județeană „Costache Sturdza” (director, Adrian Jicu), care a împlinit 125 de ani de la fondare.

Cu această ocazie s-a desfășurat Conferința Internațională *Biblioteca Publică – soluții și perspective în dezvoltarea comunității*, organizată de Asociația Națională a Bibliotecilor Publice din România și Biblioteca Județeană „Costache Sturdza” Bacău, în parteneriat cu Societatea Bibliotecarilor Bucovineni din regiunea Cernăuți.

Conferința ANBPR a devenit, pentru câteva zile, un spațiu de întâlnire și interacțiune profesională dintre bibliotecari,

membri ANBPR – directori, metodiști, șefi de servicii, bibliotecari-formatori, personal de specialitate și administrativ, în total peste 150 participanți. Scopul conferinței a fost schimbul de informații, transmiterea experiențelor și bunelor practici, precum și abordarea de soluții și proiecte inovative pentru comunitate, propuse și implementate de biblioteci, la nivel național sau local.

Deschiderea evenimentului a avut loc în amfiteatrul Universității „George Bacoovia”, la care Adrian Jicu, directorul Bibliotecii Județene „Costache Sturdza” Bacău, a specificat faptul că în acest an al Centenarului Marii Uniri, activitățile bibliotecilor publice se îndreaptă spre determinarea și implementarea proiectelor care vizează dezvoltarea comunității. La deschiderea evenimentului au participat președintele Consiliului Județean, domnul Sorin Brașoveanu, subprefectul, domnul Valentin Ivancea, primarul, domnul Cosmin Necula

și rectorul Universității „George Bacovia” – domnul Neculai Lupu.

În cadrul evenimentului președintele ANBPR, Sorina Stanca, a declarat: „... Dorim să sondăm interesul comunității bibliotecare din România pentru dezvoltarea de inițiative cu participarea comunității. Având în vedere rolul crescut al bibliotecii publice în coagularea interesului utilizatorilor pentru servicii și produse culturale moderne, adecvate noilor cerințe de consum în domeniul culturii și al educației culturale, ne propunem să aducem în prim-plan viața profesională a bibliotecarilor, exemple de bune practici, proiecte și programe în care parteneriatul utilizatori-bibliotecă a adus plus-valoare nivelului de bunăstare și civilizație al comunităților locale”.

Discursurile în plen cu tematici de interes major pentru comunitatea bibliotecarilor au fost prezentate de următorii participanți: prof. univ. dr. Hermina Angheliescu, Wayne University, Detroit, Michigan, U.S.A. cu tema *Prin bibliotecile lumii. Implicarea arhitectului profesionist în construcția de bibliotecă*. Apoi au urmat comunicările colegilor de la Biblioteca Județeană „Panait Istrati” din Brăila; Biblioteca Județeană „Christian Tell”, Gorj; Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” din Chișinău; Biblioteca Județeană ASTRA Sibiu; Asociația Bibliotecarilor din Chișinău; Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădulescu” Dâmbovița; Biblioteca Națională a României. Iar comu-

nicarea doamnei Adina Diaconescu, Asociația Națională de Supraveghere a Datelor cu Caracter Personal a abordat subiectul *Regulament, protecție date*, care a impulsionat participanții la debateri interesante.

În partea a doua a zilei, participanții au avut oportunitatea de alegere a unor ateliere, care s-au desfășurat concomitent. S-au abordat următoarele subiecte:

Servicii și programe relevante pentru atingerea obiectivelor de dezvoltare durabilă la nivel de comunitate (Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila, Biblioteca Metropolitană București);

Atelierul profesional Romeo și Julieta în cotidian! – susținut de Geanina Burcea, bibliotecar la Biblioteca Județeană „Marin Preda” din Teleorman;

Rolul echipei în implementarea noilor servicii de bibliotecă (Fundatia „Progres”);

Construim împreună comunități puternice – rolul bibliotecii județene în coordonarea rețelei de biblioteci publice locale (Biblioteca Județeană Vâlcea, Biblioteca Metropolitană București).

Aceste ateliere au oferit o gamă largă de activități utile și bine organizate, menite de a forma, sprijini comunitatea biblioteconomică prin inițierea și susținerea proiectelor personale și totodată de a determina, implica bibliotecile în acțiunile sociale locale, naționale, globale.

Un subiect important al atelierelor a fost buna realizare a obiectivelor de dezvoltare durabilă – conectare, implicare, sustenabilitate. Au fost discutate modalități de implicare a bibliotecilor publice în crearea serviciilor, în spiritul parteneriatului prin proiecte moderne, care au ca scop îmbunătățirea nivelului de trai, a unui mod durabil, pentru generațiile viitoare care stimulează acțiunile pe plan mondial.

Un interes deosebit a trezit și abordarea problemei referitoare la dezvoltarea

profesională, care reprezintă o schimbare în bine a atitudinii, concretizată prin ridicarea calității vieții, mecanismele comportamentale cotidiene, percepția și adevărul, rațiunea și ego, seducția și manipularea, visul și realitatea, empatia și intimitatea, greșelile, agonia și extazul.

Astfel atelierele au avut un impact pozitiv în dezvoltarea și formarea competențelor profesionale.

Ziua s-a încheiat la Teatrul Municipal „Bacovia” cu lansarea de carte *Oarecum anacronic* a scriitorului Dan Petrușcă, recitaluri poetice, conferințe literare: *Pasiune & Poezie* – de Nora Iuga, *Singurătați de genul masculin* – prof. universitar dr. Constantin Dram. Serata a avut genericul „Pasiunea poeziei”.

A doua zi a continuat cu prezentările în plen la Biblioteca Județeană „C. Sturdza”. Au participat colegii din: Chișinău de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” – Filialele „Ștefan cel Mare”, „Târgu-Mureș” și „Ovidius”; Biblioteca Metropolitană București; Biblioteca Județeană „George Barițiu” Brașov; Institutul Național al Patrimoniului; Biblioteca Județeană „V. A. Urechia” Galați; Biblioteca Județeană „Panait Istrati” Brăila; Biblioteca Județeană „Ion Minulescu” Olt; Biblioteca Județeană „Ion Heliade Rădu-

lescu” Dâmbovița; Biblioteca Județeană „Gheorghe Asachi” Iași.

Prezentări interactive, presărate cu multă dedicație și profesionalism. Prezentatorii au dat dovadă de multă inspirație în dezvoltarea profesională, fapt care a demonstrat că bibliotecarii reprezintă o șansă neprețuită de la care poți învăța, care pot să îți ofere impulsul necesar pentru reușite.

Din cele relatate mai sus se poate concluziona următoarele: au fost doar două zile, dar intense și pline de evenimente interesante. Vizita a demonstrat că prin intermediul schimbului de experiență, ai posibilitatea de a obține performanțe și că experiențele deja testate prin prisma unor modele pot fi rePLICATE.

Participanții la conferință, echipa de bibliotecari de la Biblioteca Județeană „C. Sturdza”, au dat o doză de inspirație pentru noi proiecte, idei de modernizare, de practicare și formare a cetățenilor activi, inclusiv și pentru Biblioteca „Ștefan cel Mare” din Chișinău. Toate acestea au drept finalitate ca biblioteca să devină mai atractivă și ofertantă prin serviciile sale, astfel aducând noi segmente de utilizatori conștienți de necesitățile schimbării și de modernitatea bibliotecilor publice.

VIZITĂ ȘI EXPERIENȚE LA BIBLIOTECA JUDEȚEANĂ „OCTAVIAN GOGA” CLUJ

Stela MORARU,
specialist principal, Secția „Memoria Chișinăului”

Profitând de invitația colegilor noștri de la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj, timp de trei zile (6-8 iunie 2018) m-am aflat, împreună cu trei colege de la Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu” (Tatiana Coșeri, director Gestionarea și evaluarea rețelei, Ludmila Capița și Mila Șeremet, Biblioteca „Transilvania”) într-o vizită de schimb de experiență în acest minunat oraș vechi, cu alură și parfum istoric peremptorii. M-au frapat la prima vedere casele cu arhitectură flamboiantă, care mai păstrează tainele trecutului. Enigma acestor ținuturi începea de la schițarea unei călătorii printre stâncile uriașe, pe drumuri nervos șerpuite, asemenea scrișului unui geniu rebel, cu o ceață atât de densă, încât aveam impresia că trec, într-un mod mistic, într-o altă lume.

Impetuoasa bibliotecă din Cluj ne-a primit, prin construcția sa, cu un spirit al fastului regal, făcând impresia promițătoare de multe idei și experiențe, pe care le vom prelua și cu multă atenție le vom și implementa.

Biblioteca Județeană „Octavian Goga” este amenajată într-un sediu special, construit de către regretatul Traian Brad, care a dezvoltat și organizat o bibliotecă, unde mută Capitala Culturală a Transilvaniei. Și în sufletul Moldovei s-a așternut dragostea și prețuirea pentru cel care a adus peste Prut peste o sută de mii de cărți, poate și mai mult. De aceea a și început Conferința cu un cuvânt de deschidere de către Sorina Stanca, managerul Bibliotecii Județene „Octavian Goga” din Cluj, în care a vorbit

cu recunoștință despre meritele lui Traian Brad.

În această ordine de idei, țin să menționez că am participat la Conferința de diseminare din cadrul proiectului *Literația pentru familie funcționează!*, cu tema *Facilitarea programelor de literație în familie – un demers calitativ*, pe data de 7 iunie 2018.

Coordonatorul proiectului, Asociația „Learn & Vision”, Aurelia Câmpean, ne-a prezentat Proiectul Erasmus + „Family literacy Works!”, Anca Docolin, bibliotecară la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj a definit conceptul de literație în familie, a adus exemple de bune practici în bibliotecă, servicii pentru familii, care ne-au impresionat și care ne-au oferit o multitudine de idei, cred eu, aplicabile și în spațiul nostru. M-au impresionat serviciile: *Cu bebe la bibliotecă, Ora poveștilor, Citesc o carte împreună cu copilul meu, Vreau să-mi citești, Ludoteca*. Impactul acestor servicii, în primul rând, salvează familia, o face mai unită și o învață să urmeze niște tradiții.

O experiență deosebită a fost pentru noi să auzim și concluziile analizei comparative asupra practicilor de literație în familie din Bulgaria, Macedonia, Portugalia, România și Slovenia, despre care ne-a vorbit dna Sorina Stanca. Toate aceste țări au avut obiective comune, cum ar fi: consolidarea legăturilor dintre familii, școli și instituții, care oferă servicii comunitare, reconectarea generațiilor, crearea unei comunități literare. Este un scop frumos în sine. Sunt profund frapată de aspectul nobil al ideii. Organizațiile partenere în

proiect sunt ONG-urile, Asociațiile și bibliotecile, care promovează lectura și importanța literației în familie, susțin grupurile sociale vulnerabile, programe de lectură intergeneraționale, programe care promovează lectura pentru toate grupele de vârstă. Iar Georgeta Topan, bibliotecară la Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj, a adus în registru profilul ocupațional al facilitatorului de programe de literație în familie, care, de fapt, este un model perfect cum ar trebui să fie un adevărat bibliotecar, care lucrează cu diferite categorii de oameni.

Aura Câmpan, Biblioteca Județeană „Octavian Goga” din Cluj, Nicolina Halgaș, Biblioteca Municipală „Teodor Murășanu” Turda, au prezentat proiectul de lectură intergenerațională „Vreau să-mi citești”, care, preluat de la ei, are priză și la comunitatea chișinăuiană, grație multor filiale ale Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” care l-au implementat deja.

În a doua parte a zilei, am participat cu mult interes la Cafeneaua culturală cu tema: „Importanța programelor de literație pentru familie în prevenirea abandonului școlar”. Activitățile au fost pe grupe, unde am elaborat lucrări privind obiectivele specifice ale programelor de literație în familie, portretul facilitatorului programelor de literație, contribuția factorilor implicați în programele de literație în prevenirea abandonului școlar.

Programele de literație pentru familie ale Bibliotecii Județene „Octavian Goga” din Cluj pe care le oferă această insolită slujitoare a cărții, mi s-au părut atractive: *Cu bebe la bibliotecă* – program pentru copii cu vârsta cuprinsă între 0-3 ani. Copiii li se cultivă dragostea pentru lectură chiar de la naștere și, totodată, se educă valorile general-umane din fașă; *Vreau să-mi citești!* – atelier de lectură intergenerațională, metodele și materialele didactice utilizate sunt atractive și creative; *Citesc o*

carte împreună cu copilul meu – program pentru părinți, bunici, copii.

Grație realizării acestor programe, bibliotecarul modern posedă competențe în gestionarea grupurilor formate din trei generații (copii, părinți, bunici), aplicarea de tehnici speciale de lectură, utilizarea noilor tehnologii și a internetului. Un bibliotecar modern este un organizator, psiholog, sociolog, prieten, pedagog, posedă cunoștințe andragogice. La noi, în Republica Moldova, mentorul care veghează asupra acestor calități este, pe bună dreptate, dna Lidia Kulikovski, dr. în pedagogie. Un Mecena, se poate spune, al serviciilor de bibliotecă din Chișinău.

În a doua zi de vizită, am realizat un itinerar benefic prin acest sanctuar al cărții. Mai întâi, am luat cunoștință cu holul de la intrare, luminos și spațios pentru organizarea expozițiilor de carte, desene, grafică sau fotografie, dar și a concursurilor de lectură. În stânga este amenajat Punctul de informare, în dreapta este loc pentru garderobă, dar, deși fiind foarte spațioasă biblioteca, este solicitată de un număr impunător de cititori, încât în acest

loc sunt mese și scaune, unde am observat o suprapopulare a spațiului cu tineri setoși de cunoaștere. De-a dreptul ne-a uluit faptul că cititorii singuri returnează cărțile, biblioteca fiind dotată cu aparate speciale bazate pe tehnologia RFID, de scanare a cărților, chiar și atunci când pui câte patru-cinci cărți odată. Tehnologia a ușurat mult munca bibliotecarului, el fiind investit cu sarcina de a realiza mai multe servicii comunitare.

Biblioteca are parter est și parter vest. Am migrat deci prin secțiile: pentru copii, împrumut adulți, pentru adolescenți, artă, săli de lectură, Colțul Francofon, American Corner, colecții speciale. Sălile de lectură asigură excelente condiții de studiu numeroșilor solicitanți, în marea lor majoritate studenți sau intelectuali. Vreau să menționez că nu am văzut nici un loc liber în aceste săli, dar și o liniște, pe care îmi era jenă să o tulbur.

Secția *Colecții speciale* m-a frapat mult, fiindcă nu sunt doar stelaje cu cărți vechi, aranjate frumos, dar este și un spațiu amenajat în stilul unui birou clasic al intelectualului, decor demn de penița lui Honoré de Balzac, cu o multitudine de detalii: masă de scris, din lemn vopsit de un maro-

niu închis, pe masă călimară, peniță, cărți vechi, scaun și fotolii din piele de aceeași culoare, statuete etc. Am avut impresia că am nimerit în biroul profesorului Corneliu Verișan, personajul lui Aurelian Silvestru, din romanul *Cel răătăcit*, care ascunde cu multă grijă manuscrisul lui Pilat din Pont, mărturie de crucificare a lui Isus. Dar, din reflecțiile și meditațiile mele, m-au trezit discuțiile constructive care au urmat cu omologii noștri de la Biblioteca clujeană, ce țin de partea mai puțin lirică a activității profesionale: management, atestare, regulamente, cursuri, ce fac ei, ce facem noi la Chișinău. După care a urmat o ajustare și omogenizare a ideilor, argumentelor, părerilor, benefice pentru progresul și dezvoltarea bibliotecilor contemporane.

Prin urmare, tot ce avem frumos realizat, este lucrarea lui Dumnezeu, dar prin intermediul oamenilor cu har, cu abnegație, cu dragoste. Am avut ocazia să văd astfel de oameni la Cluj, o echipă compusă din profesioniști, care își fac bine meseria, deschiși spre colaborare, spre nou, entuziaști fără pereche, care ne-au primit cu toată căldura și respectul, gata oricând să ne sprijine în aspirațiile cele mai îndrăznețe.

UN EXEMPLU FERICIT DE MODELARE PRIN CULTURĂ: RAI A ROGAC

Vlad POHILĂ

Cuvintele, ca și florile, ca și păsările, ca și oamenii, de altminteri, „au prostul obicei” de a se ofili, de a se retrage din atenția publică și, într-un final – de a dispărea: din uzul cotidian, activ, dacă e să ne referim numai la cuvinte. Este și cazul termenilor înrudiți *cronică* și *cronicar*, pe care, mulți, dacă nu foarte mulți vorbitori ai românei de la noi sau din dreapta Prutului le consideră, în cel mai bun caz, ca arhaisme, dacă nu chiar ca pe niște cuvinte date uitării, dispărute din vocabularul viu. Din fericire, nu e la mijloc decât o rătăcire, o impresie falsă. Am scris, fără a ezita, *din fericire*, deoarece, dispariția, pierderea unor cuvinte dintr-o limbă poate fi echivalată cu părăsirea unei națiuni de către oamenii ei, cei buni, vrednici, utili societății.

Referindu-ne la epoca de glorie a cronografeii românești, când au trudit cu multă îndemânare și pasiune cărturari ca Grigore Ureche, Miron Costin, Nicolae Costin sau Mihail Moxa – și până la autorii de letopisește anonime de la mijlocul sau de

la finele sec. XVIII, atunci nu putem să nu constatăm adevărul că respectivele noțiuni (*cronică* sau *letopiseș* și *cronicar*), specifice acelei epoci, adică sensurile pe care le aveau acești termeni – fără doar și poate s-au modificat enorm. Trecerea lor în fondul pasiv al limbii române a fost cauzată, în primul rând, de apariția presei periodice, niște „cronici” lunare, săptămânale apoi chiar și cotidiene, elaborate de „cronicari” de factură nouă, de cele mai multe ori – filologică, dar și istorică, artistică, juridică, diplomatică, savantă etc. Pe la mijlocul secolului al XIX-lea, autorii de articole de ziar sau de revistă ce comentau evenimente de actualitate – din politica internă și externă, din viața socială, economică, culturală, dar și întâmplări din „lumea criminală”, fapte diverse etc. – au prins a fi numiți *cronicari*, tot așa cum specia gazetărească pe care ei o cultivau a fost „botezată” *cronică*. Astfel, s-a dat o nouă semnificație, o nouă viață, de vreți, unor termeni ce riscau să iasă din uzul cotidian. Totodată, au apărut articole

gazetărești-cronici, devenite peste decenii și peste secole deja, scrieri celebre, acestea asigurând autorilor și editorilor o netrecătoare notorietate. Este și cazul unor personalități marcante ale jurnalisticii, ale culturii române în ansamblu ca: Nicolae Filimon, considerat ca primul cronicar muzical și teatral român de talie europeană; Nicolae Carandino sau Liviu Rebreanu – cronicari teatrali, Garabet Ibrăileanu, C. Dobrogeanu-Gherea,

G. Călinescu sau Ovidiu Papadima – cronicari literari, Petru Comarnescu – cronicar literar-artistic, cu un cuvânt greu în aprecierea artelor plastice ș.a.

Adeseori se produceau interferențe ale activității „noilor cronicari”, fenomen ce are loc și în prezent atât ca un rezultat al îngemănării și interpătrunderii genurilor artei, cât și al atracției pe care un gazetar o poate simți, concomitent, și pentru muzică, și pentru teatru, să zicem; sau fiind pasionat, în egală măsură, și de literatură și de artele plastice. În ultimul timp viața culturală s-a diversificat la un grad surprinzător, iar această diversificare stimulează și fenomenul interferenței genurilor literar-artistice, concomitent înmulțind și numărul de oameni ai scrisului care reflectă fenomene, eforturi, evenimente, împliniri din mai multe domenii ale consacrării literar-artistice, culturale și savante.

Deși inițial cam timid, se impune, la noi, tot mai energetic, termenul de *cronicar cultural* și această insistență se datorește, neîndoios, următoarelor fapte: a) că la Chișinău, în alte orașe și chiar în localități rurale din Republica Moldova, în pofida diferitor probleme existente, palpită o apreciabilă viață culturală; b) că avem în presa scrisă, în audiovizual și în internet jurnaliști, reporteri, publiciști, comentatori, esești care reprezintă cu brio această specialitate (sau – specializare) a activității gazetărești. Nu risc să fac aici o listă, oricât de sumară, a acestor colegi de breaslă, dar menționez fără a ezita că o personalitate de seamă a breslei cronicarilor culturali este și Raia Rogac.

Raia Rogac a activat ca redactor la Radio Actualități Chișinău – actualmente Radio Moldova, apoi la Agenția de Știri „Moldova-press” și s-a impus ca o știristă performantă la începutul anilor '90 ai secolului trecut, când relații de Raia Rogac (inclusiv de pe „linia frontului”, din timpul războiului de pe Nistru) erau nu că pre-

luate masiv, dar și solicitate insistent de prestigioase agenții de știri de la București și din alte capitale europene. În ultimele două decenii s-a reprofilat definitiv și extrem de eficient într-un spațiu tematic ce i-a fost mereu familial: viața culturală în cele mai diferite aspecte, în cele mai surprinzătoare manifestări ale ei.

A avut și mai are colaborări cu prestigioase ziare și reviste de cultură de pe ambele maluri ale Prutului, textele scrise de autoarea noastră fiind găzduite cu prețuirea de rigoare de redactorii multor publicații periodice, bucurându-se de o călduroasă primire din partea cititorilor. Mulți basarabeni și foarte mulți români din Țară și-au putut crea o imagine anume sau o impresie mai clară tocmai datorită lucrărilor publicistice risipite generos de către Raia Rogac în *Literatura și arta, Moldova, Viața Basarabiei, Curtea de la Argeș, Clipa, Vatra veche, Destin românesc, Făclia, Florile dalbe* etc. și, nu în ultimul rând – în *BiblioPolis*, revistă a Bibliotecii Municipale „B.P. Hasdeu” din Chișinău. La această ultimă colaborare a dumneaei vom reveni neapărat, într-un pasaj special, așa cum activitatea respectivă constituie un episod mai aparte al eforturilor Raiei Rogac, ea mai fiind și un pretext, și un argument, ambele solide, pentru editarea unui volum tematic.

Nu știu cine ar putea contabiliza, cât de cât exact, numărul de articole, eseuri, interviuri, cronici, reportaje, tablete, scrise de Raia Rogac în ultimii vreo 20 de ani. Ar fi problematic să stabilim șirul impresionant de personalități ale culturii române (posibil, cu accentul pe cele din Basarabia) pe care le-a intervievat sau pe care le-a portretizat dânsa. Cert este că a căutat (și întotdeauna a găsit) prilejul de a aduce în atenția cititorilor chipuri impresionante de faimoși intelectuali din întreg spațiul românesc, pe unii repunându-i, abil, inteligent, discret, în actualitate, pe alții – scoțându-i dintr-o nemeritată neglijare sau chiar uitare. A

excelat, în acest sens, în specia interviului și, așa cum am menționat și cu altă ocazie, Raia Rogac este o meșterită în a „descoase” personalitatea cu care dialoghează, în a o determina să se confeseze fluent și sincer, cu detalii ce impresionează și emoționează pe oricine are ocazia de a citi dialogul. Cu timpul, colega noastră și-a diversificat abordările, înclinând spre recenzie, spre eseu, spre tabletă, spre cronică culturală. O anumită închipuire despre preocupările de cronicar cultural ale Raiei Rogac ne-o putem face răsfoind cărțile editate până în prezent, în care a adunat o bună parte din scrierile sale pe parcursul ultimelor două-trei decenii, și, nu în ultimul rând – în *BiblioPolis*. E de menționat că toate volumele ei au văzut lumina tiparului în prestigioase edituri de la București și de la Chișinău, toate au atras atenția presei, a colegilor de breaslă, beneficiind de recenzii, consemnări, prezentări și frumoase lansări în biblioteci, la universități, în cămine culturale, în alte instituții ale spiritualității naționale. Și, poate ce este mai important: cărțile scrise și tipărite de Raia Rogac se bucură de solicitări din partea cititorilor dornici de a fi la curent cu ce mai este nou și valoros în viața noastră culturală.

Apreciind la cota maximă activitatea publicistică, cu tematică de cultură, în special, a Raiei Rogac, nu pot să nu pun în evidență asiduitatea, perseverența, harul dar și curajul ei de a fi scris și o monografie a satului natal – comuna Pelinia din partea Râșcanilor. Tinerii studioși în sociologie, din școala lui Dimitrie Gusti, în anii '30-'40 ai secolului trecut, făceau monografiile ale unui sat (este adevărat, monografiile de o rarismă, poate chiar unică complexitate), antrenând la elaborarea unui volum zeci de persoane. În ultima vreme, de pe la începutul anilor '90 ai sec. XX, la noi, în Basarabia, a luat avânt o lăudabilă practică de a elabora monografiile pentru diferite sate, comune, orașele și orașe „de la Naslavcea

la Giurgiulești”. Acestea, de regulă, sunt elaborate de mici echipe de monografiști, uneori de două persoane, în cele mai dese cazuri – un istoric cu îndemânare în munca de arhivă și un ziarist. Iată însă că Raia Rogac s-a aventurat să scrie de una singură o carte despre localitatea ei de baștină, aducând ea personal un omagiu satului de unde a pornit pe drumurile vieții, inclusiv pe calea unei impresionante afirmări în meșteșugul scrisului.

Revenind la tematica de bază a muncii de publicist a Raiei Rogac, trebuie să subliniem că un segment important al acestei activități dânsa l-a pus în legătură cu revista *BiblioPolis*. Ce-i drept, e drept: însăși activitatea BM „B.P. Hasdeu”, în ultimii 20-25 de ani, oferă o multitudine de posibilități autorului dornic de a aborda cele mai diferite aspecte ale unei vieți culturale în continuă mișcare, dezvoltare, evoluție, modernizare, racordare la stilul românesc de factură europeană în promovarea valorilor spirituale. Rar eveniment cultural de la BM la care să nu fi asistat Raia Rogac cu notesul pe brațe și cu sufletul deschis la mesajul manifestării, după care să pună la dispoziția multor redacții reportaje, cronici, interviuri, tablete – uimitoare și prin operativitate, și ca precizie, și ca demers instructiv; pe scurt, adevărate modele de stil cronicăresc modern.

Iar evenimentele literar-artistice, culturale, științifice, omagiale etc. „se țin lanț”, desfășurându-se săptămânal sau de câteva ori pe săptămână, la Biblioteca Municipală din Chișinău, în cele 27 de filiale: lansări de carte, expoziții și saloane, vernisaje, zile ale bibliotecilor, săptămâni ale ușilor deschise, inaugurări, omagieri, concursuri, donații de carte etc. Nu risc să numesc toate filialele de unde a făcut R. Rogac reportaje, interviuri, cronici, tablete. Voi aminti, totuși, câteva – doar câteva! – din subdiviziunile BM, de unde, fără a răsfoi lucrările ei, îmi amintesc limpede

că de acolo dânsa a scris pentru *BiblioPolis* materiale ce au sporit intenția noastră de a face o revistă captivantă, utilă, necesară bibliotecarilor, altor eventuali cititori ai ei: „Liviu Rebreanu”, „Onisifor Ghibu”, Biblioteca Centrală, dar și „Transilvania”, „Ovidius”, „Maramureș”, „Alba Iulia”, Biblioteca de Arte, „Tudor Arghezi”...

Ca redactor-șef al revistei *BiblioPolis*, țin să mărturisesc: de-a lungul unui deceniu și jumătate, cât Raia Rogac a fost o laborioasă și inspirată colaboratoare, au fost cazuri când aveam două sau chiar trei articole de la una și aceeași manifestare. Și întotdeauna am dat preferință „versiunilor” prezentate de R. Rogac, pentru că ele excelau prin suport documentar, prin exactitatea și cursivitatea expunerii. În plus, se evidențiau prin fluența limbajului și prin felul măiestrit de a pune în evidență amănuntul semnificativ, valoros, util minților și benefic sufletelor noastre. În diferite topuri – și oficiale, și neoficiale – scrierile Raiei Rogac au fost desemnate ca cele mai izbutite, ca cele mai limpezi ca mesaj, mai convingătoare ca informație, mai acaparante ca manieră narativă.

Este apreciazabilă „turnură” pe care a făcut-o autoarea noastră – cu deosebire, în ultimul deceniu, spre eseu, spre cronică literară, spre recenzii și consemnări. Zeci de autori consacrați din stânga și din dreapta Prutului au beneficiat de atenția ei scrutătoare de cititoare cu certe abilități de critic literar: Grigore Vieru, Theodor Codreanu, Nicolae Dabija, Aurelian Silvestru, Victor Teleucă, Petru Cărare, Iuliu Cărchelan, Victor Dumbrăveanu, Ianoș Țurcanu, Ludmila Bulat etc. A prezentat, a recenzat, a analizat, a promovat sute de cărți noi, cu cele mai diverse subiecte, de autori extrem de diferiți, scrieri în maniere stilistice aflate uneori la polii percepției artistice. Raia Rogac citește mult, enorm – devenind, în acest sens, un fel de figură legendară, însă esențial, cred eu, este faptul că dânsa

sa citește atent, pătrunde în miezul operei literare, știe a trage concluzii privind construcția, „înălțimea și adâncimea” operei literare, este capabilă să scoată în evidență, pentru cititori, mesajul lucrărilor analizate, rostul eforturilor făcute de autor, aspectele sau momentele din carte ce ar merita o atenție deosebită pentru a nu regreta că au consumat timp și energie pentru lectura câtorva sute de pagini, acum, într-o epocă, în care oamenii nici măcar pentru un articol de ziar nu au întotdeauna posibilitățile dorite.

Mai e de adăugat că R. Rogac alege pentru lucrările sale titluri inspirate, sugestive, acaparante – chiar atunci când subiectul (evenimentului cultural, al cărții, al întrunirii) te predispune la o relatare nepretențioasă, simplistă, seacă, „bătătorită”: *Carte scrisă cu arcușul sângelui, Bucuria de a descoperi lumina din suflet, O nouă carte pentru adolescenți: „Îngerii de gheață”, Cu dragoste despre omul din preajmă, Grigore Vieru și reverberațiile eternității, „Tema pentru acasă” – romanul de succes al anului, Aurelian Silvestru, regăsindu-se pe sine, Netrecătoarele splendori ale limbii române, Mitropolitul Gurie – operă zidită în destinul Basarabiei* ș.a.

Am enumerat unele din motivele ce fac opera eseistică a Raiei Rogac demnă de atenția cititorilor, inclusiv a scriitorilor, a altor oameni de artă implicați în menținerea unui puls impresionant al vieții culturale la Chișinău, inclusiv la BM „B.P. Hasdeu”. Sunt acestea, totodată, și niște motivații sau argumentări în favoarea apariției noii cărți *Biblioteca între lecturi și evenimente: recenzii, cronici, interviuri, consemnări*, sub auspiciile Bibliotecii căreia Raia Rogac i-a consacrat un segment apreciazabil din existența sa spirituală și umană în genere. Totodată, cel puțin o parte din punctele prin care am încercat să zugrăvim chipul de creație al Raiei Rogac, mai fac dovadă că autoarea ne pune la dispoziție o nouă carte ce

va atrage atenția destinatarilor: scriitori, bibliotecari, în exercițiul funcțiunii sau viitori; tineri pasionați de carte și de lectură, de cultură, de miraculosul univers al frumosului. Prin tot ce scrie, cu deosebire în ultimul timp, autoarea noastră ne oferă, discret, un frumos exemplu de modelare a publicului cititor prin apropierea lui de cultură. Și, din fericire, eforturile acestea de a apropia oamenii de valorile culturale, de cele mai multe ori, au efectul scontat, fie el, succesul acesta, la cote diferite, cu randamente diverse. Dacă este adevărat că ultima moare speranța, apoi cultura ar trebui să moară penultima. Deși... cel mai

bine ar fi să nu moară nicicând! – nici speranța, nici cultura, nici inteligența, nici bunătațea omenească.

O carte bună contribuie la întărirea credinței și a speranței. Sau cel puțin insuflă mai multă încredere în perenitatea, în durabilitatea, în perpetuarea credinței și nădejzii. Inclusiv prin efortul de modelare a sufletelor omenești prin cultură. Or, acest efort, după cum am menționat deja, este laitmotivul noului volum. Sincere felicitări autoarei și dea Domnul ca strădaniile ei să fie răsplătite din plin și de cititori, și de generațiile ce vor mai trăi sub semnul dragostei de frumos.

DIN LUMEA GRAFICII

*Valeriu HERȚA,
membru al UAP,
președinte al Asociației de Caligrafie DACIA*

Recent, din discuțiile avute cu un coleg, la una din taberele de pictură, am aflat că a primit în dar niște mici plachete gravate. M-a interesat foarte mult acest fapt, fiindcă după cum povestea dânsul, în perioada sovietică, a fost la noi la Chișinău o tabără de gravură cu participarea graficienilor din mai multe orașe și republici ale fostei URSS. După câte cunoșteam, în perioada sovietică, la noi, în Moldova, a fost numai o singură expoziție amplă de gravură, și poate acesta a și fost unul din motivele de organizare a unei expoziții direcționate spre gravură. Prin efort, în anul 2009, am reușit să conving colegii despre necesitatea organizării unei bienale de gravură republicană, care ulterior a evoluat în Bienala Internațională de gravură din Chișinău. Revenind la perioada sovietică, trebuie să menționez că prima expoziție profesionistă

de gravură la care au participat și graficienii din Basarabia a fost organizată încă în 1940, la Sala Dalles din București.

Și încă o mică precizare: prima expoziție republicană de stampe a avut loc la

Chișinău în 1966, dar, cu regret, aproape nimeni din graficienii nu-și mai amintește de asemenea evenimente de amploare pentru cultura din Basarabia.

Tocmai aceste detalii m-au și făcut să insist să văd plăcuțele cu pricina, iar stăruința mea a condus la relatarea unui eveniment trecut în uitare.

Chiar în aceeași seară am studiat atent „comoara”: aceasta era un colier format din 21 de mici medalioane, deci din 21 de piese din zinc și aramă, fiecare cu un orificiu în partea de sus prin care trecea un fir de ață care forma colierul. Patru plăcuțe erau gravate în aramă, iar celelalte gravate în zinc. La o analiză mai atentă am descoperit că acest colier a fost destinat graficianului Ilie Bogdesco. Mai exact, presupun că i-a fost dăruit cu ocazia zilei de naștere. Aceasta s-a întâmplat la 20 aprilie 1978. Deci, în împrejurări deosebite a fost felicitat de o seamă de graficieni de primă mână și mai mult – departe de Moldova.

Fosta Uniune a Artiștilor Plastici (din URSS), cu filiale în fiecare republică uniounală, avea o bază de creație cu numele Sennej. O bază situată la aproximativ 200 km de orașul Moscova. La această bază se organizau pe perioade de două luni cursuri de calificare a artiștilor plastici, și se considera ca ai un mare noroc dacă participi la ele. După inscripția de pe una din piese se poate deduce că în acea perioadă, la atelierul de grafică din acea bază, își perfecționa aptitudinile în domeniul tehnicii acvaforte o grupă de graficieni ilustratori din mai multe orașe. Nu se poate spune exact câte persoane au fost prezente, fiindcă unele piese sunt fără text, iar graficienii Gh. Ostapenko și Ada Skliutauskaite au făcut câte două piese. Cei care nu au menționat nimic, considerau probabil, că Ilie Bogdesco cunoaște foarte bine cine le-a făcut. Deci, pentru moment, este incert numele cursanților.

După cum am menționat deja, colierul e format din 21 de piese împreunate cu o ață de culoare neagră cu grosimea de aproximativ 2 mm. Cea mai mare piesă are în diametru aproximativ 5 cm, iar cea mai mică are 3 cm, cu formă

ovală sau aproape de cerc. Una din piese are pe avers profilul lui I. Bogdesco și inscripția: „Anno Domini”.

Autori:

Ada Skliutauskaite, Lituania

N. Rijikov, Belarus

Gh. Ostapenko, Moldova

Necunoscut – bărbat cu barbă din or.

Murmansk, Rusia.

E. Udin, Lvov, Ucraina

Oleg Koniașin, Rusia

I. Ostaficiuk, Lvov, Ucraina

A. Lamm ? (probabil, Estonia, după ortografia numelui)

Larisa ?

O. Koniașin

E. M. – autor necunoscut

Medalionul semnat de O. Koniașin are pe avers imaginea torsului unui bărbat cu pălărie ce cântă la o armonică, pe verso este amplasat textul în formă de spirală concentrică, iar pe această spirală este scrisă felicitarea și adresa artistului. Alt medalion, realizat de graficianul A. Lamm, un oval vertical cu dimensiunile 36 x 31 milimetri reprezintă o piesă în zinc.

Piesa autoarei Larisa are dimensiunile 38 pe 35 mm și reprezintă un oval vertical, pe avers

este imaginea unei păsărele care cântă printre flori.

În partea de jos este un text foarte mărunț în rusă: *țelui, țelui, țelui* (sărută...).

Piesa ce reprezintă pe avers un cavaler în zale, în partea de jos a desenului are doar inițialele: E. M. Dimensiunile sunt 38 x 35 mm, iar pe verso nu este reprezentat nimic.

Bărbatul din Murmansk are o piesă de formă liberă din aramă cu dimensiunea 30,5 x 28 mm, pe verso nu este reprezentat nimic.

La autorul Ostapenko, pe una din piese sunt reprezentați un bărbat și o femeie îmbrățișați, pe un cal, posibil să fie indieni cu pene la cap – în partea dreaptă este reprezentată luna, iar în partea stângă – soarele. Sus stânga cu textul Ostapenko iar în dreapta – Bogdesco, este un formă de oval cu dimensiunea 47 x 41 mm.

A doua piesă a lui Ostapenko are același motiv, dar desenul, imaginea e alta – calul este reprezentat îngenunchat. Piesa este realizată din zinc, având dimensiunea 29 x 28 mm, pe verso nu este reprezentat nimic.

Există o piesă din zinc a unui autor necunoscut, cu dimensiunile 38 x 32 mm, ce are reprezentat pe avers imaginea unui băiat cu plugul și următorul text: *20 aprilie, în ziua de naștere a lui Ilie Bogdesco*, mai jos, anul 1978, iar pe verso nu este nimic. Textul, evident, este scris în limba rusă.

Imaginea unei fețe, realizată în aramă, cu dimensiunile 42 x 36 mm este repre-

zentată pe o altă piesă, a graficiei-
nei Ada Skliutauskaite

Toate piesele sunt realizate în tehnica acvaforte, fără a fi impri-
mate la presa pentru gravură. Textul unora este destul de lizibil,
iar pe altele sau pe aceeași piesă
textul este inversat și poate fi citit
doar în oglindă.

Sper să obțin mai multe in-
formații despre graficienii acestui
grup și opțiunile lor din acea pe-
rioadă, pe care le voi face publice.

Dar cu siguranță, acest mate-
rial ne-a amintit tuturor despre Ilie Bog-
desco, maestru al gravurii, al caligrafiei, al
graficii de carte, care în această primăvară
ar fi împlinit 95 de ani. Cine nu a citit sau
nu a răsfoit vreo dată povestea *Punguța
cu doi bani*, de Ion Creangă, *Călătoriile lui
Gulliver*, de J. Swift sau balada *Miorița* cu
ilustrațiile lui I. Bogdesco, vă îndemnăm să
o faceți. Veți avea o satisfacție enormă.

DECENII LA RÂND CONSACRATE CĂRȚII, LIMBII MATERNE, CULTURII (Vlad Pohilă la 65 de ani)

*Dr. Maria COSNICEANU,
Institutul de Filologie al AȘM*

În mediile intelectualității românești
Vlad Pohilă este cunoscut ca un ilustru
cărturar, scriitor, publicist, distins lingvist,
traducător și redactor, aprig propagator
și apărător al românismului și în special
al limbii române. Este un *Domn al cărții*.
Chiar și numele-i corespunde vocației, fi-
indcă *Pohilă* înseamnă „înclinat, aplecat”,
deci aplecat asupra cărții. La acest jubileu
a ajuns ca un pom doldora de roadă, cu re-
alizări remarcabile în toate domeniile sale
de activitate.

După absolvirea Facultății de Jurna-
lism a Universității de Stat din Moldova

(1975) dl Vlad Pohilă activează în dome-
niul turismului pentru tineret în calitate de
ghid de clasa întâi și translator în română
din alte limbi și invers, căci cunoaște vreo
zece limbi slave, romanice și baltice. Între
anii 1983 și 1987 este doctorand la Insti-
tutul de Limbă și Literatură al Academiei
de Științe din Moldova, la Sectorul de isto-
rie a limbii, unde a elaborat studiul *Nume
proprie din alte limbi în context moldove-
nesc*, publicat în 1988, lucrare importantă
și necesară, apreciată favorabil în mediul
lingviștilor, dar pe care, cu părere de rău,
din exces de modestie, n-a prezentat-o

pentru obținerea gradului științific de doctor în filologie, pe care l-a meritat din plin. Din 1987 până în 1990 a fost secretar de redacție la revista *Limba și literatura moldovenească* (ulterior: *Revistă de lingvistică și știință literară*, azi: *Philologia*), unde s-a manifestat ca un bun specialist, un lingvist talentat. Dl acad. Nicolae Bilețchi, pe atunci redactor-șef adjunct al revistei, spune că Vlad Pohilă făcea în două ore cât nu puteau face alții în două zile. În perioada aceasta a publicat lucrările: *Să citim, să scriem cu litere latine* (1989) și *Grafia latină pentru toți* (1990), lucrări de mare actualitate devenite abecedare pentru toată lumea care dorea să învețe haina firească a limbii noastre și cărți de căpătâi ale profesorilor în procesul de instruire în școlile de toate gradele. Vlad Pohilă a participat la elaborarea lucrării *Normele ortografice ale limbii române* (Chișinău, 1990), alături de Silviu Berejan, Alexandru Dârul, Ion Ețcu, Nicolae Mătcaș ș.a., fiind printre aceștia unicul fără grad științific. A redactat cu grafie latină primele numere ale revistei *Limba și literatura moldovenească*. La începutul anului 1989, a participat la tipărirea primelor numere, în condiții clandestine (la Riga și Vilnius), a ziarului *Glasul Națiunii* (ulterior *Glasul Națiunii*), prima publicație cu grafie latină. Astfel, în timpul aflării la Academie, Vlad Pohilă a desfășurat o activitate prodigioasă. Despre această perioadă el vorbește cu recunoștință și bucurie spunând: *"Mi-e foarte dragă Academia, acolo am făcut cea mai bună școală; acolo am debutat editorial, cu cărți la care țin mult"*. La sfârșitul anului 1990, vocația și dragostea de jurnalism l-a făcut să plece de la Academie. Dar stima și recunoștința față de cercetători, de lingviști, nu l-a părăsit. Pe parcursul anilor a scris cu drag, în repetate rânduri, despre Mioara Avram, Ovid Densusianu, Ion Dumeniuc, Eugen Coșeriu, Nicolae Corlăteanu, Silviu Berejan, Nicolae Raievschi, Ion Ețcu, Marius Sala, Nico-

lae Mătcaș, Matilda Caragiu-Marioțeanu, Valeria Guțu Romalo, Flora Șuteu, Maria Cosniceanu, Irina Condrea ș.a. De asemenea, este autorul unor articole consacrate activității desfășurate de romaniști de seamă precum Alf Lombard (Suedia), Raymond Piotrowski (Rusia), Libuše Valentová (Cehia) etc. Și prin aceasta Vlad Pohilă și-a manifestat generozitatea, mărinimia, bunătatea, calități ale unei personalități educate în spiritul dragostei față de oameni, fapt pentru care este apreciat și stimat în societate.

Vlad Pohilă a muncit cu pasiune și în domeniul jurnalistic. A fost redactor la ziarul *Glasul Națiunii*, redactor-șef al săptămânalului *Mesagerul*, redactor la revista *Viața Basarabiei*, redactor-șef adjunct la *Limba Română*. Din 2003 este redactor-șef al revistei de biblioteconomie și științe ale informării *BiblioPolis*. Concomitent, din 1997, este redactor stilizator și coautor la *Calendar Național*, prin care popularizează personalitățile noastre naționale. Este redactor și membru al colegiului de redacție al revistei de istorie *Tyragetia*, editată de Muzeul Național de Istorie a Moldovei. Este membru în colegiile de redacție ale mai multor reviste de limbă română. A scris și a publicat opt cărți de autor, cu precădere pe tematică de cultură și în special cu subiecte consacrate limbii române. A tradus 20 de volume de artă, a redactat peste 100 de cărți de literatură artistică și științifică, a prefațat 30 de cărți, a tradus poezii, proză scurtă și patru romane din mai multe limbi.

Colaborează la numeroase publicații periodice, posturi de radio și televiziune de la Chișinău, București, Iași, Cernăuți, la publicații ale diasporei românești din Franța, Canada, SUA, Germania etc. În centrul preocupărilor sale gazetărești se află mereu pe un loc de frunte, de fapt – la un loc de cinste – destinul limbii române la est de Prut, promovarea, ocrotirea și cul-

tivarea ei prin articole, emisiuni radiofonice și televizate, prelegeri libere în diferite instituții de învățământ și de cultură. Vlad Pohlă face cultivarea limbii ca nimeni altul, la noi, pe un fundal științific profund și vast, cu explicarea etimologiei cuvintelor, cu paralele din alte limbi, folosind în mod exhaustiv sinonimia limbii române.

Cunoscând mai multe limbi, V. Pohlă este un bun cunoscător al culturilor altor popoare. Ca interlocutor al jurnalistei Anișoara Moraru, într-o serie de interviuri, precum și în cadrul rubricii personale *Cultura pe glob*, de la postul de radio *Vocea Basarabiei*, ne îmbogățește cunoștințele despre istoria și civilizația multor popoare europene, dar și asiatice (de ex., Mongolia sau Japonia), găsind în culturile țărilor respective și puncte de tangență cu cea română.

A fost membru al *Comisiei republicane pentru reglementarea și ocrotirea onomasticii naționale*, contribuind substanțial la munca de corectare a numelor noastre de persoane și de localități, schimonosite în perioada rusificării. Prin toată activitatea sa Vlad Pohlă propagă românismul, limba română, frumusețea și corectitudinea ei. În 2008 editează o culegere de eseuri – *Și totuși, limba română*, în care putem citi pagini impresionante axate pe diferite teme de cultură, sociolingvistică, literatură, arte, istorie. În 2012 tipărește culegerea de editoriale *Arta de a pasiona cititorii*, în

2017 – o ediție completată, cu titlul semnificativ *Elogiu lecturii*. Aceste cărți tratează teme care constituie o parte esențială a vieții noastre, pledoarii pentru lectură ca o șansă sigură de a ne îmbogăți mereu cunoștințele, astfel devenind mai puternici și mai frumoși la suflet.

Activitatea dlui Vlad Pohlă nu poate încăpea într-un mic articol de prezentare. Vom mai menționa doar că i-au fost acordate multe diplome de laureat și de excelență printre care: *Diploma „Ordinul Ziariștilor”* (clasa I, Aur), acordată de Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România; *Diploma Asociației Culturale a românilor din Voivodina*. BM „B.P. Hasdeu” și Direcția Cultură a municipiului Chișinău l-au distins cu o serie de diplome și alte însemne ale recunoașterii meritelor sale în munca de culturalizare ce o desfășoară ca redactor al revistei *BiblioPolis*, redactor de carte bibliografică, moderator de manifestări culturale etc. În anul 2010, în frumoasa zi de 31 August, i s-a conferit distincția supremă a R. Moldova – Ordinul Republicii, iar în primăvara anului 2014 conducerea de la București i-a acordat Ordinul Național „Meritul Cultural” în grad de Ofițer, categoria A Literatură.

Cu ocazia aniversării, îi dorim *Domnului cu multă carte* Vlad Pohlă multă sănătate, mulți ani fericiți și rodnici, pace și lumină în suflet, permanentă bucurie a noilor realizări. La mulți ani!

PATRONUL NOSTRU SPIRITUAL

„RĂZVAN ȘI VIDRA”: FORMULA ROMANTICĂ
A DRAMATISMULUI INTERIOR

dr. Oxana GHERMAN,
lector, UPS „Ion Creangă” din Chișinău

Bogdan Petriceicu Hasdeu s-a impus în cultura românească prin proiecte științifice de puternică rezonanță în epoca sa. *Istoria critică a românilor, Etymologicum Magnum, Cuvente den bătrâni, Mișcarea literelor în leși* sunt doar câteva lucrări care i-au adus renumele unui valoros enciclopedist, lingvist (lexicograf), folclorist, critic, publicist, istoric, jurist, adică, al unui „geniu universal” (G. Călinescu). Pentru cercetătorii din prezent, el rămâne un adevărat „monstru de erudiție” [13], un titan al culturii naționale.

În literatură, B.P. Hasdeu se evidențiază printr-o puternică forță creatoare. El se manifestă ca poet, prozator și dramaturg, traducător, critic dramatic, publicist, detașându-se de scriitorii timpului său atât prin viziunile nonconformiste, inovatoare, prin deschiderea pentru experiment și libertate în creație, dar mai ales prin curajul cu care se lansează în lumea literară a timpului. Majoritatea lucrărilor sale au provocat nenumărate controverse în critica literară și i-au asigurat faima unui spirit recalcitrant, care sparge tiparele literare ale epocii (poezia *Complotul bubei*, surprinzătoare ca limbaj și ca viziune artistică, scandaloașa nuvelă *Duduca Mămuca (Din memoriile unui studente)* (1862), pentru care i s-a întocmit și un proces, fiind nevoit de a publica (în 1864) varianta „cenzurată” a nuvelei, intitulată *Micuța*). Poezia sa, de factură romantică, cultivă totuși un „romantism tenebros” (M. Zamfir), inspirat de Schiller, Heine și Shakespeare, cu totul diferit decât cel cultivat de scriitorii pașoptiști. Proza,

la fel, în contextul scrierilor pașoptiste, strâns „încorsetate” în canon, se distinge printr-o narație autentică, simplă și degajată. În exegeza literară, proza hasdeiană e considerată, în pofida particularităților romantice pe care le denotă, prima formă radicală a realismului românesc.

Fiind istoric, pasionat de arhive, Hasdeu a avut predilecție pentru literatura de inspirație istorică. În 1865 îi apare o monografie istorică intitulată *Ioan-vodă cel Cumplit*, aflată la hotarul dintre istorie și literatură. „Istoricul este un uvrier și un artist totodată”, scrie autorul în prefața primei sale încercări de a da forme artistice realităților din trecutul neamului. Abordarea genului istoric presupune o documentare solidă, fapt pe care scriitorul găsește de cuviință să îl confeseze: „Mai întâi de toate, în curs de mai mulți ani, îngropându-mă în biblioteci și arhive străine și naționale, strânsei în sudoarea feței grămezi de material, în legătură directă și indirectă cu obiectul acestei cărți. Apoi supusei indigesta proviziune la trei scalpeluri de artă: critică, perspectivă și colorit”. Monografia *Ioan-vodă cel Cumplit* a fost considerată o formă de liricizare a istoriei, așa cum observă criticii, „o proză artistică de cea mai pură esență ce proiectează figura voievodului în mit” [12, p. 270], deplasând aspectul documentar (istoric, științific) pe planul doi.

Hasdeu alege la început epicul ca formă de literaturizare a evenimentelor și personalităților istoriei naționale. Încă în perioada studenției, el redactează în lim-

ba rusă un fragment de roman istoric (*Arbore*) și schița dramatică *Domnița Rusanda* (în variantă rusă și română), care însă n-au avut succesul de mai apoi al romanului istoric *Ursita* (1867), operă ce constituie o contribuție reală la dezvoltarea genului. Sub aspect artistic, romanul este o uimitoare frescă artistică a Moldovei de la începutul secolului al XVI-lea, una dintre primele de acest gen în literatura română. Și dacă proza lui Hasdeu marchează etapa de maturizare artistică a scriitorului, dramaturgia reprezintă apogeul său în domeniul literaturii.

De altfel, în proza istorică hasdeiană, cercetătorii remarcă predilecția sa pentru genul dramatic: „în reconstituirea epocii, în descrierea eroilor, ca și în motivarea prin ursită a acțiunilor acestora, prozatorul Hasdeu îl anunță de aproape pe dramaturgul din *Răzvan și Vidra*; cu deosebirea că în viitoarea piesă, la care reflecta de pe atunci, autorul va deschide larg poarta motivărilor sociale și patriotice ale diferitelor comportări, menținând ideea de ursită, dar concepând-o mult mai în acord cu circumstanțe reale ale evoluției destinului omenesc”, afirmă criticul G. Munteanu [9, p. 95-96]. Atât în nuvelă, cât și în roman, autorul folosește abil unele procedee și particularități de esență dramatică, precum: lovitura de teatru, suspansul, comicul de situație și de limbaj, intriga puternic evidențiată ș.a., pentru a spori impactul faptelor narate asupra cititorului. În proză

sunt utilizate cu succes și „exclamația melodramatică, reflecția generală și patetică, enumerația și întrebarea retorică” [14, p. 120-121]. Atât în nuvelă, cât și în roman, comportamentul personajelor în dialog este de esență scenică – ele vorbesc ironic, nuanțat, se demonstrează prin cuvinte și gesturi, de parcă ar juca teatru. Scrierile epice ale lui Hasdeu dovedesc vocația sa de dramaturg, care se va realiza deplin în lucrările: *Trei crai de la Răsărit* (intitulată la început *Ortonerozia*), *Trei miri și trei mirese*, fragmentul dramatic *Răposatul postelnic* și drama în versuri *Răzvan și Vidra*, inițial numită *Răsvan-vodă*.

Interesul scriitorului față de genul dramatic devine evident și din publicistica sa. În calitate de cronicar dramatic, notează cercetătorul I. Opreșan, B.P. Hasdeu a fost unul dintre cei dintâi critici care au făcut „distincția clară între textul poetic (drama) și reprezentarea lui scenică (teatrul)” [11]. Scriitorul se informează despre marele teatru universal și deseori se pronunță în privința aparițiilor literare ale dramaturgiei timpului. El se expune argumentat pe marginea încercărilor dramatice ale lui Gh. Asachi (drama *Petru Rareș*) și V. Alecsandri (comedia *Zgârcitul risipitor*) ș.a. Hasdeu stabilește care ar fi trăsăturile esențiale ale speciei („autenticitatea epocii descrise, desprinderea caracterelor specifice, formula artistică potrivită acestui mod de evocare” [3]) și observă cât de mult se ridică scrierile dramatice ale timpului la aceste rigori. Tot în aprecierile critice, Hasdeu motivează preferința sa pentru dramă: „drama și numai drama e în stare de a reproduce viața umană cum ea este, fără a o lungi, fără a o tăia în categorii, fără a o desfigura prin subiectivitatea autorului” [9, p. 61]. Urmând calea propriilor concepții despre arta dramatică, Hasdeu devine creatorul dramei în versuri de inspirație istorică, fondatorul acestei specii în literatura română.

Răzvan și Vidra este lucrarea care definește individualitatea creatoare a lui Hasdeu, reprezentând partea cea mai consistentă din punct de vedere artistic și cea mai rezistentă în timp a operei sale. Piesa apare în 1867 și intră prompt în atenția exegezei literare (aprecierile critice sunt înregistrate în revista *Convorbiri literare*). Inspirată dintr-o scriere istorică a lui Bălcescu, dar și din alte cronică și documente de arhivă pe care autorul le citează în notele explicative, lucrarea fructifică părți savuroase din folclorul literar românesc (balade și cântece haiducești), din istoria neamului, într-o formă profund poetică și prin excelență dramatică. Sub acest aspect, am putea afirma că Hasdeu urmează orientările generației pașoptiste și programul literar expus de Kogălniceanu în revista *Dacia literară*, care sugera scriitorilor să creeze o literatură originală prin valorificarea elementelor din istoria, folclorul, datinile și spiritualitatea națională. *Răzvan și Vidra* realizează programul pașoptist și prin valorile general-umane pe care le promovează (curajul, vitejia, onestitatea, dreptatea, adevărul, binele, frumosul ș.a.), și prin accentuarea ideilor patriotice.

Hasdeu are conștiința estetică a valorilor literare și în special în ceea ce privește textele dramatice, el manifestă spirit critic. În prefață la drama sa, autorul face o incursiune teoretică despre particularitățile speciei, aducând drept exemple câteva modele consacrate. Cercetătorii literari comentează atracția lui Hasdeu față de modelul shakespearian, pe care îl asimilează creativ în opera sa dramatică: „Întinsa și temeinica sa cultură ca și concepția sa literară, ca și coordonatele fundamentale romantice ale structurii sale psihice, l-au ajutat pe Hasdeu să se apropie ușor de culturile și literaturile europene, fie ele din apus sau răsărit, aflate la jumătatea secolului al XIX-lea, în teritoriul istoric al romantismului. Tot atât de ușor i-a fost să se apropie, prin

cunoașterea perfectă a limbilor germană, franceză și engleză de teatrul istoric apusean, selectându-i, conform unui dat prestabilit, în primul rând, pe Shakespeare și V. Hugo” [1]. De altfel, Hasdeu recunoaște însuși preferința sa pentru Shakespeare și apropierea deliberată de acesta, ca și de tragedia antică: „profunda mea admirație pentru Sofocle nu mă împiedică niciodată de a idolatriza pe Shakespeare, afirmă creatorul. Din Shakespeare am luat mulțimea și caracteristica varietate a persoanelor dramei, ceea ce lipsește tragediei grece. Din Sofocle am luat simplitatea intrigii, ce lipsește tragediei moderne, în care evenimentul dramatic apare complicat prin mulțimea actelor; mulțime zadarnică, momentele, tragice din natură fiind scurte și trecătoare. Din Shakespeare am luat contrastul dintre sublim și bufon, dintre plâns și râs – contrast care ne întâmpină la tot pasul în viața zilnică și care lipsește tragediei antice, posomorâte de la început până la sfârșit. Din Sofocle am luat patosul..., arta de a trăda prin cuvinte suferințele fizice și morale, mișcările eroice cari vizitează câteodată mintea și inima omului – parte slabă în tragedia modernă” [5, p. 108].

Opera dramatică hasdeiană constituie, prin urmare, o sinteză, la nivel compozițional, a unor modele universale. Sub aspectul conținutului însă piesa este originală și se alimentează eminent din substanțe naționale. În drama sa, afirmă criticii literari, „asistăm la o înfruntare de natură psihologică și socială, la un amestec de Victor Hugo („Ruy Blas”) și Schiller („Die Räuber”), totul într-un registru lingvistic opus celui solemn. Hasdeu valorifică arhaicitatea, folclorul, expresiile populare, oralitatea; încearcă să repete în dramă ceea ce făcuse în *Ursita*, adică o reconstituire istorică verosimilă lingvistic” [15]. Limbajul artistic este savuros nu numai prin esență poetică, ci și prin formele populare, arhaice pe care le îmbracă. Acțiunea are

loc la sfârșitul secolului al XVI-lea, când situația socio-politică era instabilă, formând un context propice pentru evenimente și schimbări incredibile. Mișcările politice și moravurile sociale sunt prezentate autentic, în măsura în care autorul reușește să fixeze detalii documentare interesante.

Răzvan și Vidra cuprinde o galerie memorabilă de personaje dramatice, înzestrate cu trăsături caracteriale definitorii și autentice pentru tipurile sociale și umane pe care le reprezintă: „Sbierea avarul, aci țanțoș, aci onctuos, aproape inconștient de primejdii din cauza patimii lui, inocent în vițiu și în definitiv simpatic, Tănase, țăran judecând numai prin prejudecăți, leal, tăcut, îndrăzneț la vorbă, șleahicii polaci, infatuați latinizați, hoții din pădure, văzuți ca niște pirați eroici și nepăsători, însă cu mișcări românești” [2, p. 373]. Autorul creează diferite tipuri sociale, schițând tabloul pestriț aparențelor umane ale epocii, care în ansamblu formează un fundal de contrast pentru portretul protagonistului. Meritul lui Hasdeu constă în construcția figurii lui Răzvan, personaj complex, care se metamorfozează la fiecare etapă a evoluției sale pe ierarhia socio-politică. Dintr-un reprezentant al unei pături sociale disprețuite, Răzvan, devine căpitan de haiduci, ofițer în armata poloneză, hatman și apoi domn. Evoluția sa este de esență romantică prin excepționalitatea personajului, care se comportă ca un adevărat erou, indiferent de situații. „Răzvan e înfățișat ca cel mai capabil, mai drept, mai curat printre românii din jurul său, față de care deține pe deasupra și pecetea alesului, a omului cu destin. El are farmecul naturaleței calităților sale, spontaneității, ingenuului” [10, p. 96-97]. Mai mult decât atât, Răzvan se încadrează, prin natura sa, în tipologia patrioților înveterați care domină scrierile generației pașoptiste: „Răzvan știe carte, e îndrăzneț și de spirit, milos față de cei săraci, drept, patriot: deși haiduc de codru,

el urmărește numai pe ciocoi și pe streini; deși căpitan în armata polonă, gândurile îi merg mereu spre țară; iar când simte că se pregătește lupta contra moldovenilor, cu toată stăruința, darurile și ademenirile hatmanului polon, el părăsește Polonia și trece în Moldova, ca să lupte în armata ei contra Poloniei” [7, p. 236]. Excepționalitatea personajului se datorează nu numai tiparului real al personalității istorice a domnitorului de la care este inspirat, ci ideologiei socio-politice a creatorului său.

Complexitatea protagonistului este rezultatul dublei sale structuri. El este luminos, pozitiv în raport cu ceilalți, dar dovedește și un aspect negativ prin setea sa de mărire: „Răzvan e un romantic tipic, măcinat de ambiție ca de o boală, și care-și dezvăluie treptat esența demoniacă” [8, p. 303]. Prin urmare, dramatismul operei se degajă nu numai din situațiile critice cu care se confruntă eroul, ci mai ales din natura sa. În acest sens, criticii literari contemporani constată că „nu ca dramă istorică ne interesează *Răzvan și Vidra* (plină de anacronisme), ci ca dramă a unei pasiuni general-umane” [idem]. Accentul cade pe modul în care autorul explorează sufletul uman ca structură a virtuților și viciilor, a aspirațiilor înalte și pasiunilor deșarte, la hotarul acestor elemente contradictorii, aflându-se cauza sfârșitului tragic al lui Răzvan.

Ca și N. Manolescu, I. Negoitescu este de părere că *Răzvan și Vidra* e „o dramă istorică în versuri de un real dramatism interior, cu măsură transpus în țesătura conflictuală, fluent exprimată și de faptele în fața noastră desfășurate, și de discursul ușor de acceptat al personajelor. Fiindcă Hasdeu nu cedează nici poetizării, nici istorismului, ci se păstrează, cu adevărată demnitate stilistică, în dramă” [10, p. 96]. Dramatismul este generat, așa cum consideră criticul, și de structura romantică a personajului central. Răzvan este „un inger

căzut, de unde incompatibilitatea dintre făptura lui spirituală și cea materială (a fi țigan). Iată drama lui, și odată cu ea ne aflăm, de astă dată, în plin romantism, în plină poezie.” [idem]

Dincolo de acțiunea dramatică, ates-tăm, în piesa lui B.P. Hasdeu, un „registru larg al trăirilor” (G. Munteanu). Personajele sunt dominate de patimi și sentimente puternice, care se reflectă în comportamentul și în limbajul lor. La Hasdeu întâl-nim, așa cum menționează criticii, „un sentimentalism rar întâlnit de obicei în piesă.” [9, p. 114] Autorul însuși recunoaște importanța trăirii interioare în procesul conceperii lumii artistice a dramei sale: „În-cât privește coloritul, știm atâtea, că inima simțea în adâncul său ceea ce scria con-deiul; iar când inima simte, condeiul devine scurt, laconic, iute ca bătăile pulsului.” Toate acestea demonstrează că *Răzvan și Vidra* este unul dintre proiectele literare reușite, care, deși fiind creat de un scriitor autodidact, aproape fără pregătire filolo-gică instituționalizată, dar cu o înzestra-re artistică deosebită și cu o rară putere de creație (piesa a fost creată mai întâi în proză și rescrisă în versuri, cunoscând mai multe forme și variante), i-a oferit autoru-lui satisfacția împlinirii artistice.

O altă inovație pe care o aduce Hasdeu în dramaturgia epocii sale este figura impo-zantă a personajului feminin care, chiar dacă nu ocupă rolul central, se evidențiază prin caracter viguros și ambiție de nestăvil-it. Puternic individualizată de autor și por-tretizată foarte talentat ca esență feminină, rolul și funcția principală a Vidrei este de a constitui „catalizatorul patimii lui Răzvan” (N. Manolescu). Femeia stimulează motiva-ția lui de a se depăși, de a accede mai sus, prin influențe sentimentale. Ea îi amplifică trăirile, pasiunile, avântul și toate îi reușesc în afară de concesiile în fața morții. Vidra reprezintă feminitatea ca forță spirituală pe care natura i-o oferă bărbatului pentru

a se realiza, o viziune inedită pe atunci asu-pra personajului literar feminin.

În acest mod, opera pe care I.L. Caragi-ale o consideră drept „singura producere dramatică românească cu adevărat origi-nală” [11, p. 293] a acelor timpuri, comple-tează imaginea fenomenului Hasdeu în cultura noastră. B.P. Hasdeu reușește, prin *Răzvan și Vidra*, să creeze o lucrare unică, rezistentă, savurată de publicul teatrului național al tuturor timpurilor. „Plurivalen-ța creatoare” (I. Opreșan) a lui B.P. Hasdeu este demonstrată de poezia și proza sa, dar în cea mai mare măsură – de opera dramatică.

Bibliografie de referință:

1. Braniște L. *Shakespeare în gândirea critică și practica artistică a lui B.P. Hasdeu*. Disponibil : http://www.umk.ro/images/documente/publicatii/Buletin17/22_shakespeare.pdf
2. Călinescu G. *Istoria literaturii române de la origini până în prezent*, ediția a II-a. București : Ed. Minerva, 1986.
3. Drăgoi G. *Preocupări de critică literară la B.P. Hasdeu*. Disponibil : <http://www.alil.ro/wp-content/uploads/2012/07/preocupari.pdf>
4. Faifer F. *Viziunea dramatică în opera lui B. P. Hasdeu*. Disponibil : <http://www.diacronia.ro/ro/indexing/details/A1457/pdf>
5. Grigorescu D. *Shakespeare în cultura română*. București : Ed. Minerva, 1971.
6. Hasdeu, B. P. *Poezie, proză, dramatur-gie*. Chișinău : Ed. Litera, 1996.
7. *Istoria literaturii române*. Ediția a doua. Ed. Ancora, 1927.
8. Manolescu N. *Istoria critică a literatu-rii române*, 1. București : Ed. Minerva, 1993.
9. Munteanu G. *B.P. Hasdeu*. București : Editura pentru literatură. 1963.
10. Negoșescu I. *Istoria literaturii române*, vol. I. București : Editura Minerva, 1991.

11. Opreșan I. *Opera literară a lui B.P. Hasdeu*. București : Editura Vestala, 2007. Disponibil : http://www.romlit.ro/opera_literar_a_lui_b._p._hasdeu
12. Opreșan I. *Romanul vieții lui B.P. Hasdeu*, București, Editura Minerva, 1990.
13. Ornea Z. *Opera literară a lui Hasdeu*, în: *România literară*, 1999, nr. 27. Disponibil : http://www.romlit.ro/opera_literar_a_lui_hasdeu
14. Vianu T. *Arta prozatorilor români*, Chișinău : Editura Hyperion, 1991.

15. Zamfir M. *Poliglotul literat*. În: *România Literară*, 2009, nr. 4. Disponibil : http://www.romlit.ro/numarul_4_2009_ro
16. Zub Al. *Kogălniceanu și Hasdeu*, Marginalii. Disponibil : <file:///D:/%D0%97%D0%B0%D0%B3%D1%80%D1%83%D0%B7%D0%BA%D0%B8/03-carpica-1970-III-03.pdf>

NOTĂ: *Prezenta comunicare a fost sonorizată de autoare în cadrul Conferinței Științifice din 26 februarie 2018 la Biblioteca Centrală dedicată celor 180 de ani de la nașterea Marelui cărturar și enciclopedist B.P. Hasdeu.*

REPREZENTĂRI ALE NATURII ÎN OPERA POETICĂ A LUI B.P. HASDEU

*Ivan PILCHIN, lector, doctorand
Departamentul de Literatură Universală și Comparată,
Universitatea de Stat din Moldova*

Voi apela în această analiză la metoda semiotică care permite atât studiul modurilor de transmitere a informațiilor, cât și cercetarea trăsăturilor semnelor și a sistemelor de semne în natură, în fenomenele culturii sau în operele artistice. Voi privi, astfel, opera poetică – cele două volume: *Poezii* (1873) și *Sarcasm și ideal* (1897) – ale lui B.P. Hasdeu ca un sistem sau ca o structură semiotică în care diverselor reprezentări, imagini sau referințe sociale, naturale, istorice, poetice le sunt atribuite anumite sensuri. Aceste imagini, reprezentări sau referințe se regăsesc adesea sub forma unor metafore, comparații, paralelisme, care, puse la un loc, servesc drept indice pentru a înțelege atât ideea magistrală a volumelor poetice analizate, cât și legăturile gândirii și ale receptării poetice caracteristice lui B.P. Hasdeu. Desigur, nu voi putea face abstracție nici de contextul în care a trăit și a activat B.P. Hasdeu, opera sa fiind, în mare, o încercare de a răspunde

provocărilor intelecturale ale epocii, o sinteză a spiritului timpului său.

Chiar și la cea mai superficială lectură, B.P. Hasdeu ni se înfățișează drept un scriitor angajat întru susținerea și promovarea ideii naționale, a echității sociale, a memoriei istorice și spirituale românești. De aici și preocupările sale enciclopedice legate de trecutul național și încercarea de a reanima interesul pentru acesta, cercetarea patrimoniului lingvistic românesc inclusiv pentru a trezi conștiința națională a compatrioților săi.

B.P. Hasdeu nu este un adept al formelor poetice pure. Spre deosebire de contemporanii săi francezi, reprezentanți ai școlii parnasiene și ai simbolismului incipient, care afirmă conceptul de „artă pentru artă”, în general, autonomia creației artistice, văzută independentă de așteptările societății burgheze, de valorile morale sau educaționale, de idealurile politice sau religioase (Théophile Gautier)

Noi credem în autonomia artei; pentru noi, arta nu e un mijloc, ci un scop; un artist care urmărește un alt obiectiv decât frumosul nu e artist, după opinia noastră.), B.P. Hasdeu consideră că: „Poetul, când se naște în amărâte zile, / Amar și el ca lumea...”. Poezia abstractă, estetizantă, ruptă de realitățile timpului, nu este potrivită aspirațiilor și intențiilor sale: „Ar fi o ironie să cânt eu flori și stele / În veacul nostru pe pământ, / Când ele sunt o larvă, grimată cu vâpsele, / Iar adevărul geme tempeste și răzbele, / Blestem, urgie, neguri, pucioasă și mormânt!...” Anticipând observațiile care vor urma, am putea zice că această renunțare – programatică, dar parțial realizată – la a cânta „flori și stele” ar fi un semn al unei polemici și al rupturii ferme de poetica romantică a florii (Novalis: *Floarea este simbolul spiritului nostru*), chiar dacă în același an cu apariția volumului „Poezii” de B.P. Hasdeu M. Eminescu își va publica în „Convorbiri literare” poezia „Floarea albastră”, o evidentă evocare a simbolismului romantic german timpuriu.

Constantele imaginarului poetic la care recurge B.P. Hasdeu sunt esențiale în recrearea pe calea poetică a unui univers potrivit idealurilor sale etice și estetice. Impunător, în acest sens, este un sistem de imagini ce aparțin domeniului naturii, un cadru indispensabil viziunilor lui B.P. Hasdeu. Revenirea la natură și la elementele ei primordiale, prin combinarea sau opunerea lor, permite autorului simbolizarea/ semiotizarea anumitor procese sau fenomene sociale sau spirituale. Important este să încercăm să structurăm acest sistem de imagini pentru a depista legitățile funcționării sale și, astfel, pentru a identifica modelul/ principiul fundamental care organizează lumea așa cum se reconstituie ea în creația poetului.

O simplă sistematizare a elementelor naturii din lirica lui B.P. Hasdeu evidențiază predilecția autorului pentru natură

vie, iar dintre viețuitoare și plante mai frecvent se recurge la lumea plantelor. Înclinația autorului spre floră codifică atât o conștiință sedentară, înrădăcinarea în pământ, cât și potențialitatea înălțării, a tinderii în sus, a legăturii între ceea ce e jos și ceea ce e sus.

Astfel, în poeziile cu caracter liric găsim multiplele referințe la *flori* fără nume, care, în spiritul paralelismului popular, devin un simbol al vieții, al tinereții și al înfloririi: „Când văz o floare / Lucind la soare...” („La Iulia”); „...un copilaș, ca o floare” („Femeia cu cățelul”); „Zâmbea frumoasa față, ca floarea când o rază...” („Portretul”). În alt context, plantele de câmp și de munte devin metaforele unei polarități în natură și în societate, a unei opoziții pe verticală între „munte și vale”, adică între cei de sus și cei de jos: „Poporul ce suspină jos / E singur valea roditoare, / În care crește grâu și floare, / Bun și frumos!...” spre deosebire de „sus la cei avuți”, de fruntea munții, care „Abia rodește cu sfială / Un mușchi mărunț și otrăvit” („Muntele și valea”). Aceeași imagine a fecundității, frumuseții, bogăției poporului exprimate prin evocarea unui câmp plin de flori, o găsim și în „Odă la ciocoi”: „Jos florile dezmiardă, se uită sus la soare, / De raze-nconjurată...” Și, mai explicit, în „Odă la deschiderea Societății române de lectură de la Cernăuți”: „Am o țară-ntinsă, chiar o florărie...”

Însă imaginea centrală a poeziei lui B.P. Hasdeu este cea a unui *arbore*, în care el vede un simbol al unei unități, al rezistenței, al unei forțe autentice: „Arboru-i ideea, / Frunzele-s aceia / Ce-nviază țara / Și-o rădică sus”, scrie el în „Frunzele”. Frunzele ca un popor al arborelui, iar arborii ca un popor al *pădurii* sau al *grădinii* constituie partea centrală a simbolismului textelor sale cu tentă patriotică. Nu este întâmplător că pădurea, codrul devine locul acțiunii și al judecării popula-re a haiducilor răsculați asupra ciocoilor:

„Numai codrulețul drag / Dă dreptate la sărac” („Codru”), „Și-am ales judecători/ Cei stejari nestrâmbători./ Ca să-mi fie frățiori!” Mai mult, codru devine un spațiu nu doar al rezistenței în fața unei nedreptăți sociale, invocat și în folclorul universal, dar și o dimensiune a vieții ingenuie în mijlocul naturii, opuse spațiului închis al cetății: „Pe când aicea stejarul lângă buruiană crește,/ Dar fie cât de puternic, el pe dânsa n-o robește;/ Iar sălbatecele fiare ce flămânde rățesc,/ Omoară sărmana jertfă, de cumva o nemesesc,/ Dar n-o-njugă-n iobăgie, ca fiara cea ome-nească/ care prada-i n-o ucide, și n-o iartă să trăiască!.../ În oraș totul se-ngroapă și putrezește de viu/ În locuință îngustă și rece ca un sicriu,/ Unde suflarea se curmă, unde văzduhul lipsește,/ Unde cărămidă, lespezi, lut și piatră te-nvălește;/ Pe când aicea verdeața ne ține loc de păreți,/ Ne-acopere numai frunza și numai cerul măreț;/ Și jos s-așterne covorul văpsit cu mii de văpsele./ Ce singură firea-l țese din ierburi și floricele!...” („Codru”). Și în „Ođă la deschiderea Societății române de lectură de la Cernăuți”: „Va scăpa românul în codrul mereu!”

Grădina arhetipală și variațiunile acesteia (codrii, pădurea) este organizată, deci, în jurul unui arbore, o imagine mitică universală. Este vorba despre un *axis mundi* specific imaginarului poetic mitologic universal și cel poetic al autorului. Dintre toate, arborele cel mai prezent și îndrăgit de B.P. Hasdeu este *bradul*: „Mărețul brad pe naltul plai/ Stă verde-n orice vreme.../ Aspiră ger, îndură foc,/ Cu trăsnetul se luptă!” („Bradul”). În poezia „La moartea caporalului Ciornei, măcelat de Răspopa Costea” B.P. Hasdeu, mai explicit, revine la aceeași imagine: „Români-s brazi, în mica lor moșie,/ Prin rădăcini și ramuri împlețiți”. Fiind impresionat încă din copilărie de pădurile de brazi ale Moldovei, el „sintetizează astfel un simbolism folcloric bogat, creând o

poezie alegorică proprie, cu ecouri biografice” (S. Ilin).

Și totuși, în unele texte ale lui B.P. Hasdeu natura este privită nu doar ca o sursă de imagini poetice. Natura mai este privită și ca o valoare în sine, prin intermediul căreia omul are posibilitatea să-și identifice locul său în univers, dar și esența divinității. „Sălbatecul își cară divinități în soare:/ Giganți adoră el,/ Călcând pe nevăzute sub durele-i picioare/ Un pui de gândăcel;/ Dar tocmai microscopul mai colosal mi-arată/ Pe Ziditorul meu:/ Într-un nemic să-ncapă o lume minunată,/ Ah, iacă Dumnezeu!... Abia o păsărică în aer ciripește/ Pelerinajul seu.../ Sunt toate mici, și-n toate gândirea-mi urmărește/ P-un mare Dumnezeu!” („În aprilie”). Este o idee panteistă, îndrăgita de scriitorii epocii romantice. Astfel, la W. Blake, de exemplu, scria: „Într-un grăunte de nisip să vezi o lume,/ În mușețel - un rai și-o aură;/ Cuprinde-n palmă infinitul fără nume,/ Cuprinde veșnicia într-o oră” („Nevinovăție”, 1803).

Volumul poetic *Sarcasm și ideal* (1897) a apărut la o distanță de 24 de ani după *Poezii* (1873). Între timp B.P. Hasdeu scrie *Istoria critică a românilor* (1873-1874) în care, în spiritul timpului său, vorbește despre acțiunea și reacțiunea omului asupra naturii. Făcând referințe la scrierile lui Darwin și Wallace, B.P. Hasdeu acceptă teza cu privire la „selecțiunea naturală sau supraviețuirea celor mai apti”, dar „transformismul sau evoluțiunea speciilor” o consideră „o simplă ipoteză”. În schimb, acceptă conceptul de „selecțiune providențială”, „o acțiune conducătoare a divinității” prin care subînțelege, urmându-l pe Wallace, „înțeleșina cea mai înaltă a universului”, „providența fiind temelia pe care se rădică întregul edificiu al reacțiunii omului contra naturii, fie în anele generale, fie în istoria unei singure națiuni”. Natura, în acest context, este privită ca un factor determinant (H. Taine) în devenirea istorică a poporului român.

Dincolo de viziuni materialiste și exclusiv științifice asupra naturii, el încearcă să identifice locul omului în transformarea universală a lucrurilor, în evoluția formelor vieții: „Să mă bucur, căci omu-i o treaptă/ Pe suișul cel fără de-apus,/ Și martirul meu cuget așteaptă,/ Ieri un vierme și mâini un Isus,/ Cale-lungă/ s-ajungă/ mai sus!” („Gaudeamus”). Dar, mai explicit, în textul revelatoriu al volumului „Sarcasm și ideal”, intitulat „Dumnezeu”: „Când țeș aceste strofe, cu simț că-i lângă mine/ Un scapăr, o scânteie cu chipul lui Darwin,/ Ș-adie peste capu-mi, șoptindu-i „omu-i muscă!/ Ce-i muscă? ce-i o iarbă? și ce-i un bolovan?...”/ Ș-a despărut; iar glas-u-i, mai răsunând în juru-mi,/ Cuvinte răsturnate mi-aduce: „musca-i om!/ Din cremene-i o plantă, din plantă-i animalul,/ Din om un înger naște, din înger un Isus...!” „Naturalistul, care din jos în sus învață,/ Materie visează în universu-ntreg./ Din sus în jos cu fală privește filosoful,/ Și-i pare numai

forță. Se-nșeală amândoi./ Poetul singur știe, extaticul prin care/ În jos zâmbește cerul, pământul plânge-n sus; Și el, plătândă harpă, vibrează totodată/ Cu Dumnezeu-iubirea și cu iubirea-om...” Cunoașterea esențelor, așadar, se face posibilă nu atât prin mintea rece a savantului sau cea speculativă a filozofului, cât prin intermediul fanteziei poetice integratoare.

Astfel, elemente naturale din opera lui B.P. Hasdeu fac parte dintr-un sistem de viziuni complex, din a cărui perspectivă se reconstituie un model al lumii. Comunicarea omului cu natura se transformă la B.P. Hasdeu în citirea și crearea unor coduri universale, prin a căror prismă se formulează un anumit sistem de idei, valori sau tradiții.

Notă: Comunicare susținută în cadrul Conferinței științifice Un neam de cărturari celebri – familia Hasdeu organizată de Biblioteca Centrală.

ERA O MARE ÎNDRĂGOSTITĂ DE SLOVA STRĂMOȘEASCĂ

Lilia LUNCĂ,

Institutul de Standardizare din Moldova

*Dincolo de necazurile, dramele și
nedreptățile noastre, mi-e drag,
însă, până la lacrimi acest pământ.
Voi muri aici.*

Gr. Vieru

Mi-a fost dat să întâlnesc o ființă cu numele Ludmila Bulat, originară din comuna Cojușna, dintr-o viță de oameni care se trăgeau la carte, mama fiind profesoară de matematică, iar tata – profesor de limba română. Avea în ea un fel al său de a fi, ceva din meleagurile cojușnene, aducând cu ea la oraș trilurile ciocârliei, vuietul pădurii, mireasma lanurilor în pârg și a brazdelor cosite, aroma îmbietoare de struguri, mere și gutui, dar și mireasma duminicărilor, florile lunii brumar, lună în care a văzut lumina zilei și a sorbit prima gură de aer. A mai adus cu ea la oraș și un lucru sfânt – dorul de casa părintească.

Aveai impresia că în fiecare dimineață mergea la întâlnire cu soarele, de la care împrumuta zilnic căldură, bunătate și lumină, pe care le împărțea apoi celor din jur, celor pe care-i întâlnea și stătea de vorbă cu ei. Le-o împărțea prin întrebări ce păreau banale, dar care emanau bună-creștere, cum ar fi: *Ce mai faceți? Cum vă simțiți? Ce vă fac copiii?*

Era blajină și înțeleaptă. Gluma, zâmbetul și râsul, buna dispoziție erau pentru ea cel mai bun medicament. Era atentă cu cuvântul. Alegea cu grijă cuvintele ce se potrivesc pentru diferite categorii de oameni. Nu-i selecta. Îi accepta așa cum sunt ei. Vedea la oameni doar latura luminoasă

și nu se zgârcea a le spune un cuvânt de laudă, atunci când o meritau. S-a născut ca să împartă bucuria și să risipească tristețea.

Era un model de a răsplăti. Avea o voce marcată de harul de a fi auzită și vorba îi era clară și înțeleaptă, zisă la timp și apăsătoare. A prețuit întotdeauna bunătatea și omenia. Dacă aș fi vrut să învăț de la ea ceva, aceasta ar fi fost, în primul rând, omenia cu toate derivatele ei.

Păstra în suflet comoara ei cea mai de preț: cei șapte ani de-acasă. Examenul de

Omenie l-a trecut acolo, acasă. Aici urma să susțină alte examene. A înțeles că nimic nu ți se dă în viață fără muncă, insistență și dăruire totală profesiei sale.

Am avut fericita ocazie să muncesc cu Ludmila, în calitate de redactori de carte, în aceeași clădire a Casei Editurilor. Ea – la Editura „Cartea Moldovenească”, eu la Editura „Literatura Artistică”. Am fost vecine, cum s-ar spune.

Cei ce trudesesc la un manuscris pun în el și un pic din sufletul lor. Ludmila a pus suflet în numeroase manuscrise, redactând pe parcursul activității sale editoriale „câțiva saci de cărți”, glumă ce circula printre redactori. Era în proces de continuă căutare, instruire, muncă constructivă cu dicționarul, care se suplimenta cu simțul limbii. Face parte din generația de editori care a lucrat în condițiile când exista cenzura, munca de redactor fiind asemuită cu cea de salahor.

Apreciindu-i munca, scriitoarea Marcela Mardare ne relatează în prefața cărții *Izvoare de lumină*, a cărei autoare este Ludmila Bulat:

„Ludmila Bulat a adunat de-a lungul anilor experiența de a trudi cu migală și dăruire la manuscrisele prezentate de autori. Observațiile și sugestiile ei, argumentele elocvente, vorba echilibrată și așezată în discuțiile cu autorii, grija și neliniștea pentru lucrarea ce i se încredința, îmbunătățeau calitatea viitoarei cărți”.

Iar ea, viitoarea carte, numită și „sora mai mică a florii”, i-a încălzit sufletul. „O carte se plămădește, se frământă, susținea Ludmila. Ele, cărțile, sunt copiii redactorului”.

Fiind printre persoanele care decenii la rând au stat aplecate asupra manuscriselor, într-un cuvânt, au „salahorit” la ele, ea a făcut Universitatea vieții. Ca om ce a lucrat la carte, s-a închinat în fața cărților. „Prin carte ne înălțăm”, susținea ea.

Activitatea editorială, și ei, și mie, ne aducea satisfacție. Am fi dorit să activăm

și în continuare în calitate de redactori la aceleași edituri, dar circumstanțele au dictat un alt scenariu.

Din lipsă de finanțe a început căderea editurilor de stat. Din redactori de carte devenisem vânzători ambulanți de cărți. Noi, cei de la *Literatura Artistică* (periodic editurile și-au schimbat denumirea), eram mai privilegiați – aveam librărie, pe când salariul vânzătorilor ambulanți constituia zece procente din comercializarea cărților, foarte ieftine pe atunci, dar nici acela nu se dădea la timp.

Odată, venind la librărie pentru a ne propune spre comercializare câteva cărți, apărute la editura la care activa, Ludmila mi-a mărturisit, cu o notă de tristețe în glas, că mănâncă doar pâine cu magiun și de-a da Domnul să vină vremuri mai bune, nu va mai mânca magiun cât o fi și-o trăi, deși era amatoare de tot ce este dulce.

Întâmplarea a făcut ca în octombrie 1997 să ne angajăm împreună la Institutul Național de Standardizare și Metrologie, sectorul redactare a documentelor normative. Am muncit împreună, cot la cot, niște ani, pentru a ne asigura existența materială. Activitatea de standardizare, care nu admite nici măcar sinonimia, distruge tot ce-i legat de carte, de cuvânt, de suflet.

Suferea mult. Deseori accentua că trebuie să ai mare noroc să faci în viață doar ceea ce-ți place. Îmi mărturisea cu regret că „la această instituție se lucrează nu numai cu documente standardizate, ci și cu oameni standardizați – dacă ai râs un pic mai tare, ai încălcat standardul”. Dar datorită acestui sector, documentele elaborate apăreau într-o limbă corectă, îngrijită.

Veghind la corectitudinea limbii în instituția nominalizată, și-a păstrat dragostea pentru carte în adâncul ființei sale. A rămas fidelă cărților.

Citsem undeva că Bucuria și Omenia sunt elixirul magic care ne face mai fru-

moși și mai sănătoși. Iar marea bucurie a dănei era scrisul. Dorul de a scrie o misiune. Scrisul pentru ea era și muncă, dar și o relaxare totală, o satisfacție. Însă nu întotdeauna proiectele i s-au transformat în izbâzi.

Din puținul pe care l-a adunat din propriile economii, a editat cartea *Români moldoveni de dincolo de Bug*. Prin această carte Ludmila a dat întâlnire celor mai puternice emoții, cartea fiind dedicată memoriei mamei sale, moldoveancă din regiunea Kirovograd, Ucraina.

Apoi a văzut lumina tiparului cartea *Izvoare de lumină*, puțin mai târziu – *Omul din preajmă*, făcând astfel un gest impresionant mai mult de dragul persoanelor apropiate sufletului, dar și din dorul de carte. De dragul colegilor ei, despre care vorbește cu dragoste și admirație, prețuindu-le truda și apreciindu-le dăruirea pentru tot ce au făcut. *La casa cea frumoasă* este ultima carte pe care Ludmila a strâns-o la inimă. Să sperăm că așa anume este casa în care s-a mutat pentru totdeauna.

N-a părăsit-o nici pentru o clipă dorința de a promova și înmulți valorile spirituale ale neamului.

Îndrăgostită de slova strămoșească, simțea căldura și lumina ei călăuzitoare. Orice propoziție scrisă de ea devenea un discurs adresat unui număr mare de cititori. Îi chema la dialog. Orice frază era o așteptare a unor răspunsuri. Pentru ea cărțile erau cei mai buni prieteni, doar ele n-o mințeau niciodată. În filele cărților sale descoperi sfaturi, culegi înțelepciune, te poți chiar adăposti când ești rănit. Cărțile sale nu te lasă să le abandonezi după lectură.

Era fericită că Dumnezeu i-a dat Casă Părintească, la care putea reveni oricând. Acolo, acasă, în mijlocul văilor și dealurilor, își încărca bateriile sufletului.

Într-o carte Ludmila ne mărturisea: *„Obosiți de zbuiciumul orașului, transformați de grijile zilnice în niște mecanisme,*

surmenați de așteptarea salariului mizerabil și de facturile abia achitate că imediat năvălesc altele, cum avem o clipă de răgaz, ne retragem la țară, la iarba de acasă”.

Acolo, la țară, auzea cum crește iarba din pământ. Înțelegea ce spune frunza. Se bucura că are în ogradă un nuc de-al lui Matcovschi, vreo câțiva cireși de-ai lui Creangă și un scăunel de la bunica în fața casei. Avea o nespasă satisfacție când, săpând sau prășind, mai stătea de vorbă cu câte un vecin de peste gard, trăgându-și astfel un pic răsuflarea.

Analiza tabloul satului și se întrista, pentru că o durea: *„Mama dusă peste hotare, tata rămas de capul lui se apucă de băut, iar copiii – în voia Domnului. Unii sunt buni, alții se destrăbălează...”*

Niciodată n-a fost indiferentă față de tragedia, blestemul prin care trece poporul nostru astăzi: exodul masiv al populației, fuga de acasă.

Era amărâtă că hudița pe care în copilărie se dădeau cu săniuțele, unde era o larmă și o veselie de răsuna mahalaua, devenise pustie. Nu putea să nu observe că apa din fântâna vecinului are aromă de frunze de nuc, iar casa e pustie. Casă rămasă doar cu testamentul...

„Copiii nu se mai duc la furat cireșe, scrie Ludmila, le trimit părinții bani din străinătate, își cumpără diferite bunătăți, și nu se mai trudesă să le culeagă”.

Se indigna că în sat, la înmormântarea unei femei, fiica o bocea din Italia și rudele au pus telefonul mobil în sicriu ca s-o audă decedata.

Ludmila, cu rugă în glas, se adresa celor plecați, ce-și doresc să vină și cu pensie de peste hotare: *„Ai de toate, omule, oprește-te, că-ți trece viața în vagonaș...”*

Niciodată nu și-a dorit să plece la muncă în străinătate. A rămas acasă, unde pâinea parcă e mai dulce, iar focul din vatra părintească e parcă mai plăcut și mai blând.

Mi-a mărturisit odată, mai în glumă, mai în serios, că și-ar dori să fie înmormântată la baștină, la Cojușna ei cea dragă, sub un cireș. Domnul i-a auzit parcă rugămintea și a ales s-o ia în infinitul cerului chiar la început de cireșar. O fi având nevoie de ea acolo, în Înalta Împărăție. A plecat calmă și nesupărată pe nimeni. Cu regret, însă, a plecat de unde a venit mult prea devreme, fără a reuși să-și facă datoria pe deplin în această deplasare terestră.

Poetul Vasile Nedelescu, al cărui destin și-a rostit drastic verdictul, trecându-l în lumea cu miros de tămâie, fostul șef al sectorului redactare și editare a standardelor din cadrul instituției în care activam împreună, un maestru al cuvântului, i-a salutat Ludmillei orice apariție editorială și s-a bucurat de fiecare succes al ei. Sensibil la toate cele din jur, cu mare durere în suflet a primit vestea trecerii la cele veșnice a kolegei sale. I-a dedicat și o poezie, intitulată *Cuvintele – aducerile-aminte*, care a fost recitată chiar la înmormântare:

Sub un cireș
Să-mi mântui veșnicia...
Și-n floarea lui
Să-mi zumzăie senin
Cuvintele –
Aducerile-aminte
Ca niște file rupte
Din destin.

Iunie 2018

* * *

Ludmila Bulat, Milica, cum o dezmiertau rudele apropiate, a fost o ființă deosebită. „*A fost*, spunea cineva; *este poate cel mai trist, cel mai durut, cel mai tragic verb din toată limba românească*”. Mi-i greu să vorbesc despre ea la trecut, utilizând acest verb. A fost o bună fiică, soră, prietenă, colegă; a fost o lecție de modestie, și nu în cele din urmă – un Om de omenie. Ne lipsește nouă, colegilor, dar și mai mult familiei.

Deși steaua destinului ei a fost fulgerată, ne-a lăsat câteva cărți scrise și cine știe câte nescrise încă; a întrerupt un tril de ciocârlie, ne-a lăsat mai săraci, dar cu speranța că Dumnezeu are mare nevoie de oameni harnici, talentați și frumoși la suflet.

Promitem că o să avem grijă să-i ținem cărțile deschise, îndemnându-i pe toți să le citească, lumina lor constituind-o cuvântul artistic imprimat pentru mulți, mulți ani înainte. După plecarea în lumea umbrelor, cărțile, atât cele redactate, cât și cele scrise – urmașii ei, îi vor prelungi aflarea pe pământ, pe care l-a iubit poate ceva mai mult decât îl iubim noi și va rămâne în memoria celor care au apreciat-o și au iubit-o.

3 iunie 2013

ÎNSCRIȘI ÎN CIRCUITUL NEUITĂRII

Cu o sută de ani în urmă, rostul bibliotecii era de a împrumuta cititorilor cărți, ziare, reviste...

Cu o jumătate de secol în urmă, la munca de împrumut către cititori a tipăriturilor s-a adăugat organizarea unor expoziții de carte și de ediții periodice: erau expuse, de obicei lunar, noile apariții editoriale; se mai organizau, din când în când, expoziții tematice de carte, acestea din urmă purtând un pronunțat caracter propagandistic.

Ceva mai târziu, adică cu 30-40 de ani în urmă, bibliotecile au prins a găzdui lansări de cărți noi. Apoi, au început a fi omagiați scriitorii clasici sau contemporani, ale căror cărți erau solicitate și de simplii cititori, și de reprezentanții autorităților. Au venit rândul expozițiilor de artă plastică, uneori îmbinate cu spectacole de poezie și cu concerte de muzică populară, ușoară sau clasică.

Cu 25-30 de ani în urmă, unele biblioteci raionale și orașenești au purces la elaborarea de lucrări consacrate unor personalități, evenimente și instituții locale. Astfel au prins a vedea lumina tiparului mini-bibliografii ale unor scriitori, lucrări despre bibliotecile locale când acestea atingeau o anumită vârstă; mai rar se elaborau și lucrări cu caracter bibliografic despre localități din perimetrul raionului sau chiar al zonei etnogeografice (de nord, de sud, Codrii, Valea Nistrului etc.).

Angajatele Bibliotecii Publice „Dimitrie Cantemir” din Ungheni sunt printre primele în Republica Moldova care s-au încumetat să elaboreze lucrări bibliografice vizând oameni, evenimente și fapte ieșite din comun din partea locului. Dintre acestea, ar fi de menționat cărțile con-

crate diferitor aspecte ale activității Bibliotecii unghenene, precum și cele despre personalitățile notorii originare din părțile Unghenilor.

Că elaborarea lucrărilor despre personalitățile faimoase ale acestui raion a devenit o preocupare serioasă, permanentă, de mare răspundere, ne-o demonstrează și faptul că au apărut deja două fascicule ale lucrării *Pământenii noștri – Personalități unghenene*, acestea adunând între copertele lor prezentări cu caracter documentar-informativ și bibliografic a peste o sută de ungheneni deveniți celebri nu numai în raionul natal, nu numai în republică, iar în multe privințe numele lor fiind familiare și în cele mai surprinzătoare segmente geografice din Europa de Vest, din Rusia, din America sau din Asia.

Și iată că recent am deschis – și am citit cu atenție și interes – a treia fasciculă a ghidului biobibliografic *Pământenii noștri – Personalități unghenene*, elaborat de dna Elena Struc, șef Serviciu informativ-bibliografic la Biblioteca Publică „D. Cantemir”, sub redacția dnei Nadejda Mihai, director al acestei prestigioase instituții de cultură din Ungheni. După cum menționează în *Nota asupra ediției* autoarea, prezentul volumaș include schițe biobibliografice consacrate la peste 50 de personalități originare din perimetrul raionului Ungheni. Precizăm în context că actualul raion Ungheni a făcut parte din ținutul Orhei – zonă însemnată a Moldovei istorice, cu locuri și figuri legendare, adeseori evocate în lucrările marilor noștri cronicari din secolele XVI-XVIII, precum și în scrieri beletristice ca romanele istorice ale lui Mihail Sadoveanu, *Neamul Șomă-*

reștilor prezentând poate cel mai edificator exemplu.

Răsfoind această nouă carte a ghidului personalităților unghene, întâlnim conașionali care s-au impus cu succes în viața publică de la noi, astfel, datorită activității desfășurate, devenind cunoscuți în întreaga republică. Ne referim la oamenii politici Mihai Manole, Eugen Carпов, Vitalie Vrabie, Mihai Coșcodan (fiecare având și o profesie de bază, cum ar fi specialist în economie, științele naturii, limbi străine, diplomație etc.); istoricii Ion Șișcanu, Ion Chirtoagă, Valentin Dergaciov, Silvia Granciu-Corlăteanu; publiciștii și scriitorii Angela Aramă, Lidia Bobână, Anatol Caciuc; istoricul și criticul literar Mihai Papuc, lingvistul Alexei Axan, artistul plastic Victor Cobzac, fizicianul Viorel Trofim; specialiste în bibliografie Raisa Melnic și Valentina Chitoroagă...

Unele personalități prezentate în lucrarea de față fac dovada vremurilor tulburi prin care a trecut plaiul nostru. Este și cazul doctorului arhitect Alexandru Budișteanu, născut în 1928 la Pârlița, și care, adolescent fiind, odată cu invadarea Basarabiei de către Uniunea Sovietică, s-a refugiat în dreapta Prutului, unde a făcut o carieră strălucită. De numele lui Al. Budișteanu sunt legate frumoase realizări în arhitectura românească contemporană, inclusiv impunerea acestui domeniu pe plan internațional. Destine întru câtva similare au avut și Grigore Osipov (1907-1989), medic, savant în medicină, și Vasile Pavelcu (1900-1991), psiholog, psihanalist, maestru al limbajului psihologic. Și Al. Budișteanu, și V. Pavelcu, și Gr. Osipov, au făcut studii solide în Țară, apoi și în străinătate, numai datorită aflării Basarabiei în componența României Mari. Grație acestor studii ei au avut frumoase realizări la nivel mondial. Dacă nu s-ar fi aflat sub ocrotirea țării-mame fiecare dintre ei mai curând lua drumul Siberiilor de gheață sau, în cel mai

bun caz, erau niște cercetători ordinari cu viză de reședință la o periferie a Chișinăului și cu posibile câteva delegații în capitala imperiului sovietic.

Concomitent cu personalități în genere cunoscute, actuala fasciculă a ghidului unghenean scoate din anonim și unele personalități despre care știu, în cel mai bun caz, reprezentanții unor cercuri înguste de specialiști. În această ordine de idei, aș aminti de Neonila Negură (născută în 1939, la Costuleni), filolog și istoric literar, profesoară la Academia de Arte „George Enescu” din Iași. Refugiată și ea de mic copil, a făcut studii temeinice la faimoasa Universitate din Iași, apoi a beneficiat de multe stagieri în Marea Britanie, Germania, Portugalia. Devine autoare a unor studii și articole publicate în prestigioase reviste literare și culturale de la Iași, București, Cluj-Napoca. Descoperim o biografie pitorească în dreptul numelui Samuel Cohen (1870-1940), evreu originar din Ungheni, ai cărui părinți au emigrat în Palestina încă în anii '80 ai sec. XIX, și unde Samuel s-a manifestat ca agricultor, dar și ca... muzician. S. Cohen este cel care a făcut – pe baza unei melodii românești – aranjamentul pentru piesa cunoscută acum ca *Ha-Tikvah* (Speranța), imnul Statului Israel. Ar fi de menționat în același context al punerii în prim-plan a unor personalități mai puțin sau vag cunoscute și numele a doi muzicieni cu rădăcini unghene: Petru Butnaru și Veaceslav Bodolica. Primul s-a lansat cu un surprinzător succes în showbizul din Germania, iar cel de al doilea parcurge o frumoasă carieră la Moscova – în muzica pop, în TV-cinema și în business.

Ghidul biobibliografic al personalităților unghene este racordat la provocările și frământările epocii noastre și această latură poate fi ilustrată prin includerea în lucrare a schițelor biobibliografice consacrate unor businessmen precum și unor reprezentanți de seamă ai diasporei basa-

rabene. Și dacă oamenii de afaceri ungheneni, prezenți în lucrare au, deocamdată, o arie geografică ce vizează în genere baștina protagoniștilor, apoi geografia unghenilor risipiți în lume este de-a dreptul impresionantă, cuprinzând spații de la Extremul Orient până la extremitățile sudice și nordice ale Americii de Nord. Astfel au putut unghenii să se „căpătuiască” cu o funcționară la Banca Mondială, cu o poetă în Rusia, cu o scriitoare în Italia, cu o publicistă în Canada, cu un plastician în Orientul Mijlociu etc.

Autoarea a adoptat un stil sobru, specific lucrărilor enciclopedice și informativ-documentare, manieră de expunere ce excelează prin laconism și precizie. Pe alocuri, însă, apar și unele amănunte savuroase, ceea ce conferă lucrării un spor de atractivitate.

La elaborarea ghidului au fost folosite numeroase surse de referință consacrate, inclusiv *Bibliografia Națională a Republicii Moldova* (la a cărei lansare, elaborare și editare, de-a lungul a patru decenii, are o contribuție remarcabilă ungheneanca Valentina Chitoroagă) sau *Calendar Național*, editat de Biblioteca Națională a R. Moldova, cu implicarea cea mai directă a altei unghenence, dna Valeria Matfei. Ca un specific ancorat perfect în spiritul vremurilor noastre menționăm și recursul la informații de pe rețelele sociale și la alte surse din internet. Ni se pare demne de re-

ținut și numeroasele trimiteri la presa periodică locală: ziarele unghenene *Expresul* și *Unghiul*, fondate și diriguite de strălucită ziaristă și intelectuală Lucia Bacalu.

Cu această lucrare biobibliografică, autoarea și responsabilă de ediție au adus în atenția contemporanilor un admirabil serial consacrat unor oameni celebri cu rădăcini în solul mănăs al Unghenilor. Unele portrete de pământeni notorii au obținut trăsături suplimentare, capabile să contureze mai sigur chipurile. Alte schițe biografice au putut scoate din anonimat personalități ale căror viață și activitate e bine să fie cunoscute de mai multă lume. Și, în ultimă instanță, datorită acestui ghid biobibliografic, iată, încă 50 și ceva de oameni de vază ai Unghenilor de ieri, de azi și de mâine, au fost înscrși într-un circuit al neuitării – așa cum o merită, ei, desigur, dar și spre marea bucurie a rudelor, prietenilor, colegilor.

Pentru aceste eforturi, pentru frumoasa inițiativă de a scoate la iveală și a înveșnici nume, fapte și locuri – cele mai sincere felicitări doamnei autoare și Bibliotecii „Dimitrie Cantemir” din Ungheni. Nu avem nicio îndoială că munca de completare a circuitului omagierii și neuitării va continua la Ungheni cu același randament și entuziasm demne de toată lauda și prețuirea contemporanilor.

Vlad POHILĂ

ÎNCĂ O CARTE DESPRE VICTIME ȘI CĂLĂI

Volumul *Victimele ocupanților sovietici și călăii lor* este o continuare a lucrărilor semnate de Alexandru Moraru *Basarabia antisovietică*, apărută la Iași, în 2009, la Casa Editorială Demiurg și *Victimele terorii comuniste din Basarabia*, apărută la Chișinău, în 2010, la Editura „Iulian”. Ca și volumele anterioare și cel prezentat este o

culegere de documente de arhivă, depistate în fondurile Arhivei Naționale a Republicii Moldova și în Arhiva organizațiilor social-politice a Republicii Moldova (fosta arhivă a CC a PCM). Cartea are doi editori: Alexandru Moraru și Alexandru Ganenco, istorici de profesie și vocație, al doilea fiind și membru fondator al Fundației „Draghiș-

tea". În conținutul cărții veți găsi documente de arhivă inedite care confirmă zecile de mii de crime săvârșite în Basarabia de către ocupanții sovietici. De la apariția ocupantului rus în 1812, pe aceste meleaguri până în prezent, nimeni n-a adus atâta nenorocire, batjocură și moarte în această bucată de Moldovă mai mult, decât imperiul țarist și imperiul sovietic. Nu există sat ori oraș, care să nu fi pățit de pe urma ocupanților sovietici. Prin sovietici se are în vedere nu numai rușii, ci și ucrainenii, evreii, cozile de topor din așa-numita republică autonomă sovietică socialistă moldovenească, veniți pe tancurile rusești de peste Nistru etc. Pe urme încă fierbinți ale operațiilor militare au năvălit ocupații, reprezentați de unitățile de elită ale NKVD-ului. Un mecanism al terorii, un fel de Ghestapo sovietic, care avea ca sarcină principală instaurarea puterii sovietice și a ideologiei bolșevice, nimicirea morală și fizică a „dușmanilor poporului”, terorismul internațional, exportul de revoluție și altele. Despre evenimentele din 1944 în Moldova sovietică și în capitala ei, Chișinău, s-au scris cărți, monografii, poezii, au fost pictate tablouri, turnate filme documentare și artistice, s-a compus muzică, s-au ridicat statui și obeliscuri. Și toate aceste opere politizate la maxim de ideologia stalinistă slăvesc armata roșie, care „ne-a eliberat” și a uitat să se întoarcă acasă, pe Lenin, care „ne-a adus lumină” (și s-a mirat mult când a văzut că aici era deja lumină) și alte povești roșii. Tot ce are omul mai de

preț se reduce la viață, familie și casă. Cu câtă trudă și efort își construiește omul o casă. De câte bunuri se limitează și el și familia sa pentru a vedea construită sau cumpărată o casă. Dar ce simte omul când niște venetici înarmați îl dau afară din casă, instalându-se pentru totdeauna aici și folosindu-se de toate bunurile adunate cu atâta trudă? Acesta nu este un monolog absurd și lipsit de subiect, ci un adevăr istoric. Cu regret, și astăzi se mai găsesc unii istorici aventurieri, cu simbrie la Moscova sau Kiev, care stoarce din deget informații mincinoase „științifice” cum că oamenii din Basarabia și-au dorit din tot sufletul venirea rușilor. Cine sunt totuși acei luptători pentru instaurarea puterii sovietice în Basarabia? Cine a susținut și așteptat ocupația Basarabiei de URSS în 1940, în 1944? Răspunsul la această întrebare îl găsim tot în documentele sovietice. Cum se spune pe la noi: „pasărea pre limba ei piere!”. În Arhiva organizațiilor social-politice a Republicii Moldova (fosta Arhivă a CC al PCM), alături de alte documente, se păstrează și un fond arhivistic deosebit de important intitulat „Colecția de documente privind mișcarea ilegală comunistă din Basarabia 1900-1975 „[1]. În respectivul fond, în inventarul nr. 6, alături de alte dosare de arhivă, se păstrează și dosarele personale ale celor care au luptat ilegal în Basarabia pentru instaurarea puterii sovietice în Moldova. Considerăm oportună prezentarea listei de dosare personale, respectând ordinea și numele, conform originalului:

Numărul dosarului, urmat de numele luptătorului ilegalist

23. Abramovici Șail Moiseevici
24. Arm Augusta Șulimovna
25. Avramescu Idas Ionteleвна
26. Averbuh Șeindel Leibovna
27. Baadji Nicolai Antonovici
28. Bernard Raiss
29. Brodscaia Dvoira Zaharovna
30. Britva Liuba Aronovna

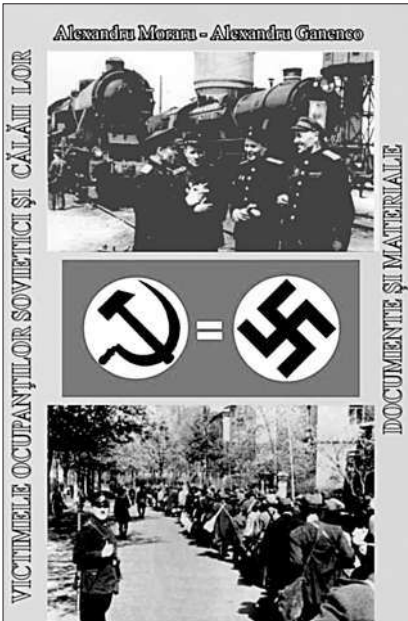
31. Bruhis Srul Pinhusovici
32. Budeștscaia Ester Isacovna
33. Bujor Iosif Aronovici
34. Boguslavschi Iacov Tovievici
35. Boguslavschaia Pesea Iacovlevna
36. Vigdorcic Lazari Ioilovici
37. Vainberg Niuchi (Beniamin) Marcovici

38. Vainștok Lia Isacovna
39. Vișcanțan Polia Efimovna
40. Grinman Isaac Iosifovici
41. Gudis Lev Șmilovici
42. Galigfarb Abram Isacovici
43. Grimberg Fira Izrailevna
44. Gerștein Haim Srulevici
45. Diner Etea Iacovlevna
46. Escanazi Ilia Iosifovici
47. Erlih Marc Semienovici
48. Zighelibaum Abram Marcovici
49. Zeigher SimonVolfovici
50. Kriper Moisei Grigorievici
51. Crivoruc Haia Gherșevna
52. Constantinovschii Ilia Davâdovici
53. Crivoruc Ion Moiseevici
54. Kaț Adolf Iosifovici
55. Chellerman Dmitrii Mihailovici
56. Coifman Iacov Buruhovici
57. Codresca Ivan Dmitrievici
58. Lempert Fișeli Șlemovici
59. Lobel Solomon Moiseevici
60. Lupan Andrei Pavlovici
61. Ler Beta Iosifovna
62. Mozeș Evgheni Ignatievici
63. Morghenștein Izrail Marcovici
64. Meguș Tuba Abramovna
65. Oighenștein Mihail Nicolaevici
66. Oighenștein Lev Nicolaevici
67. Ormos T.J.
68. Pastar Zisea Leibovici
69. Petrov Petr Ivanovici
70. Ralli Valter Marcovici
71. Reidiboim Rahil Isacovna (Zelcovna)
72. Reievici Iacov Moiseevici
73. Rosman Lupa Beruhovici
74. Rosman Erna Abramovna
75. Rabinovici Faiga Ianchelevna
76. Romanenco Nicolai Nicolaevici
77. Raievici Iacov Moiseevici
78. Sinitifcher Fridl Moiseevici
79. Scvorțov Mihail Iacovlievici (numele adevărat Leibovici Izrail Abramovici)
80. Slepenciuc Fiodor Andreevici
81. Toma Soripin- Toma Solomonovici
82. Fihman (Mucinic) Riva
83. Farștein David Rafailovici
84. Faerștein Raisa Gherșcovna
85. Țucherman Marc Borisovici
86. Cernei Semion Fedorovici
87. Cioclo Mordco Ghidalevici
88. Șveiț Dvoira Ghedalievna
89. Șehter Roza Borisovna

Nu vom comenta, e clar și așa cine pândea porțile țării ca în momentul potrivit să le deschidă dușmanului! Aparatul represiv sovietic a făcut multe victime printre oamenii care încercau să lupte, să opună rezistență ocupanților sovietici. Sunt mii de cazuri, când în urma unui cuvânt spus sau scris împotriva regimului sovietic, omul era băgat la închisoare pentru mulți ani. Cenzura sovietică controla tot. Ea hotăra care cărți pot fi citite de cetățeni și care trebuie interzise, ce fel de muzică să asculte, ce filme să vizioneze etc. Pentru a-i depista pe „dușmanii poporului” cenzura sovietică supunea unui control riguros și corespondența poștală civilă și militară. Chiar dacă o persoană nu a participat la acțiuni active, deschise împotriva

sistemului de ocupație sovietic, ci doar și-a exprimat o opinie personală pe care a împărtășit-o fraților săi, cenzura prin tot felul de metode draconice ținea orice familie sub un control riguros, chiar și familiile milițienilor.

După arestările și deportările masive sovietice din 1940-1941 și 1948-1949 în casele oamenilor s-a instalat frica. Frica de armele și baionetele rusești, frica de necunoașterea limbii ruse, teama că nu va ști ce să-i răspundă „nacialnicului”, frica pentru că mâine-poimâine va fi arestat și dus în Siberia, grija că în orice moment pot veni ocupanții sau slugoii lor din raion sau din sat, pentru a confisca calul din grajd, vaca din ocol sau ultima bucățică de hrană de la gura copiilor săi. Zilnic, sau cel puțin săptămâ-

mânal, din diferite localități dispăreau fără urmă oameni, familii întregi preponderent din cei mai activi și buni gospodari. Avera acestora era confiscată de stat sau de mai multe ori era împărțită între cei care trebuiau să îndeplinească această procedură. Persista și teama, că va fi trădat de rude, prieteni, vecini că a fost membru al unui partid politic din România, sau a avut vreo funcție la primărie în cadrul statului unitar român. Atmosfera psihologică încordată și frica - acestea erau instrumente sovietice sigure și verificate încă în 1937, în Rusia. Era o frică reciprocă a unuia față de celălalt. Cu toate acestea, au fost și multe exemple de nesupunere, de rezistență prin luptă împotriva statului agresiv și totalitar sovietic. Unele forme de luptă erau individuale și modeste altele de dimensiuni mai mari și mai bine organizate. Unul din aceștia a fost cel care „i-a spart capul” lui Lenin [2]. Mai bine spus – a spart bustul întemeietorului și conducătorului statului sovietic, care era amplasat în centrul satului (chiar de la prima ocupație sovietică din 1940, apoi după cea de-a doua din 1944, exista

o tendință propagandistică de a înălța în fiecare localitate câte un monument, sau cel puțin un bust lui Lenin și câte un monument al soldatului sovietic, din banii băștinașilor, ca să nu uite niciodată cine este stăpânul aci). În acest volum sunt prezente documente de arhivă, care confirmă faptul, că nemulțumirea și lupta se ducea nu numai individual dar și în grup sunt puse în circulație documente inedite despre activitatea organizațiilor patriotice antisovietice, „Organizația Naționalistă din Basarabia” etc. În toate perioadele istorice, majoritatea comunităților minoritare (ucraineni, evrei, ruși etc.) din Basarabia au fost pe poziții opuse față de populația românească autohtonă. În majoritatea cazurilor acestea au făcut front comun pentru a impune interesele minoritarilor asupra majorității naționale. Și de fiecare dată a învins majoritatea românească, deoarece de partea celor în minoritate era puterea sovietică cu toate componentele sale: armată, închisori, NKVD-ul, apoi KGB-ul, spitale de psihiatrie și alte instrumente ale unui stat totalitar.

În volum au fost incluse mai bine de 300 de documente, în majoritate inedite, din fondul arhivistic depozitate la Arhiva Națională a Republicii Moldova și Arhiva organizațiilor social-politice a Republicii Moldova. Documentele au fost întocmite de angajații Procuraturii sau ai Securității sovietice evident în limba rusă, după cum se scriau toate documentele de stat. Din cauza ignoranței acestora, în respectivele documente apar erori penibile privind scrierea numelor de persoană și a denumirilor de localități românești din Basarabia. Dar documentul este document, chiar dacă este scris de oameni cu mai puțină carte și cu mâinile pline de sânge. Ordinea documentelor publicate în culegere nu a fost selectată din punct de vedere cronologic sau alfabetic – acestea apar în ordinea în care au fost înregistrate în fon-

durile arhivistice din Republica Moldova. Documentele sunt unul mai șocant ca altul. În fiecare document vom depista tragedia unui om sau al unui grup de oameni arestați, judecați, deportați sau omorâți. Culmea obrăzniciei ocupanților sovietici a fost atunci când, după ce au ocupat pământul românesc al Basarabiei, cei care luptau împotriva sovieticilor sau cel puțin care nu le susțineau politica erau învinuiți în trădare de patrie! Adică, după august 1944, patria românilor din Basarabia și a celorlalți locuitori brusc devenise URSS! Zeci și sute de locuitori au fost judecați fiind acuzați de trădare de patrie. „Patria” care a venit pe tancuri. În unele texte ale documentelor incluse poate fi depistată expresia „locul ispășirii pedepsei nu este cunoscut”, fapt care confirmă că autoritățile sovietice în majoritatea cazurilor nu țineau întotdeauna o evidență strictă a celor arestați și deportați din Basarabia sau asasinați. Important pentru ocupanți era să-i ducă de la casele lor... și cât mai departe!

În Arhiva Națională a Republicii Moldova au mai rămas încă mii de dosare nevalorificate, axate pe tema în discuție. Desigur, unii dintre cercetătorii și cititorii acestei culegeri vor depista în documen-

tele incluse nume cunoscute ale rudelor, prietenilor, vecinilor etc. În context, este indicat să menționăm numele unor istorici care au o contribuție considerabilă la subiectul nominalizat: Viorica Olaru-Cemârtan, Elena Postică, Valeriu Pasat, Alexei Memei și alții. În documentele prezentate sunt schimonosite și rusificate majoritatea numelor: Ion este scris Ivan, Petru – Piotr, Ștefan – Stepan... Patriotii sunt numiți trădători sau cel puțin colaboraționiști, războiul pentru întregirea Țării este numit de sovietici Marele Război pentru Apărarea Patriei. Da, acea „patrie” care a poposit în Basarabia călare pe tancurile bolșevice.

Mașina de propagandă și agitație, uriașa mașină sângeroasă a NKVD-ului, ulterior KGB-ului a distrus multe vieți atât moral, cât și fizic, dar n-au izbutit să îndobitocască mintea băștinașilor! Astfel s-a păstrat posibilitatea de a regenera, de a se renaște din scrum asemeni pasării Phoenix. Locul bunicilor și părinților împușcați, aruncați în gropi cu var, exilați în Siberia, maltratați și furați din propria casă l-au luat copiii și nepoții lor, care au continuat lupta pentru implementarea valorilor civilizate și cimentarea unității naționale românești.

Ioan MIHĂILEANU

JOCURILE, MAȘINI PRODUCĂTOARE DE INEDIT

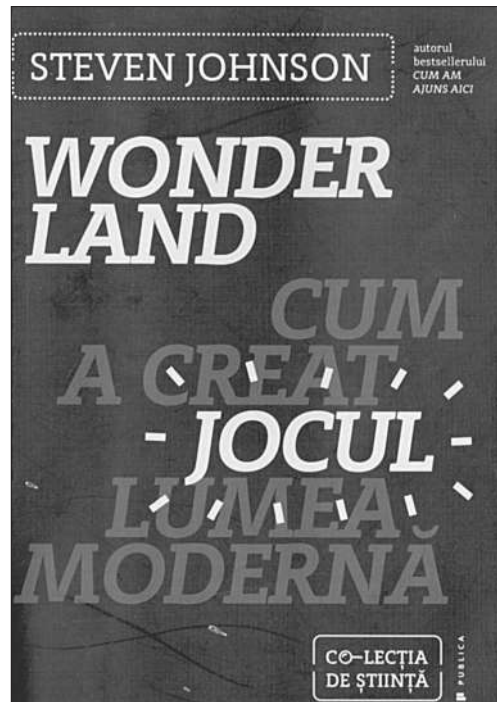
Volumul lui Steven Johnson *Wonderland: cum a creat jocul lumea modernă* este o carte excepțională pentru orice om, dar mai ales pentru bibliotecari, pentru orizontul nostru profesional. E o carte de care nu vrei să te desparți după ce a-i parcurs-o într-o lectură-descoperire. Așa mi s-a întâmplat mie. De anul trecut, de când a văzut lumina tiparului, o țin în preajmă, revin, recitesc, o car cu mine peste tot – mi-a fost prietenă în Maroc pentru că eram convinsă că o lectură într-o țară musulmană mă va apropia și mai mult de înțelegera conținutului. Așa a și fost!

Ca să înțelegeți mai bine redau, în cuvintele mele, câteva pasaje care m-au pironit, înlănțuit, hipnotizat chiar din primele rânduri, din *Introducere*.

Prin anii 760 d.Hr., primii ani ai Epocii de Aur a Islamului, Abu Jafar al-Mansur, noul conducător, a căutat un teren între fluviul Tigru și locul vechiului Babilon, ca să construiască o nouă capitală. Inspirat de lectura lui Euclid, al-Mansur visa să construiască o metropolă. Așa a apărut un oraș-palat, ridicat sub forma unei serii de cercuri concentrice. Orașul a primit denumirea de „orașul păcii” (în arabă Madinat al-Salam), dar în vorbirea curentă s-a păstrat numele micii așezări persane Bagdad, care precedase viziunea lui al-Mansur. Se spune, conform numeroaselor relatări, că era cea mai civilizată așezare urbană, cu parcuri, grădini, apeducte, străzi luminate... dar nu despre asta e vorba. În orașul Rotund, al-Mansur a înființat o bibliotecă și a inițiat traducerea în arabă a textelor de știință, matematică, inginerie – operele lui Platon, Aristotel, Ptolemeu, Hipocrate, Euclid, texte în hindi, din India, cu impor-

tante progrese în trigonometrie și astronomie. Într-un fel traducerile s-au dovedit a fi niște bărci de salvare a acestor opere, ținându-le în circulație în perioada Evului Mediu european.

Peste câteva decenii, al-Manum, fiul lui al-Mansur, a construit o altă instituție, o combinație de bibliotecă, academie științifică, oficiu de traducere, cunoscută drept Casa Înțelepciunii (Bayt al-Hikma). Chiar din primii ani de funcționare a Casei Înțelepciunii, al-Manum i-a însărcinat pe trei frați talentați, cunoscuți ca Banu Musa, să scrie o carte în care să fie descrise proiectele ingineresti moștenite de la greci. Banu Musa au lărgit compendiul adăugând propriile schițe, ilustrând progresele

în mecanică și hidraulică, prezente în cultura intelectuală înfloritoare a Bagdadului. Lucrarea cu titlul *Cartea dispozitivelor ingenioase* se citește azi „ca o profecie a unor viitoare instrumente ingineresti”, afirmă Steven Johnson, autorul volumului *Wonderland...*

Peste 200 de ani, această lucrare a inspirat un proiect mai grandios, mai uimitor, la fel, scris și ilustrat de un inginer islamic, al-Jazari – *Cartea științei și a mecanismelor ingenioase*.

Mecanismele ilustrate în cele două volume amintite mai sus erau obiecte de amuzament: flautiști mecanici, mașini automate de percuție, un păun care îți oferă apă dacă-l tragi de pene, apoi îți întinde o tăviță cu săpun, o corabie plină de muzicanți roboți care pot să cânte auditoriului o serenadă în timp ce plutește pe lac, un ceas de forma unui elefant, care cântă o melodie la fiecare jumătate de oră, fântâni din care țâșnește apă în cascade ritmice etc., etc., etc.

Există o enigmă ascunsă în geniul dovedit de Banu-Musa și al-Jazari, zice Steven Johnson. „Cum se poate ca o astfel de expertiză inginerască avansată să fie dedicată unor jucării? Ideile revoluționare schițate în paginile acestor cărți vechi vor transforma, în cele din urmă, lumea industrială. Dar acele idei au prins mai întâi viață ca jucării, ca iluzii și scamatorii” (p.13). El găsește răspunsul, bazându-se pe documentări și surse: „... ingenioasele «fleacuri» ale acestor mașinării automate servesc adeseori drept un fel de prevestiri ale unor evoluții mai substanțiale care urmează. Acest efect de anticipație este vizibil cu claritate în comentariile care au fost formulate în jurul marilor automate din sec. al XVIII-lea. Spicuim câteva idei din comentarii: *automatele au inspirat teoriile lui Marx despre viitorul muncii și l-au propulsat pe Babbage spre viziunea lui profetică despre inteligența mecanică; ele au pus sămân-*

ța personajului Frankenstein, conceput de Mary Shelley; încercarea lui Edgar Allan Poe de a explica secretele Trucului mecanic (automat care juca șah) a stat la baza inventării de către el a romanului polițist.

„Atât prin proiectul lor mecanic, cât și prin implicațiile lor filosofice, susține autorul, automatele erau mai avansate decât vremea lor. Se dovedește că acest fenomen apare constant de-a lungul întregii istorii a „fleacurilor omenești”.

„Fiecare epocă vizează perioada care urmează și o creează visând” (Michelet, istoric francez, 1839). Numai că aceste visuri, zice același Steven Johnson, „nu se ivesc în lumea matură a muncii, a războiului sau a guvernării. Ele se ivesc într-un alt gen de spațiu: de uimire și delectare, în care regulile sunt suspendate, unde oamenii sunt liberi să exploreze spontana, imprevizibila și enorm de creativa activitate a jocului”.

Pentru a-și susține afirmația că jocul a asigurat evoluția umană și a creat lumea modernă autorul și-a organizat structura cărții pe șase capitole-componente care, în viziunea lui, sunt bazate pe amuzament, delectare și joc și care au influențat crearea lumii în care trăim.

Capitolul I, intitulat „Moda și cumpărăturile”, scoate în evidență, încă de pe vremea fenicienilor apariția modei, apariția vopselei, pânzei, croitoriei, comerțului cu haine... Evoluția de la saloane mici, închise la tarabe deschise, apoi la magazine mari numite metaforic Catedrale sau Temple ale comerțului, un fel de teatre decoreate, apoi magazine universale și mall-uri. Mi-am amintit aici de romanul lui Emile Zola *La Paradisul Femeilor* în care se povestește despre un magazin universal francez „Bon Marche”, mai ales cum percepea Zola rolul acestor magazine universale: *În timp ce bisericile se goleau treptat, odată cu slăbirea credinței, ele erau înlocuite în sufletele pustiite de magazinul universal al lui Mouret (directorul magazinului). Femeile veneau*

acolo să își petreacă ceasurile de lenevie, ceasuri pline de neliniște și de tulburare, pe care odinioară le-ar fi petrecut la capelă: era un debușeu necesar pentru pasiunea nervoasă, reînvierea luptei unui zeu împotriva sofului, un constant reînnoit cult al trupului, dându-i viața de apoi a frumuseții. Dacă și-ar fi închis ușile, afară s-ar fi stârnit o răzmeriță, în urlul frenetic al femeilor pioase, acum excluse din confesional și din altar.

Moda însă a avut o influență socială foarte mare, a contribuit la democratizare prin faptul că a egalat clasele și statutele sociale. Fernand Braudel, în faimoasa sa lucrare *Civilizație și capitalism* scria că moda „... este deopotrivă un simptom și o cauză a unui neastâmpăr social, a unei dorințe de sfidare a convențiilor existente. Uneori, aceste convenții luau forma ierarhiilor politice sau sociale... Alteori, luau forma unei nuanțe galben-pal, garnisită cu blană”.

Capitolul II, simplu intitulat „Muzica”, este despre cum muzica a influențat inovația, mașinile de calcul și evoluția industriei distracției și a jocului. *Muzica are o istorie de inovație tehnologică mai lungă decât orice altă formă de artă. De când tonurile emise de acel prim fluier de os au rezonat în urechile noastre, am început să căutăm sunete noi, timbre noi, armonii noi. Această căutare a condus la nenumărate invenții tehnologice revoluționare, care au modelat viața modernă în modalități întrutotul nemuzicale.* (Steven Johnson, p. 92).

*Căutarea noutății apare iar și iar în istoria jocului, ne reamintește autorul. El aduce un exemplu de descriere a unui dispozitiv muzical „Instrumentul care cântă singur” din lucrarea *Cartea dispozitivelor ingenioase* de Banu Musa: „Vrem să explicăm, anunțăm frații în primele rânduri, cum se face un instrument care cântă singur continuu orice melodie dorim, uneori în ritm lent, alteori în ritm rapid, noi când dorim putând, de asemenea, să schimbăm o melodie cu alta atunci când dorim.”* Autorul, pornind

de la această descriere, merge în timp și urmărește influența automatelor mecanice muzicale în dezvoltarea instrumentelor muzicale, apariția inovațiilor din diferite domenii, ajungând la inventarea mașinii de scris, apoi a tastaturii calculatoarelor. Ce le unea pe aceste dispozitive? Clapele!

Capitolul III, „Gustul”, este o incursiune colorată în istoria apariției condimentelor – cuișoarele, piperul, vanilia, nucșoara, șofranul ș. a. și influența lor asupra gastronomiei. Autorul specifică în acest capitol că, „mirodeniile au lărgit harta dorințelor posibile care, la rândul ei, a lărgit harta lumii” (p. 178) exemplificând cu un produs banal – chipsurile – exemplu de gust global. Autorul reproduce lista tuturor ingredientelor folosite la producția lor: *porumb integral, ulei vegetal, sare, cașcaval, malto-dextrină, zer de proteine concentrate, ceapă, ulei de soia, parțial hidrogenat, și semințe de bumbac, mălai, disodiu, fosfat, lactoză, condimente naturale și artificiale (inclusiv Yellow 6, Yellow 5, Red 40), acid citric, usturoi, praf de piper roșu și verde, cazeină de sodiu, disodiu inosinat, disodiu guanilat, lapte degresat, extract de proteine din zer, sirop de porumb.* Aceste condimente formează gustul care ne face să le căutăm... Nevoia exploratorie a omului de noi experiențe, de noi dorințe și de noi gusturi a fost întotdeauna forța din spatele oricărei expansiuni, inovații – autorul numind-o chiar „condimentul vieții”.

Capitolul IV, „Iluzia”, ne introduce în misterele apariției fotografiei, filmului, animației.

Capitolul V, „Jocurile”, din care reproducem câteva secvențe în acest număr de *BiblioPolis*, pentru că e curios și e mai aproape de activitatea bibliotecilor.

Capitolul VI se referă la „Spațiul public” și rolul lui în industria agrementului, iarăși cu incursiune în istoria acestui subiect. De la cârciumă, tavernă, pub (public house), restaurante, cafenele, muzee, grădini zoo-

logice sau botanice, la locuri publice care au transformat structural sfera publică; despre rolul cafelei în această schimbare culturală. Erau locurile care serveau ca birouri de lucru pentru ziariști. Autorul aduce un exemplu din ziarul *Tatler* (anul 1709), semnat de ziaristul Richard Steele, care explica care erau sursele din care spicua informații: „Toate relatările unor povești de amor, precum și acelea care țin de plăcere și divertisment, provin de la cafeneaua lui White; poezia de la cafeneaua lui Will; știința își are sursa la Grecian; știrile interne și externe provin de la cafeneaua Sf. James...” (p. 304). Spațiul public s-a modificat și mai mult odată cu apariția muzeelor, grădinilor zoologice, parcurilor botanice, care erau locuri de mirare, descoperire, delectare și atracție. La timpul lor acestea erau inovații, nu de tipul gadget-urilor,

iPhon-urilor sau laptopurilor, dar inovații, naturale, social-culturale (Disneylandul).

Volumul *Wonderland* ne oferă o scurtătură prin istoria jocului și a mirării. Fluier de os, minge, cafea, piper, iluzii panoramice, stambă, cârciumi, jocuri de șah și zaruri au o caracteristică care le unește - oferă surprize: experiențe, gusturi, țesături, sunete inedite, iluzii optice etc. Jocurile se înscriu aici pentru că atunci când le jucăm, de fiecare dată se desfășoară altfel, sunt cum le numește Steven Johnson, „mașini producătoare de inedit” (p. 336).

Oamenii au nevoie de inedit ca să răzbată într-o lume suprapopulată de joc, mirare, surprize care mai de care. Cu atât mai mult bibliotecile, ca instituții prestatoare de servicii, au nevoie să caute ineditul pentru a se menține în competiția acerbă asupra atenției oamenilor...

Dr. Lidia KULIKOVSKI

JOCURILE (Fragment)

În a doua jumătate a secolului al XIII-lea, un călugăr dominican din regiunea lombardă a Italiei moderne, a început să țină o serie de predici, în care medita asupra rolurilor convenite diferitelor grupuri sociale: altețe regale și negustori, clerici și țărani. De-a lungul anilor, numele său a fost deformat într-un număr aproape comic de variațiuni, printre care Cessolis, Cessole, Cesulis, Cezoli, de Cezolis, de Cossoles.¹ În prezent, istoricii îl numesc, de regulă, Jacobus de Cessolis. Nu știm aproape nimic despre Cessolis, în afară de faptul că predicile sale au fost bine primite de frații lui monastici, iar călugărul a fost încurajat să le aștearnă pe hârtie.

Toate acestea se petreceau cu mai bine de un secol și jumătate înainte de Gutenberg, așa că vorbele călugărului au

fost scrise de mână și nu tipărite în ediții de masă atunci când au început să circule. Și totuși, textul lui Cessolis va sfârși prin a juca un rol decisiv în istoria timpurie a tiparului. Atunci când Gutenberg a inaugurat tehnologia linotipului său, manuscrisul lui Cessolis era, conform unor relatări, depășit în popularitate numai de Biblie. Mai bine de 15 ediții separate, în aproape tot atâtea limbi, au fost publicate în primele decenii după ce Gutenberg a tipărit prima sa Biblie. Lucrarea i-a atras atenția lui William Caxton, un întreprinzător tipograf britanic, care a tradus-o și a publicat-o la o tipografie din Bruges. A fost a doua carte tipărită în limba engleză.

Care era titlul acestui manifest? Cessolis i-a dat două. Primul era mai formal: *Cartea bunelor maniere ale bărbaților și ale*

dregătorilor nobile. Al doilea, însă, surprinde cu o turnură neobișnuită. El și-a intitulat cartea *Jocul de șah*.

Jocul de șah este una dintre acele cărți imposibil de plasat pe raftul dintr-o bibliotecă modernă. Sfidează orice încadrare de bun-simț într-o categorie. Era, parțial, un ghid clar despre regulile șahului, cu secțiuni dedicate fiecărei piese și regulilor care guvernează comportamentul diferitelor piese. Numai că, din regulile elementare ale jocului, Cessolis a construit un amănunțit mesaj alegoric: comportamentul regelui pe tabla de șah reflecta purtarea potrivită a regilor din lumea reală; conduita cavalerului [calul fiind denumirea românească a piesei] reflecta purtarea potrivită a cavalerilor din lumea reală. (Ca să lărgească analiza lui societală, Cessolis a făcut ca fiecare pion să reprezinte un anumit grup de oameni din popor: țărani, fierari, zarafi și așa mai departe.) Era un hibrid derutant: un profund tratat sociologic îmbinat cu un ghid al jocului.

Combi-nația face posibile unele salturi amuzante, în care Cessolis sare, fără cea mai mică pauză, de la detaliile strategiei șahului la vaste generalizări despre stilurile medievale de viață.

Ambii cavaleri au trei deschideri posibile. Cavalerul alb poate deschide spre dreapta pe pătratul negru din fața țaranului. Are rost, deoarece țaranul lucrează câmpul, îl ară și îl cultivă. Cavalerul și calul său primesc mâncare și fân de la țaran și, în schimb, îl apără. A doua deschidere este pe pătratul negru din fața croitorului. Și această mutare are rost, deoarece cavalerul trebuie să-l apere pe acela care îi face hainele. A treia deschidere se face spre stânga, pe pătratul negru din fața regelui, dar numai dacă negustorul nu este acolo. Are rost, fiindcă datorita cavalerului este să-l apere pe rege așa cum s-ar apăra pe el însuși.

Unele dintre învățăturile călugărului erau destul de raționale: „Prin puterea, au-

toritatea și rangul său, regele este mai presus de toți și, din acest motiv, nu trebuie să călătorească departe de regatul său.” Altele par mai puțin recomandabile cititorului modern, fiindcă regulile societății și regulile șahului s-au schimbat între timp: „Dacă femeile vor să rămână caste și pure, nu trebuie să stea în dreptul ușii care dă în grădina, trebuie să evite a se aventura pe stradă și nu trebuie să uite de manierele convenite ale unei doamne”. Poate că a evita „să se aventureze pe stradă” era o strategie bună pentru regină în jocul medieval de șah, dar asta numai pentru că acea piesă nu avea să capete puteri sporite până în anii 1500; pe vremea lui Cessolis, mobilitatea reginei pe tabla de șah era foarte limitată.

Însă, oricât de amuzant este să chicotim pe seama excentricităților din *Jocul de șah*, este mai instructiv să medităm asupra semnificației culturale a cărții. Poate că, fără să-și dea seama, călugărul demonta o viziune despre organizarea socială care fusese dominantă vreme de cel puțin o mie de ani: corpul politic, imaginea societății ca un singur organism, condus – inevitabil – de metaforicul „cap al statului”. În schimb, Cessolis a propus un model diferit: grupuri independente, guvernate de obligații contractuale și civice, dar mult mai autonome decât implica metafora „corpului politic”. Acest model indica o profundă schimbare a conștiinței sociale. Vreme de peste o mie de ani, ordinea socială fusese imaginată în termeni fiziologici. „În cazul în care capul unui trup hotăra că trupul trebuie să pășească”, scrie istoricul Jenny Adams, „picioarele erau nevoite să se supună.” Însă tabla de șah sugera un alt mod de a lega între ele piesele sociale: o societate reglementată de legi, contracte și convenții. „Alegoria șahului își imaginează că supușii posedă corpuri independente, sub forma pieselor subordonate statului prin reguli, mai degrabă decât prin biologie”, explică Adams. „Dacă

regele din șah înaintează, pionii nu sunt siliți să facă același lucru.”

Transformarea socială pusă de Cessolis pe harta tablei sale de șah se va răspândi în cele din urmă pe însăși harta Europei, odată cu apariția sistemului de bresle din timpul Renașterii și a unui val de coduri legale, care înzestrau negustorii și meșteșugarii cu libertăți recent dobândite. Rangurile sociale nu mai erau definite ca inevitabilități date de Dumnezeu, ci rezultau, mai degrabă, din convenții legale și etice. Autoritatea nu mai pogora din ceruri, ci era stabilită, în schimb, printr-o împletitură de relații consensuale, în multe cazuri definite prin contracte. Aceasta nu era încă o secularizare radicală a societății; regii și episcopii [*nebunii* în terminologia noastră șahistă] aveau încă roluri importante. Dar era un prim pas decisiv care a condus spre statul realmente laic care avea să apară peste cinci sute de ani: o societate guvernată în esență de legi și nu de monarhi.

Cât de mare a fost rolul *Jocului de șah* în declanșarea acestei schimbări? Greu de spus cu certitudine. Foarte posibil, Cessolis doar populariza o schimbare conceptuală deja în desfășurare, astfel încât succesul cărții rezidă în modul său de a explica o schimbare istorică, una care trebuie să-i fi consternat pe cetățenii care încercau să o înțeleagă. Sau poate că popularitatea cărții a contribuit la grăbirea schimbării însăși, întrucât alegoria șahului îi încuraja pe cititori să caute genul de autonomie contractuală pe care o preamărea cartea, în orice caz, este limpede că jocul însuși a oferit un nou mod de a gândi societatea, un nou cadru conceptual, care putea fi utilizat pentru înțelegerea unora dintre cele mai importante probleme din viața civică. Aceasta se dovedește a fi una dintre modalitățile esențiale în care aparent frivolul univers al jocului afectează lumea „serioasă” a guvernării, a legii și a relațiilor

sociale. Născocirea experimentală a jocurilor - un univers paralel, în care regulile și convențiile sunt constant reinventate -, creează un nou inventar de metafore, care pot fi transpuse peste niște chestiuni mai serioase. (Gândiți-vă cât de mult se bizuie limba vieții cotidiene pe metafore inspirate de jocuri: „mărim miza”; „ridicăm mingea la fileu”; ne ferim de „outsiderii” intrați în competiție grație unui wild când și așa mai departe.) Din când în când, una dintre aceste metafore se dovedește a fi singura adecvată pentru o situație care necesită un nou cadru conceptual, un nou mod de a ne reprezenta lucrurile. Un stat ierarhic poate fi descris ca un corp sau ca o clădire - cu cap și pietre unghiulare dar un stat guvernat pe baza unei interdependențe contractuale avea nevoie de un alt gen de metaforă care să îl facă inteligibil. Succesul nebun al *Jocului de șah* - mai întâi ca predică, apoi ca manuscris și, în cele din urmă, ca volum tipărit - sugerează cât de prețioasă s-a dovedit a fi acea metaforă.

În mod obișnuit, socotim că șahul este jocul cel mai intelectual, dar, într-o oarecare măsură, poate că motivul cel mai solid pentru care își revendică faima este forța sa alegorică. Niciun alt joc din istoria omenirii nu a generat o arie atât de diversă de metafore. „Regii linguseau și amenințau cu el; filosofii spuneau povești prin intermediul său; poeții făceau analogii cu el; moralistii țineau predici cu ajutorul lui”, scrie istoricul șahului David Shenk. „Originile sale sunt învăluite în unele dintre cele mai timpurii discuții despre opoziția dintre soartă și voința liberă. A semănat vrajă și a stins-o, a înlesnit și a sabotat iubiri, și a fertilizat literatura de la Dante până la Nabokov.” Gândirea metaforică poate să deschidă mintea, așa cum alegoria lui Cessolis a ajutat Europa medievală să înțeleagă o nouă ordine civică. Dar poate fi și restrictivă, în măsura în care metafora te împiedică să vezi alte posibilități care nu

intră întocmai în tiparul ei. Uneori, poate fi câte puțin din amândouă. La mijlocul secolului XX, șahul a devenit un mod abreviat de a gândi însăși inteligența, atât în ceea ce privește funcționarea creierului uman, cât și în domeniul în curs de constituire al informaticii, care urmărea să imite acea inteligență cu niște mașini digitale.

Chiar rădăcinile investigației moderne în domeniul inteligenței artificiale sunt legate de jocul de șah. „Poate o mașină să joace șah?” este celebra întrebare pusă de Alan Turing într-un articol deschizător de drum din 1946. „Ar fi destul de simplu de construit o mașină care să joace prost. Prost fiindcă șahul necesită inteligență... Există, cu toate acestea, indicii că este posibil să facem ca mașina să manifeste inteligență, cu riscul de a comite uneori erori grave... Ceea ce dorim este o mașină care poate să învețe din experiență... posibilitatea de a lăsa mașina să își modifice propriile instrucțiuni.” Speculațiile lui Turing formează un fel de punct originar din care pornesc două căi paralele, urmate în tot restul secolului: construcția inteligenței în computere, învățându-le să joace șah, și studiul oamenilor care joacă șah ca modalitate de a ne înțelege propria inteligență. Acele căi interpretative vor conduce la unele invenții extraordinare: de la cercetările inițiale din cibernetică și teoria jocurilor, întreprinse de savanți precum Claude Shannon și John von Neumann, până la mașini precum Deep Blue, supercomputer produs de IBM, care puteau să învingă ușor mari maeștri șahiști. În științele cognitive, lista descoperirilor care au derivat din studiul șahului ar putea să umple aproape un întreg manual, acele descoperiri ajutându-ne să înțelegem capacitatea umană de a rezolva probleme, recunoașterea modelelor, memoria vizuală și abilitatea esențială pe care savanții o numesc, oarecum impropriu, chunking sau compactare, proces care

implica gruparea unei colecții de idei sau de fapte într-o unică „bucată”, astfel încât pot fi procesate și amintite ca o singură unitate. (Capacitatea unui șahist de a recunoaște și, frecvent, de a numi o succesiune familiară de mutări este un exemplu clasic de compactare mintală.) Unii specialiști în științe cognitive au comparat impactul șahului asupra domeniului lor cu *Drosophila*, musculița de oțet care a jucat un rol esențial la începutul cercetărilor din genetică.

Însă locul proeminent al șahului în primele cincizeci de ani de dezvoltare a științelor cognitive și a informaticii a produs, de asemenea, și o viziune deformată asupra inteligenței însăși. A contribuit la cimentarea metaforei creierului-computer: o mașină condusă de logică și de recunoașterea modelelor, guvernată de reguli elementare, care puteau fi decodificate după o investigație suficient de atentă. Cumva, era un fel de falsă tautologie: creierul se folosea de inteligența lui ca să joace șah; așadar, dacă niște computere puteau fi învățate să joace șah, ar fi inteligente. Dar inteligența umană se dovedește a fi un „animal” mult mai complex decât o sugerează jocul de șah. Atunci când Deep Blue l-a învins, în cele din urmă, pe campionul mondial de șah Gary Kasparov în 1997, evenimentul a marcat o bornă în istoria informaticii, însă Deep Blue era în mare măsură neajutorat dacă ați fi dorit să-i puneți întrebări despre orice altceva în afară de șah. Ar fi capturat regele lui Cessolis în câteva minute, dar dacă ați fi dorit să aflați ceva despre regii reali, Cessolis ar fi fost infinit mai instructiv. (Este celebră declarația lui Noam Chomsky, potrivit căreia victoria lui Deep Blue era la fel de interesantă ca un buldozer care câștigă titlul olimpic la haltere.) În prezent, studiul inteligenței s-a diversificat în mare măsură: știm că abilitățile necesare pentru a juca șah reprezintă numai o mică parte din ceea ce înseamnă să fii isteț.

Cessolis nu era nici pe departe singurul care concepea tabla jocului său ca pe o platformă de educație morală. Până la sfârșitul secolului al XIX-lea, majoritatea jocurilor americane care constau în mutarea pieselor pe o tablă erau explicit create ca să le transmită jucătorilor învățături etice sau practice. Un joc popular în anii 1840, Palatul Fericii, insera în regulile sale o rigidă viziune puritană despre viață. Multe pasaje din regulamentul jocului sună mai degrabă ca o predică ținută de Cotton Mather decât ca o distracție inutilă:

ACELA CARE este înzestrat cu PIETATE, CINSTE, CUMPĂTARE, RECUNOȘTIȚĂ, PRUDENTĂ, ADEVĂR, CASTITATE, SINCERITATE... are dreptul să înainteze cu șase numere spre Palatul Fericii. ACELA CARE este cuprins de o PASIUNE trebuie aruncat și scufundat în apă, ca să se răcorească... ACELA CARE are parte de IMPERTINENȚĂ, CRUZIME, LIPSĂ DE MODESTIE sau INGRATITUDINE trebuie să se întoarcă în poziția sa anterioară până când îi vine din nou rândul să joace și nu trebuie nici măcar să se gândească la FERICIRE, cu atât mai puțin să se bucure de ea.

Milton BratHey a inițiat imperiul său de jocuri în 1860, cu Jocul Vieții, care se juca pe o tablă de șah sau de dame, cu pătrate variat colorate, strămoșul îndepărtat al versiunii moderne a jocului cu același nume. (Ambele jocuri folosesc un titirez în loc de zaruri, un dispozitiv de selecție aleatorie, introdus de Bradley ca să deosebească jocul său de îndelungata tradiție a asocierii dintre jocurile cu zaruri și jocurile de noroc.) După cum notează Mary Pilon, care s-a ocupat de istoria jocurilor, creația lui Bradley era ceva mai sumbră decât versiunea sa contemporană: „Tabla conținea un pătrat al Necumpătării, care ducea la Sărăcie, un pătrat al Guvernării Contractuale, care ducea la Bogăție, și un pătrat al Jocurilor de noroc, din care se ajungea la Ruină. Într-un pătrat pe care scria Sinucidere, se găsea imaginea unui bărbat spân-

zurat de un copac, iar alte pătrate erau numite Perseverență, Școală, Ambiție, Lene și Lăcomie”.

Dar cea mai ciudată - și tragic trecută cu vederea - moștenitoare a lui Cessolis a fost o femeie, pe nume Lizzie Magie, care a reușit să inventeze un joc cu piese mutate pe tablă nu ca pe un vehicul al educației religioase convenționale, ci mai degrabă ca pe un promotor al revoluției sociale și politice. Născută în 1866 în Illinois, Magie a avut o carieră eclectică și ambițioasă, chiar judecând după standardele mișcării sufragetelor. A lucrat ca stenografă, ca poetă și ca jurnalistă. A inventat un dispozitiv care sporea eficiența dactilografelor și a solicitat un patent pentru el în 1893. A lucrat cu jumătate de normă și ca actriță. Vreme îndelungată, motivul principal pentru care a devenit celebră a fost un act politic, publicând într-un ziar local o reclamă ironică, în care se prezenta drept o „tânără sclavă americană” - protestând față de prăpastia opresivă dintre salariile bărbaților și cele acordate femeilor și bătându-și joc de natura mercantilă a multor căsătorii tradiționale. Magie era, de asemenea, o adeptă devotată pe atunci influentului economist Henry George, care, în bestsellerul său din 1879, *Progres și sărăcie*, a susținut perceperea anuală a unui „impozit pe valoarea terenului” pentru toate terenurile aflate în proprietate privată - suficient de mare ca să înlăture necesitatea altor impozite pe venituri sau pe producție. Numeroși gânditori și activiști progresiști din acea perioadă au asimilat în platformele lor politice și în discursurile lor de campanie electorală propunerile „georgiste” de impozit unic. Dar se pare că numai Lizzie Magie a decis că acea radicală reformă fiscală ar putea fi subiectul convingător al unui joc de masă.

Magie a început să schițeze proiectul unui joc pe care l-a numit *Lord's Game - Jocul latifundiarului*. În 1904, a publicat o scurtă descriere a jocului într-un ziar geor-

gist, numit Land and Freedom - „Pământ și libertate”. Descrierea sa le va fi de îndată familiară celor mai mulți elevi de școală primară din zeci de țări din toată lumea:

În joc se folosesc simboluri, reprezentând bani, acțiuni, ipotecă, chitanțe și contracte de închiriere; se vând și se cumpără loturi de pământ; se încasează rente; se împrumută bani (fie de la bănci, fie de la indivizi) și se plătesc dobânzi și impozite. Este reprezentată și calea ferată, iar cei care o folosesc sunt obligați să își cumpere bilet, afară de cazul în care sunt destul de norocoși să posede un permis de călătorie, care, în joc, echivalează cu a da cu zarul o dublă. Există două francize: apa și iluminatul; iar primul jucător a cărui aruncare cade pe una dintre ele primește un document care îi conferă privilegiul de a-i taxa pe toți ceilalți care trebuie să utilizeze lumina și apa lui. Există pe tablă două suprafețe de teren care rămân nefolosite - nu sunt nici de închiriat, nici de vânzare - și pe fiecare dintre ele apare un semn de interdicție: „Intrarea oprită. Se sancționează cu închisoare”.

Magie crease primul joc de Monopoly, un mod de recreere care va fi, până la urmă, transformat în cel mai profitabil joc de masă din era modernă, deși rolul lui Magie în inventarea lui va fi aproape complet șters din mărturiile istorice. Ironic, jocul care a devenit emblema competiției capitaliste a fost conceput inițial ca o critică a economiei de piață liberă. Versiunea lui Magie avea, de fapt, două modalități de joc, una în care fiecare jucător concursa să acumuleze averi imobiliare cât mai mari și cât mai mulți bani, precum în jocul oficial de Monopoly, și una în care scopul jocului era să se împartă averea cât mai echitabil cu putință. Acest ultim set de reguli a suferit cu timpul. Totuși indiferent cum ar fi jucat, obiectivul era același: să-i înveți pe copii cum funcționează capitalismul, cu bune și cu rele. Totuși în felul său, *Landlord's Game* era în cele mai mici

*amănunte la fel de moralizator precum *Patul Fericirii*. „Micilor proprietari de terenuri le face o mare plăcere să ceară plata chiriei care î se cuvine”, scria Magie.*

Cea mai rapidă metodă de acumulare a bogăției și de dobândire a puterii este să obțină pe cât pot de multe terenuri în zonele cele mai bune și să îl păstreze. Sunt unii care obiectează că poate fi periculos să-i învățăm pe copii cum pot să profite de ceilalți, însă dați-mi voie să vă spun că nu există pe lume ființe mai cinstitute decât copilașii noștri. Priviți-i în timp ce joacă și vedeți cât de iute se aprind dacă unul dintre ei încearcă să trișeze ori să profite în mod nemeritat de altul și strigă: „Nu este corect!” Și cine nu a auzit cum aproape toți băieții și toate fetele spun: „Nu mă joc cu tine dacă nu joci corect”. Lăsați-i pe copii să vadă limpede marea nedreptate din sistemul nostru funciar actual și, atunci când vor crește mari, dacă li se îngăduie să se dezvolte firesc, răul va fi remediat în scurt timp.

Landlord's Game nu a cunoscut niciodată un succes de masă, dar cu timpul a cunoscut o dezvoltare subterană. A circulat, în stil samizdat, printr-un număr de comunități, în care tablele de joc erau confecționate artizanal, iar regulamentul era transcris conștiincios de mână. Studenții de la Harvard, Columbia, și de la Wharton School jucau jocul până târziu în noapte. Pe măsură ce jocul călătorea dintr-un loc au început să-l numească „Jocul monopolului”. Iar quakerii au adăugat nume de străzi din Atlantic City, care vor deveni emblematice, de la Baltic și până la Boardwalk.

În sânul comunității de quakeri din Atlantic City, jocul i-a fost prezentat unui comerciant fără slujbă și cu buzunarele goale, pe nume Charles Darrow, care venise în vizită la niște prieteni, călătorind dintr-un orașel de lângă Philadelphia, unde locuia. Până la urmă, Darrow a fost imortalizat ca unic „inventator” al jocului

Monopoly, deși, în realitate, s-a dovedit a fi unul dintre marii șarlatani din istoria jocurilor. Fără să modifice semnificativ regulile, Darrow a redesenat tabla de joc cu ajutorul unui grafician, pe nume Franklin Alexander, și a început să-l vândă la magazinul universal Wanamalcer din Philadelphia și la magazinele FAO Schwarz. În scurt timp, Darrow și-a vândut jocul companiei Parker Brothers, în urma unei tranzacții care l-a făcut multimilionar. În sine - precum și povestea originilor sale - a inversat cu totul obiectivul inițial progresist al jocului proprietarului de terenuri conceput de Lizzie Magie. O lecție despre abuzurile ambiției capitaliste fusese transformată într-o glorificare a spiritului antreprenorial, iar regulile sale concepute în colectiv au fost reimaginate ca muncă a unui geniu singuratic.

De obicei, mitologiile jocurilor caută inventatori eroici, chiar dacă acele povești despre invenția unui joc se află la limita plauzibilității. Jocurile noastre cele mai prețuite au fost produsul unor invenții colective, implicând, de regulă, colaborări care depășesc granițele naționale ale țării de origine a jocului. Baseballul, se vedește a avea o descendență complicată, în care sunt incluse oina și cricket-ul, precum și un joc mai vechi numit stoolball. Cetățeni din Marea Britanie, Franța, Olanda Statele Unite au jucat în rol în evoluția jocului, deși este aproape imposibil de trasat cu exactitate arborele său genealogic. Pachetul convențional de 52 de cărți de joc pe care îl folosim în prezent la poker și solitaire a evoluat timp de aproximativ cinci sute de ani, cu contribuții importante venite din Egipt, Franța, Germania și Statele Unite. Fotbalul european își are rădăcini care datează din Grecia Antică.

Si șahul a rezultat dintr-o rețea multinațională. Jocul de șah al lui Cessolis a reușit să inspire atât de multe traduceri diferite, în parte fiindcă mesajul cărții intra

în rezonanță cu niște evoluții mai cuprinzătoare din societatea europeană. Dar s-a răspândit și pentru că șahul însuși a cunoscut o bună răspândire. Deși jocul se născuse în jurul anului 500 e.n., în vremea lui Cessolis se juca în toată Europa, în Orientul Mijlociu și în Asia. În prezent, ni se pare de la sine înțeles că filmele de mare succes rulează în cinematografele din toată lumea, dar în urmă cu o mie de ani, înainte de epoca explorărilor geografice, schimburile interculturale erau sever limitate de bariere geografice și lingvistice. Șahul a fost una dintre primele experiențe culturale cu adevărat globale. În Evul Mediu, cu jucători pe trei continente și în zeci de țări, până și urma pașilor lăsați de creștinism părea, din punct de vedere geografic, de mici dimensiuni în comparație cu pașii de uriaș ai șahului. Șahul a fost una dintre primele experiențe culturale cu adevărat globale.

Acea expansiune globală a stabilit un tipar care va fi repetat de sute de ori de alte jocuri în secolele următoare. E destul să ne gândim la succesul colosal pe care l-a cunoscut jocul Minecraft, un imens univers virtual, populat de jucători care se conectează din toată lumea. Atunci când vorbim despre Minecraft, desigur, lumea jocului însuși precum și regulile care îl guvernează sunt create de acea comunitate multinațională de jucători, sub forma unor moderatori și servere programate și găzduite de fanii jocului Minecraft. McLuhan a inventat expresia „sat global” ca metaforă a erei electronice, dar, dacă urmăriți un elev de școală primară care construiește un oraș virtual, în Minecraft, cu ajutorul unor jucători din toată lumea, expresia începe să aibă o sonoritate mai literală.

Aidoma celor mai multor jocuri, istoria migratoare a șahului nu a început printr-o imaculată concepțiune în mintea vreunui original creator genial de jocuri. Pe măsură ce șahul a călătorit peste

granițe, noi jucători din culturi noi au experimentat noi reguli. „La fel ca Biblia și internetul”, scrie Shenk, „șahul a fost rezultatul unor ani de bricolaj efectuat de către un grup larg și descentralizat, o realizare lentă a inteligenței colective.”¹⁵ Evoluând dintr-un joc indian anterior, numit chaturanga, primul joc pe care ochiul modern l-ar recunoaște drept șah se juca în Persia în secolul al V-lea e.n., purtând numele chatrang. Ingredientele de bază erau aceleași: o tablă împărțită în 64 de pătrate, cu două armate opuse, formate fiecare din șaisprezece piese. Iconografia se inspira din cultura indiană: episcopul [nebunul], de exemplu, era un elefant pe tabla de chatrang. Regulile care stabileau mutarea pieselor erau, de asemenea, diferite față de jocul actual: elefantul putea să mute numai două pătrate pe diagonală, iar mișcările reginei - cunoscută drept ministru - erau la fel de limitate precum cele ale regelui. Practica de a anunța iminenta capturare a regelui datează din această perioadă: ciudata expresie check-mate derivă din cuvintele persane pentru rege și înfrângere, șah și mat. Alternanța pătrătelor albe și negre a fost introdusă cândva în preajma primei apariții a șahului în Europa, cu câteva sute de ani înainte de perioada în care Cessolis și-a scris predicile. La scurt timp după aceea, versiuni regionale ale jocului au adoptat regula conform căreia pionii puteau să avanseze cu două pătrate la prima lor mutare. În urma unei schimbări atribuite formidabilei regine Isabella a Spaniei, ea însăși o avidă jucătoare de șah, regina a devenit cea mai puternică piesă de pe tablă spre sfârșitul secolului al XV-lea.

În prezent, ni se pare ceva de la sine înțeles faptul că proiecte de software precum Linux pot fi create de mii de oameni răspândiți în toată lumea, fiecare contribuind cu idei fără nicio afiliere oficială sau structură managerială tradițională.

Acest gen de creație globală era ne-*maiauzit* acum o mie de ani: limitele rețelelor de transport făceau ca invenția și producția să fie afaceri locale. Jocurile ca atare - nu manifestările lor fizice, ci regulile care stau la baza lor - s-au numărat printre primele feluri de hrană culturală care au fost gătite în creuzetul global. Într-un anumit fel, echivalentul cel mai apropiat al evoluției cosmopolite a șahului sunt descoperirile științifice care au urmat un traseu geografic asemănător, începând cu Renașterea Islamică și continuând cu mănăstirile medievale până la Iluminismul european, cu mici dar decisive adăugiri și corecții introduse la fiecare pas al călătoriei. Încă odată, un obicei frivol se dovedește a fi un prevestitor al dezvoltărilor viitoare: dacă erați un potențial viitorolog din vremea lui Cessolis și căutați indicii legate de viitorul invențiilor și al comerțului - poate chiar semnele unui viitor în care enciclopedia virtuale vor fi scrise și editate de milioane de oameni din toată lumea -, atunci un bun punct de start ar fi studiul jocurilor pe care oamenii le practicau ca să se distreze și al evoluției regulilor care guvernau aceste jocuri.

Fiecare arbore evolutiv conține ramuri care își opresc creșterea, promițtoare forme noi care se sting. Există extincții culturale exact așa cum există cele biologice. Pentru fiecare inovație șahistă care a supraviețuit până în zilele noastre, există altele care au pierit. Pe când șahul pătrundea în Europa în Evul Mediu, unora dintre noii jucători li s-a părut că jocul era prea lent. (Puterile limitate ale reginei făcea mult mai dificilă încheierea jocului.) În parte ca să accelereze lucrurile, jocului i s-a adăugat un nou element, unul care ar fi anatemitizat de șahistul modern: zarurile. „Epuizarea jucătorilor, cauzată de lunga durată a jocului atunci când acesta respecta regulile tradiționale, [este motivul pentru care] au fost introduse în șah zaru-

rile, ca să se poată juca mai repede”, scria în 1283 un șahist spaniol. Aruncarea zarurilor stabilea care piese puteau fi mutate, scoțând, pe scurt, șahul din tărâmul logicii pure și al informației perfecte pentru a-l transfera pe tărâmul șansei.

Indiferent din ce cauză - poate fiindcă introducerea hazardului submina tocmai ceea ce a făcut din șah un joc atât de fascinant, versiunea cu zaruri a șahului nu a supraviețuit. Șahul nu a rezistat mult timp ca joc de noroc. Dar, prin asocierea lor cu jocurile de noroc și urmărind niște scopuri mai puțin intelectuale, jocurile de noroc vor sfârși prin a transforma societatea în modalități despre care se poate susține că depășesc impactul șahului. Și în centrul acestei revoluții s-a aflat însăși forma materială a zarurilor ca atare.

Logica jocurilor este eterică. Habar nu avem cum se jucau cele mai vechi jocuri, fie pentru că regulamentele scrise nu au supraviețuit până în timpurile moderne, fie pentru că regulile însele au evoluat și, pe urmă, au murit înainte ca jucătorii să fi adoptat tehnologia scrisului. Dar știm despre aceste jocuri fiindcă au fost fizic încorporate în materie: în piese de joc, echipament sportiv, chiar în săli sau arene menite să găzduiască aplicarea unor reguli de mult pierdute în negura istoriei. Putem să vedem regulile încorporate indirect în formele acestor vestigii, precum urma lăsată de o moluscă într-o scoică. Terenuri care seamănă cu cele de raquetball, construite acum aproape patru mii de ani de civilizația olmecă, predecesoarea mayașilor și aztecilor, au fost scoase la iveală în Mexicul actual. Cam în același timp, în cealaltă parte a lumii, un sculptor egiptean l-a surprins pe Regele Tuthmose al III-lea practicând un joc cu mingea, care semăna cu criccelul modern. Aceste vestigii - aidoma zarurilor standardizate de la Toulouse - arată limpede că jocurile nu au testat numai talentele noastre intelectuale sau sportive:

ele ne-au testat, de asemenea, și abilitățile noastre de creatori de unelte.

Mingile sunt meduzele din evoluția jocurilor – în același timp străvechi și încă omniprezente în lumea modernă. Olmecii, aztecii și mayașii au fost incapabili să inventeze roata, dar mingea deținea un loc central în cultura celor trei societăți. Uneori, lumea este schimbată de niște figuri eroice, care își propun să reinventeze o industrie. Dar, alteori, lumea este schimbată doar alergând după o minge care țopăie... (Exemplul lui Columb când a văzut o minge din cauciuc la băștinașii din Haiti, care sfida legile fizice).

În toamna anului 1961 trei studenți americani trebuiau să demonstreze cât de mult face un computer creând o aplicație care să fie interesantă și să implice privitorul într-un mod plăcut și activ. Ei au creat un joc pe care l-au numit Spacewar (Războiul spațial). Așa cum, în urmă cu o mie de ani, șahul a introdus reguli noi de-a lungul migrației sale de pe un continent pe altul, lumea jocului Spacewar a căpătat noi trăsături în timp ce călătorea de la un laborator la altul. Este clar că Spacewar a deschis o linie care a evoluat, până la urmă, în industria modernă a jocurilor video.

Jocurile, prin evoluția lor, abordau inovația într-un mod care anticipa caracterul informal, specific unei săli de recreere, care va defini centrele de cercetări de peste câteva decenii de la Google sau Facebook. Munca și jocul sunt legate inextricabil. Dintre domeniile cunoașterii, doar câteva – matematica, logica, ingineria electrică - au fost mai importante pentru invenția computerelor moderne decât jocurile. Istoria muzicii și a jocurilor, de la instrumentul care cânta singur până la Spacewar, arată limpede că, în arborele genealogic al computerului digital modern, există o lungă tradiție de joc și amuzament. Această istorie poate să explice parțial de ce computerele au devenit atât de omniprezente

în viața modernă. Abacul și calculatorul erau și ele instrumente bune la matematică, dar nu aveau talentul de a produce uimire și delectare pe care îl posedă computerele.

De ce au fost jocurile atât de importante în istoria mașinilor de calcul? Răspunsul este acela că jocurile oferă un etalon sau un scor clar definit cu care se poate măsura progresul. Un principiu și mai important este, de asemenea vizibil în lunga alianță dintre jocuri și calculul digital. Practica unor jocuri guvernate de reguli este una din acele rare proprietăți ale comportamentului uman care pare să ne aparțină doar nouă ca specie. Atât de numeroase alte forme de interacțiune și cogniție umană prezintă analogii cu fenomene întâlnite și la alte creaturi: cântecul, arhitectura, războiul, limbajul, iubirea, familia.

Practica unor jocuri bazate pe reguli este deopotrivă străveche și specifică nu-

mai omului. Este, de asemenea, una dintre puținele activități - pe lângă cele esențiale, precum mâncatul, dormitul și vorbirea - pe care și cei de trei ani, și cei de 93 de ani le vor adopta cu entuziasm. Dar, spre deosebire de aceste activități esențiale, nu există niciun scop clar de natură evolutivă al jocurilor. Nu ne furnizează carbohidrați pe care să-i ardem, nici nu ne ajută să ne reproducem genele și totuși cumva mințile noastre sunt atrase compulsiv de provocarea și imprevizibilitatea jocurilor. De aceea pare potrivit ca, atunci când acele minți ajung suficient de inteligente încât să conceapă construcția unei minți artificiale, una dintre primele provocări pe care ne propunem să le învingem să fie creația unei mașini cu care să ne putem juca.

Steven Johnson. Wonderland: cum a creat jocul lumea modernă. București: Publica, 2017, pp. 225-276

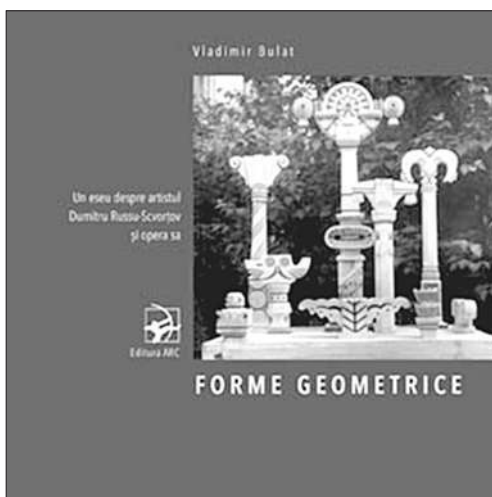
ARDEREA TRECUTULUI

Era o zi ploioasă de martie și eu aveam puțin peste douăzeci de ani. Bucureștiul de la începutul anilor '90 era un oraș care abia de reușea să se dezmoștească după lunga iarnă comunistă. Primăvara se lăsa anunțată prin tarabele pline cu cărți și casete piratate. Favoritele mele erau cele de la ECM. John McLaughlin, Egberto Gismonti și, bineînțeles, Garbarek. Mi-ar fi plăcut să inventez o schemă prin care să le pot împrumuta fără să le plătesc, dar vânzătorii ambulanți nu erau nici ei fraieri. L-am descoperit pe un autor care se numea Petru Popescu și care era un fel de Castaneda al românilor, căci călătorise pe Amazon și a trăit o vreme cu indienii din junglă. Între timp, un amic de-al meu (Dumnezeu să-l ierte căci acum câțiva ani a fost victima unui accident de mașină) a descoperit un chioșc în Drumul Taberei

unde puteai cumpăra vin ieftin, dar care îmbăta foarte tare.

Ca urmare a celor două descoperiri convergente din ajun mă aflu în Biserica Kretzulescu, singur, cu Petru Popescu pe post de psaltire și capul pe cale să-mi plesnească. Știu, la biserică nu mergi ca să citești, dar fiindcă nu mai era nimeni și scaunele aveau acel punct de sprijin pentru carte (iar afară ploua!) mi-am zis că poate n-o fi un mare păcat. Adevărul e că am fost captivat din prima și lectura a mers ca pe unt, iar capul a încetat să mă mai doară. Citeam despre ritualurile enigmatice ale oamenilor-pisică și mă simțeam strămutat într-o altă lume, misterioasă și exotica unde, ce-i drept, ploua la fel de des ca și-n București.

Am aflat, așadar, că tribul mayoruna din jungla Amazonului trăia într-un fel

de comunism paradisiac și arhaic, împărțind totul între ei – uneltele, săgețile, copiii, nevestele și, respectiv, bărbații. Iar pentru cazurile speciale, când cineva se încumeta să țină la ceva sau cineva ca la un lucru care-i aparține, aveau un ritual pe potrivă: arderea trecutului. O dată la câțiva ani, toate uneltele, armele, hainele erau adunate grămadă în mijlocul satului unde urmau să fie arse, sfărâmate, făcute praf și pulbere. Aceeași soartă o aveau și colibele – arse până la temelie. La fel și carnetul cu notițe a doctorului Popescu. Ca printr-o minune, au fost cruțați ochelarii doctorului. Poate că oamenii-pisică considerau că-s parte din el. După care tribul se muta într-un loc nou, familiile erau combinate altfel și totul pornea de la zero absolut.

... Mi-am adus aminte de acest fragment cu prilejul lansării *Formelor geometrice* de Vladimir Bulat. Cartea conține un eseu despre sculptorul basarabean Dumitru Russu-Scvorțov. Un sculptor uitat de toată lumea. Dar nu și de Vladimir, care m-a invitat să vorbesc la a sa lansare. I-am zis că am să improvizez. El a zis că anume asta și vrea. Și am improvisat, pornind de la fragmentul despre indienii din tribul mayoruna. Chestia e că basarabeni din se-

colul XXI împărtășesc, oarecum paradoxal, principiile și valorile oamenilor-pisică.

Nu mă refer aici la proprietatea privată, non-existentă pentru unii concetățeni mai hrăpăreți, care, ca prin magie, convertesc economiile oamenilor în datorie publică și se autodefinesc ca „elită politică” a țării. Mă refer la această *ardere a trecutului*, practică cu atâta entuziasm de stânga și de dreapta politică. Bine, că mai întâi au fost sovieticii care au distrus cu multă sânguință ceea ce am fi putut numi orașul istoric, suplinind spațiile vacante cu așa „capodopere” cum e Clădirea Guvernului. Ceva a mai rămas totuși. Dar, poftim, Uniunea Sovietică a pierit, dar nu și tiparele pe care le-a creat. Pe Lenin nu-l regret. Îi stă bine acolo unde stă, la umbra copacilor de la Moldexpo. Dar Marx și Engels, așezați pe o bancă de sculptorul Lazăr Dubinovski, cred că au meritat o soartă mai bună.

Hai să admitem: mulți din noi și-ar fi dorit ca bucata de timp cuprinsă între 1945 și 1991 să nu fi existat. Dar a existat. Unii din noi ar accepta fără să clipească ca tot ceea ce s-a creat în această perioadă să fie decupat, distrus, ars, uitat. Dar ar rămâne o gaură neagră. Nu ar mai fi nici Busuioc, nici Druță, nici Dubinovski. Poate că pe teritoriul viran s-ar naște ceva nou?

Un modernist pur-sânge, compozitorul și dirijorul francez Pierre Boulez a zis odată că pentru ca să fie cu puțință de a crea ceva nou în artă e nevoie ca Luvrul să piară în flăcări. Eu înțeleg asta la figurat. Pentru a crea ceva nou e nevoie să ne desprindem de dogmă, iar Luvrul e o dogmă. Eu îmi imaginez că Brâncuși, lucrând la ale sale forme esențiale, s-a văzut obligat să elimine, decojind ceapa, toate ideile preconceptuate despre sculptură: modernismul, clasicismul, barocul... Ceea ce a rămas este esența sculpturii, coloana infinită, pe care nu putem să ne-o imaginăm altfel decât în felul care a gândit-o Brâncuși. Inevitabil, vor fi alți sculptori care

vor fi obligați să-l „decojească” pe Brâncuși pentru ca, la rândul lor, să re-descopere esența sculpturii. Cu toate astea, Luvrul rămâne undeva, acolo, ca un punct de referință, întreg și nesupus încercării focului. Din păcate, basarabienii din secolul XXI și oamenii-pisică din jungla amazoniană, înțeleg totul la modul propriu. Și dau fuga după chibrituri.

Intuiția mea a fost că Vladimir Bulat se opune acestei arderi a trecutului și iață că prin demersul său l-a scos din flăcările uitării pe sculptorul Russu-Scvorțov, care, dincolo de statuia lui Lenin (decapitată într-o curte din Călărași) s-a jucat cu formele geometrice pe care le putem admira, anonime cum sunt, în scuarul Teatrului de Operă și Balet. Oare de câte ori am trecut pe lângă ele fără să mă întreb: cine le-a făcut și le-a amplasat acolo? Acum știu.

Faptul că lansarea s-a produs în Muzeul de Artă e oarecum simbolic. Și aici avem de-a face cu o formă de rezistență împotriva arderii trecutului. Până la re-deschiderea lui în toamna lui 2016, trăiam cu impresia că pictura și sculptura basarabeană fac și ele parte din spațiul viran. O gaură neagră în care nu crește fir de iarbă.

Un spațiu atât de neted încât, neavând ce face, îți vine să faci valiza și să pleci. Fiindcă aici nu e nimic, nu a fost nimic, nu e posibil să faci ceva. Dar ca să vezi, tablourile au fost scoase din arhivă, expuse vederii și, uimiți ne-am convins că greșisem, că spațiul nu e deloc viran, cutare l-a influențat pe cutare și cutare a preluat ștăfeta și a dus-o mai departe. Pentru ca ceva nou să fie cu puțință, avem nevoie de astfel de puncte de referință, avem nevoie de un trecut.

Am simțit că recuperarea lui D. Russu-Scvorțov este o mică dar importantă victorie. O atribui lui Vladimir Bulat și-l felicit pentru asta. Din păcate însă, orice victorie în Republica Moldova nu se dă fără o înfrângere peotriva-i. Iată că în paralel cu lansarea cărții, se producea, la câteva cartiere distanță, demolarea unui edificiu istoric la intersecția străzilor Alexandru cel Bun și Mihai Eminescu. Cică-i de după 1945 și, prin urmare, nu face parte din patrimoniul cultural. Oamenii-pisică au tras această linie.

Un pas înainte. Doi înapoi.

<http://madrizen.com/proza/eseuri/arderea-trecutului/>

CUM SĂ-ȚI CONSTRUIEȘTI UN DISCURS. SFATURI DE LA CEI MAI BUNI

Într-o minunată carte, plină de idei, „rețete”, exemple, Chris Anderson, directorul Ted ne face o instruire impecabilă privind ceea ce înseamnă un discurs bun, ovaționat, întâmpinat cu empatie și receptivitate. „Făcut bine, un discurs poate electriza o sală și transforma perspectiva pe care o are publicul asupra vieții”, începe Chris Anderson.

Scopul unui discurs, care este ulterior vizionat de milioane de utilizatori pe net, este de a „planta o idee” în mintea publicului. Așadar, mai întâi de toate, trebuie să

ai „ceva de zis”. Ideea aceasta este importantă pentru că te face să te gândești nu atât de mult la cum arăți tu pe scenă, dar la faptul că ideea ta „contează”. Astfel, te detașezi puțin de propria persoană, uiți un pic de emoții, pentru că te concentrezi „să dai” ceva publicului. Ai ceva important de transmis, o învățătură, o experiență, o poveste, așadar, faci un beneficiu comunității care te ascultă.

În privința modalității în care prezinți acea idee, Chris Anderson face o metaforă superbă, spunând că discursul tău este o

„călătorie” pe care o faci împreună cu cei care te ascultă, tu fiindu-le ghidul.

Sunt câteva capcane pe care trebuie să le eviți: prezentarea de vânzare (ideea nu este să promovezi un produs sau să atragi fonduri), scopul discursului tău este să dai, nu să iei; să nu bați câmpii, un discurs trebuie să reveleze ceva, nou, inedit, să provoace un moment „aha”, să nu reprezinte doar o divagație (deși poate bine spusă), fără o direcție clară; vorbăria organizațională goală, „o organizație este fascinantă pentru cei care lucrează în ea, și profund plictisitoare pentru aproape toți ceilalți”; prestația inspirațională, nu trebuie să încerci forțat să inspire, făcând abuz de carisma ta, „inspirația nu poate fi jucată. Este reacția publicului la autenticitate, curaj, muncă altruistă și înțelepciune reală”.

Trebuie neapărat să ai ceea ce Chris Anderson numește „un fir roșu”. Acest fir roșu reprezintă drumul central al discursului tău. Se formulează în 15 cuvinte și dă direcția discursului. „Îți poți reprezenta structura aceluia discurs ca pe un arbore. Avem un fir roșu central, care se ridică vertical, cu ramuri atașate de el, fiecare reprezentând o dezvoltare a poveștii principale: una jos, pentru anecdota introductivă; două imediat deasupra, în secțiunea

despre trecut, pentru exemplele care au eșuat; una cu soluția propusă, marcând noua dovadă; și trei în vârf pentru a ilustra implicațiile pentru viitor”.

Începându-ți discursul, fă contact vizual cu publicul tău. Dacă ai emoții, te poți folosi de asta în favoarea ta. Arată-te vulnerabil. Este echivalentul cowboy-ului dur care intră într-un bar și își ține haina descheiată pentru a arăta că nu poartă nici o armă. Departe de a râde de tine, de a te disprețui, se întâmplă exact opusul – publicul începe să te încurajeze. Emoțiile fac parte din tine, din sinceritatea și autenticitatea ta. Bineînțeles, o armă puternică este umorul. Dacă poți, fă publicul să râdă, cu vreo poantă bine spusă. Dar, atenție, umorul este un teren alunecos, asigură-te că îți stăpânești bine poantele și că acestea au într-adevăr haz, altfel îi vei face pe ascultători să se jeneze. Bineînțeles, sunt de evitat tot felul de observații cu tentă politică.

Când vine vorba să povestești o întâmplare pe scenă, ține minte să pui accent pe patru elemente-cheie:

- Bazează-o pe un personaj cu care publicul tău să poată empatiza.
- Construiește tensiune, prin intermediul curiozității, al intrigii sociale sau al unui pericol real.
- Oferă doză adecvată de detalii. Prea puține, și povestea nu este însuflețită. Prea multe, și se împotmolește.
- Termină cu o soluție satisfăcătoare, indiferent că este amuzantă, înduioșătoare sau revelatoare.

Există posibilitatea de a spune povești concepute drept metafore. Acestea sunt „parabolele”, povești care au în subtext o lecție spirituală. Noi avem de mici o legătură specială cu poveștile, le iubim. Încă din vremurile existenței tribale, oamenii se adunau la foc și ascultau parabole din gura mai-marilor lor. Sunt povești care prind bine la public, dacă sunt bine-spuse. Așadar, dacă vrei să transmiți ceva cu o învâ-

țatură, un mesaj moral, ești mai mult decât bine-venit, doar, fii atent: să însemne ceva.

Dacă ai un discurs în care există multe concepte dificile, nu porni de la ideea că oamenii le cunosc. Mergi explicându-le pe pași, dezghioacă-le pe rând, cu exemple, comparații, analogii. Testează discursul pe un prieten din afara domeniului, care nu cunoaște acești termeni și concepte, și vezi unde îi apar întrebări.

Urmează „persuasiunea”, trebuie să convingi. O mare putere o are rațiunea, capacitatea ta de a trece pe cineva printr-un argument rațional într-un mod convingător. Există o formă de argumentare rațională, cunoscută drept *reductio ad absurdum*, care poate fi devastator de eficientă. Este procesul de a te situa pe poziția contrară celei pe care o susții și de a arăta că aceasta duce la o contradicție. Dacă poziția contrară este falsă, poziția ta se întărește.

Sunt vorbitori care au schimbat publicului percepția, viziunea. Unul dintre ei, ne spune Chris Anderson, a reușit, prin exemple, argumente, un discurs bine elaborat și livrat să îi facă pe oameni să vadă că lumea, astăzi, este mai puțin violentă decât era în trecut, în ciuda a ceea ce ne prezintă media (violuri, morți, abuzuri).

În procesul de pregătire, ideea de bază este că, odată elaborat, discursul trebuie exersat. Dacă îl vei ști tot pe de rost, și vei veni doar să-l reciți, ar putea suna prea robotic, oamenii ar simți că ești concentrat doar pe următorul cuvânt și nu dai viață, încărcătură textului. Ai putea face uz de câteva notițe. Ideea este să vorbești în ritmul tău conversațional, să menții contactul vizual cu publicul, să încerci și niște pauze de efect, dar totul să sune cât mai natural.

Unii vorbitori dau sfatul să-ți repeți discursul (de multe, multe ori, dar să nu se piardă din „noutatea” pe care o livrezi) făcând alte acțiuni în același timp. „Nu ți-

ai învățat realmente discursul pe dinafară decât atunci când ești capabil să faci o întreagă altă activitate care necesită energie mentală în timp ce îți spui discursul. Poți să-ți ții discursul în timp ce arhivezi toate documentele dezordonate de pe biroul tău într-un dulap? Poți să-ți ții discursul în timp ce măsoți ingredientele ca să faci negrese? Dacă îți poți susține discursul în timp ce încărcarea cognitivă a sistemului tău este atât de mare, îl poți susține foarte bine atunci când ești concentrat pe scenă”.

Bineînțeles, trebuie să știi foarte bine „cum începi” și „cum termini”. Ambele trebuie făcute în forță. Poți avea un discurs extraordinar, dar la final să „se fâsâie”, să se piardă efectul, cu un sfârșit banal.

Pe videoprojector, nu include mult text cu liniuțe. Și nu rosti aceleași cuvinte pe care le-ai scris pe diapozitiv. Publicul e cu ochii acolo și deja le-a citit. Încearcă să reduci textul, să scrii punctul de bază, pe care ulterior să-l dezvolți.

Unii au făcut prezentări de mare efect, senzaționale, prin includerea unor dansatori sau a muzicii pe scenă. Poți alege un fundal muzical pentru prezentarea ta. Și evită să fii monoton, unele cuvinte trebuie accentuate, și asta trebuie să se facă prin tonul vocii tale.

A vorbi în public este o ocazie de „a crea magie”. Este modalitatea noastră de a ne conecta cu cei din jur. Prinde emoția, plăcerea vorbitului în public, repetă suficient cât să te simți stăpân și lasă lucrurile să curgă de la sine.

Elena TARAGAN,
Serviciul Studii și cercetări

Reproducem un fragment din volumul „TEDtalks: Ghidul oficial TED pentru vorbitul în public”¹, necesar oricărui bibliotecar, oricărui cititor al *BiblioPolis*-ului.

¹ Anderson, Chris, TEDtalks – ghidul oficial TED pentru vorbitul în public /trad.: Iulia Berteș, - București: Publica, 2016. – 318 p.

ȘTIINȚA PREZENTĂRII: ABILITATEA PE CARE O POȚI CULTIVA

Ai emoții, nu-i așa?

Să pășești pe o scenă publică și să te privească sute de perechi de ochi este terifiant. Ți-e groază la gândul că ar trebui să te ridici în mijlocul unei ședințe la serviciu și să-ți prezinți proiectul. Dacă te pierzi cu firea și începi să te bâlbâi? Dacă uiți complet ce aveai de zis? Poate că vor vrea să te umilească! Poate că îți vei distruge cariera! Poate că ideea în care crezi va rămâne îngropată pe vecie!

Acestea sunt gânduri care te pot ține treaz noaptea.

Dar știi ce? Aproape oricine a trecut prin frica de a vorbi în public. De altfel, sondajele care le cer oamenilor să-și enumere temerile cele mai mari raportează frecvent că frica de vorbit în public este cel mai des întâlnită, înaintea șerpilor, înălțimilor - și chiar înaintea friicii de moarte.

Cum e posibil așa ceva? Nu se ascunde nicio tarantulă în spatele microfonului. Riscul să cazi de pe scenă și să mori este nul. Publicul nu te va ataca cu furci. Și atunci, de unde această anxietate?

Este din cauză că miza e mare - nu doar experiența din momentul respectiv, ci *reputația* noastră pe termen lung. Ne pasă enorm de părerea celorlalți despre noi. Suntem animale profund sociale. Tânjim după afecțiunea, respectul și sprijinul celorlalți. Fericirea noastră viitoare depinde de aceste realități într-o proporție șocantă. Și simțim că ceea ce se petrece pe o scenă publică va afecta concret aceste monede de schimb sociale în bine sau în rău.

Dar, cu mentalitatea potrivită, îți poți transforma frica într-un capital incredibil de valoros. Poate fi elementul mobilizator care te va convinge să te pregătești cum trebuie pentru a ține un discurs.

Într-adevăr, oriunde te-ai uita, găsești povești ale unor oameni care au fost terificați de vorbitul în public, dar, cumva, au găsit o modalitate de a deveni buni la asta, de la Eleanor Roosevelt și Warren Buffett până la prințesa Diana, care era cunoscută tuturor drept „Di cea sfoasă” și ura să țină discursuri, dar a găsit un mod de a vorbi informai, în propriul ei stil, iar lumea a adorat-o pentru asta.

Dacă poți susține cum trebuie un discurs, beneficiile pot fi uimitoare.

Indiferent de câtă încredere ai astăzi în capacitatea ta de a vorbi în public, sunt multe lucruri pe care le poți face pentru a-ți-o îmbunătăți. Ușurința de a vorbi în public nu este un dar care li se oferă la naștere numai câtorva norocoși. Este vorba despre un set de abilități foarte diverse. Sunt sute de moduri de a ține un discurs și oricine poate să găsească o abordare care să i se potrivească și să învețe abilitățile necesare pentru a reuși.

Scopul tău nu este să fii Winston Churchill sau Nelson Mandela. Scopul e să fii tu însuți. Dacă ești om de știință, fii om de știință; nu încerca să fii activist. Dacă ești artist, fii artist; nu încerca să fii academician. Dacă ești, pur și simplu, un om obișnuit, nu încerca să te prefaci că ai un stil intelectual grandios; fii doar tu însuți. Nu este obligatoriu să ridici sala în picioare și să primești ovații asurzitoare. Un discurs în stil lejer, conversațional poate funcționa la fel de bine. De fapt, pentru majoritatea tipurilor de public, este mult mai bun. Dacă știi cum să le vorbești unor prieteni la cină, atunci știi suficient cât să vorbești în public.

Iar tehnologia vine la pachet cu noi opțiuni. Trăim într-o epocă în care nu este nevoie să fii capabil să vorbești către mii de oameni deodată pentru a avea un im-

pact semnificativ. Poți doar să vorbești în particular în fața unei camere video și să lași internetul să facă restul.

Știința prezentării nu este un bonus opțional pentru câțiva oameni. Este o abilitate esențială pentru secolul XXI. Este modul cel mai eficient de a împărtăși cine ești și de ce îți pasă. Dacă vei învăța să faci asta, încrederea ta în sine va înflori și s-ar putea să te surprindă impactul benefic pe care îl va avea asupra succesului tău în viață, indiferent cum ai alege să-l definești.

Dacă îți iei angajamentul de a fi autentic, sunt convins că vei fi în stare să accesezi arta străveche care este criptată în noi. Trebuie doar să-ți aduni curajul de a încerca.

Construirea ideilor

Misiunea ta numărul unu în calitate de vorbitor este să iei un concept care contează profund pentru tine și să-l reconstruiești în mințile ascultătorilor tăi. Vom numi asta idee. Un construct mental cu care ei să se poată asocia, pe care să-l poată lua cu ei, să-l prețuiască și, într-un anumit sens, să fie schimbați de acesta.

Tema centrală a acestei cărți este că oricine are o idee care merită împărtășită este capabil să țină un discurs memorabil. Singurele lucruri care contează cu adevărat în vorbitul în public nu sunt încrederea, prezența scenică sau fluența cuvintelor. Ceea ce contează este să ai ceva care merită spus.

Folosesc aici cuvântul *idee* într-un sens destul de larg. Nu trebuie să fie o descoperire științifică majoră, o invenție de geniu sau o teorie complexă. Poate fi un simplu „cum să”. Sau o revelație umană ilustrată prin puterea unei povești. Sau o imagine frumoasă care are o semnificație. Sau un eveniment care ți-ar plăcea să aibă loc în viitor. Sau poate doar o reamintire a ceea ce contează cel mai mult în viață.

O idee este orice poate schimba modul în care văd oamenii lumea. Dacă poți evoca o idee captivantă în mințile oamenilor, ai făcut ceva minunat. Le-ai oferit un cadou de valoare inestimabilă. Într-un sens cât se poate de real, o mică parte din tine a devenit parte din ei.

Tu ai idei care merită un public mai larg? E uimitor cât de puțin ne pricepem să estimăm un răspuns la această întrebare. Mulți speakeri (cel mai adesea, bărbați) par să-și iubească sunetul propriei voci și sunt fericiți să vorbească ore în șir fără să transmită ceva de valoare. Dar sunt și mulți oameni (cel mai adesea, femei) care își subestimează masiv valoarea muncii, precum și cunoștințele și perspectivele lor.

Dacă ai ales această carte doar pentru că îți surâde ideea de a defila pe o scenă și a fi o vedetă TED care-i inspiră pe spectatori prin charisma sa, te rog las-o din mână în clipa asta. Mai degrabă, du-te și lucrează la ceva care merită împărtășit. Stilul fără substanță este groaznic.

Dar, mai degrabă, probabil ai mult mai multe de transmis decât conștientizezi. Nu trebuie să fi inventat luminile anti-lei. Ai trăit o viață care este a ta și numai a ta. Ai avut experiențe care sunt unice pentru tine. Sunt revelații produse de acele experiențe care cu siguranță merită împărtășite. Trebuie doar să îți dai seama care.

Te stresează acest gând? Poate că ai o temă pentru școală; sau trebuie să-ți prezinți rezultatele unei cercetări într-o mică ședință; sau ai ocazia să vorbești la un club local de afaceri despre organizația ta și să încerci să obții sprijinul membrilor. S-ar putea să simți că nu ai făcut nimic demn de a fi pus într-un discurs. Nu ai inventat nimic. Nu ești deosebit de creativ. Nu te consideri o persoană super inteligentă. Nu ai vreo idee strălucită despre viitor. Nici măcar nu ești sigur că te pasionează ceva în mod special.

Ei bine, te înțeleg, e un punct de plecare dificil. Pentru a merita timpul și atenția publicului, cele mai multe discursuri trebuie să plece de la ceva care are o anumită profunzime. Există și posibilitatea ca lucrul cel mai bun pe care îl poți face deocamdată să fie continuarea călătoriei, căutând ceva care să te fascineze cu adevărat și să te facă să-ți dorești să-l aprofundezi, și să reiei această carte peste câțiva ani.

Dar, înainte de a ajunge la această concluzie, merită să verifici de două ori dacă autoevaluarea ta este corectă. Poate că doar îți lipsește încrederea în tine. Aici ne lovim de un paradox: întotdeauna ai fost tu, și te vezi pe tine însuși doar din interior. Aspectele pe care alții le consideră remarcabile la tine s-ar putea să-ți fie complet invizibile. Ca să descoperi acele aspecte, s-ar putea să trebuiască să porți conversații oneste cu cei care te cunosc cel mai bine. Ei vor ști anumite părți din tine mai bine decât le știi tu însuși.

În orice caz, există un lucru pe care îl ai și pe care nimeni altcineva din lumea asta nu îl are: experiența ta personală de viață. Ieri ai văzut o serie de lucruri și ai simțit o serie de emoții care sunt, literalmente, unice. Ești singurul om din șapte miliarde care a avut exact experiența respectivă. Așadar... poți extrage ceva din asta? Multe dintre cele mai bune discursuri se bazează doar pe o poveste personală și o lecție simplă care poate fi învățată din ea. Ai observat ceva care te-a surprins? Poate ai urmărit câțiva copii jucându-se în parc sau ai discutat cu o persoană fără adăpost. Există ceva în ceea ce ai văzut care poate fi interesant pentru alți oameni? Dacă nu, te poți imagina umblând în următoarele săptămâni cu ochii larg deschiși, fiind conștient de posibilitatea ca o parte din călătoria ta să fie interesantă și folositoare celorlalți?

Oamenii adoră poveștile și oricine poate învăța cum să spună o poveste

bună. Chiar dacă învățămintele pe care le poți trage din poveste sunt familiare, e în regulă - suntem oameni! Avem nevoie să ni se reamintească! Nu întâmplător, religiile au predici săptămânale care ne spun aceleași lucruri iar și iar, împachetate diferit. O idee bună, ambalată într-o poveste proaspătă, poate constitui un discurs grozav, dacă e spusă adecvat.

Gândește-te la munca ta din ultimii trei sau patru ani: ce iese în evidență? Care a fost ultimul lucru care te-a entuziasmat cu adevărat? Sau care te-a înfuriat? Care sunt acele două sau trei lucruri pe care le-ai făcut și de care ești mândru? Când a fost ultima oară când ai discutat cu cineva care ți-a spus: „E foarte interesant ce zici!” Dacă ai avea o baghetă fermecată, care ar fi acea idee pe care ți-ar plăcea să o transmiți către mințile altor persoane?

Nu mai tergiversa!

Te poți folosi de oportunitatea de a vorbi în public ca de o *motivație* să te cufunzi mai mult într-un anumit subiect. Cu toții suferim, într-o formă sau alta, de tendința de amânare sau lene. În principiu sunt atâtea lucruri de care am vrea să ne apucăm, dar, știi cum e, al naibii internet ne distrage în atât de multe moduri. Șansa de a vorbi în public s-ar putea să fie exact impulsul de care ai nevoie pentru a-ți lua angajamentul să te apuci de un proiect serios de cercetare. Oricine are un computer sau un smartphone are acces la aproape toată informația disponibilă în lume. Totul e să sapi și să vezi ce poți descoperi.

De altfel, aceleași întrebări pe care ți le pui când îți faci cercetarea te pot ajuta să îți schițezi discursul. Care sunt aspectele care contează cel mai mult? Care este legătura dintre ele? Cum pot fi explicate cel mai bine? Care sunt problemele la care oamenii nu au încă răspunsuri satisfăcătoare? Care sunt cele mai importante controverse? Îți poți folosi propriul demers de

căutare pentru a sugera momentele-cheie de revelație ale discursului tău.

Așa că, dacă te gândești că *s-ar putea* să ai un subiect, dar nu ești sigur că știi suficient de multe despre el, de ce nu folosești ocazia de a vorbi în public ca pe un imbold de a descoperi asta? Ori de câte ori simți că atenția îți fuge, imaginează-te stând pe scenă cu sute de ochi îndreptați spre tine. Asta te va mobiliza să depui efort încă o oră!

În 2015, am făcut un experiment la sediul TED. Le-am acordat tuturor celor din echipă o zi liberă în plus la fiecare două săptămâni, pe care să o folosească pentru a studia ceva. Am numit acea zi „miercurea studioasă”. Ideea era că, întrucât organizația și-a luat un angajament față de învățarea continuă, ar trebui să practicăm ceea ce predicăm și să-i încurajăm pe toți membrii echipei să-și petreacă timp învățând despre ceva care îi pasionează. Dar cum ne-am asigurat că acea zi liberă nu va fi irosită în fața televizorului? Am pus o condiție: toată lumea trebuia să promită că, pe parcursul anului, avea să țină un discurs TED în fața restului organizației despre ceea ce învățase. Asta însemna că toți urma să beneficiem de cunoștințele acumulate de ceilalți, dar, foarte important, oferea și impulsul esențial ca oamenii să se pună efectiv cu burta pe carte.

Nu ai nevoie de „miercurea studioasă” pentru această motivație. Orice ocazie de a vorbi unui grup pe care îl respecti poate fi impulsul care îți trebuie ca să te urnești și să lucrezi la ceva unic pentru tine! Cu alte cuvinte, nu e nevoie să ai astăzi în minte cunoașterea deplină. Folosește această oportunitate ca pe un motiv de a o descoperi.

Și dacă, după toate astea, tot mai amâni, poate că ai dreptate. Poate ar trebui să refuzi invitația de a vorbi. S-ar putea să îți faci - ție și publicului - o favoare. Dar, mai degrabă, s-ar putea să descoperi ceva

ce numai tu poți împărtăși. Ceva care te-ar entuziasma dacă ar fi mai vizibil în lume.

În restul acestei cărți, voi pleca de la premisa că ai ceva despre care vrei să vorbești, indiferent că e vorba despre o pasiune de o viață, un subiect pe care ești nerăbdător să îl aprofundezi sau un proiect de la serviciu pe care trebuie să-l prezinți. În capitolele cărții, mă voi concentra pe *cum*, nu pe *ce*. Dar, în capitolul final, mă voi întoarce la „*ce*”, întrucât sunt destul de sigur că *oricine* are ceva important pe care ar putea și ar trebui să-l împărtășească cu restul lumii.

Eficacitatea uluitoare a limbajului

OK. Ai ceva semnificativ de spus, iar scopul tău este să însămânțezi acea idee în mintea publicului tău. Cum faci asta?

Oamenii au dezvoltat o tehnologie care face posibil acest lucru. Se numește *limbaj*. Îți ajută creierul să facă lucruri incredibile.

Vreau să îți imaginezi un elefant cu trompa vopsită în roșu-aprins, fluturând-o în dreapta și-n stânga, în sincron cu pașii târșâiți ai unui papagal portocaliu uriaș care dansează pe capul elefantului și țipă încontinuu: „Să facem fandango!”

Uau! Tocmai ți-ai format în minte o imagine a ceva ce n-a existat niciodată în istorie, cu excepția minții mele și a celor care au citit ultima frază. O simplă frază poate face asta. Dar depinde de tine, ascultătorul, să ai un set de concepte preexistente. Trebuie să știi deja ce sunt un elefant și un papagal, ce reprezintă conceptele de roșu și portocaliu, și ce înseamnă *vopsită*, *dansează* și *în sincron*. Această frază te-a determinat să legi aceste concepte într-un tipar complet nou.

Dacă, în schimb, aș fi început prin a-ți spune: „Vreau să-ți imaginezi un membru al speciei *Loxodonta cyclotis*, cu un proboscis pigmentat Pantone 032U, efectuând mișcări oscilatorii...”, cel mai probabil

nu ți-ai fi format acea imagine, cu toate că este vorba despre aceeași cerință exprimată într-un limbaj mai precis.

Așadar, limbajul își declanșează magia doar în măsura în care este cunoscut vorbitorului și ascultătorului. Și aceasta este cheia realizării miracolului de a-ți recrea ideea în creierul altcuiva. *Poți folosi doar instrumentele la care au acces spectatorii tăi.* Dacă începi numai cu limbajul tău, conceptele tale, presupțiile tale, valorile tale, vei da greș. Așa că începe mai degrabă cu ale lor. Doar din acest teritoriu comun ei pot începe să încorporeze ideea ta în mințile lor.

Ce contează mai mult în acest proces comunicarea emoției este importantă, iar din acest punct de vedere, tonul vocii și limbajul corpului dintr-un discurs contează foarte mult. Vom discuta detaliat despre asta în câteva capitole. Dar întreaga substanță a unui discurs depinde crucial de cuvinte. Cuvintele sunt cele care spun o poveste, construiesc o idee, explică lucruri complexe, susțin un punct de vedere cu argumente sau lansează un apel la acțiune convingător. Așadar, dacă auzi pe cineva spunându-ți că, atunci când vorbim în public, limbajul trupului contează mai mult decât limbajul verbal, ia aminte că această persoană interpretează greșit informațiile științifice. (Sau, ca să te distrezi, cere-i să-și repete ideea folosind doar gesturi!)

Vom petrece mare parte din prima jumătate a acestei cărți analizând modurile în care limbajul poate crea magie. Faptul că ne putem transfera ideile în acest mod este motivul pentru care contează vorbirea de la om la om. Astfel se construiesc și se modelează perspectivele noastre asu-

pra vieții. Ideile noastre ne fac cine suntem. Iar vorbitorii care au înțeles cum să-și transfere ideile în mințile celorlalți sunt capabili să genereze un efect de propagare cu consecințe colosale.

Călătoria

Mai există o metaforă superbă pentru un discurs grozav. Este o *călătorie* pe care vorbitorul și publicul o fac împreună. Speakerul Tierney Thys o exprimă astfel:

Ca toate filmele sau cărțile bune, un discurs reușit ne transportă. Ne place să mergem în aventuri, să călătorim în locuri noi alături de un ghid informat, dacă nu excentric, care să ne arate lucruri despre care nu știam că există, să ne incite să ne strecurăm prin ferestre către lumi ciudate, să ne echi-peze cu lentile noi ca să vedem obișnuitul într-un mod neobișnuit..., să ne fascineze și să implice simultan mai multe părți ale creierului nostru. De aceea, adesea încerc să-mi construiesc discursurile în jurul ideii de a pleca într-o călătorie.

Puterea acestei metafore este că explică de ce vorbitorul, ca orice ghid turistic, trebuie să înceapă din punctul unde se află publicul său. Și de ce nu trebuie să recurgă la salturi imposibile sau schimbări inexplicabile de direcție.

Indiferent dacă această călătorie este una exploratorie, explicativă sau persuasivă, rezultatul net constă în a fi adus publicul într-un loc nou și frumos. Și acesta este un dar.

Orice metaforă ai utiliza, fundația perfectă pentru pregătirea discursului tău este să te concentrezi pe ceea ce vei *dăru*i publicului tău.

ESEU DESPRE ORBIRE...

Ca să nu mi se reproșeze că folosesc expresii ale altora fără a le menționa meritul de a le fi gândit înaintea mea, am să atenționez cititorul că *Eseu despre orbire* este un titlu de roman ce-i aparține lui Jose Saramago, prozator din Portugalia, laureat al Premiului Nobel. Eu am furat acest titlu și mi l-am pus în capul eseului meu, urmând să vorbesc despre cu totul altceva decât o face Saramago în „eseul” lui (așadar, vina mea este minusculă, „furtul” meu limitându-se la nenorocitul de titlu), mai mult decât atât, eu am să vorbesc despre un autor român. Nu este un contemporan (deși nici aceștia nu sunt de neglijat, credeți-mă), este un clasic al nostru, cu locul cuvenit în manualele școlare, de care „nu scapă nimeni”, cel puțin dintre cei cu pretenția de a-și lua Bac-ul.

Așadar, stimați cititori, *Pădurea spânzuraților*, de Liviu Rebreanu!

Un roman destul de complex, care ne prezintă procesul de conștiință al unui locotenent român, aflat în armata Austro-Ungariei, perioada de desfășurare a acțiunii fiind Primul Război Mondial. Totul începe și se termină cu același lucru: „Pădurea spânzuraților”, unde corpurile unor soldați (cei considerați de Curtea Marțială dezertori, spioni sau trădători ai patriei) atârnă fără viață de crengile copacilor, acest tablou creându-i privitorului o senzație de dezgust, frică, scârbă. Romanul este conceput într-un mod circular, începând și terminând, așa cum spuneam, cu aceeași imagine, dar de la prima până la ultima pagină, personajul principal, la al cărui proces de conștiință asistăm, este complet transformat, „concepția de viață” a sa fiind supusă pe parcurs unor serioase examene care duc la constanta sa revizuire.

Putem spune că asistăm de fapt la procesul de maturizare al unui tânăr, căruia i se pare că are anumite certitudini, pentru

ca mai apoi aceste certitudini să fie crunt zdruncinate de o realitate mult mai complexă. Eroul este de fapt „pus la încercare”, îi este pusă la încercare conștiința, integritatea și morală, soarta plasându-l în situații extrem de dificile.

„De la omul-datoriei”, care considera dezertarea impardonabilă sub nici o formă, eroul nostru, locotenentul Apostol Bologa, ajunge să realizeze faptul că lucrurile în viață nu sunt doar albe sau negre. Iar faptul că certitudinile lui se spulberă una câte una îi provoacă lui Apostol Bologa suferință, nesiguranța fiind un chin, o stare psihologică extrem de incomodă. Spre o stare de „siguranță” tinde constant Bologa, crezând, în mai multe rânduri, într-o stare exaltată, că a găsit-o, pentru a fi apoi, din nou, „aruncat în hău”.

Criza morală, psihologică prin care trece Apostol Bologa are o explicație foarte clară: romanul începe cu acesta făcând parte din Curtea Marțială (fapt foarte onorabil) și participând la condamnarea unui ofițer ceh, Svoboda (nume simbolic, sugestiv, însemnând libertate) la moarte, pe motiv că ar fi fost dezertor. Ofițerul ceh este spânzurat în *Pădurea spânzuraților*, dar, în ultima clipă, acesta înfruntă lumea și „judecătorii” ei cu o privire care îi va rămâne lui Bologa ca un cuțit în inimă. Ei bine, totul ar fi fost minunat și infinit mai ușor pentru Apostol Bologa dacă nu s-ar fi hotărât ca acesta să lupte pe front împotriva românilor (conaționalilor săi), pentru ca astfel să înțeleagă că „datoria” ar putea fi o noțiune foarte vidă...

Un fapt curios pe care mi l-a dat de gândit romanul este acela că noi, cu toții, suntem poate „mai mult” decât inevitabil, ar putea să creadă ceilalți să suntem, mai puternici, mai puțin lași, mai cutezători, deși s-ar putea să părem cu toții elemente fără culoare ce fac parte dintr-o mulțime. Astfel,

cei pe care îi considerăm lași, descoperim că sunt mult mai mult, spiritualcește, moral, decât bucata de aisberg de la suprafață. Se întâmplă uneori ca omul să se infatueze cu ideea că el e cel curajos, cel care are puterea să înfrunte destinul, autoritățile, pe ceilalți considerându-i lași, niște slugi subjugate de sistem. Ei bine, nu, cei pe care îi disprețuim s-ar putea să se demonstreze, în cele din urmă, că sunt ei în drept a ne disprețui pe noi. În timpul războiului îi judecăm pe lași, pe trădători, pe dezertori- dar soarta ar putea schimba pozițiile pieselor de șah, astfel încât să ne trezim că noi, cei care le-am aruncat acelor „dezertori”, „lași” priviri de dispreț, ei bine, să ne pomenim în locul lor – halucinant, nu?

În text găsim și adepți ai socialismului, cum este locotenentul Gross, acesta dezvăluindu-i-se cititorului într-un dialog avut cu Apostol Bologa, în care acesta punctează foarte bine că a-și omorî „aproapele” (cel de un neam cu tine) îi provoacă mari chinuri morale lui Apostol Bologa, dar a omorî „aiurea” (ruși, italieni) pentru el nu este o dramă atât de mare. Într-adevăr, la urma urmei, tot de un act al omorului e vorba, astfel încât nu putem să nu ne lăsăm într-o anumită măsură convinși de ceea ce spune Gross. Socialismul a presupus o teorie de „alăturare” și „unire” a oamenilor care a mers dincolo de granițele bine-fixate ale statelor naționale.

Povestea din spatele romanului este destul de interesantă. Se pare că pentru Apostol Bologa sursa de inspirație a fost chiar fratele autorului, Emil Rebreanu. Acesta s-a aflat în această dilemă morală cauzată de conflictul dintre datoria de ofițer și sentimentul de apartenență la națiunea română și a fost spânzurat de unguri. Rebreanu a scris, așadar, romanul, în amintirea acestuia, *Pădurea spânzuraților* fiind produsul unei tragedii personale. Totuși, se pare că Apostol Bologa nu e copia identică a fratelui lui Liviu Rebreanu, acesta se

pare că nu avea un sentiment al datoriei atât de puternic și nici înclinații extreme spre misticism.

Romanul, deși de dimensiuni destul de mici (nu are mai mult de 200 de pagini), ne ține constant „în priză”, întrucât eroul central e neîncetat frământat de chinuri psihologice, suferă de o demență aproape dostoevskiană, ba este la pământ, ba se simte salvat, iar atunci când simte „salvarea” este extrem de exaltat, vrând să cuprindă cu brațele întreaga lume, crezând că l-a aflat pe Dumnezeu, dând dovadă de o generozitate ieșită din comun și dornic de a împărtăși „iubire, iubire, iubire”.

Apropo de acest sentiment, nu în sensul de dragoste metafizică, de Dumnezeu și de oameni, dar în accepțiunea lui curență, de sentiment atât carnal cât și duios, al atracției dintre sexe, avem și un pic de romantism în cartea asta, deși, sinceră să fiu, mie nu-mi prea place cum tratează Rebreanu iubirea. Și în cazul romanului *Ion*, și în *Adam și Eva*, și în *Pădurea spânzuraților*, despre care vorbim, autorului parcă îi lipsește un romantism necesar atunci când descrie un sentiment... romantic. Mie chiar îmi place cum descrie Eminescu iubirea. În schimb, Rebreanu, îmi creează impresia unui intelectual sătean care nu-și bate capul cu asemenea „nimicuri”. Deși, în roman avem un fapt pe care eu îl găsesc destul de nostim, acela că Apostol Bologa hotărăște să se înroleze în armată pentru că logodnica lui era fermecată de uniforme militare. Ei bine, nu a fost acesta singurul motiv, dar mă miră ce putere de înrăurire poate avea asupra unui tânăr „o fetișcană”. Până la urmă Apostol rupe logodna, cititorul este invitat să descopere singur în ce a constatat „conflictul”. Pe front va mai avea o dragoste, o ungueroaică pe nume Ilona, alături de care și-ar fi trăit restul zilelor, dacă nu ar fi fost condamnat la moarte.

Așa cum cititorul și-a dat, probabil, seama, într-un final, Apostol Bologa este

acuzat de trădare, întrucât chiar își propune să traverseze frontul spre partea română, pentru a nu fi nevoit să condamne soldați români dezertori din armata austro-ungară din același motiv moral ca el, de a nu lupta împotriva „fraților”.

Crizele prin care trece eroul nostru pe parcursul romanului aduc aminte de Dostoievski (prin intensitatea acestora, dar și pentru motivul „spânzurătorii”, de ce nu, cum sfârșește eroul din *Demonii*, Kiril). Ne gândim și la Camus cu al său *Străinul*, sau la Julien Sorel al lui Stendhal, la acele momente când acești bărbați își revizuiesc, în carceră, întreaga viață. Totodată, tematica iubirii și a războiului amintește de Hemingway.

În ceea ce privește metoda aceasta de execuție, prin spânzurare... Stau și mă întreb, de ce îi sperie atât de mult pe ofițeri? Întrucât ești condamnat la moarte și vei muri, mai are importanță „cum”? Dar se pare că da. Moartea ne reprezintă, spunea cineva, iar a muri spânzurat e o umilire și un mod groaznic de a sfârși pe lume.

Nu știu dacă recomand sau nu recomand această carte. De fapt, n-are nicio importanță recomandarea mea întrucât este inclusă în programa școlară și aproape toți o vor citi. Dar, da, vreau să zic că Rebreanu e un Shakespeare al nostru, iar *Pădurea spânzuraților* este, într-adevăr, un *tour de force*.

Elena TARAGAN,
Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”

«САМОЕ ЛЮБИМОЕ ОТКРЫТИЕ» АЛЕКСАНДРЫ ЮНКО

Значительное творческое наследие талантливого журналиста, литературного критика, переводчика, интересного поэта, прозаика, эссеиста, члена Союза писателей и Союза журналистов Молдовы Александры Юнко, так неожиданно и рано ушедшей от нас в конце июля прошлого года, еще, несомненно, станет предметом многих исследований. Книги ее стихов и прозы достойно представляли современную русскую литературу Молдовы, издавались в Кишиневе и в Москве. В восьмидесятих-девяностых годах прошлого века вышли стихотворные сборники: «Начало дня», «Зал ожидания», «Моментальный снимок». Около десяти лет она вела в газете «Русское слово» рубрику «Мой Пушкин», «вылившуюся» в 2011 году в сразу ставшую популярной книгу эссе «Гадание на Пушкине». В 2017 году в Российском центре науки и культуры состоялась презентация нового поэтического сборника «Слова на ветер: книга стихов в шести тетрадах». Последняя книга, предназначенная для детей и написанная в соавторстве с Юлией Семеновой – «Большое путешествие в Древний Египет», издана в 2018 году. В соавторстве с Юлией Семеновой были написаны также романы «Авантюрист и любовник Сидней Рей-

ли», роман «Выстрел в театре» (о Петре Столыпине), а также еще одна книга для детей: «Шварценеггер и Спиноза в Древней Греции». Они находятся в фондах библиотек Москвы, Петербурга, Челябинска, Нижнего Новгорода, Перми, в Национальной библиотеке Беларуси, а также на Украине - в библиотеке Харьковского университета.

Александра Юнко переводила с румынского на русский язык поэтов Молдавии, а также один из вариантов баллады «Миорица». С французского языка перевела повесть Луи-Фердинанда Селина «Путешествие на край ночи» и книгу Сальвадора Дали «Тайная жизнь Сальвадора Дали, рассказанная им самим».

Художественные произведения Александры Юнко вошли в первый номер альманаха-ежегодника 2009 года «Связь времён» (Сан-Хосе, Калифорния); антологии: «Поэзия - женского рода»; «Современное русское зарубежье», «Поиск любви», «Chişinăul în literatură», «Неулетающие птицы: русская поэзия Молдовы, начало XXI века (2001-2017)»; сборник повестей «Оборотень»; литературные сборники: «Белый Арап», «Прощай, Молдавия: стихи 12 поэтов»; «Проклятый город Кишинев: потерянное поколение русских поэтов в Молдавии. 1970–1990»; «Под пряным солнцем Кишинева», итоговые сборники конкурсов малой прозы: «Невидимое море» и «Пролетая над...».

Стихи, рассказы, эссе широко представлены на литературных интернет-порталах: «Подлинник», «Стихи.ру», «Проза.ру», «Книжно-Газетный Киоск»,

«Мегалит», «Русские в Молдавии», «Лит-причал», «Журнальный зал»; литературных журналах, а также их электронных вариантах: «Москва», «Южное Сияние», «Семь искусств», «Дети Ра», «Городской калейдоскоп», «Зарубежные записки», «Поэтоград», «Зинзивер», «45 параллель», «Камертон», «Северная Аврора», «Зарубежные задворки» (Германия), «Кстати» (США), «Артикль» (Израиль), «Порт-Фолио» (Канада). Публицистику и поэзию Александры Юнко часто можно встретить на страницах республиканских периодических изданий «Горизонт», «Русское поле», «Молодежь Молдавии», «Независимая Молдова», «Аргументы и факты в Молдове», «Труд-Молдова», «Русское слово», «Панорама», культурным обозревателем или штатным сотрудником которых она была, начиная с восьмидесятых годов минувшего века. Александра Юнко - лауреат премии журнала «Зарубежные записки» (2015); победитель конкурса Ассоциации русских писателей Молдовы и журнала «Русское поле» имени Антиоха Кантемира (2016). Все вышеперечисленное – только лишь приблизительный перечень литературно-публицистических трудов Александры Юнко.

В ее журналистской практике существовала отдельная, мало кому известная «библиотечная страница», которая уделяла пристальное внимание нашей Ломоносовке. Эта страница останется предметом гордости особой симпатией Александры Юнко к нашей библиотеке (словосочетания «наша Ломоносовка», «наша библиотека», «любимая библиотека», встречающиеся в ее статьях служат доказательством). Страница, значимая для сотрудников библиотеки, сердечно ей признательных за ведение многолетней летописи культурных событий Ломоносовки.

О многогранной деятельности библиотеки, которой совсем недавно

исполнилось семьдесят лет, написано большое количество статей (около восьмисот), ее мероприятиям и событиям, посвящали свои материалы достаточно известные в республике журналисты и литераторы. Но с такой любовью и восторгом, с такой готовностью, так охотно и много, как Александра Юнко, о библиотеке не писал никто. Публиковала ли она свои статьи под псевдонимами Надежда Январева, Мария Кожухарева или Мария Петровых - ее материалы всегда отличались живостью подачи, глубокими выводами. Она была нашей давней болельщицей, сторонницей, защитницей, распространителем информации о нас, Другом с большой буквы.

Мы это знали и всегда также отвечали ей любовью и уважением. Сколько событий библиотеки стали известны широкой публике благодаря ее всегда остро отточенному журналистскому перу, набору профессиональных, отличного качества корреспондентских кистей и красок, которыми она описывала их! Ничего удивительного в том, что журналист и литератор интересуется событиями библиотеки, конечно, нет, иначе и не могло быть - библиотека, как извечный хранитель мудрости и рассадник культуры не могла ее не привлекать. Были и другие значимые библиотеки в ее жизни, такие, например, как Библиотека еврейской культуры и литературы имени Ицика Мангера, с которой у нее было также очень многое связано: целых пять лет она там выпускала детский журнал «Радуга», всегда отзывалась о сотрудниках с большим уважением. Глубокий знаток литературы классической и современной, высокопрофессиональный журналист, она прекрасно чувствовала себя в библиотеке русской литературы и культуры, наслаждалась ее книжным воздухом и духом. Встречи с писателями, презен-

тации художественных выставок, деятельность библиотечных клубов она так увлекательно преподносила в своих материалах, что читатели Ломоносовки с удовольствием их читали и первыми нам сообщали о появлении статей. Ее всегда поражала широкая гамма библиотечных событий. Придя однажды в воскресный день в библиотеку, с тем, чтобы принести нам в подарок очередную партию книг из личной коллекции, она была потрясена количеством сменявших друг друга культурно-просветительских мероприятий, и тут же, по горячим следам написал статью «Безумный день, или воскресенье в Ломоносовке»! В статье приветствовалась культурно-просветительская деятельность библиотеки, но в то же время звучал заботливый вопрос в начале и в конце статьи: а когда же библиотекари отдыхают, если выходные дни до предела заполнены мероприятиями? И бывают ли выходные вообще? Будучи нашим другом, она прекрасно знала и понимала проблемы библиотеки, сочувствовала им, поднимала их на страницах «Русского слова». Никогда не забывала иногда просто упомянуть в обзорной статье библиотеку, если Ломоносовка принимала участие в программах Дней Славянской письменности и культуры, Дней русской литературы и духовности, ежегодном Фестивале этнических культур, в «Пушкинских днях», трижды в году отмечаемых культурным сообществом Кишинева.

Пушкинская тематика была, как известно, ее основной и любимой, поэтому Александра не пропускала ни одного мероприятия библиотеки, связанного с его именем и, разумеется, все наши Пушкинские марафоны, также были представляемы и подробно освещаемы в газетных материалах. Причем, язык ее статей был не только отточенным и вы-

разительным, но и весьма остроумным. Вот, например, в статье о Пушкинском марафоне, (в котором, кстати, в 2015 году участвовала и сама - презентовала свою книгу «Гадание на Пушкине»), она с юмором пишет: «...не уверена, бегал ли он (Пушкин) на длинные дистанции – первые трети XIX века этот вид спорта вряд ли практиковался в России. *Но в Пушкинских марафонах Ломоносовки он, естественно, не может не участвовать...*».

Все десять лет, в течение которых проводились марафонские мероприятия, она специально приходила в библиотеку, чтобы потом рассказать всем о них. Когда в силу невероятной загруженности прийти не получалось, непременно интервьюировала по телефону, или на встречах в парке на Пушкинских праздниках узнавала обо всем, что предполагалось провести в эти дни. В памяти осталась картинка – Александра у памятника Пушкину со своим блокнотиком записывает очередные важные мысли. И как же не хватает ее сейчас на встречах поклонников поэзии Пушкина у Кишиневской копии опекушинского памятника!

Она находила в библиотеке множество интереснейших личностей, среди которых были: «активный читатель», верный друг Ломоносовки, таксидермист Анатолий Бреднев, выставлявший на наших подоконниках свои «чучельные» шедевры; самобытный художник Вячеслав Соколовский, мастер лоскутного шитья Людмила Богопольская, ведущая в 2011 году «клуб любителей пэчворка». С радостью встречалась она у нас со своими старыми знакомыми - артистом Иваном Головиным, который свои периодические приезды из Франции в Молдавию любит отмечать чтением Пушкина в Ломоносовке, премьеррах книг писателя Анатолия Лабунского,

поэтических вечерах Виктора Голкова. Много писала о литературных мероприятиях Ассоциации русских писателей Республики Молдова, проводимых совместно с Ломоносовкой, а также о вернисажах и живописцах Товарищества русских художников М-Арт.

Однажды, в ожидании начала очередного мероприятия, мы в очередной раз восхищались количеством замечательных людей, которых можно увидеть в Ломоносовке. И, поскольку наше общение сопровождалось распитием чая из желтого цвета чайника, решили - а почему бы не открыть в библиотеке «Клуб интересных встреч» и не назвать его «Желтым чайником», который также будет согревать, объединять слушателей и гостей - ведь была же «Зеленая лампа»! Тут же был составлен список возможных героев встреч и найден руководитель этого клуба – Анатолий Лабунский, учитывая предыдущие организаторские таланты которого, мобилизовали на эту должность. С легкой руки Александры, клуб существует уже несколько лет, и множество удивительнейших личностей Кишинева были представлены слушателям клуба. Материал о первых двух интересных гостях «Желтого чайника» – архивисте, филологе Нине Сучковой, и поэте-фотографе Наталье Науменко («Железной Наталье»), на встречах с которыми Александра побывала, разумеется, с неизменным своим блокнотиком в руках, она сразу разместила в любимой газете «Русское слово». Искренне жаль, что подобные талантливые «портреты на память» достались не всем.

Будучи ценительницей и поклонницей Республиканского клуба флористики «Диана», которым руководит Лилия Анатольевна Маржина, Александра неизменно посещала все их выставки.

Она была знакома со всеми флористками, восторженно рассказывала о флористических картинах, о «звучании музыки цветов» на выставках, организованных многократно и в нашей библиотеке. Поэтому горячо поддержала идею совместного с «Дианой» библиотечного альбома «Цветов живые голоса», в котором работы флористов клуба иллюстрируют стихи Валентины Костишар, любимые и высоко ценимые Александрой Юнко. А когда составление альбома было закончено, она осталась в восторге, также как авторы и составители, мечтала о выходе книги, которой, к сожалению, не дождалась, как, впрочем, пока и мы.

Еще одна любимая тема Александры - ее родной Кишинев, поэтому когда появился в библиотеке Клуб любителей истории Кишинева, в «Русском слове», где она работала, даже учредили специальную рубрику «Клубный пиджак», чтобы давать туда репортажи о событиях клуба. С большим уважением относилась она к деятельности КЛИКа, вместе с нами гуляла по городскому парку, сама много любопытных сведений добавила, да еще и статью написала. Высоко ценила обширные познания в истории Кишинева руководителя КЛИКа Владимира Тарнакина, которому даже выразила благодарность в книге стихов «Слова на ветер» за исторические снимки, и бесконечно была признательна ему же за найденные архивные сведения о ее дедушке и адресе старого дома. Мечтали клубовцы о прогулке под ее водительством по «Пушкинскому кольцу», которое она, родившаяся в самом «сердце Кишинева», на Пушкина-горке, работавшая младшим научным сотрудником Кишиневского Дома-музея А.С. Пушкина, прекрасно знала и с удовольствием показывала многим друзьям. К сожалению, не успели...

Но, благодарение Богу, увидела она изданным одно из очередных Ломоносовских детищ, крестной которого стала – альбом стихов и графики «Под пряным солнцем Кишинева», в котором ее фамилия значится в качестве литературного консультанта. Мы много советовались с ней, обсуждали и возможный круг авторов, и структуру, и временной период. Когда понадобилось срочно написать требуемую для издания рецензию, она была немедленно составлена и прислана Александрой практически мгновенно, несмотря на широкий фронт собственных писательских проблем и необходимостей. На презентации нашего альбома в Национальной библиотеке, высказав свои восторги по поводу выхода книги и признательность всем, кто помог в ее издании, потом сидела рядом с нами в первом ряду, подозрительно низко опустив голову. Очень быстро мы поняли, что не все в порядке со здоровьем, но от вызова «скорой» она отказалась, объясняла это проблемами с давлением. Тогда все прошло сравнительно благополучно, хотя у всех остался тревожный осадок, и только теперь, вспоминая этот момент, уже можно делать выводы о том, что это был один из первых тревожных звонков болезни.

Имя Александры Юнко впервые прозвучало для меня в начале восьмидесятых, в ответ на мой вопрос тогда еще начинающему поэту Илье Журбинскому о самых многообещающих кишиневских талантах. Правда, тогда она запомнилась, как Алла Юнко, уже позже выяснилось, что Аллой она была для самых близких друзей. Поэтому, когда появлялись в периодике подборки ее стихов, или в «Русском слове» печаталась очередная заметка знаменитой рубрики «Мой Пушкин», всегда обращала на них особое внимание. Познакомить-

ся ближе случилось только в 2008 году, когда она пришла в библиотеку, чтобы взять интервью у новоиспеченного директора по заданию редактора «Русского слова», состоялся долгий разговор, мы прекрасно пообщались. Последний ее репортаж о библиотеке был сделан в газете «Русское слово» 20 апреля 2018 года, где в статье «Это изысканный дар» она рассказывала о торжественной церемонии вручения представителями Посольства России книжного дара от российских издательств. Этот дар Александра преподносила как первый по случаю предстоящего в октябре семидесятилетия, на котором ей уже не суждено было присутствовать, и на котором, конечно, была бы в числе самых дорогих гостей.

Скорбная весть о ее неожиданном уходе застала нас в Бухаресте, где мы, группа библиотекарей, были в рабочей командировке. За завтраком кто-то позвонил в Кишинев и узнал печальную новость, больно поразившую тех из нас, кто был знаком с Александрой. На церемонию прощания мы, конечно, не попали. Но когда, по истечении сорока дней, зашел разговор о Вечере памяти, никто не сомневался в выборе места проведения, все знали, что это будет в Ломоносовке. Пришли единомышленники, те, с кем вместе было много пройдено и пережито. Делились нахлынувшими воспоминаниями близкие друзья: Юлия Семенова, соавтор исторических повестей, остросюжетных романов и книг для детей; коллеги-журналисты – Елена Ройтбурд и Светлана Деревщикова; поэт Виктор Голков, с которым ее связывала сорокалетняя дружба, адресат посвящения знаменитого стихотворения: «Там, где город К. на речушке Б. ...»; писатель Анатолий Лабунский, один из тех, с кем издавался самописный журнал «Дилетант». Вечер вела Олеся Рудя-

гина, давняя соратница по перу, председатель Ассоциации русских писателей Республики Молдова, две другие участницы которой, поэтессы Наталья Новохатняя и Татьяна Орлова были духовно близки и дороги Александру. На экранном видеоролике, подготовленном к вечеру, сменялись фотографии веселой, улыбающейся Александры в кругу друзей, многие из которых находились в зале. Не все из них сумели выйти на сцену и поделиться своими эмоциями – не позволили слезы. На фотографиях, сделанных тогда, чувствуется скорбная напряженность присутствующих.

Спустя какое-то время после ухода Александры в библиотеку принесли часть ее личного книжного собрания, причем выяснилось, что принесенные книги принадлежали Юнко совершенно случайно, по дарственным надписям. Среди книг с автографами мы нашли: «Контрольный улей» Николая Савостина, подписанную такими словами: «Александру (Алле) Юнко, моему старому другу, поэту нежного обаяния и ее Лева с добрыми воспоминаниями и пожеланиями. Н. Савостин. 27.10.2000»; «Невидимый порог» Кирилла Ковальджи с надписью: «Александру Юнко с давнишней нежностью» Кирилл К. 5.05.2005»; сборник стихов «Зеленое время восхода» Игоря Доминича с трогательными словами «Давайте дружить, а? 10.06.04». Разумеется, эти и другие книги из ее библиотеки мы будем хранить в Литературном музее библиотеки, экспонаты для которого уже собираются.

Ломоносовке невероятно повезло в том, что репортажи о ней давала замечательный журналист Александра Юнко, и мы прекрасно отдаем себе отчет в том, что своей широкой известностью библиотека обязана именно ей, также как понимаем, сколько потеряли в связи с ее отсутствием на 70-летнем

юбилее! Но зато она успела написать Ломоносовке свое «признание в любви» для первого варианта Юбилейного сборника, материалы для которого собирались еще к 65-летию. Невозможно не процитировать его полностью:

«Ломоносовка – мое самое последнее и самое любимое открытие. Нужно долго добираться с другого конца города, зато потом окунаешься в особую, ни с чем не сравнимую атмосферу. Волнуюсь уже в троллейбусе перед знакомой остановкой, на подходах, на ступеньках, а перед самой дверью замедляю шаг. Почему – не знаю. Холодок предвкушения бежит по спине. И никогда не обманывает. Потому что внутри, как все в той же – смотри выше – пещере все полно сюрпризов.

Из зала в зал переходя, ты можешь побывать словно бы в параллельных вселенных. И увидеть людей, настолько захваченных каким-то делом, что для них ты остаешься невидимкой. Ведь под этой крышей находят приют самые причудливые сообщества, самые необычные клубы. А выставки? А книжные стенды? А подшивки свежих газет и журналов? А неожиданные, но всегда интересные презентации? А «круглые столы» и задушевные посиделки?

Сверху, из эмпиреев, безмятежно присматривается к нам Михайло Васильевич, такой несовременный, в потрепанном камзоле и белом паричке с буклями. Любопытно, какие мы, на его взгляд? Может быть, ему странно видеть людей, которые вместо углубленных размышлений о природе и человеке суетятся и вечно спешат по непонятным делам. А что он думает о нечитающем поколении, приклеенном к мониторам компьютеров? Радует, что они хоть что-то вылавливают в интернете или, отгородившись от мира учеными, слушают на ходу аудиокниги?

Для нас, книголюбцев со стажем, библиотека – желанный конец маршрута. Для -надцатилетних, еще не ведающих самих себя, не знающих, чем заняться и как научиться самостоятельно думать, книга должна стать другом и советчиком. Но вслепую да без поводыря им не справиться. И тут на помощь приходят мои любимые «Ломоносовки», ненавязчиво подсовывают нужные книги, те самые, позарез необходимые в юном возрасте, как витамины.

Даже когда я проезжаю мимо по бульвару Дачия, всегда смотрю на огромные, во всю стену, окна первого этажа дома номер 4. Там горит свет? Значит, все в порядке. Не пропадем, прорвемся, еще не все потеряно.

Короче говоря, я завидую тем, кто живет по соседству и может заскакать сюда запросто, выскочив из дому или завернув по дороге домой. А вы не могли бы переехать северо-западней, немного поближе к Боюканам? Александра ЮНКО, журналист, писатель, поэт».

Для Александры Юнко, по ее лестным для нас словам, Ломоносовка стала «самым любимым открытием». Теперь настала наша очередь, совершать свои открытия о ней. Как выяснилось, мы все же недостаточно представляли значимость этой колоссально продуктивной творческой личности. Казалось бы, прекрасно знали и любили «кишиневский цикл» ее стихов, (многие из которых потихоньку становятся хрестоматийными, настолько они хороши), читали статьи, эссе, рассказы из сборников. Знали также о некоторых моментах биографии, как из ее собственных рассказов, так и случайно открытых. Таких, например, как на вечере, посвященном самодельному машинописному журналу молодых кишиневских литераторов семидесятых годов «Дилетант», одним из авторов которого была она, и в ко-

тором значилась как «Пани Короткова». Но только теперь, когда понадобилось произвести необходимые шаги в библиографических разысканиях публицистического и литературного наследия, стали понемногу осознавать истинные масштабы ее дарования.

В том же 2018 году, в котором ушла Александра, литературно-публицистический журнал Ассоциации русских писателей Республики Молдова «Русское слово» поместил последнюю подборку ее стихотворений: «Бог продышал окошечко ко мне...», а в рубрике «Звезда над полем» - отзывы друзей-литераторов: Анатолия Лабунского, Виктора Голкова, Валерия Кожушняка, Сергея Пагына, Натальи Новохатней с названием «Да, остаются книги и мосты». С болью потери и большой любовью все они вспоминают об Александре, как «человеке неординарных мыслей», отмечая ее «потрясающее чувство юмора», «вселенскую. распахнутость, и как следствие – детскую незащищенность». Множество прощальных слов, в которых выражено искреннее восхищение литературным даром и уважение к журналистскому таланту осталось на страницах литературных интернет-порталов.

В силу библиотечно-библиографической необходимости работы с периодическими изданиями для составления различных персонификаций, не раз приходилось перелистывать подшивки кишиневских газет, в которых очень часто встречалась знакомая фамилия Юнко. И хотя конкретной договоренности с ней о составлении библиографического указателя ее трудов не было (точнее, разговор состоялся, но ничем не закончился), иногда некоторые статьи и отдельные стихи все же фотографировались, на всякий случай. Время пришло, случай состоялся, и, наверное, лучшей

данью памяти об Александре Юнко станет составленный библиотекой библиографический указатель, посвященный ее жизни и деятельности, который предоставит будущим исследователям возможность изучения творческого наследия, может быть, весьма показательного в истории литературного процесса Республики Молдова. Начало библио-

графическим исследованиям уже положено – составлен предварительный вариант списка изданных книг, в котором около двух десятков печатных источников. Наше открытие поэта, писателя, переводчика и журналиста Александры Юнко для широкой публики – еще впереди!

Marгарита ЩЕЛЧКОВА

ȘI STELELE APUN...

Motto: *Glorie, ție, Celui ce ai deschis înaintea mea cerul și pământul ca pe o carte a înțelepciunii veșnice; Glorie veșniciei Tale ce se arată în lumea cea vremelnică.*

(Acatistul de mulțumire „Glorie lui Dumnezeu pentru toate”)

Amintirea luminoasă vindecă rănilor Timpului ...

Fulgerătoarea veste despre trecerea în Eternitate a unei notorii personalități în domeniul matematicii, fizicii clasice și celei cuantice – a ilustrului savant **Stephen Hawking** – a făcut să se oprească pentru câteva secunde bătăile inimii mele.

Disparația din viața terestră a unor asemenea oameni, care aparțin întregii omeniri datorită măreției operelor lor, trezește în suflet un zbcium dureros, o nostalgie de durată... Cu adevărat, sunt oameni pe care nu-i cunoști dar, prin tot ce-au creat pe parcursul vieții lor, îi simți apropiati sufletului. Aceste spirite-faruri, aceste personalități marcante, datorite de Divinitate omenirii, formează fondul patrimoniului universal, care propulsează civilizația în ascensiunea ei evolutivă. Prin lumina operelor lor ei continuă să ardă în sufletele

noastre, făcându-ne drumul vieții mai senin și mai solar.

Da, s-a stins din viață vestitul savant **Stephen Hawking**. Pe cerul fizicii moderne a apus o stea de primă mărime. Pe cerul galaxiei noastre s-a aprins o stea de o luminositate fascinantă!

Lectura cărților de popularizare ale lui **Stephen Hawking** mă fascinează și încerc cu înfrigurare să găsesc răspuns la întrebările pe care mi le pun eu, dar, probabil, și mulți dintre Dumneavoastră, dragi cititori: *De unde am apărut? Cum s-a început Universul? De ce Universul e așa cum e?... și încă multe altele, care mă pasionează: Ce este Timpul? Cum evoluează planetele, stelele, galaxiile? Ce-s aceia pulsari, quarcuri? Cum se formează găurile negre, piticele albe? Ce particule s-au mai descoperit? Ce-s aceia gravitoni, neutroni, bosoni? Ce înseamnă singularitatea Big Bang? (Marea Explozie). Va exista un Big Crunch (Marea Implozie)?*

Răspunsuri la multe dintre aceste întrebări le puteți găsi în cărțile lui St. Hawking. Vă rog, citiți-le! Dezvoltați-vă imaginația, dar și curiozitatea.

Acest neobosit savant, care s-a stins la 76 de ani (pe 14 martie 2018), s-a născut la 8 ianuarie, exact când se împlineau 300 de ani de la moartea lui **Galileo Galilei**, de asemenea o mare personalitate a omenirii. Coincidența mă face să cred că **Stephen Hawking** a fost o reîncarnare a lui **Galileo Galilei**.

Destinul acestui savant a fost al unui ghinionist... La vârsta de numai 21 de ani, medicii l-au diagnosticat cu o maladie grea – scleroză laterală amiotrofică (SLA) sau maladia neuronilor- motori, cum e cunoscută în Anglia. În SUA i se spune boala lui Lou Gehrig. Medicii nu-i dădeau mai mult de doi ani de viață. Aceasta se întâmpla în 1963.

Însă, acest om-legendă, cum îl califică **Carl Sagan** de la Universitatea Cornell Ithaca, New York, în pofida infirmității sale, a supraviețuit, devenind un om plin de vervă intelectuală, ajutând omenirea în progresul său.

A făcut studii la Oxford, și-a susținut doctoratul la Cambridge, devenind mai apoi titularul Catedrei de matematică de la Cambridge, catedră în fruntea căreia s-a aflat cu trei secole în urmă **Isaac Newton**, mai apoi – **P.A.M. Dirac**, doi savanți celebri ai infinitului mare și ai infinitului mic.

În activitatea sa științifică, **Stephen Hawking** a avut două faze de creativitate: cea „clasică” și cea „cuantică”.

Până în anii `70, a studiat cosmologia, care se ocupa de univers pe scară mare. Observațiile efectuate asupra galaxiilor îndepărtate au demonstrat că acestea se depărtează de noi, deci, universul se extinde. Aceasta i-a sugerat ideea că, probabil, a existat vreun moment în care toate galaxiile erau una peste alta, cu o densitate infinită a universului.

Din 1974 a combinat (împreună cu alți savanți) teoria relativității generale cu mecanica cuantică într-o nouă teorie, care lărgea progresiv orizontul cercetărilor. **Stephen Hawking** a fost în prima linie de cercetare a fizicienilor care, acum, în mileniul al III-lea, caută o nouă teorie unificatoare, o teorie cuantică care ar uni teoria generală a relativității cu mecanica cuantică a gravitației, ce-ar putea explica problemele întregului univers.

Toate cercetările sale au fost posibile doar datorită unor oameni cu suflet mare, cu atât mai mult cu cât în 1985, în urma unei pneumonii teribile (masive) și a unei operații de traheotomie și-a pierdut total vocea. Auzind despre aceasta, un expert din California, **Walt Woltoz**, i-a trimis un calculator numit Equalizer. Programul îi permitea să selecteze cuvinte dintr-o serie de meniuri, prin apăsarea pe un contact ținut în mână. După ce compunea ce-și dorea, mesajul era trimis unui sintetizator de vorbire.

Mai târziu, **David Mason** de la Cambridge a adaptat la căruciorul său un mic computer personal și un sintetizator de vorbire.

Acest om, putem spune infirm, putea mișca doar câteva degete, a fost un adevărat erou în viață, a reușit să învingă cu dârzenie și demnitate vicisitudinile destinului. A fost ajutat, bineînțeles, și de familie, mai ales marea sa bucurie era aceea că avea trei copii...

S-a stins o stea...

Să aprindem o lumânare, cea a recunoștinței pentru tot ce a lăsat acest Om Omenirii și să ne rugăm Bunului Dumnezeu să-l odihnească în pace.

Un aforism ne amintește: „*Toți trăim sub același cer, dar nu toți avem același orizont*”.

Să încercăm să ni-l lărgim, spicuiind câte ceva foarte interesant legat atât de Macrocosmos, cât și de Microcosmos, în-deosebi de fizica cuantică:

*

Observarea fondului de microunde arată că, probabil, densitatea universului a fost cândva de un trilion de trilioane... de... (adică unu urmat de 72 de zerouri) de tone pe centimetru cub.

*

Relativitatea generală prezice că Big Bang-ul (Marea Explozie) este originea Universului.

*

Stelele masive continuă să se micșoreze până devin găuri negre, regiuni ale spațiu-timpului atât de strâns înfășurate, încât lumina nu mai poate ieși din ele.

*

Prin efectul gravitației, distribuția materiei și energiei din univers curbează și deformează spațiu-timpul.

*

Timpul și spațiul sunt indisolubil legate între ele. Spațiul nu poate fi curbat fără ca timpul să fie și el implicat. Prin urmare, timpul are o formă.

*

Înainte de era în care universul s-a extins, trebuie să fi existat o fază premergătoare de contracție, în care materia s-a prăbușit în sine.

*

Există o rețea de relații, care leagă cele cinci teorii ale corzilor, precum și super-gravitația cu 11 dimensiuni.

*

Datorită telescopului Hubble se sondează adânc spațiul permițând savanților să vadă miliarde de galaxii de diverse forme și mărimi.

*

Fiecare galaxie conține nenumărate miliarde de stele.

*

Petele slabe de lumină din univers, numite nebuloase, sunt de fapt alte galaxii, aflate la distanțe foarte mari, încât lumina de la ele trebuie să străbată milioane sau chiar miliarde de ani până să ajungă la noi

*

Pe lângă materie, universul mai poate conține și așa-numita „energie a vidului”, energie prezentă chiar și în spațiul aparent gol.

*

Probabil, mai există și „găuri de vierme”, tuburi în spațiu-timp, care leagă diferite regiuni ale spațiu-timpului.

*

Mecanica cuantică tratează fenomene la scară extrem de mică, cum ar fi o milionime dintr-o milionime din centimetru.

*

Steaua cea mai apropiată de noi, numită Proxima Centauri, este la o distanță de circa patru ani lumină (ca să ajungă la pământ), sau aproape de treizeci și șapte de milioane de milioane de kilometri.

*

Microundele sunt exact ca undele de lumină, dar cu o frecvență de ordinul a numai zece milioane de unde pe secundă.

*

Galaxia noastră, Calea Lactee, și alte galaxii trebuie să conțină o mare cantitate de „materie neagră”, o altă formă de materie.

*

Orice corp ceresc care suferă un colaps gravitațional trebuie să formeze în cele din urmă o singularitate, adică un punct în spațiu-timp la care curbura spațiu-timpului devine infinită.

*

Particula graviton nu are masă proprie, iar forța pe care o poartă este de rază lungă.

*

Forța gravitațională dintre soare și pământ este atribuită schimbului de gravitoni.

*

Forța electromagnetică dintre doi electroni este de circa un milion de milioane de... (unu cu patruzeci de zerouri după el) mai mare decât forța gravitațională.

*

Chiar la Big Bang universul avea dimensiunea zero și era infinit de fierbinte.

*

O secundă după Big Bang, temperatura a scăzut la circa zece miliarde de grade.

*

Din lucrările acestui ilustru savant nu putem afirma că el a recunoscut existența

lui Dumnezeu, dar a recunoscut limitele științei în această privință. Situația dată a devenit mai accentuată după descoperirea secolului – particula lui Dumnezeu sau cum se zice științific – bosonul Higgs.

Anume fizica cuantică, după cum afirmă Ian G. Barbour, ne oferă o bază credibilă pentru înțelegerea existenței lui Dumnezeu.

Așadar, știința și teologia trebuie să meargă mână în mână când se pun în discuție teme precum: cauzalitatea divină a cosmogoniei, eternitatea universului, problema timpului, ontologia fizicii cuantice, principiul antropic și multe altele.

P.S. Încă o mulțime de lucruri interesante și curioase puteți descoperi, dragi cititori, în cărțile marelui savant, care a fost **Stephen Hawking**.

Bibliografie:

1. Stephen Hawking. *Scurtă istorie a timpului. De la Big Bang la găurile negre*. București: Humanitas, 2008. 210 p.
2. Stephen Hawking. *Visul lui Einstein și alte eseuri*. București: Humanitas, 2010. 170 p.
3. Stephen Hawking. *Universul într-o coajă de nucă*. București: Humanitas, 2006. 211 p.
4. Стивен Хокинг; Леонард Млодинов. *Высший замысел*. Санкт-Петербург: Изд-во «Амфора», 2013. 207 стр.

Dr. Eugenia MANEA-CERNEI

EXTRAS

DIN GHIDUL DE TEHNOREDACTARE A MANUSCRISELOR

Autorii, la elaborarea manuscriselor, se vor ghida de următoarele exigențe:

- Procesorul: Microsoft Word.
- Extensia: *doc*. sau *docx*.
- Textul: tipărit pe o singură față a foii de hârtie, fără spații duble sau multiple dintre litere.
- Formatul foii: A4.
- Margini: stînga – 2,5 cm, dreapta – 1,5 cm, sus – 1,5 cm, jos – 1,5 cm.
- Spațiul între rânduri: 1,5 linii.
- Fontul: textul de bază – Times New Roman (corpul literelor – 12 puncte); notele, trimiterile, referințele bibliografice – același (corpul literelor – 10 puncte).
- Numerotarea paginilor: jos, în partea dreaptă, cu cifre arabe.
- Titlul: cu litere majuscule, centrat.
- Gradul didactic, urmat de cel științific, prenumele (prima literă majusculă, celelalte – litere mici) și numele (toate literele majuscule) autorului / autorilor: la un rînd liber de la titlu, în partea dreaptă a foii, cu litere italice.
 - Funcția: în rîndul următor, precedată de virgulă, cu litere mici italice.
 - Imaginile nu vor fi introduse în manuscris, ci se vor expedia prin poșta electronică sau vor fi predate fizic pentru a fi scanate (în formatul *.jpg*); în text, se va marca locul unde va fi inserată imaginea.
 - Tabelele, graficele, schemele, diagramele, executate în formatul *.doc*, se vor plasa la locul convenit în text, iar cele executate în alte formate (*.xls*, *.ppt* etc.) se vor expedia în original.

Nota redacției:

Responsabilitatea opiniilor exprimate aparține integral autorilor.
Manuscrisele nepublicate nu se înapoiază.

BiblioPolis
Revistă de biblioteconomie,
științe ale informării și de cultură
Vol. 69 (2018) Nr. 2

Biblioteca Municipală „B.P. Hasdeu”,
bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel. redacției: 022 210 734; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com;
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

9 771811 900001

Bd. Ștefan cel Mare și Sfânt 148, MD-2012, Chișinău, Republica Moldova
Tel./fax: (373 22) 210 734; e-mail: bibliopolisbm@gmail.com
www.hasdeu.md; <http://bibliopolis.hasdeu.md>

Bibliopolis

Revistă de biblioteconomie, științe ale informării și de cultură